טור נופך ספיר

הלכות שבת

ביאור דברי רבנו יעקב בן אשר על הלכות שבת בדרך הקבלה: ספר הזוהר, תורת הרמ"ק והאר"י זיע"א.

מטרת הזיבור להראות שההלכה מיוסדת על הקבלה ושם הטבעו אדניה.

תוכן עניינים

תוכן עניינים..... 2
סימן רמ"ב..... 9
סימן רמ"ג..... 21
סימן רמ"ד..... 23
סימן רמ"ה..... 24
סימן רמ"ו..... 25
סימן רמ"ז..... 25
סימן רמ"ח..... 26
סימן רמ"ט..... 29
סימן ר"ן..... 31
סימן רנ"א..... 33
סימן רנ"ב..... 33
סימן רנ"ג..... 37
סימן רנ"ד..... 43
סימן רנ"ה..... 47
סימן רנ"ו..... 50
סימן רנ"ז..... 53
סימן רנ"ח..... 56
סימן רנ"ט..... 57
סימן ר"ס..... 59
סימן רס"א..... 63
סימן רס"ב..... 64
סימן רס"ג..... 67

סימן רס״ד.....71
סימן רס״ה.....73
סימן רס״ו.....74
סימן רס״ז.....76
סימן רס״ח.....78
סימן רס״ט.....84
סימן ע״ר.....85
סימן ער״א.....86
סימן ער״ב.....94
סימן ער״ג.....104
סימן ער״ד.....106
סימן ער״ה.....107
סימן ער״ו.....111
סימן ער״ז.....112
סימן ער״ח.....117
סימן ער״ט.....118
סימן ר״פ.....119
סימן רפ״א.....122
סימן רפ״ב.....130
סימן רפ״ג.....133
סימן רפ״ד.....134
סימן רפ״ה.....137
סימן רפ״ו.....140
סימן רפ״ז.....146

סימן רפ״ח.....146
סימן רפ״ט.....148
סימן ר״צ.....148
סימן רצ״א.....149
סימן רצ״ב.....150
סימן רצ״ג.....153
סימן רצ״ד.....154
סימן רצ״ה.....155
סימן רצ״ו.....156
סימן רצ״ז.....157
סימן רצ״ח.....158
סימן רצ״ט.....159
סימן ש׳.....161
סימן ש״א.....162
סימן ש״ב.....167
סימן ש״ג.....169
סימן ש״ד.....171
סימן ש״ה.....172
סימן ש□ו.....175
סימן ש□ז.....176
סימן ש□ח.....178
סימן ש□ט.....181
סימן ש□י.....182
סימן שי״א.....183

סימן שי״ב.....184
סימן שי״ג.....185
סימן שי״ד.....187
סימן שט״ו.....188
סימן שט״ז.....190
סימן שי״ז.....191
סימן שי״ח.....192
סימן שי״ט.....194
סימן ש□כ.....196
סימן שכ״א.....198
סימן שכ״ב.....199
סימן שכ״ג.....200
סימן שכ״ד.....200
סימן שכ״ה.....202
סימן שכ״ו.....204
סימן שכ״ז.....205
סימן שכ״ח.....205
סימן שכ״ט.....210
סימן ש□ל.....210
סימן של״א.....212
סימן של״ב.....213
סימן של״ג.....213
סימן של״ד.....213
סימן של״ה.....216

סימן של"ו.....216
סימן של"ז.....217
סימן של"ח.....218
סימן של"ט.....219
סימן ש□מ.....219
סימן שמ"א.....220
סימן שמ"ב.....220
סימן שמ"ג.....220
סימן שמ"ד.....220
סימן שמ"ה.....221
סימן שמ"ו.....222
סימן שמ"ז.....223
סימן שמ"ח.....224
סימן שמ"ט.....224
סימן ש□נ.....225
סימן שנ"א.....225
סימן שנ"ב.....226
סימן שנ"ג.....226
סימן שנ"ד.....226
סימן שנ"ה.....227
סימן שנ"ו.....228
סימן שנ"ז.....228
סימן שנ"ח.....229
סימן שנ"ט.....231

סימן ש□ס.....231
סימן שס״א.....232
סימן שס״ב.....233
סימן שס״ג.....235
סימן שס״ד.....238
סימן שס״ה.....239
סימן שס״ו.....240
סימן שס״ז.....242
סימן שס״ח.....243
סימן שס״ט.....243
סימן ש□ע.....244
סימן שע״א.....245
סימן שע״ב.....246
סימן שע״ג.....249
סימן שע״ד.....250
סימן שע״ה.....250
סימן שע״ו.....251
סימן שע״ז.....251
סימן שע״ח.....252
סימן שע״ט.....252
סימן ש□פ.....253
סימן שפ״א.....254
סימן שפ״ב.....255
סימן שפ״ג.....256

סימן שפ"ד.....256
סימן שפ"ה.....256
סימן שפ"ו.....257
סימן שפ"ז.....258
סימן שפ"ח.....259
סימן שפ"ט.....259
סימן ש□צ.....260
סימן שצ"א.....260
סימן שצ"ב.....260
סימן שצ"ג.....261
סימן שצ"ד.....262
סימן שצ"ה.....263
סימן שצ"ו.....263
סימן שצ"ז.....263
סימן שצ"ח.....265
סימן שצ"ט.....267
סימן ת'.....269
סימן ת□א.....269
סימן ת□ב.....269
סימן ת□ג.....270
סימן ת□ד.....270
סימן ת□ה.....270
סימן ת□ו.....271
סימן ת□ז.....271

סימן ת□ח.....272
סימן ת□ט.....272
סימן ת□י.....275
סימן תי"א.....275
סימן תי"ב.....276
סימן תי"ג.....276
סימן תי"ד.....277
סימן תט"ו.....277
סימן תט"ז.....277

סימן רמ"ב

גרסינן בפרק כל כתבי (שבת קיח עא) **אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלא מצרים**

ראשית יש להגדיר מה הוא "עונג שבת" ומה פירוש "נחלה בלי מיצרים" ומה הקשר בין העונג והנחלה.

יש מהמפרשים שהסבירו עונג גשמי ויש שהסבירו עונג רוחני ויש שאמרו ששני הפירושים נכונים.

יש שפירשו "עונג" באכילה כמ"ש בס"ה (ויקהל דף רד ע"ב) שהעונג הוא באכילה של ג' סעודות. שם מסביר הזוהר שבג' הסעודות אנו עושים פעולה גשמית המעוררת פעולה רוחנית עליונה וזה השפע המגיע לפרצופי: אריך אנפין, זעיר אנפין והנוקבא בעת שאנו סועדים.

עוד שם בגמ' (שבת קיח ע"ב): אמר רב יהודה אמר רב כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו שנאמר "והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך" עונג זה איני יודע מהו. כשהוא אומר וקראת לשבת ענג הוי אומר זה עונג שבת. במה מענגו? רב יהודה בריה דרב

שמואל בר שילת משמיה דרב אמר בתבשיל של תרדין ודגים גדולים וראשי שומין. רב חייא בר אשי אמר רב אפילו דבר מועט ולכבוד שבת עשאו הרי זה עונג, מאי היא אמר רב פפא כסא דהרסנא.

תרגום יונתן פירש ״עונג״ תפנוקין. וכנראה שאלו תפנוקין גשמיים. השל״ה הקדוש הוסף מצוות קיום עונה.

לעומת זאת רבי אברהם בן עזרא מסביר שהכוונה למנוחת הנפש. גם רבנו בחיי בספרו ״כד הקמח״ נוקט בשיטה של עונג רוחני. גם בפירושו על התורה (יתרו כ, ח) אומר שזה עונג הנפשות.

הרמב״ם משלב את העונג הגשמי עם הרוחני. כך פסק בהלכות שבת (ה, א) שנר שבת כלומר תאורה בבית זה בכלל עונג שבת. עוד פסק (ל, ז) שתבשיל שמן וטוב זה עונג שבת. וכן פסק (ל, יד) שמצוות עונה זה בכלל עונג שבת.

כך גם סברת האר״י הקדוש הובאו דבריו בספר ״לקוט ראובני – חלק עונג שבת״ לענג השבת בכל מיני תענוג ולטעום מכל המינים, והמענג גורם לשכינה לקבל מכל המאורות ואדם שהוסיף מוסיפין לו בממונו ובנשמה יתירה, ואם ח״ו גורע גורעים ממנו נשמה יתירה ואם הוא עשיר עשרו מסתלקת ממנו:

מה פירוש נחלה בלי מיצרים? הגמ׳ מסבירה (קיח/ב) ״לא כאברהם שכתוב בו קום התהלך בארץ לארכה וגו׳ ולא כיצחק שכתוב בו כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל אלא כיעקב שכתוב בו ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה.

הסבר קבלי למושג ״נחלה בלי מיצרים״ נמצא בספר שערי אורה ותורף דבריו שאברהם אע״ה מייצג את החסד, יצחק אע״ה את מידת הגבורה ויעקב את התפארת. בעוד שאברהם ויצק הם קוים מימין ומשמאל הרי שיעקב אע״ה הוא קו אמצעי ולכן הוא יכול לעלות אל הדעת ואל הכתר.

כך כתב הרב בספר שערי צדק – השער השמיני ״ודע והאמן כי יעקב שעלה למעלה ונאחז בשם י״ה הוא לבדו נחל נחלה בלי מצרים וזהו שאמר הכתוב והאכלתיך נחלת יעקב אביך ממקום הצואר עד מקום הראש נחלה שאין לה מצרנות וזהו שאמרו חכמים לא כאברהם שכתוב בו קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה ולא כיצחק אלא כיעקב שכתוב בו ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ומקום הפרצה שפרץ הוא מקום הצואר שעולה למעלה מן הזרועות

(שהם חו״ג) והבן זה היטב לפיכך כי יעקב בחר לו י״ה (חו״ב) ישראל (תפארת) לסגולתו (הוא יוצר צורת סגול עם חו״ב).

כך סבר הרב אברהם אזולאי זללה״ה בביאורו ״אור החמה״ (זוהר ח״ג קפט ע״א) שבנחלת אאע״ה יש פסולת וזה ישמעאל, כך גם בנחלת יצחק יש את עשיו אולם בנחלת יעקב אין פסולת ומיטתו שלמה.

כתב בספר ״קהלת יעקב״ שנחלה בלי מצרים הוא הבינה, אין שם מצרים וגבולים שהוא למעלה מו׳ קצוות, והוא בחינת אור מקיף עליהם, על כן הם מוגבלים בתוך אור מקיף, אמנם בינה שהוא בחינת אור מקיף בעצמו הוא בלי מצרים, וכמו שכתב הרב (עץ חיים שער המקיפין פרק ג׳) ההבדל בין אור פנימי לאור מקיף, כי אור פנימי הוא מצומצם, ואור מקיף הוא בלי צומצם, וכן נחלה בלי מצרים גימטריא אור מקיף בינה וי״א אותיות. גם ה״מגלה עמוקות (אופן קמ״ג כותב שכשיעק׳ב (ז״א) יונק מן הלבנון (חו״ב) נקרא נחלה בלי מצרים

פירוש נוסף: גם כשזעיר אנפין שעולה לג׳ ראשונים הוא נקרא נחלה בלי מצרים, וזהו נחלת יעקב אביך, ויש לומר שזעיר אנפין הוא הוי״ה דמ״ה, זעיר אנפין מ״ה גימטריא נחלה בלי מצרים וי״ב אותיות:

ר״נ בר יצחק אמר אף ניצול משיעבוד מלכיות

כך כתוב בתיקוני זו״ח (קכא ע״ב) שבשבת כשיש לבנ״י נשמה יתרה זה מציל אותם משעבוד מלכויות (על פי הסבר המתוק מדבש שם).

א״ר יהודה אמר רב כל המענג שבת נותנין לו משאלות לבו

וא״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודת גילולים כאנוש מוחלין לו אמר רב יהודה א״ר אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה כהלכתה לא שלטה בהם וכו׳.

אמר רשב״י אלמלי משמרים ישראל שתי שבתות מיד נגאלין.

כך כתוב בזו״ח פ׳ וישב דף ל״ז ע״א בסתרי תורה:

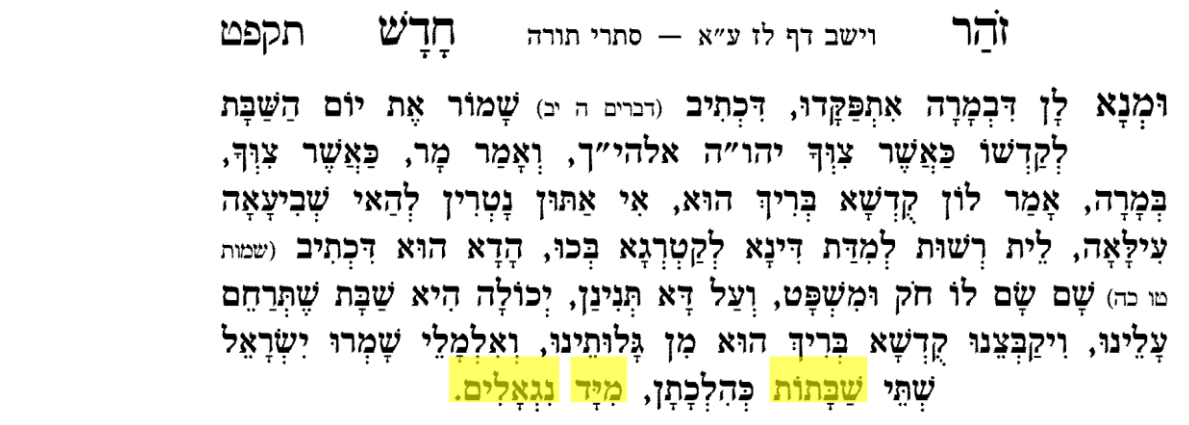
זֹהַר וישב דף לז ע״א — סתרי תורה חָדָשׁ תקפט

וּמְנָא לָן דִּבְמָרָה אִתְפַּקָּדוּ, דִּכְתִיב (דברים ה יב) שָׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יהו״ה אלהי״ך, וְאָמַר מָר, כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ, בְּמָרָה, אָמַר לוֹן קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אִי אַתּוּן נָטְרִין לְהַאי שְׁבִיעָאָה עִילָּאָה, לֵית רְשׁוּת לְמִדַּת דִּינָא לְקַטְרְגָא בְּכוּ, הָדָא הוּא דִּכְתִיב (שמות טו כה) שָׁם שָׂם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט, וְעַל דָּא תְּנִינַן, יְכוֹלָה הִיא שַׁבָּת שֶׁתְּרַחֵם עָלֵינוּ, וְיקַבְּצֵנוּ קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִן גָּלוּתֵינוּ, וְאִלְמָלֵי שָׁמְרוּ יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת כְּהִלְכָתָן, מִיָּד נִגְאָלִים.

הסביר זאת הרב יעקב צבי יולס זצוק״ל זללה״ה בספרו ״קהלת יעקב״ שהכוונה לשתי בחינות שיש בכל שבת והן: זכור (יסוד) ושמור (מלכות) והנה לשונו: ״בכל שבת יש שני שבתות זכור ושמור יסוד ומלכות שכל אחד נקרא שבת, וזה סוד (שבת קי״ח ע״ב) אלו שמרו בני ישראל ב׳ שבתות מיד נגאלים, שעל ידי שני שבתות אלו היה מתחבר יסוד אל המלכות והיה הגאולה, וזה ״מיד נגאלים״ מבחינת יד שהיוד הוא יסוד וד׳ מלכות, וזה סוד ביד חזקה ישלחם כשיהיה חזק בחינת יד זה אז ישלחם:

גרסינן בפסחים בפ׳ אלו דברים (פסחים סח:) אמר רבה הכל מודים בשבת דבעינן ״לכם״ דכתיב וקראת לשבת עונג פי׳ משום דבחד קרא כתיב ״עצרת תהיה לכם״ ובקרא אחרינא כתיב ״עצרת לה׳ אלהיך״ ופליגי בה רבי אליעזר ורבי יהושע. רבי אליעזר סבר או כולו לכם פי׳ לאכול ולשתות ולשמוח בו או כולו לה׳ פי׳ ללמוד ולשנות. רבי יהושע סבר חלקהו חציו לה׳ וחציו לכם וקאמר דבשבת כ״ע מודו דבעינן נמי לכם.

והא דאמר ר״ע (שבת קיח.) עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות היינו בדלא אפשר ליה אבל אפשר ליה צריך לכבדו כפי יכולתו דגרסינן בפרק כל כתבי (שבת קיט.) עשירים שבכל הארצות במה הם זוכים במה שמכבדים את השבת:

וגרסינן נמי בההיא פירקא (קיח:) במה מענגו בדגים גדולים וראשי שומין ותבשיל של תרדין, והא דא״ר חייא בר אשי א״ר אפי׳ דבר

מועט ועשאו לכבוד שבת הוי עונג ואמר רב פפא אפי׳ כסא דהרסנא היינו למי שהשעה דחוקה לו. וכמה פעמים נשאתי ונתתי בדבר לפני א״א ז״ל כמוני היום שיש לי מעט משלי ואינו מספיק לי וצריך אני לאחרים אם אני בכלל עשה שבתך חול אם לאו ולא השיבני דבר ברור. אח״כ מצאתי בפרקי אבות לרש״י שפי׳ על ההיא משנה דר״י בן תימא אומר הוי עז כנמר שכתב וז״ל תכף לאותה משנה ר״ע אומר עשה שבתך חול שנויה ההיא דבן תימא לאורויי דר״ע לא אמר אלא למי שהשעה דחוקה לו ביותר אבל צריך אדם לזרז עצמו כנמר וכנשר לכבד שבתות ביותר ע״כ. ע״כ צריך כל אדם לצמצם בשאר ימים כדי לכבד השבת ואל יאמר היאך אחסר פרנסתי כי אדרבה אם יוסיף יוסיפו לו כדקתני תחליפא אחוה דרבנאי חוזאה כל פרנסתו של אדם קצובה לו מר״ה לר״ה חוץ מהוצאת שבת וי״ט והוצאת בניו לת״ת אם מוסיף יוסיפו לו. ואמרינן נמי גבי הוצאת שבת ויו״ט אומר הקב״ה בני לוו עלי ואני פורע וכיון שכן הוא אל ידאג כי נאמן הוא בעל חובו לפרוע לו חובו.

סיכם את הסוגיה בספר ״משנה ברורה״ סימן רמ״ב

הנה עיקר מצות עונג שבת נתפרש לנו על ידי הנביאים וכמו שנאמר וקראת לשבת עונג (א) ויש פוסקים שס״ל דעיקרו הוא מן התורה שהשבת הוא בכלל מקראי קודש שנאמר וביום השביעי שבת שבתון מקרא קודש וגו׳ ומקרא קודש פירשו חז״ל בספרא דהיינו לקדשו ולכבדו בכסות נקיה ולענגו בעונג אכילה ושתיה הפליגו חז״ל [בשבת קי״ח] מאד במצוה זו ואמרו דכל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים וניצול משעבוד מלכיות וזוכה עבור זה לעשירות ועי״ש עוד כמה מאמרים בענין זה. והנה בגדר מצוה זו יש ג׳ מאמרי חז״ל בזה א) הא דאמרו דצריך לענגו בדגים גדולים וראשי שומן ותבשיל של תרדין שזה היה מאכל חשוב בזמניהם וכן בכל מקום ומקום (ב) לפי מנהגו יענגוהו במאכלים ומשקים החשובים להם עונג [ולפי שמן הסתם רוב בני אדם עיקר ענוגם בבשר ויין ומגדנות לכך איתא בסימן ר״נ ס״ב דירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכלתו]. ב) הא דאמרו דאפילו דבר מועט שעשאו לכבוד שבת קיים מצות עונג שבת ואפי׳ כסא דהרסנא (היינו דגים

קטנים מטוגנים בשמנן) ג) הא דאמר ר״ע עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות וחילוק כל אלו המאמרים הוא באופן זה דהיינו למאן דאפשר ליה צריך לכבדו כפי יכלתו (ג) ומי שהשעה דחוקה לו ביותר היינו שאין לו רק מזון ב׳ סעודות לשבת בזה אמר ר״ע עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות (ד) ואינו מחויב לא בג׳ סעודות ולא בכסא דהרסנא (ה) ומי שיש לו ממון כדי לקנות מזה מזון ג׳ סעודות ויותר מזה קצת מחויב להוציא אותן על שבת כדי שיקיים ג׳ סעודות וכסא דהרסנא (ו) וה״ה מי שאין לו כלום והוא מוטל הכל על הצדקה הרי הגבאים מחויבים ליתן לו ג׳ סעודות וכסא דהרסנא עכ״פ ובאדם נכבד הכל לפי כבודו וכמו שנתבאר ביו״ד בסי׳ רנ״ג. ולא אמרינן בזה עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות דלא אמרינן הכי אלא במי שעדיין לא נצטרך ליטול אבל מי שכבר בא לידי מדה זו לפשוט ידו וליטול נותנים לו הכל כנ״ל [ובמקומות שנוהגין הגבאים לקבוע לעניים רק שתי סעודות ולא הסעודה ג׳ לאו שפיר עבדי ועכ״פ בימות הקיץ בודאי יזהרו בזה] ולזה בא השו״ע לומר דאם יש לו גם מעט משלו צריך לדחוק עצמו לכבד ולענג שבת כראוי כיון דאפשר לו ויש בידו להוציא ע״ז ולא סגי בכסא דהרסנא לחוד ולזה סיים דיצמצם בשאר ימים (ז) מהוצאותיו כדי שיהא נשאר לו זה לכבוד שבת. ועיין בט״ז ותוספות שבת ושארי אחרונים שכתבו דאף מי שהשעה דחוקה לו ביותר דהוא פטור מדינא מסעודה ג׳ וכסא דהרסנא מ״מ נכון מאד שיראה להשתדל להיות עכ״פ מן הכת האמצעית דהיינו בקיום ג׳ סעודות וכסא דהרסנא:

סוד עונג שבת

כתב בספר הקנה – ד״ה סוד שלוש סעודות בשבת

אל״ר (אמר לו רבי) במאי מכבדו? א״ל (אמר לו) בבגדים.

ובמה מענגו? א״ל אם ראוי לאכילת בשר שמלכותו בכל משלה מענגו באכילת בשר, ואם אינו ראוי מענגו במאכלות אחרות, ושתיית יין מזוג וראוי שלא נתנסך כי הראוי לאכילת בשר ואוכל מתקן נפש מישראל והוה ליה כמקריב קרבן, ואל יאמר אצטרך לבריות לענג השבת כי במה שאתה מתקן בעונג אתה מקלקל בצורך לבריות, שהשואל הוציא עצמו מן כלל ישראל ומודה שאינו כדאי לקבל מידי שמים, ולא הותר השאלה אלא למי שאינו יכול לחיות זולת שישאל, הוא שארז״ל עשה שבתך חול ואל תצטרך

לבריות, אל״ר למה נחסר הו׳ ממלת ענג, אל״ב וידעת בזה א״ל ידעתי, נחסר לתרי מילי האחד לרמוז שאסור להתענות בשבת עד ו׳ שעות כי גורם להסתלק הו׳ מהעטרה, והכתוב אומר באתי לגני ואכלתי, אל״ב (אמר לו בני) האי דרדקי דבי רב ידעי אלא אמור מלתא אחרת, אל״ר מתלבש בעור מצורע, אל״ב היינו ענג אותיות נגע, א״ל מה יהיה לחסידים המתענים כל ימיהם אפילו בשבת א״ל האי ענג שלהם הוא כי לבם לשמים וקב״ה מעלה להם כאלו הקריבו קרבן תמיד בשבת.

ודע בני שעונת ת״ח משבת לשבת ר״ל ליל שבת והביאה היא בכלל ענג ולא בחול משום דאתעסקו בלימודייהו, תפשוט מי שתורתו אומנתו פטור מהביאה אלא בע״ש צריך.

אל״ר הראית שבאכילה יקנה אדם עה״ב, וארז״ל המקיים שלש סעודות ניצול משלש פורעניות וכו׳, וגדול מזה אמרו שיש סמך בתורה לג׳ סעודת בפסוק ״ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה׳ היום לא תמצאוהו בשדה״ ואלו בא זה לג׳ סעודות היה כתוב אכלוהו היום ג׳ סעודות. אל״ב ג׳ סעודות סודם סוד גדול אין כמוהו וע״כ נאמר ברמז ונתן סודו לחסידים ז״ל והם אמרו המקיים ג׳ סעודות ניצול מג׳ פורעניות מחבלי משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג מגוג שנאמר הנה יום בא לה׳ וגומר, והכוונה סעודה הראשונה נגד העטרה (מלכות) וב׳ ככרות לחברה בת״ת ואז ינצל מדינה של גיהנם כי העטרה מדת הדין הרפה הדנה בע׳ שרים את התחתונים וגוזרת חליפין וגיהנם, ולכן המוציאה מהדין ומקרבה אל הרחמים ע״י פעולת הסעודה כ״י (כנסת ישראל) היא מצילו מן הדין, סעודה שנייה נגד הת״ת ות״ת עתיד לעשות מלחמה עם שרו של עשו הוא סמא״ל ואלולי הבינה עוזרו ומעלהו עם במתי ארץ הם הזרועות אין כל בריה יכולה לסמאל והנה הת״ת מגדע אילנו של סמאל וע״כ נקרא גדיאל מלשון גודו אילנא וזה יהיה בביאת המשיח והקב״ה מצילן ע״י קיום השלש סעודות, כי בהיות הקירוב שלם בד״ו פרצופים (דהיינו שהוא מייחד תפארת עם מלכות) אז אם הבנים שמחה הללו יה וע״כ צריך שני ככרות, אבל סעודה שלישית רומז במדה הנקראת אין (כתר הוא הנק׳ עתיקא קדישא) הוא המקור העליון וע״כ אמר היום לא תמצאוהו בשדה כי זו המדה אינם בדין כלל, כי מלת שדה רומז בדין (מלכות) ומתקבצים ע׳ שרים החיצונים וע׳ אומות למטה ובאו כולם לעשות מלחמה עם הד״ו פרצופים שרי ישראל והאומות למטה עם ישראל וכולם יעמדו בדין שהצעקה עולה למעלה בסעודה ג׳ הוא כ״ע (כתר עליון) כולו

רחמים ועליו נאמר ״אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו״ ועוזרם ומצילם מידם, וע״כ הסעודה הזאת אינה צריכה לחם משנה. ומי הוא המוכה בסנוורים ועיניו פתוחות ואינו רואה ישמע ויפקח עיני שכלו וישכיל ויראה במעלת המקיים ג׳ סעודות והשכר המיועד הגנוז לו בכוונה עליונה הזאת והמצריך לחם משנה בסעודה ג׳ הוא בחוץ כבן זומא. ומי שלא עשאן בזמנו לא עשה כלום כי לילה ושחרית ומנחה צריך. ואם מילא כריסו בפירות הוא הבל וריק כי פת צריך בסעודה שלישית כמו בראשונה ובשניה, וכוונת האכילה להיות מחשבתו על כל לוגמא ולוגמא לקרב המדות ולחבר את האהל, ויש לך לדעת מפני מה גזרה התורה באוכלי המן במדידת העומר הוא שנאמר ועשירית האיפה אלא כדי שיעלו בעשירית הוא כנ״י (כנסת ישראל) המספקת מזון לכל בריה מעלה ומטה ולהללם כענין כל הנשמה תהלל יה הללויה:

עונג שבת של בני האדם למטה בונה את העולמות למעלה. כך כתב בספר ״עמק המלך״ שעונג שבת זה לענג את השבת (ולא את כריסו) והנה דבריו בשער טז – פרק לב:,ואינו דומה שבת של הגלות בחינת נה״י, כשבת של ימי שלמה חג״ת, (עיין עץ חיים שער לו) כי נה״י עצמו כלולים מעשר, וכן כיוצא בו בחינת שבתות, ובפרט בימי הגלות, כביכול הוא סוד ימי העניות, שאמרו חז״ל, ׳עשה שבתך חול׳ [שבת קי״ח א׳] של ימי שלמה, ואל תצטרך לבריות לאתערותא דתתאי. כי יש שני מיני זווגים, האחד אינו פוסק להחיות העולמות, מאחר שפסקו אנשי מעשה, העושים באתערותא דתתאי, שושבינות לה ולבעלה, להעלות אותם במעלה עליונה, ואז היא ׳עולה עמו ואינה יורדת׳ [כתובות מ״ח א׳]: ואשריו מי שזוכה לעשות תיקון שבת כראוי, עד שיבוא השושבין האמיתי,

ויכוין בקבלת שבת להעלות אותה אל מקומה הראוי לה, בין ׳תרין דרועין דמלכא׳. כי יש לנו קבלה אמיתיות שתהיה הגאולה בזמן קבלת שבת, היא העת שתעלה קליפות נוגה עם השכינה למעלה, ועליו נאמר, ׳וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתה הוא ועד עתיק יומיא מטה׳ [דניאל ז׳ י״ג]. עד זמנא דייתי ההוא בר נש, דעתיד לימטי לעננא שמיא באלף שתיתאי, ולא באשלמותיה כד נתקוף בתשובה, כמו שהוא בזוהר חדש מדרש הנעלם פרשת בראשית דף ל״א עמוד ב׳ עיין שם:

ביום ערב ראש חודש אדר תשפ״ה פניתי בשאלה לראש ישיבת המקובלים בית אל בירושלים כבוד הרב הגאון האלקי החכם השלם והעניו כבוד הרב ישראל אביחי שליט״א והצעתי לפניו

פירוש קבלי למ״ש חכמים מענגו בדגים גדולים באופן הבא. הרי ברור שמה שאמרו חכמים לענג את השבת לא התכוונו לענג את הבטן אלא את השבת שזו השכינה. ובמה מענגה? בלימוד תורה ובעיקר תורת הסוד ובזה יזכה לעיבור נשמה מצדיקים גדולים וזה הפירוש ל״מענגו בדגים גדולים״ וענה לי במילה אחת, ״אמת״.

אם כן מה ירמזו ״תבשיל של תרדין״? תשביל רומז לספירת המלכות שם התנור שם האש וגם אותיות תבשיל הן ״בית של״ שבית זו המל׳ והיא של ז״א או אבא בהתאם לסוגיה. ומה הן תרדין? הנה כתוב על הפסוק ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד. שואל הזוהר (אד״ז דף רצ״ב ע״ב) מה הפירוש הסודי של ״בת מטרד״ ואמר בת מההוא אתר דטרדין כולא לאתדבקא ואקרי אב וכו׳ וביאר ה״מתוק מדבש״ שזו חכמה של א״ק היינו ע״ב דא״ק ופירוש מטרד שכולם טרודים להשיגה ולא יכולים מפאת רוממותה. פירוש אחר מובא שם ל״מטרד״ לשון הטרדה. מטרד היינו בינה שהיא ס״ג דא״ק וממנה באות טרדות לרשעים. בת מטרד היינו מלכות דא״ק.

נמצא שתרדין ירמוז לייחודים שעושים המכוונים. נסביר: המעשה ירמוז לעשיה. דיבור זו יצירה. כוונה זו בריאה. מחשבה זו אצילות. יחוד זה אדם קדמון.

ולמה ירמזו ״ראשי שומין״? מילת ״שומין״ תרמוז ליחוד או״א באופן שאבא יורד וומתייחד עם אימא. והנה ההסבר: נחלק מילת שומין ל״שין״ ו״מו״ שאלו ירמזו לאו״א. באבא יש שם ע״ב כזה: **יוד הי ויו** הי וכשהוא מוריד שפע לבינה הוא נותן רק את המילוי שבו שהוא ודייוי גימ׳ מ״ו. שאר האותיות ״שין״ רומזות לאימא הנקראת אלקים וכאשר נמלא שם זה ביודין כך: אלף למד הי יוד הי נקבל ש׳. נמלא ש׳ נקבל ״שין״ הרי לך ש״שין״ זו אימא.

מסופר בספר הזוהר (פרשת תולדות דף קמה ע״ב) שרבן יוחנן בן זכאי לימד ש׳לו׳ש מ׳אות[1] הלכות פסוקות (מסביר הרב המתוק

---

[1] מספר שלוש מאות ירמוז לבינה גם באופן הבא. בינה היא שלישית לכתר וגם המאות בה. נסביר: היחידות במלכות, עשרות בתפארת, מאות בבינה ואלפים בחכמה וריבואות בכתר. מכאן שלוש מאות ירמוז לבינה. מכאן נבין אגדה במסכת מגילה (דף כז/ב) ״שאלו תלמידיו את רבי זכאי במה הארכת ימים? אמר להם מימי לא השתנתי מים בתוך ארבע אמות של תפלה, ולא כניתי שם לחבירי ולא ביטלתי קידוש היום. אמא זקינה (רמז לבינה) הייתה לי (רמז לתבונה) פעם אחת מכרה כפה שבראשה והביאה לי קידוש היום. תנא כשמתה הניחה לו שלש מאות גרבי יין. כשמת הוא הניח לבניו שלשת אלפים גרבי יין. ע״כ.

מסביר מרן הבא״ח בבן יהוידע על מגילה דף כז/ב ״נראה מחמת שהיתה יודעת שחביבה עליו מצוה זו במאד מאד, לכך טרחה בחיי חיותה להמציא לו יין הרבה בשביל קדוש היום, ועלה בידה כמנין ש׳ הרומזת לשלש סעודות שבת, שגם בסעודה שלישית דאין קדוש צריך לשתות יין בתוך הסעודה כמו

מדבש כלומר הקדמות נחוצות) בפסוק ״ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד״ וענין זה רומוז לאות ש׳ של שומין.

ש׳ זו תרמוז לאימא הנקראת אלקים וכשהיא מלאה כך: אלף למד הי יוד מם היא גימ׳ ש׳. וכאשר נמלא את ש׳ זו כך ״שין״. כעת נוסיף לכך את מילוי שם ע״ב שהוא ״מו״ נקבל ״שומין״. אותיות ״מו״ זה מילוי שם ע״ב שזה שפע החכמה הנמצא בבינה שהרי כך למדנו שכל עולם עליון כשנותן שפעו נותן הוא את המילוי לזה שתחתיו.

ענין זה נרמז גם במילת ״ראשי״ שהרי ידוע שמילת ״אשר״ זו הבינה כנודע מתיקו״ז ממילת אהיה אש״ר אהיה. אות י׳ זה אבא כנודע שהוא י׳ של שם הוי״ה ב״ה.

סיכום ביניים:

נאמר בגמ׳ שבת (קיח) במה מענגו? רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר בתבשיל של תרדין ודגים גדולים וראשי שומין רב חייא בר אשי אמר רב אפילו דבר מועט ולכבוד שבת עשאו הרי זה עונג מאי היא אמר רב פפא כסא דהרסנא.

ההסבר בדרך פשט סוכם על ידי רבי מאיר הכהן מראדין ב״משנה ברורה״ שכתב כך (סימן רמ״ב ס״קא) בגדר מצוה זו יש ג׳ מאמרי חז״ל בזה:

א) הא דאמרו דצריך לענגו בדגים גדולים וראשי שומין ותבשיל של תרדין, שזה היה מאכל חשוב בזמניהם, וכן בכל מקום ומקום לפי מנהגו יענגוהו במאכלים ומשקים החשובים להם עונג [ולפי שמן הסתם רוב בני אדם עיקר ענוגם בבשר ויין ומגדנות, לכן איתא בסימן ר״נ ס״ב דירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכלתו]

ב) הא דאמרו דאפילו דבר מועט שעשאו לכבוד שבת קיים מצות עונג שבת, ואפי׳ כסא דהרסנא (היינו דגים קטנים מטוגנין בשמנן).

ג) הא דאמר ר״ע עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. ע״כ. נמצא שדגים גדולים וכו׳ היה מאכל משובח בזמנם.

שאמר רבינו האר״י ז״ל, ונרמזו שלש סעודות בשלשה קוין דשי״ן דשבת. והוא זכה להניח שלשה אלפים גרבי יין, כנגד שלשה אל״ף דשם אהיה במלוי אלפין, שהוא בבינה הנגלית בסוד נועם שבת. ושניהם זכו למספר השלש מפני שקיימו מצוה זו כתקנה במחשבה ודבור ומעשה אך הוא שהיה בעל תורה זכה במספר השלש באלפים, כי לימוד התורה רמוז באל״ף לשון אלוף, ומספר האלפים ג״כ הוא באות אל״ף, כמו שכתב רבינו האר״י ז״ל בשער ההקדמות. ע״כ.

ולפי דרכנו למדנו שמספר שלוש מאות ירמוז לבינה ושלושת אלפים לחכמה. נמצא אימא זקנה זו הבינה ורבי יוחנן בן זכאי בחכמה. גם ראינו שרבי

ובדרך סוד: מאכלים אלו ירמזו לייחודים ובניית עולמות כדלקמן: ״דגים גדולים״ ירמוז ליסודות או״א כי דג זה יסוד כך כתב בספר ״מאורי אור״ שכתב הרב המקובל מאיר פופארש זללה״ה (דברים אלו כתבתי ביום הילולא דיליה). ״גדולים״ מראה על או״א שהם גדולים מזו״ן. תרדין חו״ב לפי שני הפירושים לעיל. ראשי שומין יחוד או״א.

לסיכום: על האדם בשבת לאכול מאכלים משובחים אבל יכניס בהם תוכן אלקי עליון ממה שלמד בספרים כגון ההצעה לעיל וכל דור ומאכליו ויזכה להסתופף בספירת היסוד דאצילות ונשמתו תיקרא ״בנות ציון״.

כעת נדון בדרגה השניה והיא דבר מועט וזה ״כסא דהרסנא״ וכאמור אלו דגים קטנים מטוגנין בשמנן. למה ירמזו אלו? הנה בספר החשמל (ח״ב) הציע לבארם לפי הצליל והאותיות ״כסא דהר סיני״ ונראה לי שיכוונין שהוא נעשה כסא לשכון עליו השם המיוחד. ידוע שכסא ה׳ זו השכינה הנקראת בכל מקום ״את״ ואכן ״כסא דהרסנא״ גימ׳ ״את״. גם אפשר לכוין למ״ש חז״ל (בספרי וכ״כ הרמב״ן) ״זכור את יום השבת״ תזכור למנות בו את ימי השבוע. וכן לעשות תוספת שבת הרמוזה ב״את״ שכל את בא לרבות.

עוד רמז כ׳סא ד׳הרסנא אלו כ״ד קישוטין שמקבלת הכלה כמ״ש על כך הרב המקובל האלקי כבוד הרב משה זכותא ״ואיתא בשער אריך פ״ה שמתיקון ונקה נמשכים למ׳ י״ב צירופי אדנ״י הראשונים והם תיקוני רישא ומן י״ב תיקוני דיקנא דזעיר נמשכים לה י״ב צירופים האחרונים ושהם כ״ד קישוטי כלה״.

כעת נבאר ״עשה שבתך חול״ זו עניות גמורה שאינו יכול להתקיים אלא אם כן ישאל מאחרים. ואלו דברי רבי עקיבא לבנו יהושע: (ספר כל בו – סימן קיח) ״ששה דברים צוה רבי עקיבא את רבי יהושע בנו: עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, ואל תשב בגובהה של עיר ותשנה, ואל תגביה פתחך יותר על פתחו של חברך, ואל תעבור בפני בית הכנסת כשהצבור מתפללין, ואל תמנע מנעלים מרגליך לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, הוי משכים לאכול בחמה מפני החמה ובחורף מפני הצינה״.

אמרו המפרשים שהוראה של ״עשה שבתך חול״ אינה אלא במצב של דחקות גמורה ויש לאדם לצמצם מממונו באמצע השבוע כדי לענג את השבת.

סוד הוראה זו נראה לי בס״ד על פי מה שכתב בספר ״קהלת יעקב״ ערך חול והוא שיש שתי בחינות בשבת ״שמור״ (מלכות) ו״זכור״ (תפארת) והם ב׳ בחינות תורה שבכתב (זכור) ותורה שבעל פה (שמור) שהם בחינת חמה ולבנה ולכן חול ראשי תיבות ח׳מה ול׳בנה. בב׳ תורות אלו יש כ״ב אותיות וב׳ פעמים כ״ב הם ״חול״. עוד, עניות גמורה זה דין וזה אחוריים. אחוריים של הבינה ששם העושר כמ״ש מצפון זהב יאתה זה שם אה״ה באחוריים הנראה כך: א אה אהי אה״ה והוא גימ׳ חול.

אדם עני המכבד את השבת בממונו הדל יזכה לחיות לעולם שכולו ארוך כי יש עוף ששמו חול שאינו מת לעולם.

גרסינן במסכת י״ט בפ״ב אמרו עליו על שמאי הזקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת היה מוצא בהמה נאה היה אומר זו לשבת, למחר מצא נאה הימנה מניח השנייה ואוכל הראשונה. אבל הלל הזקן מדה אחרת הייתה בו שכל מעשיו לש״ש שנא׳ ברוך ה׳ יום יום. ותניא נמי הכי בית שמאי אומרים מחד בשבתא לשבתך, ובית הלל אומרים ברוך ה׳ יום יום.

אמרו המקובלים וצוטטו ב״ילקוט ראובני״ בקשר עם אכילה ימי החול ואכילה בשבת– ילקוט הראובני חלק עונג שבת

הקדמה מעולה: ידוע שמכח חטא אדה״ר נפלו ניצוצי הקדושה של העשייה בין הקליפות לתוך צומח דומם חי מדבר, לזה אמר אין לך עשב למטה שאין לו מזל למעלה הוא הניצוץ הקדוש המופיע עליו וזהו כי על כל מוצא פי׳ ה׳ וגו׳. שהאדם צריך ע״י אכילתו [את] העשבים או הבהמות להוציא ממנו ניצוצי הקדושה, והנה בששת ימי המעשה אין לנשמה יתירה שום תיקון בבהמה שאוכל, שאין התיקון מגיע אלא עד עולם העשיה ונשמתו עולה עד למעלה בבריאה, ונשמת דחול נהנית מניצוץ הקדוש שבתוך המאכל, אבל אין יכול לתקן נשמת שבת בזה, אבל בשבת נשמה יתירה יורדת מעולם האצילות דהיינו ממלכות [ד]האצילות שנהנית מעינוגי שבת, ועם כל זה יש לה זכות ותוס׳ אור וחלק בבהמה שגם היא נהנית מניצוץ הקדוש שבתוך המאכל וכו׳, ולכן כל אדם (יכוין)

[שמכאן] באכילתו מעלה הניצוצות ומדבק בנשמתו וזה יועיל, וזה סוד שהע״ה היה יודע היאך ממתיקין את התורמסין ואת החרדל וק״ל.

וזהו ביאור הגמרא: שמאי כל בהמה נאה שראה אמר זו לשבת, כי ב״ש ה׳ מסטרא דגבורה, עיין זוהר פ׳ פנחס עמוד רנ״ג לפיכך כשראה בבהמה איזה מעלה ואיזה תוספת אור הכינה לשבת שתהנה נשמה יתירה ממנו, אבל הלל כל יום היה אוכל לעלות אל אצילות אמר ברוך ה׳ יום יום לפי שהיה מסטרא דחסד וחסד אל כל היום, ובכל יום מעין ברכותיו נתן כי בקל היה יכול לתקן הניצוצות אף בו׳ ימי המעשה. לזה דייק מד׳ה אחרת היתה בו (כי זה מדת החסד וזה מדת הגבורה), וזה הענין שבאו כל הבהמות לשלמה המלך ופשטו צוארם לשחיטה, ששלמה היה יודע אותן תקונים ״וידבר על העצים ועל האבנים״: (דהיינו ידע איזה תיקון צריך עץ פלוני או אבן אלמונית).

עשר תקנות תקן עזרא ואחת מהן שיהו מכבסין בגדיהם בחמישי בשבת לכבוד שבת:

למה נקט הרב רק כיבוס מכל י׳ תקנות? בדרך הפשט נ״ל בס״ד ע״פ מ״ש בגמ׳ שבת קי״ג ע״א שלא יהיו בגדי חול כבגדי שבת ולכן הזהיר על נקיון הבגדים. ובדרך המוסר רמז על מידות האדם שלא יהיה נח לכעוס ואמר שיש לכבס אותם דהיינו לזכך אותם. ובדרך סוד בא להזהיר על כבוד השכינה הנקראת כבוד והיא מלבוש לתפארת שיבנה אותה עם ז״א בעלה ונרמז במ״ש בתורה ״ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבו׳ד ולתפאר׳ת״.

ועתה אסדר כל הדברים שהן קודם השבת לצורך השבת:

סימן רמ"ג

כתב בספר שושן סודות (אות תקה): ״ת״ר אמר רבה בר מחסיה אמר רב חמי בר גוריא הנותן מתנה לחברו צריך להודיעו שנאמר ״כי אני ה׳ מקדשכם״ אמר הקב״ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה אני רוצה ליתנה לישראל לך והודיעם דע, כי דבריהם יש להם נגלה ונסתר והנסתר הוא בא לרמוז אל שבת העליון והוא צדיק יסוד עולם שהוא גנוז אל תוך העטרה (מלכות) הנקראת גנזי המלך. והאדם כאשר ישמור השבת בע״ה יזכה להיות נשמתו צרורה בצרור החיים בצי״ע. מדה במדה כמו שאמר ששכר מצוה מצוה כן

שכר שבת שבת: ע״כ. הנה למדנו שהשומר שבת שכרו בגן עדן עליון במידת צדיק יסוד עולם ולכן אסרו חכמים להנות משכר עבודה בשבת רק באופן של חכירה לשנה ולא בחלוקה של רווחים מעבודת השבת.

והנה הביאור בדרך סוד:

״שדה״ זו השכינה הנק׳ חקל תפוחין.

״בית מרחץ״ זו השכינה הנקראת ״בית״.

״תנור״ זו השכינה מצד הדין שבה.

אם היא תחת בעלה התפארת (הנקרא בהלכה לקמן בעל הבית) אסור להנות משכר שבת ואם לאו מותר.

ועתה נסביר למה בית מרחץ זו המל׳. הנה ידוע מכוונת הפסח ש״רחצה״ של ליל הסדר זו הבינה והיא רוחצת למל׳ הנקראת בית לכן ״בית מרחץ״ זו המל׳. אי נמי זו התבונה שזו השדה העליונה.

כתב בספר קהלת יעקב ״תנור״ הוא בחינת מלכות, שבה נאפים ונגמרים כל הדברים על אש הגבורות שבה, ועיין בערך תנור עשן, וכן כתב הבחיי (רבנו בחיי) פרשת לך לך דתנור הוא מלכות. עוד כתב שרחיים הם מחנות השכינה.

גרסינן בפ״ק דע״ז תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר: ״לא ישכיר אדם מרחצאו לעכו״ם מפני שנקראת על שמו ועכו״ם זה עושה בו מלאכה בשבת, אבל שדה מותר שכן דרך לקבל שדה באריסות. ואע״פ שיודעים שהיא של ישראל אומרים העכו״ם לקחה באריסות ולעצמו הוא עובד מה שאין כן במרחץ שאין דרך להחכירו.

כתב הרמב״ן תנור יש מסתפקים בו אם דרך להחכירו כמו שדה ושרי, או אם דומה למרחץ ואסור והוא הכריע לאיסור. דדוקא שדה אומרים ארעא לאריסות קיימא אבל תנור אינו עומד לאריסות ודינו כמרחץ אפילו השכירו לשנה אסור. ובריחיים נהגו היתר שעומדין לאריסות. ורבינו האיי ז״ל כתב אם השכירו שנים (ס״א לשנים) הרבה ונתפרסם הדבר מותר, וכן נהגו היתר בבבל.

וא״א ז״ל כתב ולפי זה נתברר ונתפרסם הדבר בכל גבולינו שכל מי שיש לו מרחץ או תנור אינו שוכר פועלים לעשות לו מלאכה בהם ולוקח הוא הריוח של הרחיצה והאפייה אלא משכירו לאחד לשנה או לחדשים בדבר ידוע ושיטול החוכר כל הריוח שיבא ממנו הילכך מותר בקבלנות שאין מלאכת העכו״ם נקראת על שם ישראל, אבל אם היה משכירו לימים אסור ליקח שכר שבת ויום טוב:

סימן רמ"ד

גם סימן זה והבאים אחריו דנים בהנאה שבאה לאדם מעבודה בשבת. כאן העכו״ם אינו מצווה על שביתת שבת, מכל מקום הנאה לו לישראל שמלאכתו נעשית בשבת. לכן יש אופנים שהנאה ממלאכת שבת מותרת באופן שלא התנה עמו שיעבוד בשבת והעכו״ם מעצמו החליט לעבוד בשבת. ברם אם התחייב לעבוד בשבת אסור להנות משכר זה.

והסוד: שבת זו המלכות וביום שבת היא עולה למקום התפארת ושניהם עולים לאבא ואימא עד הדיקנא ואלו מקומות שאין בהם עמל מלאכה לכן אסור להנות ממלאכת שבת.

ישראל ששכר עכו״ם לבנות לו בית בקבלנות היה מתיר ר״ת שיבנו לו בשבת ורבי׳ יצחק אסרו ואפילו סיתת העכו״ם האבנים בביתו בשבת אסור לישראל לשקען בבנין. וה״מ בתוך התחום אבל אם הוא חוץ לתחום וגם אין עיר אחרת בתוך תחומו של בית שבונה מותר וכ״כ הרמב״ם ז״ל אם שכרו לשנה או לשנים שיכתוב לו או יארוג לו בגד מותר כאילו קצץ עמו שיכתוב לו ספר או יארוג לו בגד. אבל הייתה המלאכה בגלוי כגון שפסק עמו שיבנה לו כותלו אסור וה״מ בכותל שבתוך התחום שאין הכל יודעין שפסק עמו ויאמרו שעושה מלאכת ישראל אבל אם היה חוץ לתחום שאין שם ישראל שיראה שעושין המלאכה בשבת מותר:

סימן רמ"ה

גם סימן זה והבא אחריו הינם נושאים של הנאה ממלאכת שבת כדלעיל.

ישראל ועכו״ם שקבלו שדה בשותפות לא יאמר ישראל לעכו״ם טול אתה חלקך בשבת ואני בחול ואפילו לא אמר כן בפירוש אלא כשבאין לחשבון אומר הישראל אטול של יום ראשון כנגד יום שבת שנטלת אסור אבל אם מתחלה כשקבלו השותפות התנו שיטול העכו״ם של שבת והישראל יום ראשון כנגדו מותר ור״י היה מתיר בתנור שקבלו בשותפות אפי׳ לא התנו דדוקא בשדה אסור לפי שחלק הישראל מתעלה ומתרבה באותה מלאכה שעושה העכו״ם בשבת אבל בתנור שאין חלק ישראל מתעלה בכך מותר לחלוק ולומר יהא שלי בחול ושלך בשבת ור״ת אוסר וכן יראה דעת הרמב״ם ז״ל שכתב המשתתף עם העכו״ם במלאכה או בסחורה אם התנו וכו׳ ומלאכה דומה לתנור שאין חלק הישראל מתעלה במה שהעכו״ם עושה ואסור בלא התנו. וכתב א״א הרא״ש ז״ל ומיהו תנור שלקחו הישראל משכון מן העכו״ם נראה שאין צריך הישראל להתנות כלום כיון שהוא ברשות העכו״ם ושכר התנור הוא רק לישראל בריבית שלו ואין לישראל חלק בגוף התנור ואם לא התנו תחלה וגם לא באו לומר שיקח הישראל יום אחר כנגד שבת אלא חלקו סתם מיבעיא ולא איפשטא וכתב א״א הרא״ש ז״ל כיון דספיקא דרבנן הוא אזלינן לקולא וא״צ להניח לעכו״ם ליטול כל השבתות לבדו אבל מדברי הרמב״ם ז״ל יראה לחומרא שכתב ואם לא התנו ושכר השבת אינו ידוע יראה לי שהעכו״ם יטול שביעית השכר והשאר חולקין בשוה וכתב עוד הנותן מעות לעכו״ם להתעסק בהם אף על פי שהעכו״ם נושא ונותן בהן בשבת חולק עמו כל השכר בשוה וכזה הורו כל הגאונים:

סימן רמ"ו

תנו רבנן לא ישכיר אדם כליו לעכו״ם בע״ש ובד׳ ובה׳ מותר ומיירי בהבלעה שמשכירים לחדש הילכך בד׳ ובה׳ מותר ואפ״ה בו׳ אסור אבל בשכיר יום אפילו בד׳ ובה׳ נמי אסור ומיהו פי׳ הר״י ז״ל הא דאסור בו אפילו בהבלעה היינו דוקא בכלים שעושין בהן מלאכה כגון מחרישה וכיוצא בה מפני שנראה כשעושה בו עכו״ם מלאכה בשבת כאילו הוא שלוחו של ישראל ומ״מ בד׳ ובה׳ מותר בהבלעה כיון שהוא רחוק מן השבת אבל כלים שאין עושין בהן מלאכה אפילו בע״ש מותר בהבלעה ודוקא להשכיר אסור משום שכר שבת אבל להשאיל לו כתוב בספר המצות שמותר אפילו בע״ש כיון דקי״ל כבית הלל דשביתת כלים לאו דאורייתא ומ״מ בשבת אסור להשאילם לו אבל בהמתו אסור בין להשאיל בין להשכיר אפילו ביום ראשון שאדם מצווה על שביתת בהמתו ואפילו אם יפקירנה בינו לבין עצמו אסור שהכל יודעין שהיא בהמתו של ישראל ואין הכל יודעין שהפקירה ואומרים בהמתו של ישראל עושה מלאכה בשבת ובספר המצות התיר להשכירה בהבלעה ע״י הפקר שצריך להפקירה להפקיע איסור שביתת בהמה. וכתב הר״פ ויפרש בשעת הפקר שאינו מפקירה אלא ביום השבת או כל זמן שעושה מלאכה ביום השבת כדי שלא יזכה בה אחר ואע״פ שאינו מפקירה לגמרי הוי הפקר ונראה דאפילו בסתם נמי דעתו לזה שהרי אינו מפקירה אלא להפקיע איסור שביתת שבת.

סימן רמ"ז

אין משלחין אגרות ביד עכו״ם בערב שבת ובד׳ ובה׳ מותר ואסיקנא אם פסק עמו בדמים בסכום ידוע אפי׳ ע״ש סמוך לחשיכה מותר ואם לא פסק עמו אם יש בעיר שהוא שלח אותו שם איש ידוע שכל כתב שמביאים לעיר נותנים אותו לידו והוא מגיעו ליד מי שנשתלח לו מותר אפילו בע״ש אם יש שהות ביום

כדי שיוכל להגיע לבית הסמוך לחומה בעיר שהוא שלוח שם ואם אין אדם ידוע בעיר לקבל הכתבים אין משלחין אותו בע״ש אא״כ קצץ ובד׳ ובה׳ מותר והרמב״ם ז״ל כתב לא קצץ אסור לשלח לעולם:

סימן רמ"ח

כפי שמבואר בסימן נאמרו בהלכה זו כמה טעמים: טעם ראשון יציאה מחוץ לתחום. טעם שני חולי מעיים וביטול עונג שבת. טעם שלישי נראה שעושה מעשה חולין בשבת למעט הפלגה לדבר מצווה.

ועתה נבאר טעם הסודי של תחום שבת:

כתב בספר הכוונות הישן שנת ת״פ שטעם התחום זה להרחיק את היניקה של הקלי׳ מקדושת השבת כי בשבת יש עליית עולמות והקלי׳ רוצה להתאחז במקום החלל וכו׳ והנה דבריו: ״ועתה אמרתי להודיעך סוד תחום שבת מן התורה הוא י״ב מיל, ואמרו חז״ל (עירובין דף מב ע״א) אלפים אמה. כבר ידעת, שנצח הוד יסוד של עשיה מתעלים למעלה בחסד גבורה ת״ת ונשאר שם חלל. וחלל עולה חיים, שהחיים של הקליפות נסתלקו. וכבר ידעת שאחיזה שלהם הוא באותו המקום אשר נשאר עתה חלל, ונסתלק החיות שלהם ונשארו מותא. ומי שעושה מלאכה ממלא את החלל ההוא ונכנס שם הקליפה. וכנגד יסוד הוד נצח הם שלש פרסאות, והמלכות נכללת בהם, וכל פרסה ארבעה מילין, הרי הם י״ב מיל. ובזמן (הקודם) (בית המקדש) שלא היה אז תגבורת הקליפות [היו] יכולין לילך בשבת כל השיעור ההוא, אבל אחר החורבן גברו הקליפות ונכנסו עד חצי נצח, ועל זה נאמר (שמואל א׳ טו, כט) וגם נצח ישראל לא ישקר וכו׳, ופירוש בכולו לא ישקר, אבל בחציו או במקצתו יש אחיזה לקליפות. ובמדת ההוד נאמר (דניאל י׳, ח) והודי נהפך עלי למשחית. (עיין בכנפי יונה ח״א פרק ק״ג). ובעבור זה תחום שבת הוא נצח, שהוא אלפים אמה, ותחום עולה חותם, כמנין (קנ״ד) [תנ״ה עם הכולל], כמנין שלשה אה״ה במילויין באלפי״ן יוד״ן וההי״ן. (פירוש: שם אה״ה באלפין נראה כך: אלף הא יוד הא ומספרו קמ״ג) וזהו חותם, (שהוא תנ״ה ע״ה) פירוש, שומר שלא יכנסו הקליפות בחלל של אלפים אמה עד ליל מוצאי שבת, שאז יוסר החותם ויחזור נצח הוד יסוד למקומו, ואז שולטין הקליפות. (ראינו

שמירה זו עין בעין כאשר מחבלי החמאס יש״ו שרפו רצחו בזזו אנסו וטבחו ביום שמחת תורה תשפ״ד כעשרים ישובי עוטף עזה, לישובים שהיה תחום שבת לא נגרם נזק) וזהו ״וינפש״ (שמות לא, יז), ווי נפש, ולמה לא אמר ווי רוח או ווי נשמה, אלא שהנפש בעולם העשיה, וכשחוזר הנפש שהיא בעולם עשיה יש לה צער, שהיא סמוכה לקליפות, מה שאין כן ברוח וכו׳:

סוד הטעם השני של חולי מעיים: חכמים פטרו את חולי המעיים מתפילין (חולין קי ע״א) גם אם אין להם צער (שו״ע הרב או״ח סי׳ לח, השל״ה הקדוש[2]) והמעיים הם הלב והכבד משכן הרוח והנפש. בשבת מקבלים נפש רוח ונשמה יתרים ואם כלי הקבלה שלהם חולים אין להם היכן לחול וכך כתב בספר קהלת יעקב – ערך עש ״נודע דנפש ורוח שורים בכבד לב שהן הבני מעיים, וזה סוד מעיו עש״ת ש״ן ראשי תיבות ע׳שר ש׳מות ת׳גין שמות נקודות, רצה לומר מעיו שבהן משכן הנפש בכבד ורוח בלב הן בחינת עשר שמות תגין ועשר שמות נקודות. וכן עשת עם הכולל (771) גימטריא ״דא בינה אימא עלאה דאצילות״, והוא בחינת נפש דזעיר, וכן עש״ת ראשי תיבות עד שפע תבונה, כי אמא בעת דריבוע [דרבועה] על תבונה כמו שאמר באדרא:

הטעם הסודי למחזי כעובדין דחול הוא שנראה כמערב הנהגת ימי החול שהיא על ידי מלאך מטט׳ עם הנהגת השבת שזו הנהגת קוב״ה וגורם להתאחזות הקלי׳ בשכינה הקדושה ואלו הם השועלים המחבלים את הכרמים.

אין מפליגין בספינה פחות מג׳ ימים קודם השבת בד״א לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר.

---

[2] ספר השל"ה הקדוש - ווי העמודים - פרק שנים עשר "(ו) וְכֵן בְּרִאוֹתוֹ דְּלֹא מַנַּח תְּפִלִּין, וְהֵשִׁיב לוֹ חוֹלִי מֵעַיִים אֲנִי, וְאָמַר רַב יְהוּדָה חוֹלִי מֵעַיִים פְּטוּרִים כוּ'. גַּם בָּזֶה קָשֶׁה, לָמָּה הָיָה מַאֲרִיךְ בְּקַצָּרָה הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר: אָמַר רַב יְהוּדָה חוֹלִי מֵעַיִים פְּטוּרִים וְכוּ', וּמִמֵּילָא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁעַל עַצְמוֹ דִּבֵּר כֵּן. אֶלָּא גַּם בְּלִישָׁנֵיהּ רָמַז דִּין חָדָשׁ, וְהוּא מַה שֶּׁהוּבָא בְּטוּר אוֹרַח חַיִּים סִימָן ל"ח, שֶׁחוֹלִי מֵעַיִים פָּטוּר מִן הַתְּפִלִּין, וְהִשִּׂיג מַהֲרָ"א (סעיף א') בְּשֵׁם מָהֲרָ"א (הלכות קטנות הלכות תפילין) וְאָרְחוֹת חַיִּים (הלכות תפילין סימן ג) וּמֵימוֹנִי (רמב"ם הל' תפילין פ"ד הי"ג), אֲפִלּוּ אֵין לוֹ צַעַר, אֲבָל שְׁאָר חוֹלִי אִם מְצַטַּעֵר בְּחָלְיוֹ פָּטוּר וְאִם לָאו חַיָּב. לָכֵן הָאֲרִיךְ בְּלִישָׁנֵיהּ, וְאָמַר תְּחִלָּה: חוֹלִי מֵעַיִים אֲנִי, וְאַחַר כָּךְ: וְאָמַר רַב יְהוּדָה וְכוּ', לְהוֹרוֹת דִּין הַזֶּה שֶׁחוֹלִי מֵעַיִים פָּטוּר מִן הַתְּפִלִּין אַף שֶׁאֵין לוֹ צַעַר, כִּי בְּאִם הָיָה מְקַצֵּר בְּלִישָׁנֵיהּ וְאָמַר רַב יְהוּדָה וְכוּ', הָוָה אֲמִינָא דַּוְקָא כְּשֶׁהוּא מְצַטַּעֵר בָּהֶם מֵעַיִים, אָז הוּא פָּטוּר מִתְּפִלִּין כְּמוֹ שְׁאָר חוֹלִי, וְלָכֵן הֵשִׁיב לוֹ בַּתְּחִלָּה: חוֹלִי מֵעַיִים אֲנִי, אֲנִי דַּיְקָא שֶׁאֵין לִי צַעַר, וְזֶה מוּכָח שֶׁרַב חִסְדָּא שֶׁלֹּא הִרְגִּישׁ בּוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ צַעַר, כִּי אִם הָיָה מַרְגִּישׁ בּוֹ, לֹא הָיָה שׁוֹאֵל אוֹתוֹ לָמָּה לֹא מָנַח תְּפִלִּין, כִּי תְּשׁוּבָתוֹ בְּצִדּוֹ שֶׁפָּטוּר מִן הַתְּפִלִּין, לָכֵן אָמַר **חוֹלִי מֵעַיִים אֲנִי, רָצָה לוֹמַר, אַף שֶׁחוֹלִי מֵעַיִים כָּמוֹנִי, שֶׁאֵין לוֹ צַעַר פָּטוּר הוּא מִתְּפִילִין,** מְדֻיָּק מִזֶּה שֶׁחוֹלִי אַחֵר, בְּאִם אֵין לוֹ צַעַר חַיָּב בִּתְּפִלִּין, אִם כֵּן הָרָאָה חֲרִיפוּתוֹ בָּזֶה, וְרָמַז דִּין חָדָשׁ מַה שֶּׁלֹּא שָׁאַל אוֹתוֹ רַב חִסְדָּא:

לדבר מצוה מותר: לטעם הראשון זכות המצוה מגנה ומצלה כתחום שבת. לטעם השני מצוה בעידנא דעסיק בה מאירה לו הארה כעין תוספת אור הנשפע בשבת ולכן גם אין התאחזות הקלי׳.

ופוסק עמו שישבות רשב״ג אומר א״צ לפסוק והלכה כמותו.

ודרך מועט כמו מצור לצידון שלא היה ביניהם רק מהלך יום מותר אפילו בע״ש.

האם יש סוד במילים ״מצור לצידון״? והנה ראיתי שאם מתבוננים מוצאים מרגליות לרוב. כתב בספר ״קהלת יעקב״ הביא מספר דיעות על המילה צור: חסד, בינה, גבורה ועוד. אולם הנראה שצור היא סמוכה לים (מלכות) והסמוך לה זו התפארת ולכן צור אלו ישרא׳ל כמ״ש ״כי מראש צורים הראנו״ וכן הקב״ה (תפארת, ז״א) נקרא צור כמ״ש צור ילדך תשי. גם אימא בונה את התפארת והיא נקראת אלקים וכשהיא במילוי ההין ע״ה גימ׳ צור. ומה פירוש צידון? הרב ״קהלת יעקב״ מצדד שצידון זו המלכות והנה דבריו ״צדון (בכתיב חסר) עם הכולל גימטריא אלהים אדני, (שאלו כינויי השכינה) צידון מלא ביוד גימטריא אלהים אדני וט׳ אותיות. לסיכום נסיעה מצור לצידון זה מעבר מן התפארת למלכות וזה מהלך יום אחד (ספירה אחת) מותר. ובאמת בספר ״שערי אורה״ כתב שהשבת היא במלכות בשער הראשון והיא ביסוד בשער השני ואלו ב׳ בחינות בשבת זכור (צור) ושמור (צידון).

יש מפרשים הטעם משום איסור תחומין ולכך מתירין בספינה גדולה שהולכת למעלה מי׳ (טפחים).

בטעם ההיתר להפלגה בספינה גדולה כתב הרנ״ש זללה״ה בספרו ״מחברת הקודש״ – שער השבת – הטעם שהותר תחומין בספינה בשבת: ״והנה כבר נתבאר לעיל איסור הליכה חוץ לתחום בשבת כי סוד תחום הוא אלפים אמה סוד נה״י דעשיה שעלו בחג״ת דעשיה נמצא מקום נה״י דעשיה חלול ובאותו חלל אין הקליפה אשר הם למטה מעשיה יכולין לעלות עד שם רק נשאר המקום חלול ושם יכולין ב״א לילך אך חוץ מתחום הזה אם יצא אדם גורם לאדם עליון שיצא חוץ לתחום וירד בקליפה והנה רגלי האדם ההולכין ויוצאין חוץ לתחום הם סוד נה״י דעשיה היוצאין למטה מן עשיה במקום הקליפה וז״ס איסור תחומין בשבת וידוע שאין איסור תחומין בספינה ההולכת בים אע״פ שיצא בה בשבת כמה פרסאות

וארז״ל כי אין תחומין למעלה מעשרה והים שבו מהלכת הספינה הוא גבוה יותר מעשרה.

וסוד הענין כי הספינה היותר קרובה לחצונים היא המלכות והנה רגלים עליונים שהם נ״ה כ״ז שאין נוגעין בקרקע שהיא המלכות אין זה נקרא יציאה חוץ לתחום אע״פ שילך כמה פרסאות באויר למעלה מן הקרקע י׳ טפחים א״א שיצאו אל החצונים אלא עד שיגעו בקרקע ואז אם יצא חוץ לתחום הוא נוגע לחצונים והנה המלכות גבוה עשרה לכן אין תחומין למעלה מי׳ אע״פ שהולך כמה פרסאות עדיין הוא תוך הקדושה ושם הוא מהלך תוך הקדושה. והבן זה:

ורב אלפס פי׳ הטעם משום עונג שבת שכל ג׳ ימים הראשונים גופו משתבר ואין רוחו חוזרת עד אחר ג׳ ימים ולכן מתירין בנהרות הנובעים שאינו מצטער. ובה״ג כתב אם קנה שביתה בספינה מע״ש מותר ליכנס בה אפילו בשבת ור״י אסר הכל אפילו בתוך התחום מפני שהוא נראה שט על פני המים שהוא אסור. ולענין דבר מצוה פר״ת שכל מקום שאדם הולך כגון לסחורה או לראות פני חבירו. חשיב הכל דבר מצוה ואין חשובה דבר הרשות אלא כשהולך לטייל:

סימן רמ"ט

אין צרין במלחמת הרשות על עיירות של עכו״ם אא״כ התחילו ג׳ ימים קודם השבת ואם התחילו אין מפסיקין. אבל מלחמת מצוה מתחילין אפילו בשבת.

סוד ההלכה נראה בס״ד שהארת שבת מתחילה מיום רביעי בבקר עת נכנסת הארת הנפש היתרה.

אין הולכין בע״ש יותר מג׳ פרסאות כדי שיגיע למלון בעוד היום גדול ויכול להכין צרכי סעודה לשבת לא שנא אם הולך לביתו או לבית האושפיזא.

אין קובעין סעודה בע״ש משום כבוד שבת ומותר לאכול עד שתחשך ומ״מ אסור לקבוע בו סעודה כדי שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול.

לשון הרמב״ם (הל׳ שבת פרק ל הל׳ ד׳) ״מצוה שימנע אדם מן המנחה ולמעלה לקבוע סעודתו״. ונראה דאף קודם המנחה נמי אין לקבוע דע״ש סתמא קאמר דגרסי׳ בפ׳ השולח (גיטין לח:) א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן ב׳ משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודתה בע״ש ואחת בשבת פי׳ בשעת בית המדרש ושתיהן נעקרו.

ויראה שדרך אנשי מעשה להתענות כל היום כדאיתא בעירובין בפ׳ בכל מערבין (עירובין מ:) הני בני בי רב דיתבי בתעניתא במעלי שבתא מהו לאשלומי? אלמא שדרך ת״ח להתענות בע״ש. ולענין בעיין אסיקנא (עירובין מא.) והילכתא מתענה ומשלים פי׳ אם ירצה ולא הוי כמתענה בשבת וכיון שיכול להשלים אם ירצה והוא קיבל עליו תענית סתם וכל תענית שלא שקעה עליו החמה אינו תענית צריך להשלים עד צאת הכוכבים אם לא שפירש בשעת קבלת תענית עד שישלים תפלתו עם הצבור. והר״מ כתב שיכול לאכול מיד אחר התפלה קודם שקיעת החמה שהוא מפרש מתענה ומשלים עד אחר התפלה אבל אם מתענה בע״ש תענית חלום מתענה עד צאת הכוכבים כיון שיכול להתענות אפי׳ בשבת כ״ש שמשלים עד הלילה:

הנה מצאנו היפך הנהגה זו שאנשי משמר לא היו מתענין ערב שבת (תענית כו ע״א) וכאן הרב משבח את המתענים. הנה הרמב״ם לא כתב להתענות אלא מן המנחה ולמעלה וגם בזה מותר לאכול עוגה עם קפה ופירות וכו׳. וסוד הלכה זו נראה לענ״ד והוא שקבלת הנשמה היתרה באה מהבינה וזו נקראת ״עולם הבא״ שאין בו לא אכילה וכו׳.

סימן ר"ן

וישכים בבקר ביום ו' להכין צרכי שבת דכתיב "והיה ביום הששי והכינו" משמע הזמנה בבוקר דומיא דהבאה דכתיב "והכינו את אשר יביאו" והבאה הייתה בבקר לאלתר.

הנה בהשמטות זוהר דף רס"א ע"א מצא כאן רמז לגאולה באלף הששי.

בספר שער הכוונות ראה בפסוק זה את ההכנות שיש לעשות כדי לקבל את השבת והנה לשונו בדרושי סדר שבת דרוש א ענין ויהי נועם דמוצ"ש: "ענין ליל ששי כבר ביארנו שיכוין האדם בכל ו' ימי החול לקבל תוס' השבת ואמנם יום ו' הוא יותר נכון ומזומן מכל שאר ימים בסוד והיה ביום הו' והכינו את אשר יביאו רמז בזה כי ביום הששי מכין לשבת לפי שיום ו' הוא כנגד היסו' המכין לצורך המלכות שהוא שבת אספקלריא דלית לה מגרמה אלא מה דיהיב לה יסוד לכן צריך שתכוין להכין הכנה זו מע"ש כדי שיבא יום השבת וימצאהו מוכן ואותה קבלת שבת תהיה על נכון וכראוי. וכו' ע"ש באריכות.

ואף אם יש לו כמה עבדים לשמשו ישתדל בעצמו להכין שום דבר לצרכי שבת כדי לכבדו כדאיתא בפרק כל כתבי (שבת קיט:)

- **רב חסדא פרים סילקי פי' היה מחתך הירק לצורך סעודת שבת**

מאחר ולא מצאתי סודם של דברים אענה חלקי מאשר חנני ד'. הנה רב חסדא כהן היה ושורשו חסד ושמו מעיד על היותו בחסד. סילקי פירושו ירק וכאשר נפרוס ירק העולה ש"י נקבל קנה שהוא מקוה ע"א. דהיינו שהיה טובל לכבוד סעודת שבת היינו מ"ש אוכלת עימו משבת לשבת

- **רבה ורב יוסף מצלחי ציבי היו מבקעין העצים**

באופן דומה כאשר נבקע מילת עצים וזו ג'מ' של סילקי שהם י"פ אה"ה נקבל ק"ה שהוא ג'מ' "במנחה" שהיו מכוונים בתפלת מנחה של ערב שבת כוונות ידועות להם. והנה רב יוסף בדעת שהוא רבו של היסוד ורבה ג'מ' יצחק שהוא גבורה. וכבר ידעת שבדעת יש גבורות דדעת שנמשכים לנוק' הנק' שבת.

- **ר׳ זעירא מצתת צתותי היה מדליק האש.**

הנה רב זירא נקרא חריך שקי על שם מעשה שהיא עמו ולכן הוא קשור לאש והיה עושה הדלקה לאש. כאן נקרא ר׳ זעירא ג״מ רפ״ח ניצוצין. זירא ג״מ בגבורה. והנה כאשר יש דין יש אחוריים. אחוריים של שם ע״ב נראים כך: יוד, יוד הי, יוד י ויו, יוד הי ויו הי והוא ג״מ קפ״ד והוא ג״מ ״מדליק״.

רמז: מצתת צתותי ג״מ 1836 כמו ״זה זעירא היה מדליק האש בכל ערב שבת״.

- **רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפיק אמר אי מקלעי רבי אמי ורבי אסי מי לא מכתיפנא קמייהו פי׳ היה מתקן הבית מכניס הכלים הצריכין לשבת ומפנה כלי החול**

רב נחמן מושרש ביסוד הנקרא מנחם. בר יצחק בן הגבורה של עתיק המולבשת על אמא כמ״ש אמא אחידא ותליא בגבורה שזו זרוע שמאל של אריך. נמצא שרב נחמן הינו יסוד אימא. פרצוף אמא עם ב׳ תיבות ג״מ כתף. והיה מכניס ומוציא כלים לבית ומן הבית שזו המלכות כי אמא מתקנת את הבת.

ומהם ילמוד כל אדם ולא יאמר לא אפגום כבודי כי זה כבודו שמכבד השבת :

כבוד שבת על פי הסוד. כתב בספר פרי עץ חיים – שער הנהגת הלימוד – פרק א ״עוד רל״ב תנ״ה בתוספות הויה, ג׳ תשובה. הוסיף עליהם עוד שם אהיה, יהיה תשל״ד, שהוא במספר ״כבוד שבת״. ע״כ. נסביר רל״ב אלו המוחין והם שמות ע״ב ס״ג מ״ה ב״ן העולים רל״ב. תנ״ה אלו שמות קמ״ג קנ״א קס״א שהם שם אה״ה במילוי אלפין ההין ויודין והם בבינה. שם הו״ה הוא בחינת יום שבת כמו זכו״ר א׳ת יו״ם (ג״מ ברל״ב תנ״ה ע״ה). נמצא שכבוד שבת זו המשכה מהבינה שהיא שבת הגדול אל התפארת שהוא יום השבת. וכבר ידעת שכבוד אלו לבושין וכאן לבושי הבינה נעשים נשמה לתפארת שהוא יום השבת. לכן תבין מדוע השבת היא מעין עולם הבא כי הבינה נקראת בלשון המקובלים והזוהר ״עולם הבא״. ונראה שסוד שבת נמשך גם מהבינה באופן הבא: ד׳ פעמים אה״ה ע״ה ועוד קס״א קס״א קנ״א קמ״ג ע״ה יעלו שב׳ת.

סימן רנ"א

העושה מלאכה בע״ש מן המנחה ולמעלה דהיינו מו׳ שעות ומחצה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה כתב אבי העזרי דוקא העושה מלאכה להשתכר אבל מתקן הוא בגדיו וכליו לצורך שבת וי״ט ומשמע מסוף דבריו שאפי׳ אם אינו עושה להשתכר אם אינו עושה לצורך שבת אסור וכתב א״א הרא״ש ז״ל וכן מי שכותב לעצמו ספרים דרך לימודו מותר כל היום:

סוד הלכה כתוב בספר פרי עץ חיים שער השבת פרק ג׳ כתוב ענין שקבל המהרח״ו מהחברים וכתב שם: בערב שבת מן מנחה ולמעלה, דהיינו ו׳ שעות ומחצה, או לכל המאוחר ט׳ ומחצה, זמן מנחה קטנה, צריך להכין קליפות [קלי׳] נוגה להעלותה בקדושה, בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום ע״כ. נמצא שהעושה מלאכה מחזק את קלי׳ נוגה שלא תעלה לקדושה אלא תשאר במצב של ימי חול ששם המלאכה. וכבר התבאר (לקמן סימן רפו) שהתרגום משקף את קלי׳ נוגה.

סימן רנ"ב

מותר להתחיל במלאכה בע״ש סמוך לחשיכה אע״פ שאינו יכול לגומרה מבע״י והיא נגמרת מאיליה בשבת. כגון: לשרות דיו וסמנין במים והן נשרים כל השבת.

הסברא של בית הלל שאין לקשור התוצאה של הפעולה עם הפעולה. שאם לא תאמר כך איך מותר להדליק נר שבת כל ערב שבת. אלא כל פעולה שנגמרת מאליה בשבת מותרת. ואין אדם מצווה על שביתת כליו. סוד ההלכה היא מה ששמענו ממו״ר הרב הגאון האלקי כבוד הרב מרדכי עטיה שליט״א ראש הישיבה של החיים והשלום שמה שאמרו שבשבת יש עליית עולמות היינו פנימיות העולמות ולא חיצוניותם. החיצון זה הכלי והוא לא עולה בשבת ולכן אין אדם מצווה על שביתת כליו.

ולתת אונין של פשתן לתנור כדי שיתלבנו ולתת צמר לתוך היורה שאינה על גבי האש וטוחה בטיט. אבל אם היתה על האש אסור שמא יחתה בגחלים.

סוד איסור שמא יחתה בגחלים הוא שמגביר את האש דהיינו מגביר את הדין בשבת. כידוע את הגחלים חותים ״במחתה״ ומחתה גימ׳ תנ״ה. גחלים גימ׳ זהו חכמה. נמצא שהחותה בגחלים מגביר את הדין באו״א שזו השבת העליונה ולכן ענשו רב.

או אפי׳ אינה על האש אם היא פתוחה אסור שמא יגיס בה בכף. והמגיס בקדרה אפי׳ אינה על האש חייב משום מבשל.

פשט ההלכה מפני איסור בישול. והסוד: הרמ״ק כתב שזו המלכות שבה מתבשלים כל ההויות. ע״כ. בשבת המלכות עולה אל דודה והיא בייחוד עמו ללא התערבות בני האדם. המגיס בה נראה שהוא מייחד יסוד עם המלכות ואין צורך בכך והוא מעורר מדנים מיותרים. רמז: קדירה ע״ה ש״ך והוא גימ׳ נער גימ׳ מטט׳ ע״א.

ומותר לפרוס מצודות חיה ועוף ודגים והן ניצודים בשבת.

הפשט הסודי הוא שאין אדם מצווה על שביתת כליו כדלעיל. ברם עלינו לברר מה הם חיה עוף ודגים בדרך סוד.

חיה: כתוב ״ויאמר אלקים ישרצו המים שרץ נפש חיה״ מכאן שחיה קשורה עם הנפש וזו ספירת המלכות. בספר קה״י כתב שחיה גימ׳ כ״ג שאלו כ״ג אותיות מילוי דמילוי שם ב״ן שהוא במלכות.

עוף: כתוב ״ועוף יעופף על הארץ״ ואם ארץ זו המלכות הרי שעוף זה היסוד ולכן עוף גימ׳ יוסף שהוא היסוד.

דג: כתב בספר יאיר נתיב שהוא היסוד המחבר ד׳ עם ג׳. ונראה לבאר כוונתו על פי מה שכתב האר׳י הקדוש בספר ״לקוטי תורה״ פרשת בהעלותך על הפסוק ״והמן כזרע גד״ שכתב: ״כי הקב״ה נתן לישראל את המן כדי שיינקו נשמות חדשות מן השחקים שהם נ״ה תרין ביע׳ השוחק׳ מן לצדיקים צדיק וצדק. וז״ס והמן כזרע גד ג׳ יסוד דדכורא גומל חסדים, ד׳ יסוד דילה דלה ועניה. ע״כ. ובכן דג זה מצב בו יסוד הזכור נתון ביסוד הנקבה בסוד אבר ובאר.

ומותר למכור לעכו״ם ולהטעינו סמוך לחשיכה רק שיצא מביתו מבעוד יום ומותר ליתן בגדיו לכובס עכו״ם ועורות לעבדן סמוך לחשיכה אם קצץ לו דמים אבל אם לא קצץ אסור אא״כ ביום ד׳ או ביום ה׳.

ומותר לפתוח מים לגנה והם נמשכין והולכין בכל השבת

סוד הלכה זו יובן בכך שגנה זו ספירת המלכות וזו השבת העולה אל התפארת ביום השבת ששם יש חסדים ואלו המים ולכן שפיר דמי להמשיך חסדים אל המלכות.

ולהניח קילור עבה על העין אע״פ שאסור בשבת משום ממרח אבל קילור רך וצלול אפי׳ בשבת מותר להניחה ע״ג העין

סוד מילת קילור שאלו אותיות ״ריו קל״ כלומר ג׳מ׳ ״גבורה עין״ וזו עין שמרדה והיא זקוקה למיתוק. לכן ההמתקה תמצא בקילור ״רך וצלול״. כידוע יש שלושה חסדים גלוים ושני חסדים מכוסים. השלושה אורם חזק כפול מהמכוסים. והנה ״רך וצלול״ ג׳מ׳ ג״פ חסדים עם ה׳ אותיות.

ומותר לתת מוגמר תחת הכלים והם מתגמרים מאליהן כל השבת

סוד מוגמר כתב הרמ״ז שהוא ג׳מ׳ רפ״ח ע״ה. הרפ״ח הם ניצוצי קדושה המחיים את הכלים של המלכים. בירור הרפ״ח נעשה על ידי שעולים ונתקנים באצילות וזה סוד העשן העולה מן המוגמר. בשבת לא מבררים רפ״ח אך אם נעשה מאליו שפיר דמי.

ומותר לתת שעורין בגיגית לשרותן

סוד שעורה אלו ה״ג שבונים את השכינה שהם ב״פ מנצפך עם שם אדנות והכולל ג׳מ׳ ״שעורין״. גיגית כתב בספר קה״י שהוא תפארת. נמצא שמתן שעורין בגיגית הוא סוד עליית המלכות אל התפארת וזה נעשה כל שבת.

ולתת גחלים בכלי והן דולקין והולכין כל השבת אע״פ שמשתמש בכלי דקי״ל שביתת כלים לאו דאורייתא ואפי׳ אם הכלי עושה מעשה בשבת.

סוד גחלת זו ספירת החכמה כמ״ש הרשב״י בתיקו״ז תיקון כא דף נט ע״ב והוב״ד בספר קה״י ערך גחלת. הכלי ה״ס מלכות. נמצא שנתינת גחלת בכלי זו המלכות בעת שמקבלת אור דחיה וזה נעשה בשבת בתפילת המנחה כמ״ש באד״ר.

וטוענין בקורות בית הבד ובית הגת מבע״י על זיתים וענבים שנתרסקו מבע״י וטוען עליהם להוציא מהן משקין והשמן והיין היוצא מהן מותר

סוד בית הבד ובית הגת בספירת המלכות והקורה זו התפארת כמ"ש בהקדמת תיקו"ז דף ח ע"א "קורה דא ו'". נמצא שנתינת קורה לבוך בית הבד או בית הגת זה יחוד זו"ן וזה נעשה כל שבת. מה ההבדל בין יין לשמן? יין זו אימא ושמן זה אבא. נמצא כשנמשך השמן מבית הבד זו המשכת החכמה מהנוק' ולכן נקראת השבת "קדש היא לכם". כאשר נמשך היין מהגת זו המשכת אורות אימא מהמלכות וזו נשמה יתירה שיש לעם קודש. אי נמי ירצה גת+יין ע"ה=דעת.

וכן בוסר ומלילות שנתרסקו מבע"י וטען עליהם מבע"י להוציא מהם משקין מותרין המשקין היוצאים מהם ודוקא שנידוכו היטב מע"ש ואינן מחוסרים אלא שחיקה אבל לא נידוכו היטב אלא שנתרסקו מעט אסורין המשקין היוצאין מהם

סוד בוסר אלו ענבים שטרם הגיעו להבשלה כלומר מוחין דקטנות. הדיכה ממתקת אותם ודינם כענבים. בוסר שנידך עם המילים והכולל גימ' שושנה וזו ספירת המלכות שהיא יום השבת.

מלילות אלו שבלים שלא הבשילו ושוב אלו מוחין דקטנות. מוחין דקטנות גימ' 693 וכן "מלילות אלקים הו"ה אדנות" 693. עוד, מלילות מלשון מילול וזו תפלה שהיא במלכות וכן מלילות גימ' תפלה ע"ה.

אבל אסור לתת חיטין לתוך ריחיים אלא כדי שיטחנו מבעוד יום כיון דאוושא מילתא טפי איכא זילותא דשבתא:

סוד השמעת קול סודו בזו"ן העולים לבינה כמ"ש בספר קה"י "קול הוא סוד מלכות זעיר ובינה ק' מלכות, כמו שכתבתי בערך ק', גם ק' קרן ומלכות אקרי קרן, כמו שכתבתי בערכו, ו' תפארת למד בינה, וכשהמלכות מתייחדת עם זעיר אז עולה לבינה ומתעטר בתרין נוקבי" ע"כ. גם סוד הטחינה ידוע מפסוק באיוב (לא, י) "תטחן לאחר אשתי" אם כן לכאורה יהיה מותר אלא שזו טחינה לאחר שזה הס"מ ואסור לעשות כן בשבת כדי שלא תהיה יניקה. גם היחוד צריך להיות בחשאי ללא השמעת קול וזה פשוט.

לא יצא החייט במחטו ולא הלבלר בקולמוסו ע"ש סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא בהן בשבת

סוד בעלי המלאכה בהנהגת ששת ימי המעשה וזו הנהגת מלאך מטט׳ הנקרא שר הפנים. בשבת יש הנהגה גבוהה של מעין העולם הבא שאלו אורות הנמשכים מהבינה למלכות. כאשר החייט יוצא במחטו (ושים לב לאות ו׳ של מחטו הרומז לתפארת) יש יחוד זו״ן באופן שז״א יורד לנוק׳ ובשבת זה הפוך שהנוק׳ עולה לז״א ולכן לא יצא.

אבל בתפילין מותר לצאת סמוך לחשיכה ולא חיישינן שמא ישכח ויצא בהן משתחשך שאסור להסיח דעתו מהם בעודן בראשו:

סוד התפילין במוחין דאו״א הנמשכים לזו״ן ואין חשש לשכחה הבאה מן המלכות לבדה כי בעת הנחת התפילין יש יחוד זו״ן ואין שכחה.

מצוה על כל אדם שימשמש בבגדיו בע״ש סמוך לחשיכה שלא יהיה בהן דבר שאסור לצאת בו בשבת.

סוד הבגדים בספירת המלכות והמשמוש סוד השמש שזו התפארת וזה הכנה ליחוד זו״ן הנעשה בשבת.

סימן רנ"ג

הקדמה לדיני בישול ונביא מ״ש המשנ״ב בשם מחצית השקל: ״דע שיש ענין שהיה וענין חזרה. שהיה מקרי שנותן תבשיל מע״ש ע״ג כירה לא דרך הטמנה ומניחו עומד ע״ג כירה ובשבת נוטל מהכירה. וחזרה מקרי כשהניחם מע״ש ע״ג כירה ובשבת נוטלו מהכירה ורוצה להחזירה שנית ע״ג כירה [זהו עיקר דין חזרה לכו״ע אבל יש עוד ענין חזרה שנוטלו מע״ש סמוך לחשיכה ומחזירו כמבואר בס״ב בהג״ה] ופליגי חנניה ורבנן דחנניה ס״ל אם התבשיל כבר נתבשל כמאכל בן דרוסאי הוא כחצי בישול [וי״א כשליש בישול] מותר להשהותה ע״ג כירה אפילו אם אינה גרופה מן הגחלים ואינה קטומה [היינו שמכוסה הגחלים באפר] וחכמים ס״ל דאסור אם אינה גרופה וקטומה אא״כ נתבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו. ובריש פרק כירה תנן כירה שהסיקוה כו׳ בגפת ובעצים לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר ומבעי להש״ס האי לא יתן דתנן ר״ל לא ישהה אלא אם כן גרוף וקטום ואתיא כרבנן דחנניה או לא יתן ר״ל לא יחזיר אבל שהיה מותרת אפילו אינו גרוף וקטום ואתיא כחנניה ולא איפשיטא האי בעיא. ופסקו הרי״ף והרמב״ם והעומדים בשיטתם לשהות תנן וכרבנן דחנניה דאפילו לשהות בעינן ע״ג

גרופה וקטומה. והתוספות פסקו להחזיר תנן אבל לשהות מותר אפילו על אינה גרופה משנתבשל כמאכל בן דרוסאי וכחנניה. והן השתי דעות שהובאו בשו״ע בסימן זה דעה א׳ היא דעת הרי״ף והרמב״ם והי״א שמביא המחבר בסוף ס״א הוא דעת רש״י ותוספות הנ״ל זהו מה שבארנו בקצרה.

מה הם כירה כופח ותנור בדרך הסוד?

כירה לפי דעת קה״י הם חו״ג ששורשם חו״ב והם אותיות י״ה. בדרך דומה רק יותר גבוהה כתב בזה הרב הגאון המקובל הרב אייזיק חבר בספרו ביאורי אגדות)אפיקי ים(– בבא דף בתרא עה ע״א) לגבי סעודת הלויתן שם כתוב ״יכרו עליו חברים״ והביאור בזה אומר הרב: ״שכל ת״ח מקבל מחבירו זה לומד מזה וזה מזה ובזה נעשה זיווג ויחוד בשורש נשמותיהם ולכן נק׳ חבירים, וע״ז נא׳ יכרו עליו חברים וכו׳ ואין כירה אלא מכירה וכו׳ והוא מסחורה שעושים בלויתן הארת חלקי התורה שמקבלים זה מזה, והם חידושי תורה שיזכו להשיג לע״ל משורש התורה עליונה (חכמה דרדל״א) ומסוד בינה העליונה דרדל״א שהם דברים שכיסה עתיק יומין, וכל אחד יזכה ע״י חבירו. ע״כ. נמצא כירה זה מקום שפיתת שתי קדרות שהם חו״ב. כתב הרע״ב בפרק כירה ״והאש עוברת ביניהם״ אלו מ״ן העולים מהתנוצצות אורות זו״ן כשמשיגים נשמה וחיה שהם אורות או״א.

כופח לא התבאר. ונראה לי בס״ד שזה רומז לייחוד זו״ן באופן הבא: כו של כופח זה שם הוי״ה שהוא בתפארת. פ׳ גימ׳ יסוד המחבר זו״ן. ח׳ זו המלכות הנקראת ח׳כמה תתאה.

תנור כתב בספר קה״י ערך תנ ״תנור הוא בחינת מלכות, שבה נאפים ונגמרים כל הדברים על אש הגבורות שבה.

מה הוא התבשיל? נראה מס״ה תרומה (קמ״ט ע״א) שאלו חידושי תורה כמ״ש על הרשב״י דאיהו מתקן תבשילין מתיקין.

מה היא ״קדרה״? הסביר בספר קה״י שהוא עולם האצילות על פי ספר עמק המלך.

מה היא הגפת? כתב בספר קה״י ״גפת נראה לי שהוא סוד נצח הוד דקליפה, ועל כן אמרו רז״ל גפת פסולת של זתים לאחר שהוציאו שמנן, סוד זתים הוא נצח הוד כמו שכתבתי בערך זית ובהן כנישו דברכאן סוד ביעין דדכורא המבשלים הזרע לאחר שהוציאו שומנן המובחר הפסולת יוצא לחיצונים כנודע, ונקרא גפת שהוא סוד נצח

הוד דזעיר שינוק מהן הס״א, ונודע הן תרי פלגא גופא כמבואר ברעיא מהימנא פנחס רל״ז ע״א, גפת ראשי תיבות למפרע תרין פלגי גופא, וכן גפת גימטריא זהו הנצח והוד דזעיר, ונודע דנצח הוד דזעיר מפרקין דנצח הוד דאמא, גפת ראשי תיבות גדולי פרקין תתאין, ובנצח הוד יש בהן כנישו דברכאן מג׳ אבהן ׳גדולה ׳פחד ׳תפארת ראשי תיבות גפת:

ומשם בארה:

כירה חו״ב דבריאה שהיא עשויה כקדרה שהם כנין חו״ב דאצילות ושופתין על פיה על כתר דבריאה מונחת מלכות דאצילות קדרה למעלה ויש בה שפיתת מקום שתי קדרות אם הוסקה בגפת שהם נו״ה דקלי׳ שהוא פסולת של זיתים שהוא מוסיף הבל כמ״ש וילכו אחרי ההבל ויהבלו או בעצים שהם עץ החיים ועץ הדעת טו״ר שהם בחינת יצירה ועשיה אסור ליתן עליה על הכירה תבשיל חידושי תורה של ימי החול מבעוד יום להשהותו עליה לצורך הלילה כי ליל שבת זה עולם האצילות שבכך מערב חול בקודש אא״כ נתבשל כל צרכו והוא מצטמק ורע לו או שהיה חי שלא נתבשל כלל דהשתא ליכא למיחש שמא יחתה כיון שנתבשל כל צרכו ובזה תבין מ״ש אל תרגזו בדרך כי כאשר אין הלכה פסוקה יש רוגז. כאשר התבשי׳ל מבושל כל צרכו אין רוגז וראוי להכנס לעולם האצילות כי הוסרו ממנו כל הסיגים והקושיות ובחי נמי מסיח דעתו ממנו עד למחר כי בלימוד חדש לגמרי אין קושיות כי טרם התלבנה ההלכה ובכל הלילה יכול להתבשל בלא חיתוי. מה הוא סוד חיתוי? הנה החיתוי נעשה במחתה ואלו אורות אימא המסייעות להבנת ההלכה כי ההלכה במלכות בסוד ה׳ריעו ל׳ה כ׳ל ה׳ארץ ר״ת הלכה. והנה בספר קה״י ערך מחתה כתב שהוא סוד נצח הוד יסוד דאימא, שבהם המוחין דאמא, (הניתנים בחב״ד דזעיר) וכן במחתה היה נתון הקטורת שהן המוחין דאמא, ובנצח הוד יסוד דאמא הוא ג׳ אהיה קס״א קנ״א קמ״ג גימטריא מחתה עם הכולל, הרב בפרי עץ חיים שער הקרבנות פרק ה׳׳. ובנידון דידן היו גחלים שאלו אורות אבא. נמצא שסוד החיתוי אלו המשכות מאו״א לזו״ן להטיב את התבשיל (חידושי תורה) של יום השבת (של עולם

האצילות). אבל אם נתבשל קצת אפי׳ כמאכל בן דרוסאי שהוא שליש בישולו ולא נתבשל כל צורכו או אפי׳ שנתבשל כל צורכו אם הוא מצטמק ויפה לו אסור להשהותו עליה כי אסור לערב חידושי תורה של ימות החול שהם בבי״ע עם חידושי תורה של יום השבת שהוא בעולם האצילות (אל תתמה עלי כי אין אני מתכוין אל הפשט כלל) וכבר אמרו תורתנו הבל בפני תורת משיח אא״כ גרף פירוש שהוציא ממנו כל הגחלים או קטם פי׳ שכסה הגחלים באפר למעט חומה דחיישינן שמא יחתה שהרי ראוי בעוד לילה ע״י חיתוי.

ואם נתן בה חתיכה חיה סוגיה חדשה שטרם התלבנה כלל מותר כאילו היתה כולה חיה שהרי הסיח דעתו ממנה בשביל החתיכה החיה שאינה יכולה להתבשל עד למחר

אבל לסמוך לה קדרה בסמוך חוצה לה מותר אפי׳ אינה לא גרופה ולא קטומה.

ואם הוסקה בקש כתב בספר קה״י שהוא סוד עשו שהוא ק׳ליפת ש׳מאל. קש גימ׳ 400 וזה וארבע מאות איש עמו או בגבבא שהם גבורות דחוטמא דז״א (אפיקי ים על ב״ב דף עד ע״א) והם דינים כמ״ש עלה עשן באפו גחלים בערו ממנו מותר לשהות עליה אפי׳ אינה לא גרופה ולא קטומה כי ההבל מועט ולשקר אין רגליים

ותנור זו מלכות דאצילות אפי׳ אם הוסק בקש או בגבבא אסור אפי׳ לסמוך לו אפי׳ אם הוא גרוף וקטום וכ״ש לשהות על גבו ותוכו דלא כיון שבעולם האצילות נאמר לא יתיצבו הוללים לנגד עיניך. הוללים אלו עשו ואנשיו שמחפשים תאוות והנאות עכשיו (הלעיטני נא, naw) לעומת יעקב שמתנהל לאט.

וכופח שהם יצירה ועשיה שיש להם בחינת זו״ן של כללות העולמות שהוא מקום שפיתת קדרה אחת, אם הוסק בקש או בגבבא שהם קלי׳ ודינים דינו ככירה ומותר ע״י גריפה וקטימה כי ההבל שלהם לא מזיק לעולמות אלו שיש בהם רע כמ״ש בשער ההקדמות – דף פה עמוד ב ״ודע, כי עולם האצילות רובו טוב, ומעוטו רע. ואינם מתערבים יחד הטוב והרע, בשום אופן. ובעולם

הבריאה, רובו טוב ומיעוטו רע, והם מעורבים. והיצירה הם שוים הטוב והרע, והם מעורבים. והעשיה, רובו רע ומיעוטו טוב, והם מעורבים.

ואם הוסק בעצים שהם זו״ן שיש להם כח חזק יותר דינו כתנור ולא מהני ליה גריפה וקטימה ואסור אפילו לסמוך לה כך היא שיטת רב אלפס.

העקרונות הובהרו לעיל שמדובר בחידושי תורה של ימות החול וימי השבת. מכאן תסיק לדעת רש״י ור״י.

אבל רש״י ור״י פסקו דכל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו על גבי כירה אפי׳ אם הוסקה בגפת ועצים ואפילו אינה גרופה וקטומה. ותבשיל שנתבשל כל צרכו אפי׳ מצטמק ויפה לו מותר גם כן לשהותו עליה. אבל להחזיר כגון שהניח התבשיל עליה מבע״י ונטלו ממנו בשבת ובא להחזירו עליה אינו מחזיר עליה אא״כ גרופה וקטומה, או שהוסקה בקש או בגבבא. ותנור אפי׳ הוא גרוף וקטום אין מחזירין עליו. וכופח אם הוסק בקש ובגבבא דינו ככירה ומחזירין עליו אם הוא גרוף או קטום. ואם הוסק בעצים דינו כתנור ואין מחזירין עליו אפי׳ הוא גרוף וקטום ולזה הסכים א״א הרא״ש ז״ל. וכל זה בענין שהייה לצורך הלילה כמו שכתב ר״ח. ושיהוי זה אינו הטמנה אלא כעין כסא של ברזל והקדרה יושבת עליו והיא תלויה באבנים וכיוצא בהם אבל הטמנה ע״ג גחלים ד״ה אסור דקי״ל הטמנה בדבר המוסיף הבל אפילו מבע״י אסור: כל דבר שאסור להשהותו אם עבר ושיהה אותו או ששכח ושיהה אותו במקום שלא היה לו להשהותו אסור לכל אפילו למי שלא שהה אותו

והרמב״ם ז״ל חילק בשכח בין תבשיל שלא בישל כל צרכו ובין מצטמק ויפה לו כשלא בישל כל צרכו אסור עד מ״ש ובמצטמק ויפה לו התיר ובעבר ושיהה אסור בשניהם ואיני יודע למה חילק ביניהם דהא בגמרא מייתי ראיה מעבר ושיהה לשכח:

כירה שהיא גרופה וקטומה ונטל הקדרה מעליה אפילו בשבת מותר להחזירה כל זמן שהיא רותחת ודוקא על גבה כגון על שפתה או על כסוי שעל חללה ובעודה בידו ודעתו להחזירה כל זמן שהוא עסוק בסוגיה ושפתותיו רוחשות

אבל לתוך חלל הכירה או שהניח הקדרה על גבי הקרקע עולם העשיה או אפילו עודנה בידו ולא היה בדעתו להחזירה הסיח דעתו מהלימוד ופנה לדברים אחרים אסור ואפי׳ לא הניחה על גבי קרקע אלא שתלאה במקל או שהניחה על גבי מטה או שפינהו ממיחם למיחם אסור.

מה הוא המיחם הרוחני? כתב הרב הגאון והמקובל הרב אייזיק חבר זצוק״ל זללה״ה בספרו ביאורי אגדות אפיקי ים (ביאור אגדות רבב״ח ב״ב עג ע״ב) ״כמיחם קומקומא דמיא שהוא עת זיוגא דדו״נ בשחרית חיבור מים ואש ע״י יסוד שהוא הקדירה העושה שלום בין מים לאש חו״ג, כמ״ש (ישעיה כו יב) ה׳ תשפות שלום לנו כמ״ש רבינו בפי׳ למס׳ ברכות פ׳ הרואה״. ע״כ. נמצא מיחם עושה שלום בין אש (מלכות) ומים (תפארת) והוא היסוד הנקרא ״שלום״. והיסוד נקרא ״על גבי מטה״ כי מטה זו מלכות ומבואר בזוהר ויחי ״וישתחו ישראל על ראש המטה״.

פינוי ממיחם למיחם בדרך פשט ובדרך סוד מצנן את החום. הארי הקדוש מסביר את חום לחם הפנים שהיה לחם חם כיום אפייתו שסודו הוא יחוד יסודות או״א שהוא תדירי ולכן היה חם. אבל בזו״ן שאינו תדירי הפינוי מצנן את החום. והבן.

ואם אינה גרופה וקטומה אסור להחזירה לא מיבעיא בשבת אלא אפי׳ מבע״י אחר שנגמר כל בישול הקדירה ומניחה לעמוד על הכירה עד הערב לשמור חומה, אם נטלה מן הכירה אסור לו להחזירה אפילו בעודה רותחת אם הוא כל כך ערב שאין שהות ביום להרתיח אם היתה קרה דגזרינן אטו היכא שנטל בשבת דאי שרית להחזירה מבע״י אתי נמי להחזירה כשנטלה בשבת. אבל כ״ז שלא נתבשלה או אפילו נתבשלה ויש שהות ביום להרתיחה אילו נתקררה מותר להחזירה. ובתנור אסור להחזירה אפילו הוא

גרוף וקטום וכופח אם הסיקוהו בקש ובגבבא דינו ככירה בגפת ועצים דינו כתנור:

סימן רנ"ד

אף על פי שבשר חי מותר לשהותו, הני מילי בקדרה שאינה ממהרת להתבשל והסיח דעתו ממנה עד למחר ולא חיישינן שמא יחתה. אבל בצלי שאצל האש אפילו חי אסור להניחו סמוך לחשכה שממהר לצלות ואפשר לו לצלות שיהא ראוי בעוד לילה ולא מסיח דעתיה מיניה ואתי לחתויי.

מה סוד צלי? כתוב בקרבן פסח ״כי אם צלי אש״ וכתב על זה בספר קה״י ערך בש ״כי אם צלי גימטריא ק״ל גימטריא ״עני״ גימטריא אחוריים דמ״ה (יוד, יוד הא, יוד הא ואו, יוד הא ואו הא) שמשם יניקת המלכות, ועל כן אכילת פסח בלילה שהוא מדת המלכות מדת לילה״. לכן בבשר צלי היינו סוגיות קלות להבנה שנלמדו ביום ששי אסור להכנס בהם לשבת שמערב לימודי חול עם לימודי שבת ומכניס רוגז ודין לשבת כמו שהתבאר לעיל. (כמובן שלפי ההלכה מותר ללמוד כל תורה והלוואי שילמד כל הלכה שירצה. כאן יש ביאור קבלי לפי הזוהר שהסביר שתבשיל אלו חידושי תורה. ואכן מרן הבן איש חי אומר שלימוד תורה בשבת חשוב פי אלף מימות החול. הגדיל לומר רבי שלום בוזגלו זצוק״ל שלימוד של שעה אחת תורה בשבת שקול כמו 70,000 שעות בימות החול.)

ואם הוא בתנור טוח בטיט מותר. אפילו בשר עז שאין הרוח קשה לו ולא חיישינן שמא יפתח ויחתה כיון שהוא טוח בטיט

מה הוא הטיט הקבלי? כתב בספר קה״י ערך טית שהוא החומר ההיולי. כיון שהטיט הוא קדמון לכל קדומים אין חשש לדינים ולכן אין חשש ומותר. בשר העז מורה על דינים (ס״ה ואתחנן רסב עב) והעניין שכלפי הטי״ט הם בטלים.

וגדי שהרוח קשה לו אפילו אינו טוח מותר דלא חיישינן שמא יפתח ויחתה כיון שהרוח קשה לו וכגון שהוא מנותח לאיברים שאז הרוח קשה לו.

סוד הגדי כתב בספר קה״י שהוא הס״א. ואלו דינים והרוח זה רוח דקדושה שקשה לו.

אבל אם הוא שלם או עז אפילו מנותח לאיברים שאין הרוח קשה להם אם אין התנור טוח בטיט אסור.

אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי

מי היה בן דרוסאי? בפשט היה גנב שאכל מאכלו חצי או שליש מבושל. כתב עליו הרמ״ע מפאנו בספר גלגולי הנשמות (אות ח׳, ד) שהוא גלגול חפני בן עלי הכהן שהיה ממלא חפניו בבשר קרבנות ככל אשר יעלה המזלג.

בספר החשמל ח״ג: ״ מָצִינוּ בַּגְּמָרָא (שבת כ.) תַּנְיָא חֲנַנְיָא אוֹמֵר כָּל שֶׁהוּא כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתוֹ עַל גַּבֵּי כִּירָה וּמְבָאֵר רַשִׁ״י בֶּן דְּרוֹסַאי לְסְטִים הָיָה, וּמְבַשֵּׁל בְּשׁוּלוֹ שְׁלִישׁ. וְשָׁמַעְתִּי בְּשֵׁם הרה״ג ר׳ רְפָאֵל מַגִּיד שליט״א שֶׁאִם נוֹצִיא מִסְפַּר ״כְּמַאֲכַל״ שֶׁעוֹלֶה 111 מִמִּסְפַּר ״בֶּן דְּרוֹסַאי״ שֶׁעוֹלֶה 333 נְקַבֵּל מִסְפַּר שְׁלִישׁ, כִּדְבְרֵי רַשִׁ״י שֶׁהוּא שְׁלִישׁ בְּשׁוּלוֹ. וְשָׁמַעְתִּי מֵהרה״ג ר׳ יוֹאֵל טֵיטֶלְבּוֹים שליט״א שֶׁמִּסְפַּר בֶּן דְּרוֹסַאי שֶׁעוֹלֶה 333 הוּא שְׁלִישׁ, מִמִּסְפַּר ״נִתְבַּשֵּׁל רָאוּי״ שֶׁעוֹלֶה 999.

והסוד: בן דרוסאי זו המלכות שיש בה שם ב״ן. מילת ״דרוסאי״ גימ׳ ״גבורה אדנ׳״. נמצא זו המלכות כשהיא מתייחדת עם ז״א כי מאכל גימ׳ הו״ה אדנות. ואם תתעקש על אות ״כ״ ותאמר ״כמאכל״ אומר לך שאות ״כ״ זה הכתר השורה בבינה והיא נותנת כח לזו״ן להתייחד. שליש בישול יורה על יחוד נשיקין שזה שליש מתוך נישוק חיבוק יחוד כמ״ש בספר ארבע מאות שקל כסף – דף קצא ״ולפי דדעת הרח״ו זלה״ה נראה, כי הם שלשה מיני זיווגים, חיבוק, נישוק, זיווג, הרי ג׳ זווגים. והם ג׳ פרצופין כנזכר לעיל: עיבור, יניקה, ומוחין. כי בהתחברותם נעשה הכל פרצוף אחד, כידוע ליודעי חן ומביני דעת. ולכן הזיווג האמיתי בפרצוף גמור הוא היסוד האמיתי התחתון כנודע, וזיווג פרצוף דיניקה, הוא חג״ת, הנקרא חיבוק, שהם הזרועות וכו׳. וזיווג עליון פרצוף דמוחין לבדם, נקראים נשיקין. והבן כל זה מאוד מאוד:

מילת ״בישול״ רומזת ג״כ על ״יחוד זו״ן כי בישול גימ׳ ״שמח״ וזה הוא ושמח את אשתו.

ומה הם בשר בצל וביצה לפי הסוד?

נקדים ונאמר שמסקנת הגמ׳ (שבת יח ע״ב) שמדובר בבשר המונח על גבי גחלים דהיינו בשר צלוי. אם כן לכאורה היה צריך לאסור. אך כאן כבר התחיל להתבשל שליש בישול. לפי המהלך שבישול היינו לימוד תורה נאמר כיון שהוא התחיל בלימוד ומייחד את הדודים בלימוד (כי מאכל הוא גימ׳ הו״ה אדנות שזה יחוד זו״ן) שפרי דמי. אי נמי, בשר ירמוז ליחוד ״נוצר נקה״ שע״ה גימ׳ ״בשר״ דהיינו גם כאן יש יחוד גבוה של מזל שמיני ומזל י״ג שהם זכר (נוצר) ונקבה (נקבה) והם סוככים על או״א כמ״ש או״א אתכלילן בדיקנא וכאשר הגיעו לשליש בישול חשיב היכרא כמו שאומרים הוכר עוברה שזה כמשלוש חודשים. גם ראינו שקוראים ליחוד בישול במעשה בגמרא (חגיגה דף ה/ב) ״רב כהנא הוה גני תותי פורייה דרב ושמעיה דסח וצחק ועשה צרכיו. אמר דמי פומיה דרב כמאן דלא טעים ליה תבשילא. אמר ליה כהנא פוק לאו אורח ארעא.

מה הוא הבצל? גם זה ירמוז לייחוד כי אמרו חכמים (ברכות דף ה/ב) ״אמר רבי חמא ברבי חנינא אמר רבי יצחק, כל הנותן מטתו ב׳ין צ׳פון ל׳דרום הויין ליה בנים זכרים שנאמר וצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים״. המילים ב׳ין צ׳פון ל׳דרום ר״ת בצל. ״צפונך״ זו הבינה המחזקת את זו״ן. גם יש רמז ליחוד כי מטה זו האשה וזרוע שמאל היא שמאל וזרוע ימין זה דרום כמ״ש שמאלו תחת לראשי וכו׳ וכן עורי צפון וכו׳ יבא דודי לגנו ויאכל (הנה תבשיל) וכו׳. פרי מגדיו זה השפע הניתן מן הזכר אל הנקבה בסוד ממגד תבואות שמ׳ש. גם בצל ירמוז למלכות הדבוקה בתפארת כמאמר הרשב״י על הפסוק ב׳רכות ל׳ראש צ׳דיק.

גם כתב מהר״ם פופראש זללה״ה בספרו ״מאורי אור״ שבצל זה מילוי שם קמ״ג שעולה קכ״ב כמנין בצל. ויש לומר דאחוריים דעליון נעשים פנימי בתחתון אם כן זה שפע הניתן מיסוד אימא לדעת דז״א.

מה היא הביצה? זו מלכות הדבוקה בתפארת היכן שהאתרוג מושרש ולכן שיעורו כביצה.

סיכום: כאשר הלימוד כבר מונח במח הלומד אך עדיין לא הגיע לליבון ההלכה (חג״ת) והסקת מסקנות (כחב״ד) כבר מותר להשהות אותו על הגחלים (אור החכמה) בשבת שאז זו״ן עולים לאו״א.

ואין נותנין פת בתנור ולא חררה על גבי גחלים סמוך לחשכה אלא כדי שיקרמו פניה הדבוקין בתנור או פניה שכנגד האש

כאמור לעיל תנור זו המל׳ שבה נאפים הדברים. ובדרך שתבשיל זה לימוד נאמר ש״פת״ זה גימ׳ תלמוד והוא תושב״ע והוא במל׳ וחררה זו חלה מתוקה (ספר החשמל) ואבור להכנס לשבת ללא מסקנות ראשוניות (קרימת הפת או החררה) שאל״כ הוא יהרהר בהם כל התפילה בשבת ואלו סוגיות של יומי דחול.

ובדרך אחרת: בשבת עולים פנימיות העולמות ואז יש כח ושלטון לשכינה והיא מגרשת את השפחה הנק׳ לילי׳ וזה הוא אין נותנין פת (גימ׳ לילי׳) בתנור (מלכות). חררה גם כן רומז אליה כי היא דינים וגבורות. ״חר״ גימ׳ יצחק המורה על הגבורות. ר׳ גימ׳ שם אלקים דאחור כזה: א אל אלה אלהי אלהי׳ם. ה׳ מורה על ה׳ אותיות של שם אלקים. קרימת פניה מורה על מיתוק הדינים שיהיו לעת״ל.

ואם נתן אותה סמוך לחשכה ולא קרמו פניה אם במזיד אסור עד מוצאי שבת בכדי שיעשו ואם בשוגג מותר לו לרדות ממנו מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו ורדו לכם לכל אחד מזון ג׳ סעודות

וכשהוא מרדה לא ירדה במרדה אלא בסכין וכיוצא בו שלא יעשה כדרך שעושה בחול.

ואם נתנו בשבת אפילו במזיד מותר לו לרדותה קודם שיאפה כדי שלא יבא לידי איסור סקילה:

לא תמלא אשה קדרה מעסיות ותורמסין ותתן לתוך התנור ערב שבת סמוך לחשכה מפני שאלו צריכין בישול רב ולא יספיק להם כל הלילה להתבשל וחיישינן שמא תחתה למהר בשולם

מה סוד התורמוסין? נראה שהם גבורות שקשה למתקן. ״תור״ זה מילוי (וכל מילוי מורה על דין כי מילוי גימ׳ אלקים) שם אדנות כזה: אלף דלת נון יוד עולה תרע״א ובהסיר אדנ׳י נקבל ״תור״. ״מו״ זה מילוי שם ע״ב. ״סין״ גימ׳ ק״כ שהם ק״כ צירופי שם אלקים.

עסיות מורה על דין כי עסיות גימ׳: ״מלכות אדנ׳י מ״ב״ עם ג׳ מילים.

ולא ימלא נחתום חבית של מים סמוך לחשכה ויניח בתוך התנור שמא יתקרר סמוך לחשכה במוצאי שבת ויחתה כדי שיתחמם

לאלתר לכשתחשך. ואם עשו כן אסורין למוצאי שבת עד כדי שיעשו:

פשט ההלכה הוא שאסור למלא מים בחבית ולהניחה בתנור כדי שיתחממו המים שמא במוצ"ש מים אלו יתקררו והוא מעוניין במים חמים מיד בצאת השבת ויבא לחתות.

הבאור הסודי בזה. הנה בזוהר פנחס (דף רמה ע"ב) ברעיא מהימנא שם שאחד מעשרה דברים שנאמרו על הכוס הוא שיהיה יין חי מן החבית. ומסביר הרע"מ שסוד מילת חבית זו הבינה שהיא "ח" ספירות מלמטה למעלה והיא "בית" לחכמה.

מה הסוד במילת "נחתום"? גימ' של מילת נחתום תנ"ה מ"ט שתנה אלו ג' שמות קמג קנה קסא ומט אלו מט שערים שבבינה שמרע"ה השיגם בסוד ותחסרהו מע'ט. מים זה שפע עסמ"ב שיש בו ט' יודין והוא ניתן מהחכמה לבינה.

בדרך שהסברנו שתבשיל אלו חידושי תורה אם כן לכאורה לימוד גבוה כזה של סודות התורה הגם שהוא ביום חול יהיה מותר ללמוד גם בשבת. אלא שגם זה אסור שמא יתקרר כלומר ישכח את הלימוד ויבא להיות טרוד במוצאי שבת לחזור על לימודו שיהיה מוכן למוצאי שבת. יש בזה סרך מכין מקודש לחול. גם אנו יודעים שהארי הקדוש לא רצה שיוציאו סודות התורה שלו לחוץ לארץ כי הוא סבר שתורתו היא תורת ארץ ישראל ולא תורת הגלות ואין לערב קודש עם חול.

סימן רנ"ה

אין עושין מדורה מעצים סמוך לחשיכה עד שיצית בהן האור בענין שתהא השלהבת עולה מאליה

כתב הב"י ששורש הלכה זו הוא במ"ש בגמ' (שבת יט ע"ב) מאחיזין את האור במדורת בית המוקד ובגבולין כדי שיצית האור ברובן. דהיינו פשט ההלכה הוא שאם האש אחוזה כראוי בעצים לא אסרו חכמים להנות מחום זה כי לא יבוא לחתות בעצים.

כעת נבאר מילים "מדורה", "עצים" ו"שלהבת עולה מאליה" ואח"כ בס"ד נסכם הלכה זו בדרך הסוד.

כתב בספר קה״י מדורה הוא באצילות שם כינוי האור (של עולם האצילות) למדורה גדולה. ובבריאה קרוי אבוקה הנדלקת במדורה, וביצירה נר, עיין בערך אבוקה שהארכתי בביאור דבריהם ז״ל, אבל עושין מהן מדורה וכו׳ ע״ש:

״עצים״ סתם עצים זו התפארת. עיין בספר קה״י שהביא במילת ״עץ״ פירושים רבים.

ומה זו ״שלהבת עולה מאליה״ הנה כתב בזה בשער הכוונות – דרושי סדר שבת דרוש א ענין קבלת שבת

והנה נתבאר כי המים חמין הם בסוד שלהובא דאשא הנז׳ בזוהר המגרשת את הקלי׳. ולכן צריך שבשעת רחיצתך במים החמין תכוין בסוד כוונת שלהבת י״ה ר״ל כי זו השלהבת יוצאת משם י״ה כדי לגרש ולהפיל הקלי׳ למטה ונבאר איך זו השלהבת נמשכת משם י״ה הנה שם י״ה יש בו ג׳ מיני מלויים ביודין ובאלפין ובההין כזה יוד הי יוד הא יוד הה ושלשתם יחד הם בג׳ אמן כמנין יאהדונה״י אחר כך תכה ב׳ אותיותיו זו בזו בכל שלשה המלויים כזה יוד פעמים ה״י הם בג׳ שלש מאות יוד פעמים ה״ה הם בג׳ מאתים יוד פעמים ה״א הם בג׳ ק״ך ושלשתם יחד הם בג׳ כת״ר. והענין הוא כי ג׳ י״ה הם שלשה מוחין והם למעלה בבחינת הכתר של הנקבה כי כל בת׳ מוחין שלה הם משם י״ה כנודע אצלנו. ואם נצרף כתר עם אמן הרי הכל בג׳ אשת״י כי אז נקרא אשתו. אח״כ תקח שלשה מילויים בלבד כזה יה״א גם תקח שני אותיות מילוי אות יו״ד והם ו״ד והרי הכל ודיה״א והם בג׳ כ״ו ולפי שהשלשה יודין אין במלוייהם שינוי לכן די לנו אם נקח מילוי א׳ לבדו אבל באות ה״א יש ג׳ שינויים במילואה ולכן אנו לוקחין שלשה שהם יה״א והנה אם תחבר תש״א שהוא אשתי עם כ״ו יהיה הכל בג׳ שלהבת והרי נתבאר איך משם י״ה יוצאת זו השלהבת והוא בסוד ב׳ מוחין של או״א המתפשטים תוך נצח והוד כנודע ותכוין להמשיך משם השלהבת הזו כדי לגרש הקליפות. גם דע כי אותיות שלהב׳ הם אותיו׳ שבת לה׳ שהוא סוד עלית שבת ש׳ בת שהיא המלכות העולה בנה״י שהם סוד ש׳ בג׳ קוים שבה או כשעולה אל חג״ת שגם הם סוד ש׳ וזהו שלהבת י״ה כי ענין השבת קדושתו נמשכת מן שם י״ה שהוא או״א כנודע כי השבת נאמר בו כי קדש היא לפי שעולין זו״ן עד או״א ממש הנקרא י״ה וזו העלי׳ היא הגורמת לאותה השלהבת שתרד ותגרש את הקליפה כ״א הנחש היה כרוך על עקבו לא היתה הקדושה יכולה לעלות:

סיכום: בערב שבת העולמות מתחילים לעלות והקלי׳ רוצה לינק משאריות הקדושה שנותרה מעליית העולמות וכדי לדחות אותם אנו מתקלחים בערב שבת בחמין דווקא. אמרו חכמים שאם העצים (זו״ן) בוערים כל צרכם אין חשש חיתוי. וזה קורה כאשר ״שלהבת עולה מאליה״ ראינו לעיל בדברי הארי הקדוש שמילת ״שלהבת״ יוצאת מאותיות י-ה וזה הוא שלהבת עולה מאל י׳ה דהיינו מאותיות י-ה. ודו״ק.

ואם הוא עץ יחידי צריך שיאחוז האור ברוב עוביו וברוב היקיפו

מרן הב״י מראה לנו ששורש הלכה זו נמצא בגמ׳ שבת (יט ע״ב) ושם רב ספא פוסק שצריך רוב עובי ורוב היקף גם יחד. ופירש רש״י רוב עוביו בתוך העץ ורוב היקף מבחוץ.

סוד ההלכה בדרך העבודה הוא ש״עץ יחידי״ זה האדם כמו שאמרו ״לפיכך נברא האדם יחידי״ והעץ נעוץ בשורשיו לאדמה ובעליו הוא מחובר לאויר השמים. כך האדם צריך להיות סולם מוצב ארצה וראשו מגיע לשמים בכוונות ובייחודים. סוד רוב עובי ורוב היקף הוא שיהיה תוכו כברו לוהט ברשפי אש בעבודת הבורא. ואמרו בעלי הרמז במילים ״תוכו כברו״ דבר נפלא. תוך מילת תוכו אלו אותיות ״כו״ שהם הכברו של מילת ״כברו״. והרמז בזה שיהיו פיו ולבו שווים.

בדרך סוד: עץ זו ספירת התפארת והיא תורה שבכתב והביאור הוא שיהיה פירוש הפשט (ברו) מותאם לפירוש הסוד (תוכו) כמ״ש תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים שאלו נשמות הצדיקים העולות אל השכינה והן באות מעולם העשיה (ברו) לעולם האצילות (תוכו)

בדרך הרמז: רוב מילת ״עוביו״ זה מ״ז שהוא רוב 94 ורוב מילת ״היקיפו״ זה ק״ו שהוא רוב ר״א קבלנו איפה ״מ״ז ור״א״ והם ע״ה גימ׳ ״עץ״.

ובפחמין אפי׳ לא אחז בהם אלא כל שהו שרי מפני שהן דולקין והולכים

מה סוד מילת ״פחם״ הפשט כי פה חם.

סוד פחם נראה לי בס״ד שהוא מורה על יחוד או״א דלא פסיק והם דולקים והולכים כל הזמן וכך כתב הארי הקדוש שזה סוד לחם הפנים שהוא תמיד חם כמ״ש לחם חום ביום הלקחו. ולכן אם יש

יחוד אין חשש לחתיה בגחלים כי האש כבר אחוזה בגחלת והאורות בכלים.

אבל לאחר שהציתי בהם האור כראוי יכול להתחמם כנגדה בשבת ולהשתמש לאורה בין אם היא על גבי קרקע או על גבי המנורה ואפי׳ אם היא מאותן דברים שאין עושין מהן פתילה לשבת.

מדורה של זפת ושל גפרית וקש וגבבא א״צ שיאחוז האור ברובן מפני שהן נוחין לידלק

זפת בדרך סוד המלכות שסודה תורה שבעל פה וזה התלמוד שמספרו ״פת״ נמצא זפת נוטריקון ז׳ה פת. המלכות היא דין ונוחה להדלק ולכן א״צ שיאחז האור ברובה.

וכן מדורה של קנים שאגדן ושל גרעיני תמרים שהם בסל אין צריכין רוב. אבל אם לא אגד הקנים ולא נתן הגרעינים בסל צריכין רוב.

סימן רנ"ו

שש תקיעות תוקעין בערב שבת במקום גבוה כדי שישמעו כולם. תקיעה ראשונה נמנעו אותן שבשדות מלעשות מלאכתן ואין הקרובים רשאים ליכנס עד שיכנסו גם הרחוקים ויכנסו כולם ביחד, ועדיין החנויות פתוחות והתריסין מונחין. התחילו לתקוע תקיעה שנייה נסתלקו התריסין וננעלו החניות ועדיין החמין והקדרות רותחין על גבי הכירה התחילו לתקוע תקיעה שלישית סילק המסלק והטמין המטמין והדליקו הנרות שהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור תוקע ומריע ותוקע ושובת כתב הרמב״ם ז״ל תקיעה ראשונה תוקע במנחה ושלישית סמוך לשקיעת החמה:

זו גמ׳ (שבת דף לה ע״ב) ״תנו רבנן שש תקיעות תוקעין ערב שבת (פירש רש״י שהם תר״ת תר״ת) ראשונה להבטיל את העם ממלאכה שבשדות שניה להבטיל עיר וחנויות שלישית להדליק את הנר דברי רבי נתן. רבי יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין ושוהה כדי צליית דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת. אמר רבן שמעון בן גמליאל מה נעשה להם לבבליים

שתוקעין ומריעין ושובתין מתוך מריעין. תוקעין ומריעין הוו להו חמשה?! אלא שתוקעין וחוזרין ותוקעין ומריעין ושובתין מתוך מריעין מנהג אבותיהן בידיהן.

סוד הלכה זו התבאר בספר שושן סודות – אות תפ – ענין שש תקיעות: ״ שש תקיעות תוקעין בע״ש מן המנחה ולמעלה התקיעה

הא׳ היה עולה למקום גבוה בשעת המנחה והיה תוקע לבטל העם שבשדות. וזאת התקיעה רומזת למדת נצח וכל ל״ה מחנות שסביבו הנקרא עם שבשדות כדי שיבטלו מן פעולתם

והתקיעה הב׳ לסלק התריסין ולנעילות החנויות וזאת התקיעה רומזות להוד ולל״ה מחנות המתלחמים והמתגרים עם צדיק יסוד עולם דרך מדת מלכות. וידעת שהתקיעה ב׳ עדיין החמין והקדירות רותחין על הכירה והטעם כי עדיין לא נתבטלו מפעולות דינים אותם הל״ה מחנות.

התקיעה הג׳ הייתה סמוך לשקיעת החמה ובה היו גומרים מלאכתם ויסלק המסלק והטמין המטמין והדליקו הנרות. דע כי התקיעה הג׳ רומז לצי״ע (יסוד) הסמוך לשקיעת החמה שהיא תפארת ישראל (החמה זו תפארת, ים זו מלכות והשקיעה זה כניסת יסוד למלכות והשקיעה במערב ששם מתערבות הצורות) ולכן בתקיעתם הדליקו הנרות הרומזים לו׳ (תפארת) ולמשך הו׳ (יסוד) וזה אמרם ז״ל ״סילק המסלק״ הצד הימיני שהם מחנות שסביב הנצח ״והטמין המטמין״ הצד השמאלי והם המחנות אשר מצד ההוד. והדליק המדליק הנרות להורות על שפע וברכה הבא למדת מלכות. וכדי שלא תבא אל המלך פתאום ולכן ישהה כדי לצלות דג קטן או להדביק פת. והטעם כי כבר ידעת כי סביב המלכות עשרה כתות כוחות הטומאה סובבים אותה ולכן הייתה שוהה מעט לבטלה בתקיעה הג׳ שהם תר״ת: תקיעה נגד החסד, תרועה נגד הפחד, ותקיעה נגד ת״ת. ואחר שתקע שלשתן היו שובתים התחתונים ונגדם העליונים. ואז בא האיש (ז״א) אל ביתו (נוק׳) ואל גנו כדכתיב ״באתי לגני אחותי כלה״. וכל עולתה קפצה פיה ואין שטן ואין פגע רע וכל העליונים ותחתונים בשמחה וכבר ידעת סוד ששת ימי המעשה (שהם חגתנהי״ם הנקראים ג״כ ו״ק) ולזה באו שש תקיעות ודע זה:

עוד כתב בספר עמק המלך – ספר תקוני שבת – פרק ה ״בו יתבאר סוד ו׳ תקיעות שהיו תוקעין בערב שבת כדאיתא פרק במה מדליקין [שבת ל״ה ב], תנו רבנן שש תקיעות היו תוקעין בערב

שבת, אחת, להבטיל העם ממלאכה שבשדות, שניה, להבטיל חנויות, שלישית, להדליק את הנר וכן הלאה. ואף על גב דסימנא מלתא היא להבטיל את העם ממלאכתם, ויהיו מוכנים, לעשות צרכי שבת, עם כל זה אם בתחתונים הוה סימנא, על אחת כמה וכמה שהיה רמז בעליונים.

אלו הו׳ ימים הם ו״ק דיצירה שהם נקראים ימי החול, ימי מלאכה, שנאמר בהם, ׳ששת ימים תעשה מלאכה׳ [שמות ל״ה ב׳] ואגב, נמשכים עמהם ו׳ לילות החול דעשיה, יעלו למעלה, למקום מצב ומעמד השבת, שהוא עולם הבריאה. כמו שיתבאר במקומו בסוד עליית העולמות, בסוד עליית השבת, וכל זה הוא להבדל מהם, ולהפרד מהקליפות ולשברם, עם שאר סטרא אחרא השולטות בו׳ ימי החול, לשלא ידבקו ברגלי הקדושה, ועם קליפת נגה, לעלות עמה כמו שיתבאר בעזרת הבורא ושכינתו.....

וסוד ו׳ תקיעות נגד ו׳ מזמורים שאנו אומרים בקבלת שבת, ׳לכו נרננה לה׳ נריעה לצור ישענו׳ כמו שכתוב, ואלו הו׳ תקיעות היו בזמן בית המקדש שהיה לבני אדם עסקם בעבודת האדמה בנחלת שדה וכרם. אבל עכשיו אין צורך לשופר להבטיל העם ממלאכה, ודי לנו בהכרזת השמש להכנת שבת, ׳את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו׳ [שמות ט״ז כ״ג]. ומזה נתפשט המנהג בארצנו, שהשמש מכריז לזכרון ו׳ תקיעות הללו.

וסוד תקיעה מלשון, ׳ויעקב תקע את אהלו׳ [בראשית ל״א כ״ה], רצה לומר שישנו את מקומם ויברחו מן הקדושה, כמה דאת אמר, ׳ותקע כף ירך יעקב׳ [בראשית ל״ב כ״ו]. ומלת תרועה מלשון, ׳תרעם בשבט ברזל׳ [תהילים ב׳ ט׳] רצה לומר שנשבר כח הטומאה מלעלות למעלה, ומלת שברים גם כן לשון שבירת הקליפות, ולזה נגזרו ג׳ תקיעות כדי שידחה אותם מאחיזתם מכל וכל. ונופלים לנוקבא דתהום רבא, ויקויים קרא, ׳כי הנה אויביך יאבדו יתפרדו כל פועלי און׳ ׳ותרם כראם קרני׳ [תהילים צ״ב י׳ י״א].

עוד כתב בספר סוד החשמל חלק ב - תקיעת שופר מעוררת את שפע הפרנסה "מָצִינוּ בַּגְּמָרָא (שבת לה:) תָּנָא דְּבֵי ר' יִשְׁמָעֵאל שֵׁשׁ תְּקִיעוֹת תּוֹקְעִין עֶרֶב שַׁבָּת, וּמְבָאָר שָׁם שֶׁהָיוּ תּוֹקְעִין כְּדֵי לְהוֹדִיעַ שֶׁהַשַּׁבָּת מִתְקָרֶבֶת, וְצָרִיךְ לְהִתְכּוֹנֵן לְשַׁבָּת. נִרְאֶה דְּלָכֵן תָּקְעוּ בַּשּׁוֹפָר שֶׁהוּא בִּבְחִינַת חַשְׁמַל, וְתָקְעוּ שֵׁשׁ תְּקִיעוֹת בִּבְחִינַת שֵׁשׁ, לְסַמֵּל שֶׁחוּט הַשַּׁבָּת מִתְקָרֵב וְצָרִיךְ לְהִתְכּוֹנֵן. וְכֵן מַעֲקַר הַדִּין חַיָּב אָדָם לִשְׁמֹעַ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֵׁשׁ תְּקִיעוֹת וְשָׁלֹשׁ תְּרוּעוֹת, כַּמּוּבָא בַּגְּמָרָא (ר"ה לד.) רוֹאִים שֶׁהַתְּקִיעוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה קְשׁוּרוֹת לוֹ' שֵׁשׁ תְּקִיעוֹת. וְכֵן בֵּאַרְנוּ לְעֵיל בְּמַאֲמַר 'חוּטֵי הַחַשְׁמַל', שֶׁהַקּוֹלוֹת בְּמַתַּן תּוֹרָה הָיוּ בִּבְחִינַת חַשְׁמַל, וּמֵזֶּכֶר בְּמַתַּן תּוֹרָה קוֹל הַשּׁוֹפָר כְּמוֹ

שֶׁכָּתוּב (שמות יט, יט) "קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחָזֵק מְאֹד". עוד מצאנו שבִּפְטִירַת שָׂרָה אִמֵּנוּ מָצִינוּ שֶׁצָּוְחָה שֹׁשָׁה קוֹלוֹת, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (ויק"ר כ, ב) אָמְרָה וַוי עַל בְּרִי אִלּוּלֵי הַמַּלְאָךְ כְּבָר הָיִיתָ שָׁחוּט, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה צָוְחָה שִׁשָּׁה קוֹלוֹת כְּנֶגֶד שִׁשָּׁה תְּקִיעוֹת אָמְרוּ לֹא הִסְפִּיקָה אֶת הַדָּבָר עַד שֶׁמֵּתָה.

ועל פי הסוד נראה בס״ד ששש תקיעות אלו באות להמתיק דיני המלכות כאשר עולה בערב שבת. שהרי במקומה יש כחות דין וכאשר עולה יש להסיר מעליה כחות אלו ולכן כתב בשער הכוונות לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין דווקא להרחיק את המדורה שזו אחיזת הקלי׳ והנה דברי הרב קה״י על סוד המילה תקיעה:

תקיעה בחינת אברהם חסד תיקונים (תיקון נ״ה פ״ח ע״ב), ורעיא מהימנא פנחס ר״ל ע״ב, וזוהר אמור (צ״ט ע״ב), ונודע (ליקוטי תורה ויראו) דאברהם גימטריא ח׳ פעמים ״אל״, שהוא סוד ה׳ חסדים דאל בחינת חסד כנודע, והנה תקיעה גימטריא ט׳ פעמים דין וט׳ כוללים, [תקיעה ט״פ שם אדני] וגם גימטריא ח׳ פעמים חסד וח׳ כוללים עם הכולל דכולל, וח׳ פעמים חסד הוא בחינת אברהם שהוא גימטריא ח׳ פעמים אל, ועל ידי זה ממתיק ח׳ פעמים דין שהוא גימטריא תקיעה, על ידי ח׳ פעמים חסד שהוא גימטריא תקיעה כנ״ל:

סימן רנ"ז

אין טומנין בשבת אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל, אבל ספק חשכה ספק אינה חשכה טומנין בו. ובע״ש מותר להטמין בדבר שאינו מוסיף הבל אבל לא בדבר המוסיף הבל.

הרב בהמשך הסימן אומר שטעם גזירת הטמנה היא שאם תתיר להטמין בדבר המוסיף הבל יבואו בני האדם להטמין ברמץ הדומה להטמנה שהיא סביבות הקדרה וכך היה הרמץ סביב הקדרה.

ענין ההטמנה נועד לשמר את חום הקדרה כדי שהמאכל יהיה חם ללילה.

והסוד לא מצאתי בדברי חכמי הקבלה למעט מ״ש הרמ״ע מפאנו בספר ״עשרה מאמרות״ – מאמר חקור דין – חלק ג פרק יג ״והותרה ההטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל כי היתה מיתתו (של משה רע״ה) לרצונו קיום מצות עשה והוא קבר את עצמו״ וכו׳ עי״ש ולא ירדתי לסוף דעתו.

ונראה שעניין ההטמנה כפי שבארנו לעיל יתפרש על פי הסוד כהמשכה מחול אל הקודש וזה אסור. מותר את החול לעשות קודש וזו תוספת שבת אך שהחול יכנס אל הקודש ויפעל בשבת כבחול זה אינו.

הוספת הבל גם היא תובן שזו הנהגת ששת ימי המעשה אולם בשבת זו הנהגה של למעלה מן השמש. ששת ימי המעשה זו הנהגת מלאך מטט׳ שעליהם נאמר ״כי י״א ברכך בכל מעשה ידך״. והנה שש פעמים הבל גימ׳ ״ברך״. ביום שבת קדש יש הבל שביעי והוא ״הבל קדוש״ שעולה כמנין ״ואמת״ שזו מידה שביעית מתוך י״ג מדות הרחמים ושים לב למספר שבע. ומיכה המורשתי קרא למידה שביעית ״ישוב ירחמנו״ ושים לב למילה ישוב הרומז לשבת.

ואלו דברים המוסיפים הבל: פסולת של זיתים ושל שומשמין וזבל ומלח וסיד וחול בין לחים בין יבשים ותבן וזגין ומוכין ועשבים לחים אבל יבשים טומנין בהן. וטומנין בכסות ובפירות ובכנפי יונה ובנעורת של פשתן ובנסורת של חרשים. אע״פ שאין טומנין בשבת אפילו בדבר שאין מוסיף הבל אם טמן בהם מבע״י ונתגלה יכול לחזור ולכסותו אפילו משתחשך. וכן יכול לגלותו בשבת ולחזור ולכסותו בו או להוסיף עליו בשבת או אפילו ליטול כולה וליתן אחר במקומו בין שהב׳ חם מן הראשון או קר ממנו ובלבד שנתבשלה הקדרה כל צרכה אבל אם לא נתבשלה כל צרכה אפילו להוסיף על הכיסוי נמי אסור שבתוספת זו גורם לה להתבשל אבל אם גלה מבע״י אדעתא שלא לכסותו אסור לכסותו משתחשך והא דאסור להטמין בשבת בדבר שאין מוסיף הבל היינו דוקא בקדרה שנתבשל בה אבל אם פינה התבשיל לקדרה אחרת מותר להטמינו.

וצונן מותר להטמינו בדבר שאינו מוסיף הבל כגון ליתן קיתון של מים תחת כר וכסת כדי שתפיג צינתו פירש רשב״ם כל מה דאסרי הטמנה דוקא כשלא הגיע למאכל בן דרוסאי אבל אם הגיע למאכל בן דרוסאי שרי. ור״ת פי׳ שיותר יש להחמיר בהטמנה מבשהייה לפי שמטמין לצורך מחר וצריך חיתוי טפי שלא יתקרר הילכך חיישינן ביה טפי ואסור אפי׳ נתבשל כמאכל בן דרוסאי:

כתב א״א ז״ל יש נוהגין לעשות חפירה אצל מקום האש מרוצפת בלבנים סביב ומסיקין אותה וגורפין אותה ומטמינים בה הקדרה ומכסין אותה ומביאים ראייה למנהגם מהא דאיתא בפ״ק דשבת קדרה חייתא ובשיל שרי ליתן לתוך התנור. ולא דמי כולי האי, דהתם הוי בתורת שהייה אבל הכא שהוא הטמנה ובדבר המוסיף הבל לא. ויש לחלק הא דאסרינן הטמנה בדבר המוסיף הבל היינו משום גזירה שמא יטמין ברמץ ודוקא כעין הטמנה ברמץ שהרמץ נוגע בקדרה סביב אבל בתנור וכן בחפירה זו שיש אויר הרבה בין הדפנות לקדירה לא דמי להטמנה ואין להחמיר בה יותר מבשהייה על גבי כירה ובענין זה היה הוא מטמין היה לו כירה שדפנותיה גבוהין יותר מפי הקדרה ואויר בין דופני הכירה לקדרה ונותן הקדרה לתוכה ומכסה פי הכירה בלוח או בדבר אחר והיה נותן בגדים על הכיסוי והיה אומר שאין זה דרך הטמנה כיון שאין הקדרה נוגעת בשום דבר אלא עומדת על הכירה ואויר בינה לדפנות אבל הטמנה שמטמינין רוב העולם שמניחין הקדרה על הכירה ומכסין אותה וסביבותיה בבגדים איני יודע טעם להתיר דאע״פ שמותר להטמין בכסות כיון שיש תחת הקדרה אש שמוסיף הבל אסור דאמר ר׳ זירא קופה שטמן בה אסור להניחה על גבי גפת של זיתים אלמא אע״פ שטומן בקופה בהיתר כיון שנתונה על גבי דבר המוסיף הבל אסור כ״ש שהוא אסור כשהקדרה נתונה על גבי האש וגם על הטמנה של א״א ז״ל יש לפקפק מההוא דקופה שטמן וכו׳ אלא שהוא היה מחלק להתיר כיון שאינו דרך הטמנה כמו בקופה שהוא דרך הטמנה.

רשב״ם היה מתיר לתת פירות סביב הקדרה אע״ג שאי אפשר להם שיצלו קודם חשכה דקי״ל כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו על גבי כירה אפילו אינה גרופה וקטומה ופירות כיון שנאכלין חיין חשיבי כמאכל בן דרוסאי ויותר הם טובים בלא בישול כלל מכמאכל בן דרוסאי עד שיתבשלו כל צרכם. ומיהו צריך ליזהר כשנותנים שם פירות שלא יחזיר הכיסוי אם נטלו

משחשכה ושלא להוסיף עליו עד שיצולו מפני שממהר לגרום בשולם בשבת:

סימן רנ"ח

כלי שיש בו דבר חם יכול להניחו על הקדרה טמונה כדי שישמור חומו ולא יצטנן, ויכול לטוח פיו בבצק אם יש לו בצק שנילש מאתמול. אבל אין מניחים כלי שיש בו דבר קר על גבי קדרה חמה בשבת שהרי מוליך בו חום בשבת. ואם הניחו בע״ש מותר שאין זה כטומן בדבר המוסיף הבל:

פשט ההלכה הוא ששמירת חום מותרת, הוספת חום אסורה (ב״י) והביאור בדרך העבודה: קדירה טמונה היינו יהודי שכבר קיבל שבת והוא חש את קדושתה. מותר ליהודי שטרם קיבל שבת להתחבר אליו כדי לחוש את קדושת השבת ממנו.

בדרך הספירות: קדירה היינו ספירת המלכות כך פירש הרמ״ק בפרדס רימונים. דבר חם היינו ייחוד או״א אימא נקראת ״דבר״ ואבא שהוא חכמה הוא ״כה חם״ הוא נקרא ״חם״ ואימא ״כה״ וזה סוד ״חם לבי״ ייחוד או״א. ״כלי שיש בו דבר חם״ אלו ישראל סבא ותבונה. יכול להניחו על הקדרה שזו המלכות שראשה בסיום ישסו״ת. כדי לשמור על חום הכלי ולא יצטנן כי חום הקדרה שאלו הדינים בה הם פועלים בדרך עליית מ״ן בישראל סבא ותבונה ואלו מעלים מ״ן לאו״א ובזה נשמר זיווגם. וכבר ידעת שיש זיווג פנימי וחיצון. החיצון תדירי ולא תלוי בעבודת התחתונים ואילו הפנימי תלוי בעליית מ״ן.

ביום י״ג ניסן התשפ״ה תנ״א שנים לפטירת הבית יוסף הרצאתי את הדברים למו״ר הרה״ג המקובל כבוד הרב יגאל הדאיה שליטא וחיזק את המסקנה ש״קדרה״ זו ספירת המלכות ממה שכתב בשער הכוונות – דרושי כוונות קריאת שמע דרוש ה׳: ״גם יכוין להמשיך לה (לרחל) עשרה אהיה פשוטים שהם בגימ׳ ציק״י שהם לבושי של ה״ח וה״ג כנודע כי עתה לא יש לרחל רק אלו הלבושים עד אח״כ בעמידה שלוקחת גם המוחין שבתוכם וימשיכם לשם אלהים שבה מלא ביודין אשר השם הזה במילואו ומילוי השם והכללות עולה הכל בגימ׳ ״**קדרה**״ וז״ס מ״ש רז״ל משל לבת מלך שהריחה ציקי

קדרה והביאו לה בחשאי אח"כ חוזרין בפרצוף לאה. ע"כ. ושמחתי תודה לא' ל שכוונתי לאמת.

עוד בדרך רמז: קדרה כאמור זו ספירת המלכות והיא ג' ע"ה ש"י שהוא מחצית כת"ר וזה לכי ומעטי את עצמך שכתר ז"א יש בו ג' פעמים אור דחב"ד שהם ג' כתר ע"ה והוא נותן לנוק' את הגבורות ומשאיר לעצמו את החסדים כלומר חצי הוא נותן לה וחצי כתר ג' קדרה ע"ה. ובזה תבין בדרך הרמז מה שאומר ז"א לנוק' "עד חצי המלכות" חצי מלכות ג' אברהם שהוא החסד כלומר ז"א אומר לנוק' אני נותן לך ה"ג חצי ממה שיש לי עד החסדים ולא כולל החסדים.

עוד רמז: מילת קדרה תרמוז לאברהם יצחק ויעקב. אברהם קראו "הר" (פסחים פח ע"א) ואלו אותיות "רה" של קדירה. יצחק קראו "שדה" וזה ג' קדרה. יעקב קראו בית שהוא ע"ה ג' "קדרה טמנה". רבי פנחס מקוריץ זצוק"ל בספרו "ליקוטי שושנים" מציין שההפרש בין בית לשדה הוא כמו ההפרש בין שדה להר. כל אחד מהאבות הוסיף קומה דומה. ואם נסיים במה שפתחנו מילת "קדרה" אלו אותיות "הר קד". כאשר נוסיף קד ל"הר" נקבל "שדה" וכשנוסיף עוד "קד" נקבל בית ע"ה. ומה הוא "קד" אלו ד' פעמים שם הוי"ה של ד' פרצופים חו"ב תו"מ.

סימן רנ"ט

מוכין שטמן בהן דרך מקרה אסור לטלטלן אלא מנער הכיסוי והן נופלות וכגון שמקצתן מגולה שאין זה טלטול אלא מצדו והן נופלות, ואם יחדן לכך מותר לטלטלן. אבל אם טמן בגיזי צמר אפילו לא יחדן לכך מותר לטלטלן. וה"מ סתם גיזין שאין עומדין לסחורה אבל אם נתנן לאוצר לסחורה צריכין יחוד ואם טמן בהם בלא יחוד מנער הכיסוי והם נופלות.

הפשט הוא שמוכין הנזכרים מיועדים לתעשיית הלבד כגון לעשות כובעים וכו' (ב"י שם ורש"י שבת מח ע"א) ולכן צריכים ייחוד להטמנה. וסתם גיזי צמר לא צריכים ייחוד אבל אם ייחדם לסחורה מטלטלן דרך אגב.

הסוד: מוכין אלו היכלות דקל', בסוד שבע השבלים הרעות (ס"ה מקץ קצד ע"א) וצמר אלו היכלות הקדושה בסוד (משלי לא, כא) "כי כל ביתה

(זו הקדרה) לבוש שנים (אלו גזי הצמר הצבועות אדום)״. לכן נקט הרב מוכין שטמן בהן דרך מקרה כי המקרה שייך לעמלק שנאמר אשר קרך בדרך. אבל ייחוד המוכין מכשיר אותם לשמירת חום הקדרה כמו גוי של שבת העושה מלאכה עבור יהודי.

רמז: מוכין כאמור אלו היכלות דקלי׳ שהם באחוריים של הקדושה. כאשר נעשה אחוריים לשם אדנות כזה: ״א אד אדנ אדני״ נקבל 126 כמנין ״מוכין״.

״גיזי צמר״ אלו היכלות הקדושה המקיפים לעולמות וכל מקיף זו בחינת דין ולכן ״גיזי צמר״ גימ׳ ש״ס כמנין ״שין״ שזה שם אלקים מילוי יודין כזה: ״אלף למד הי יוד מם״ שעולה ש׳ ונקרא ״שין״.

ואותן שנותנים אבנים ולבנים סביב הקדרה יראה שצריכין יחוד שהרי כל זמן שלא יחדן אינן חשובין לו ומשליכן הילכך אסור לטלטלן אם לא שיצניעם ומייחדן לכך:

סוד מילת ״אבן״ הוא במלכות שיש בה שם כזה: יוד הה ואו הה גימ׳ אבן (מרבי חיים סינוואני זצוק״ל זללה״ה) ו״לבנה״ סודה מלכות והם צריכים ייחוד כי הם בעולמות בי״ע וצריך לייחדם עם האצילות שזו הקדרה לאחר שעלתה לאצילות.

הטומן בקופה מלאה צמר שאסור לטלטל והוציא הקדרה כל זמן שלא נתקלקלה הגומא יכול להחזירה ואם נתקלקלה לא יחזירנה. ואפי׳ לכתחלה יכול להוציאה על דעת להחזירה אם לא תתקלקל ולא חיישינן שמא יחזירנה אף אם תתקלקל

פשט ההלכה כתב הב״י שזו גמ׳ (שבת דפים מט–נ) ופסק הרב הלכה כחכמים שלא חיישינן שמא תתקלקל הגומא.

הסוד ההלכה נראה שהצמר הוא מקיף את הקדרה ונתון בתוך קופה. אם אמרנו ש״קדרה״ זו מלכות באצילות פרצוף רחל שיורדת לפעמים לבי״ע ועולה לאצילות הרי שצמר יהיו היכלות האצילות והקופה אלו היכלות בי״ע כי התחתון מלביש לעליון. הגומא זה החלל שנוצר בעליית העולמות כל זמן שלא נתקלקל מהקלי׳ כמ״ש ״באו גויים בנחלתך״ יכול להחזיר את הקדרה.

וביתר עומק נראה שסוד מילת קופה ירמוז לעולם המלבוש שהתקפל בסוד א״ל ב״ם כנזכר בספר ״עמק המלך״ ובכך נוצר הרשימו שזו הגומא והיא תבנית הנבראים כמו שנזכר בספר יצירה

״חקק י׳ה צבאות״ שהחקיקה זו צורת הנבראים. גם ״מלבוש״ גי׳ חשמל וגי׳ שע״ח נהורין. גיזי הצמר בסוגיין נותנים את תבנית הקדרה. כאמור ״קופה״ זה עולם המלבוש שהוא ההכנה הראשונה לגומא (רשימו) שלתוכה תכנס הקדרה (מלכות דא״ק). מה גורם לגומא שלא תתקלקל? אומרים המפרשים שיש כח דין השומר על גבולות הרשימו שזו הקופה.

רמז: קופה גי׳ ״המקום״ שהרשימו זה מקומו של העולם הרוחני והגשמי.

טמן בדבר הניטל שנתן סביב הקדרה דבר שניטל בשבת וכיסה גם עליה דבר הניטל יכול ליטול הקדרה ולהחזירה ואפי׳ טמן בדבר שאינו ניטל אם כיסה בדבר הניטל נוטלה ומחזירה דכיון שכיסה בדבר הניטל מגלה הכיסוי ואוחז בקדרה ומוציאה. אבל אם טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל (או שטמן בדבר הניטל וכיסה בדבר שאינו ניטל) אם קצת הקדרה מגולה נוטל ומחזיר ואם לאו אינו נוטל שאין לו במה לאחוז בקדרה:

סימן ר"ס

מצוה על כל אדם שירחץ בע״ש לכבוד שבת. ואם אי אפשר לרחוץ כל גופו ירחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין דאמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של ר׳ יהודה ברבי אילעאי ע״ש מביאין לו עריבה מלאה מים חמין ורוחץ בה פניו ידיו ורגליו ומתעטף בסדינין המצוייצין ודומה למלאך ה׳ צבאות.

סוד הלכה זו התבאר היטב ב״שער הכוונות״ דרוש ראשון של ענין קבלת שבת ותורף דבריו שיש שלהבת אש של הקלי׳ שרוצה לינק ולהתאחז בשאריות הקדושה שנשארים לאחר שעלו העולמות וכדי לגרש אותם אנו רוחצין בחמין. עוד כתב שם טעם נוסף כי הנה נודע שרגלי השכינה (נה״י) התחתונה דעשיה בימי החול יורדות אל מקום הטינופת וכדי לנקותם אנו רוחצים בחמין. עי״ש.

וכשיהיה קרוב לחשכה ישאל לאנשי ביתו בנחת בלשון רכה עשרתם ערבתם עירובי חצרות ויאמר להם הדליקו את הנר.

ענין עירובי חצירות ושיתופי מבואות היה נוהג האר׳ הקדוש לעשותם בעצמו כנזכר בשער הכוונות – דרושי סדר שבת דרוש א ענין קבלת שבת: ״ענין העירוב היה נזהר מורי ז״ל לקיים מצוה זו בכל ערב שבת שלא כאותם הנוהגים לעשותה משנה לשנה וכיוצא בזה. והיה מערב בכל ערב שבת שני מיני ערובין: עירובי חצרות על לחם אחד, ושיתופי מבואות על לחם שני. ובסעודת ליל שבת היה אומר המוציא בפת של שיתופי מבואות ובסעודת שחרית של שבת היה אומר המוציא בפת של עירובי חצירות. ואמנם בענין סדר העירוב בתחילה היה מברך על הפת ברכת העירוב ואומר בדין ערובא יהא שרי לן כו׳ ואח״כ היה מזכה הלחם ההוא לבני החצר על ידי אדם אחד גדול כי תחילה צריך שיערב לעצמו ואח״כ יזכה לאחרים.

וביתר עומק, מה עניין עירובי חצירות?

הנה הרב בשער המצות – פרשת בשלח ״ונבאר סוד עירובי מבואות וחצירות ותחומין. כבר נתבאר ענין איסור תחומין בשבת מה ענינו ואמרנו כי בשבת עולים נה״י דעולם העשיה למעלה במקום חג״ת דעשיה ונשאר מקומם פנוי וחלל שיעור ג׳ ספירות הנזכרות אשר כנגדם שיעור ג׳ פרסאות נקרא תחום שבת מן התורה ואחר ששלטו הקלי׳ בב׳ ספירות וחצי לא נשאר חלל רק שיעור שני מילין שהם חצי ספירה.

ונראה לע״ד חיים כי לכך נקרא זה תחומין דרבנן במה שהודעתיך כי נו״ה נקראים תלמידי חכמים. והנה במקום החלל הזה צריך לערב ערובי תחומין כי הוא מקום שדה של תפוחים כנזכר.

אמנם עירובי חצרות הוא יותר למעלה והוא במקום ישוב ואינו שדה אמנם יש בו בתים וחצרות ומבואות וישוב ושם צריך בחינת עירוב אחר. וטעם היותם נקראים חצרות הוא כי נו״ה בתי בראי נקראים בתי החצרים שהם לבר מגופא כנזכר וז״ס מ״ש רז״ל (עירובין דע״א) לא אמרו לערב בחצרות אלא שלא לשכח את התינוקות. והענין במה שידעת כי נו״ה נקראים תינוקות של בית רבן בסוד ועשית שנים כרובים זהב כו׳ כנזכר בריש הקדמת פרשת בראשית וכמו שביארו שם מורי ז״ל והעתקתיו מכתיבת ידו וע״ש.

ואמנם שיתופי מבואות הוא יותר למעלה והוא בחג״ת שהם ג׳ אמצעיות הנקרא בתי גואי כי מבואות לשון ביאה וכניסה בבתי גואי. ונבאר עתה תחלה במציאות העירוב בעצמו מה ענינו למעלה בשיתופי מבואות שהם בחג״ת ומשם יתבאר עירובי

חצרות שהם בנו״ה ועירובי תחומין שהוא בתחום שבת החלל. הנה עירוב הם אותיות ע״ב ר״ו והכונה היא לעשות באופן שהקו האמצעי שהוא ת״ת רחמים יכריע אל ב׳ הקוים ימין חסד שמאל גבורה ששניהם יתערבו ויתחברו יחד בקו האמצעי ת״ת וע״י תתמתק הגבורה עם החסד המתערב עמה וכל זה ע״י חיבורם בקו האמצעי כי הוא המכריעם לחברם שיתמתקו זב״ז וע״כ יתבטל כח הדינין ותתבטל אחיזת הקליפות ויוכל האדם להכניס ולהוציא בחצרות ומבואות או בתחומין בלי פחד מהקלי׳. וידעת כי חסד ג׳ ע״ב וגבורה ג׳ ר״ו הרי עירוב כי החו״ג ע״ב ר״ו נתערבו יחד במקום הת״ת ונעשו עירוב אחד ממותק. והרי נתבאר ענין עירובי מבואות בחג״ת. וכן עד״ז הוא עירובי חצרות בנה״י שנתערבו נו״ה שהם חו״ג ע״ב ר״ו על ידי היסוד המכריע ביניהם [מ״א כח] ועד״ז במקום התחום כי שם רשימו דנה״י שנסתלקו משם כנ״ל:

בדרך זו וביתר הרחבה כתב הרב המקובל כבוד הרב נתן שפירא זללה״ה בספרו ״מחברת הקודש״ – שער השבת:

סוד עירובין. כבר ביארנו בסוד השבת כי עירוב תחומין הם סוד נה״י שעלו למעלה בסוד תוספת שבת בחג״ת ונשאר המקום פנוי וחלול ושם הוא סוד תחומין מן התורה ג׳ פרסאות נגד חלל דג׳ ספי׳ הנזכר ואחר ששלטו הקליפות בבית ספירות וחצי לא נשאר חלל רק חצי ספירה שהוא שני מילין וזהו תחומין דרבנן כי מן התורה עד ג׳ פרסאות מותר ללכת. גם נלע״ד כי ז״ס משארז״ל תחומין דרבנן כי נה״י נקראו רבנן.

אמנם עירובי חצרות אינם בשדה במקום פנוי רק בבתים ובישוב שהם נה״י עצמן ונקראו ״חצרות״ כי הם בתי בראי בתי חצרים לבר מגופא וזהו ששנינו לא אמרו לערב בחצרות אלא כדי שלא לשכח את התנוקות. כי הנה תנוקות הם סוד נה״י בסוד שני כרובים והם תנוקות של בית רבן כמבואר בפי׳ מורי זלה״ה בריש הזוהר.

ולשון עירוב פירושו שנעשה באופן שיכריע קו אמצעי לשני קוים ימיני ושמאלי שיתערבו יחד בקו אמצעי שהוא המכריע ולהמתיק הגבורה ע״י חסד ע״י קו אמצעי. והענין כי חסד גימטריא ע״ב וגבורה גימטריא ר״ו וב׳ אלו מתערבים בקו אמצעי ת״ת ונעשים ע״ב ר״ו אותיות עירוב להורות כי ע״ב ר״ו נתערבו יחד ונמתקו זה בזה ע״י קו אמצעי ת״ת לכן נקרא שמו עירוב להורות שם תערובתו בחג״ת ושם הוא סוד שתוף מבואות כי הם בתי גואי

ולשון מבואות לשון ביאה ונגד בנה״י עירובי חצרות בתי בראי והם ע״ב בנצח ר״ו בהוד ונכללים ביסוד ונעשים עירו״ב על דרך הנזכר:

מהרב נתן זלה״ה. נלע״ד כי ר״ו הוא מה שנותן יסוד אבא ביסוד אימא בסוד כלי ושם ע״ב הוא מה שנותן אבא אח״כ בביאה שניה סוד הטיפה עצמה כנודע מדרוש ה׳ דמ״ב והנה בתי גואי הם יסוד בינה ושם צריך לעשות סוד עירוב שהם ע״ב ר״ו הנזכר שסוד׳ ביסוד אבא ולשתף בסוד מבואות שהוא גימטריא תנ״ה (ע״ה) סוד ג׳ אהיה שהם ביסוד בינה כלומר להורות שסוד שתוף הוא לעשות זווג או״א.

אבל ערובי חצרות בתי בראי כי הוא בנצח אריך והיא בסוד אריך כי גם הז״א נותן מיסוד שלו בביאה א׳ ביסוד נוקבא סוד ר״ו ואח״כ ע״ב סוד בטפה עצמה. והכוונה הוא כי בחול מקבלים זו״נ אחוריים דע״ב ס״ג מ״ה ב״ן שהם קפ״ד קס״ו ק״ל קד״ם ואחוריים עצמו דהוי״ה שהוא ע״ב הרי הכל גימטריא צרו״ת עם ח׳ אותיות הוי״ה אדני סוד זו״נ המקבלים אחוריים אלו הרי גימ׳ ״חצרות״ ועתה צריך לערב עמהם גם סוד הפנים של השמות הנזכר ועולים מספר תתנ״ו בסוד תתן אמת ליעקב ואות ו׳ הוא יסוד ז״א כדי לתת לנוקבא בשבת וז״ס ז׳ מרגלאין העולים במספר ״תתן״ ועם כללות ו׳ שמות שהם בחג״ת נה״י דז״א המשפיעים ביסוד נוקבא הנקרא י״ה אדני שכן י״ה אדני גימטריא יסוד הרי כולם תתנ״ו שהם פנים ואחור של ד׳ מלואי הויה הנזכר שמקבלים זו״נ בשבת. וז״ס כי לעמך ישראל נתת״ו באהבה ר״ל לעמך הם ו״ק שיש להם הכ׳ מלואים במספר נתתו וע״י באהב״ה שעולה אחד שהוא סוד אחדות הזווג אז נותן הז״א אלו הד׳ מלואים שהם מ״ד ליעקב שהוא טיפת זרע דמ״נ דנו׳ דז״א אז נעשה היא ג״כ ביסוד בטן מלאה כל טוב וז״ס כי א״ל אדני במלוי גימטריא תתנ״ו להורות על השפע שקבלו במספר תתנ״ו והבן זה.

והנה ערובי חצרות ערובי תחומין שתופי מבואת ס״ו חותם באות ברית קודש להורות שכל הג׳ עירובין הם נעשים ביסוד הנקרא חותם המלך ושם מתערבים בסוד בכ׳ל מערבין כי יסוד נקרא בכל ונקרא מערב ע״ש העירוב. ודע כי עירובי תחומין הם בשדה שהוא בסוד ג״פ ב״ע שבכל עולם יש הויה א׳ שהם סוד ה״פ כנודע וידוע כי הקליפות מתחלין מתחת היכל ק״ק דבריאה שהוא מזו״נ דבריאה והרי מה שגברו החיצונים עשרה מילין הרי עשרה אותיות מן ג׳ הויות היינו ד׳ בעשיה וד׳ ביצירה הרי ב׳ הויות וחצי הויה

דבריאה הרי עשר אותיות נשארו ב׳ אותיות י״ה בבריאה שלא אחזו והם סוד ב׳ אלפים אמה של תחום שבת שעד שם מותר לילך בשבת כי עד שם מקום קדושה והנה עולם הבריאה נקרא שבת כמ״ש הרב זלה״ה ״וביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו״ לכן תחום שבת דוקא בבריאה ושם הוא סוד ערובי תחומין שהוא זווג העולמות בהיכל ק״ק כנודע והבן זה:

והר״מ מרוטנבורק לא היה אומר עשרתם שאין מעשר האידנא אלא היה אומר להם הפרשתם חלה וגם ערבתם לא היה אומר להם כי היה מערב הוא בעצמו:

סימן רס"א

ספק חשכה ספק אינה חשכה אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנרות והוא בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה וזמנו משתשקע החמה ואילך. (עי׳ סי׳ רצ״ג ותר״ח)

כתב רבי יהודה הברצלוני זללה״ה בפירושו לספר יצירה שמה שנקטה כאן המשנה אלו מלאכות נחוצות לכל אדם שהם האכילה והטמנת החמין (כלומר מים חמים) אבל שאר מלאכות בוודאי שעליו לפרוש כבר מחצות היום. וכבר למדנו דרך ארץ מהקב״ה שברא את עולמו לששה ימים אבל היו י׳ דברים שנבראו ערב שבת בין השמשות להורות שיש מלאכות נחוצות לעשותן סמוך לחשיכה.

בספר הדעה ח״ב דרוש עץ הדעת סימן י״ג לבעל הלשם מצטט את מה שנמצא באותיות דר׳ עקיבא באות ב׳. שמוסיף עוד צ״ג שנים על הששת אלפים שנה. (שהם בין השמשות במונחי אלף שנה) כי בגמרא סנהדרין צ״ז א׳ אמרו. שית אלפי שנין הוו עלמא וחד חרוב. ובאותיות דר׳ עקיבא מוסיף עוד צ״ג שנים. ואמר שעתיד העולם ליחרב בסוף ששת אלפים ותשעים ושלש שנים. וע׳ דברינו בספר הקדמות ושערים שער ז׳ פ״ז אות ג׳ מה שכתבנו בזה. אך לפי עניננו הענין הוא. כי אותן הצ״ג שנים הוא השיעור דבין השמשות דערב שבת. מיומו של הקב״ה שהוא אלף שנים די״ב שעות היום. ושיעור שעה הוא פ״ג שנים וד׳ חדשים. כמ״ש בפדר״א פ׳ מ״ח. וא״כ שיעור בין השמשות שהוא שעה וחומש שעה הוא מאה שנה במכוון. וא״כ הרי צריך שיתחיל שליטת אלף הז׳ העיקרי שהוא השבת דיום

שכולו שבת רק אחר הק׳ שנה שאחר הששת אלפים שנה. שאז יהיה החורבן ממש מה שאמרו וחד חרוב. אבל כל שיעור בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה יהיה העולם מתמוטט והוא מתקיים עדיין עכ״פ. אמנם הוא הנה ז׳ שנה קודם. שהם חלק י״ב שבשעה (פחות כ׳ יום. בחשבון כל חודש לל׳ יום) הנה יהיו הם בסוד תוספת שבת. והם ג״כ מכלל אלף הז׳ העיקרי שהוא השבת הגמור. ולכן אמר האותיות דר׳ עקיבא רק צ״ג שנים. כי הם נחשב לבין השמשות. אבל הז׳ שנים האחרונים הם נכללו בהשבת והם ג״כ שבת גמור. ע״כ. נמצא שבין השמשות הוא חיבור בין הנהגת המשפט והנהגת היחוד.

ומי שאינו בקי בשיעור בין השמשות ימהר להדליק כדאמר ליה רבה לאריסיה אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדאיכא שימשא בריש דיקלא אדליקו שרגא פי׳ בעוד השמש בראש האילנות. וביום המעונן במתא חזו תרנגולין שיושבין על הקורה מבעוד יום. בדברא (פי׳ בשדה) חזו עורבי שגם הם יושבין מבעוד יום. אי נמי, אירנא פירוש עשב שעליו נוטין לרוח השמש שחרית נוטין למזרח בחצי היום זקופין ערבית נוטין למערב:

אבל מעשרין את הדמאי ומערבין עירובי חצירות אבל לא עירובי תחומין:

סימן רס"ב

ויסדר שלחנו ויציע המטות ויתקן כל עניני הבית כדי שימצאנו ערוך ומסודר בבואו מבית הכנסת דא״ר יוסי בר יהודה שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע כשבא לביתו מצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטה מוצעת מלאך טוב אומר יהי רצון שיהא כן לשבת הבאה ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו. ואם לאו מלאך רע אומר יהי רצון שיהא כן לשבת הבאה ומלאך טוב עונה אמן בעל כרחו.

כתב בספר מפתח הרעיון ״וכן כתבו החכמים ז״ל בעניין שבת, שני מלאכים מלוין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו מצא נר דלוק ומיטה מוצעת ושלחן ערוך מלאך טוב אומר יהי רצון לשבת אחרת כך ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו. ואם מצא ההפך אומר

ההפך. ואמנם אמרם נר דלוק מפני שבשבת נתוספה נשמה יתירה לאדם ונקראת נר, שנאמר ״נר אלהים נשמת אדם״. ואמרם מיטה מוצעת גם ערב שבת מפני שתלמידי חכמים עונת התורה להם היא כשפונים מלימודם והיא ערב שבת שאסור לקרות לאור הנר. אמנם שולחן ערוך מפני שאין אדם זוכה לשתי שלחנות, והשולחן הוא הכרחי למזון, ומי שלא תיכן בערב שבת מה יאכל בשבת. ושולחן ומנורה עדים לימין ושמאל, וכן שני מלאכים זה מימין לזכות וזה משמאל לחובה. על כן נר ושלחן ומיטה מוצעת אמצעית ומכרעת ביניהם. וכן בנביא כתוב ״ונשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה״ (מלכים ב׳ ד׳ י׳). כי זה הכרחי כפשוטו לטבע האדם כל שכן בנסתריו שהוא הכרחי למעלת הנפש.

וכן כתב על גמ׳ זו בספר קהלת יעקב – ערך אב ״והנה אמרו רז״ל (שבת קי״ט ע״ב) שני מלאכים מלוין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו, וכשרואין הנרות דולקות המלאך רע בעל כרחו עונה אמן, סוד שני מלאכים אלו הן מעולם היצירה, ועל כן וייצר נכתב בשני יודין, ודרשו רז״ל (מדרש תנחומא תזריע אות ב׳) נגד שני יצירות יצר טוב ויצר הרע, ורמוז בוייצר שזה רק ביצירה ששם יש מחצה טוב ומחצה רע, והנה בחול הוא בחינת יצירה כנודע שהשליטה בחול על ידי מט״ט, ועל כן היצר טוב והיצר הרע מלוין לאדם שניהם מתחברין אליו על ידי הדלקת הנר שהוא ביצירה, ורומז על שני יצרים אלו יצר טוב ויצר הרע, והנה נר ראשי תיבות נפש רוח (תיקוני זוהר תיקון כ״א מ״ט ע״ב), גם ראשי תיבות נשמה רוח, ונודע (עץ חיים שם) כי נפש בעשייה ושם רובו רע, רוח ביצירה ושם מחצה על מחצה, נשמה בבריאה ושם רובו טוב, והנה קודם י״ג שנה אין לאדם בחינת רוח רק נפש ושם רק רע רובו רע, על כן אין לו עדיין יצר טוב, וכשבא לו בחינת רוח אז בא היצר טוב ועדיין יש ליצר הרע גם כן שליטה עמו, כי ביצירה הוא מחצה על מחצה, אמנם כשבא לו הנשמה הקדושה אז היצר טוב נשרש ונאחז בשני עבותות אהבה נשמה ורוח ואז מתבטל היצר הרע, וזה שאמרו רז״ל בזוהר הקדוש (ויגש ר״ו.) להנחיל אוהבי יש אלין אינון דנשמתא קדישא, שזה אוהב גמור להשם יתברך ואינו נוטה אחר יצר הרע, וזהו נר ראשי תיבות נפש רוח זהו אחיזה יצר טוב, נפש רוח בזה אחיזת יצר הרע, ונר ראשי תיבות נשמה רוח זהו אחיזת יצר טוב, ועל כן מדליקים שני נרות בשבת לרמוז שעל ידי אור שבת קודש שניהם כאחד טובים, ועל כן שני מלאכים מלוין לאדם וכשרואין נר דלוק אזי גם המלאך רע עונה אמן,

העיר הרב הגאון הצדיק והמקובל הרב יצחק אייזיק חבר זללה״ה בספרו ״אילת השחר״: ״אחד טוב ואחד רע כו׳. וזהו הטעם שבפיוט ״שלום עליכם״ בראשון אומרים מלאכי השרת, ובאחרים אומרים מלאכי השלום, והיינו משום שבתחלה יש שני מלאכים המתנגדים זה לזה, מלאך רע ומלאך טוב, אבל אח״ז אם הנר דלוק ושולחן ערוך וכו׳ מלאך טוב מברך ומלאך רע משלים עמו ומצטרף לברכה. [ואנו תמיד בתקוה שאצלינו המלאך הרע ענה אמן לברכת המלאך הטוב], ואחרי שגם המלאך הרע ענה אמן נעשה שלום ביניהם וממילא הם מלאכי השלום:

וישתדל שיהיו לו בגדים נאים לשבת דכתיב וכבדתו ודרשינן שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול ואם א״א לו להחליף בגדיו לפחות ישלשל אותם למטה דרך כבוד וילבש בגדיו הנאים

הקשר בין מלבוש וכבוד ברור לפי הפשט והסוד כאחד. לפי הפשט בגדיו של אדם מכבדים אותו. לפי הסוד הבגדים סודם מלכות כמו כבוד. כך כתב בספר ״פרדס רימונים״ בגד הוא השכינה שהוא לבוש מלכות של עולם, וכן עולה בגד [ג׳מ׳] ט׳ נגד ט׳ ספירות שבה פרדס.

וישמח בביאת שבת כיוצא לקראת המלך וכיוצא לקראת חתן וכלה כדאיתא בפ׳ כל כתבי ר׳ חנינא מעטף וקאי בפניא דמעלי שבתא ואומר בואו ונצא לקראת שבת מלכתא

מדייק כאן מרן הבן איש חי במילים ב׳ואו ו׳נצא ל׳קראת ש׳בת מ׳לכתא ר״ת מלבוש.

כתב בספר עמק המלך – ספר תקוני שבת – פרק א: ״וטעמו הוא משום דכתיב, ׳וקראת לשבת עונג׳ צריך לקרותו בפה, כאדם הקורא שם לחבירו, או קורא אותו לבא אצלו, שכל דבר שבקדושה צריך הזמנה בפה, כענין ברכת זימון שאומר, ׳הב לן ונברך׳. וכן בענין המילה צריך לומר, ׳זה כסא לאליהו ז״ל׳ הוא סנדלפון מלאך הברית. ככה צריך לזמן עצמו ואומר, ׳באי כלה באי כלה׳ ותכף השכינה שהיא כלה מלכתא, עולה למעלה, וכל העולמות הולכים עמה.

ר׳ ינאי אומר ״בואי כלה בואי כלה״. וירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכולתו וכל המרבה לכבדו הן בגופו הן בבגדיו הן באכילה ושתייה הרי זה משובח:

סימן רס"ג

ויהא זהיר לעשות נר יפה דאמר רב הונא הרגיל בנר שבת להשתדל בו לעשותו יפה הויין ליה בנים תלמידי חכמים

דבר זה התבאר בס״ה בראשית דף מ״ח ע״ב

נֵר שֶׁל שַׁבָּת לְנָשֵׁי עַמָּא קַדִּישָׁא אִתְיְהִיבַת לְאַדְלָקָא, וְזַכְרַיָּא הָא אָמְרוּ דְּאִיהִי כִּבְתָה בּוּצִינָא דְּעָלְמָא וְאַזְּשִׁיכַת לֵיהּ כוּ׳ וְשַׁפִּיר. אֲבָל רָזָא דְּמִלָּה. הַאי סֻכַּת שָׁלוֹם מַטְרוֹנִיתָא דְּעָלְמָא הִיא וְנִשְׁמָתִין דְּאִנּוּן בּוּצִינָא עִלָּאָה בָּהּ שַׁרְיָין. וְעַל דָּא מַטְרוֹנִיתָא בַּעְיָא לְאַדְלָקָא, דְּהָא בְּדוּכְתָּהָא אִתְאַזְּדַת וַעֲבָדַת עוֹבָדָא. וְאִתְּתָא בַּעְיָא בְּזִוּדְוָהּ דִּלְבָּא וּרְעוּתָא לְאַדְלָקָא בּוּצִינָא דְּשַׁבָּת, דְּהָא יְקָרָא עִלָּאָה הִיא לָהּ וְזָכוּ רַב לְנַרְמָהּ לְמִזְכֵּי לְבְנִין קַדִּישִׁין דִּיהוֹן בּוּצִינָא דְּעָלְמָא בְּאוֹרַיְיתָא וּבְדַזְלְתָּא, וְיִסְגּוֹן שְׁלָמָא בְּאַרְעָא, וִיהֵיבַת לְבַעְלָהּ אוֹרְכָא דְּזַיִין, בְּגִין כָּךְ בַּעְיָא לְאִזְדַּהֲרָא בָּהּ:

תרגום: מצות הדלקת נר של שבת ניתן לנשות ישראל. והתבאר במדרש (ב״ר סוף פ׳ יז) שהיא כבתה אורו של עולם וכו׳. אבל סוד הדבר השכינה היא הנקראת סוכת שלום ונשמות בני האדם שהן כמו נרות נמצאות בה ולכן האשה (שהיא בחינת המלכות) צריכה להדליק את הנרות. והאשה צריכה להדליק את הנר בשמחה רבה ובכוונה שהרי כבוד גדול הוא לה להדליק את הנר. וזכות ההדלקה תגרום לה שתזכה לבנים קדושים שיאירו את העולם בתורה וביראה וירבו שלום בארץ והיא תתן לבעלה חיים ארוכים בזה העולם ולכן עליה להזהר בכך.

ויש שמכוונים לעשות שתי פתילות א׳ כנגד זכור וא׳ כנגד שמור

כתב בספר שושן סודות – אות תפד – ענין שני נרות בשבת: ״ושני נרות נגד תפארת ועטר״ה (שהם זו״ן) על שהם נר המזרחי המערבי. ומברך להדליק נר של שבת ולא על הדלקת נר, יען כי הנר רומז לת״ת והיא המלך המצוה שיאירו נרו למשך הו״ו שהוא השבת ולבת זוגו שהוא הנר המערבי. ומפני שהת״ת הזה רומז בתורה שבכתב לכן כל החוזר עליו הוין ליה בנין תלמידי חכמים.

ואם אין ידו משגת לקנות נר לשבת ונר לחנוכה של שבת קודמת

הטעם הסודי התבאר בשער הכוונות – דרושי חג חנוכה דרוש א: ״וזהו נר שבת ונר חנוכה אלא שיש הפרש ביניהם כי נר שבת עולה היא (המלכות) למעלה עד הכתר שלו (ז״א) ממש ונר חנוכה הוא אשר יורדים כל הבחינות אלו (י״ס של ז״א) אליה למטה במקומה. ולכן

קניית שמן של שבת קודם. ובענין ההדלקה נר חנוכה קודם כי אם ידלוק [ידליק] של שבת קודם כבר עלתה ומה התועלת באחרת אבל יעשו לה הכנה בהדלקת נר חנוכה וירדו בה האורות ואחר כך תעלה בנר שבת. וכ״כ בספר הליקוטים פ׳ תולדות, פרע״ח שער ר״ח חנוכה ופורים פרק ד׳ ומחברת הקודש שער חנוכה.

וכן אם אין ידו משגת לקנות נר ויין לקדוש, נר קודם משום שלום ביתו דאין שלום בבית בלא נר.

לא מצאתי את הטעם הסודי ואענה חלקי בס״ד. הנה התבאר שנר רומז לאשה שיש בה רמ״ח איברים וב׳ זרועות של בעלה המחבקה וזה שלום בית. שלום בית היינו ייחוד זו״ן ע״י היסוד הנקרא שלום והיא נקראת בית.

ברם יין אלו מוחין דאמא הבאים לז״א כמ״ש בספר קה״י ״יין רומז על המוחין שבאים מבינה לזעיר, ולבושיהן ע״ב ס״ג מ״ה ב״ן הן המוחין ולבושיהן קס״א קנ״א קמ״ג, ובכולם יש ע׳ אותיות כמניין יין, כמו שכתב הרב בכוונת קידוש (פרי עץ חיים שער השבת פרק ט״ז):

ולא ימהר להדליקו בעוד היום גדול שאז אינו ניכר שמדליקו לכבוד שבת וגם לא יאחר.

וכשידליק יברך בא״י אמ״ה אקב״ו להדליק נר של שבת, אחד האיש ואחד האשה בכל מקום שידליקו בו.

מה סוד יש במילים ״להדליק נר של שבת״? הנה כתב בספר פרי עץ חיים – שער הנהגת הלימוד – פרק א ״ ויש בראשי תיבות נ׳ר ש׳ל ש׳בת ג׳ 650 י״פ היכל, ובס״ת 630 ג׳ י״פ ס״ג, וב׳ (נותרה אות ב) כוללין באמצע. (כלומר אות ב׳ מחברת בין י״פ היכל שזו המלכות שיש בה שם אדנות ואימא שיש בה שם ס״ג) להדליק – גימטריא ע״ב ס״ג מ״ה (שהם 180 ומילת להדליק ע״ה ג״מ׳ 180). והשם דב״ן בנו״ן רבתי, ג׳ שבת. (כלומר ן רבתי היא 700 ואות ב הרי 702 כמנין שבת) וכן נר – ר״ת נ׳פש ר׳וח. נפש – ג׳ להדליק נר ע״ה. וכן מטת [מטה] שלמה, [ע״ה] בסוד עונת ת״ח, והוא סוד נפש יתירה: (פירוש הנפש היא במלכות וכן המטה של שלמ׳ה).

סיכום: להדליק גימ׳ ע״ב ס״ג מ״ה ע״ה. ״להדליק נר״ גימ׳ נפש. שבת גימ׳ בן (נון רבתי). נר של שבת בר״ת וס״ת ירמוז על השפעת האימא (שם ס״ג) לבת (שם אדנות).

והנשים מוזהרות בו יותר כדאיתא במדרש ״מפני שכבתה נרו של עולם״ פירוש גרמה מיתה לאדם הראשון

כתב על זה בספר ספר שושן סודות – אות תפו – הענין שהאיש והאשה חייבים בהדלקת הנר ״וחייבין בהדלקת הנר איש ואשה בכל מקום שיהיו. אמנם האשה מוזהרת בו יותר כדאיתא במדרש (תנחומא נח פרק א) מפני שכבתה נרו של עולם שגרמה מיתה לאדם הראשון. והטעם (הסודי) כי כבר התבאר שהנר רומז אל ת״ת ולכן יתחייב בו האיש והאשה משום כבוד בעלה. וסוד המדרש תבין בחטא אדם וחוה אשתו (שהם תפארת ומלכות). ויתבאר זה במקום אחר מזה החיבור בע״ה. וחייב להדליק ב׳ נרות א׳ כנגד זכור וא׳ כנגד שמור אבל מפני שנראה רומז לשניות לכן ידליק ג׳ נרות ויצא מידי השניות. ויכוון בנר ג׳ בנר העליון המאיר לב׳ הנרות. וד״ז (ודע זה), כי ג׳ אינם נראים ואין ניזוקים:

והרמב״ם ז״ל נתן טעם לדבר מפני שמצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית

הסוד הבית והאשה סודם בספירת המלכות וכן נר והבן מה שאמרו (גיטין נח ע״א) שתי פתילות בנר אחד.

וי״א שאין לברך עליו ונותנין טעם לדבריהם שאם היתה דלוקה ועומדת אין צריך לכבותה כדי לחזור ולהדליקה וגם לא להדליק אחרת ואינו טעם שהרי גבי כסוי הדם תנן כסהו הרוח אינו חייב לכסותו ואפ״ה מברכין על הכסוי. ועוד היה אומר ר״ת שאם היה דלוק ועומד צריך לכבותו ולחזור ולהדליקו דאמר ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר. וכן כתב רב עמרם המדליק נר של שבת מברך.

כתב בה״ג דקבלת שבת תלויה בהדלקת הנר דכיון שהדליק נר של שבת חל עליו שבת ומפני זה כתב שצריך להקדים נר של חנוכה לשל שבת שאם יקדים של שבת לא יוכל להדליק של

חנוכה אח״כ. והתוספות כתבו שאין (קבלת שבת) תלוי בהדלקת הנר דאפי׳ לאחר שהדליק לא חל עליו שבת אלא תלוי בתפלת ערבית שהמתפלל ערבית חל עליו שבת:

דעת מרן פאר הדור הגאון רבנו עובדיה יסף זצוק״ל זללה״ה שבאמירת מזמור כט בתהלים הנאמרת בבתי הכנסת נכנסת השבת ואם יחיד אמרה אינו מחייב את הציבור.

התפשט המנהג בבתי הכנסת להפוך פניהם למערב מיד לאחר תפילת מנחה וקודם שקיעת החמה ולומר ״בואי בשלום עטרת בעלה וכו׳ ובכך מקבלים את השבת ועושים תוספת מחול על הקודש.

התארח בבית הכנסת שלנו ״זכור לאברהם״ שבנוף איילון כבוד הראשון לציון ורבה של ירושלים כבוד הרב שלמה עמאר שליט״א, הביקור היה לכבוד סיום לימוד הלכות שבת בעיון מפי ראש כולל הלכה בישיבת שעלבים כבוד הרב הגאון שאול בטאט שליט״א. כבוד הראשון לציון שאל אותנו כיצד אנו אומרים ״ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת״ וכי אנו עושים את השבת הרי היא קביעא וקיימא?! אלא אמר הרב אם נקבל שבת רבע שעה לפני הזמן הכתוב בלוח ונוציא אותה רבע שעה לאחר הזמן הזה וכך ננהג שנה שלימה הרי שעשינו שבת. כיצד? כל שבת עשינו חצי שעה ובמשך 50 שבתות עשינו 25 שעות שבת וזה הוא ״לעשות את השבת״ ודפח״ח.

הנה דעת הארי הקדוש שקבלת הארת השבת מתחילה במנחה של ערב שבת וביציאה אל השדה וכך כתב בשער הכוונות – דרושי סדר שבת דרוש א ענין קבלת שבת ״ודע כי מעת תפלת המנחה דערב שבת מתחילים העולמות לעלות ולהכלל זה בזה. רק שיש כמה מיני בחינות של כללות העולמות ובהם מדריגות רבות. אבל עתה הענין הוא כי מעתה מתחילים העולמות לעלות ולהכלל זב״ז. והנלע״ד בזה הוא כי הנה א״ל מורי ז״ל כי בקבלת שבת בשדה אז נכוין שכבר נכנסו תלת פרקין תתאין דאות ל׳ דצלם דאו״א ונלע״ד כי עתה (ביציאה אל השדה) נכנסים של אימא ואז בקבלת שבת בשדה (כנראה באמירת ברכו) נכנסים של אבא כנלע״ד.

כתב בספר חמדת ימים: ״המקבל שבת בשדה, רשאי לחזור ולהדליק הנרות בביתו״.

כתב ה״שמן ששון״ (שער הכוונות ענין קבלת שבת) שבתפלת מנחה שהייתה נעשית בשדה נכנסים ג׳ פרקין תתאין מצד אימא ובאמירת ברכו נכנסים ג׳ פרקין תתאין מצד אבא ומציין עוד שכך כתב בסידור הרש״ש שבאמירת ברכו נכנסים מוחין דאו״א.

כתב הי״א בהגהותיו שמוחין דאבא נכנסים ב: קריאת שמע, תפלת עמידה וקידוש.

שמעתי סיפור על אדמו״ר סידנא הבבא סאלי זיע״א זללה״ה שפעם אחת בא אליו יהודי ביום ששי אחר חצות היום וכשביקש לחזור לביתו שאלו הרב איך אתה חוזר? ענה לו הלה ״יש לי רכב כבוד הרב״. חזר הרב ותמה איך תחזור והרי כבר שבת!

סימן רס"ד

אין עושין פתילות לנר של שבת בין נר שעל השלחן בין כל נר שמדליק בבית מכל דבר שהאור מסכסך בו פי׳ שאינו נאחז אלא נסרך סביביו והשלהבת קופצת ודולגת

הטעם הפשטי ברור. בטעם הסודי כתב בספר שושן סודות – אות תפה – ענין הכנת הנר ״ויזהר מאד לעשות הפתילה יפה יפה והשמן יפה. והם ששה מינים בפתילה וששה מינים בשמן הפסולים לעשות מהן בשבת. ואלו הן הו׳ מינים הפסולים בפתילה – לכש וחסן וכלך האידן פתילת המדבר בירוקה. וששה מינים בשמן הפסולים – זפת שעוה שמן קיק שמן שרפה אליה חלב. ודעת אחרונים הפוסקים שכל אלה פסולם לבדם, אבל הפתילות הפסולות המסבבות עם סביב הכשרות כשרות. וכן השמנים הפסולים בהתערב עמם הכשרים כשרים.

והטעם הדברים האלה וסודם אי אפשר לפרשם אלא בהקדמות ספרי העבודה והן. הא׳. כבר התבאר כי התפאר״ת הוא הנר המאור לששת הספירות ובפרט למשך הו׳ (כינוי לספירת היסוד) והוא שלו״ם בי״ת. וכן כבר התבאר במה שקדם שג׳ מדריגות באילן החיצון סמא״ל ותניני עור ולילית. סמא״ל נגד הת״ת ותניני עור נגד צי״ע (צדיק יסוד עולם והוא היסוד) ולילית נגד המלכו״ת. הב׳. התבאר בספר העבודה שיש אילן החיצון ויש בו רוחות עשר וג׳ עליונות נבלעו בנרתקן ושבע מהן נשארו והאמצעי שבהן הוא סמא״ל. הג׳. שהשמן הטהור היא הבינה והפתילות הטהורות הם שש ספירות והכד המקבל את השמן הוא קו האמצעי. וידעת שקו

האמצעי הוא נמשך עם שש הספירות לעולם ושואב מהעינים העליונות (כנראה או״א) להשפיע לשש ספירות (שהם חגתנה״י). וא״כ השמן היורד בנר האמצעי הוא נמשך לשש ספירות שהם הפתילות והפתילות נמשכין אחריו ונאחזין בו. הד׳. וראוי שתדע שהג׳ מדרגות הן הן שנבלעו בנרתיקן באילן החיצון מהן יורד שמן פסול לנר האמצעי שהוא סמא״ל והשש הנותרים הן הפתילות שהשמן ההוא נחלק עליהם כפי כוחם והשמן הטמא ההוא הוא זפת וכן השאר נחלק על הפתילות הפסולין הא׳ לכש וכו׳ ולכן נאסרו ביום התחברות המלך עם המלכה אבל בהתערבן עם הכשרי׳ הוכשרו כי אז הם פועלים ברחמים ולא יקטרגו ושיער שבתפילין ועזאזל יוכיח ודע בזה כי הם אמת וקבלתם אמת:

ואלו הן: לכש והוא מין ארז וכמו צמר גפן גדל בין העץ ובין הקליפה. חוסן והוא פשתן שלא נפוץ [נופץ]. כלך והוא פסולת של משי. אידן והוא מין ערבה ויש כמו צמר גפן בין קליפה לעץ. פתילת המדבר והוא מין עשב ארוך ומוך שבתוכו ראוי להדליק בו. וירוקה שעל פני המים והוא הירוק שגדל סביב הספינה כששוהה לעמוד במקום אחד על פני המים. ולא בצמר ולא בשער ופירש״י שאין מדליקין בקנבוס ולא בצמר גפן ור״ת התירו ונהגו כמותו וכ״כ התוספות.

ואם כרך דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו אם כיון להדליק אסור להקפות שרי. ופירש״י (מילת להקפות) שלא כרכו סביבו אלא נתן דבר פסול תחת הפתילה שתהא צפה שלא תטבע בשמן. ורב אלפס פי׳ אפילו כרכו סביבו שרי וכן פי׳ א״א ז״ל והטעם שתלוי בכוונתו שאין אסור אלא דילמא מדליק בעיניה וכשהוא מכוין לפתילה איכא למגזר אבל כשאין מכוין רק לעבות ליכא למגזר. ומטעם זה מותר לתת גמי בפתילה כדי שתהא זקופה וכ״כ הרמב״ם ז״ל וכתב עוד נותנין גרגיר של מלח וגריס של פול על פי הנר בע״ש כדי שיהא דולק יפה בשבת.

אין מדליקין נר של שבת אלא בשמן הנמשך אחר הפתילה הילכך אין מדליקין בשעוה ולא בזפת ולא בשמן קיק ופירש״י שמן

העשוי מגרעיני צמר גפן ולא באליה ולא בחלב ולא בעטרן אע״פ שנמשך אחר הפתילה מפני שריחו רע ושמא יניחנו ויצא ולא בצרי מפני שריחו (הטוב) נודף שמא יסתפק ממנו ואפילו אם נתן מעט שמן זית בשמנים אלו שאינן נמשכין ואז נמשכין אפ״ה אין מדליקין בהן משום גזירה שמא לא יתן בהן שמן: וחלב מהותך וקרבי דגים אין מדליקין בהן כשהם לבדם ואם נתן בהן מעט שמן זית מדליקין בהן ושאר השמנים כולן חוץ מאלו מדליקין בהן:

יש מתירין אפילו שמן פסול ופתילה פסולה שכרכן יחד ועשה מהן נר שלא אסרו אלא כשכל א׳ לבדו בתוך הנר אבל כשכרכן יחד שרי דטעמא משום שאין נמשכין אחר הפתילה וכשכרכן יחד לא שייך האי טעמא ור״ת אסרו.

ואם כרך שעוה סביב הפתילה ועשה ממנו נר הגאונים אוסרים ורש״י ורב אלפס מתירין ולזה הסכים א״א ז״ל.

המדליק נר צריך שידליק רוב מה שיוצא מן הפתילה מן הנר וא״צ להבהב הפתילה שאין הלכה כר״א שמצריך להבהב מ״מ נהגו הנשים להדליק הפתילה ולכבותה כדי שתהא מחורכת ותאחז בה האור יפה:

סימן רס"ה

אין נותנין כלי מנוקב מלא שמן ע״פ הנר כדי שיהא נוטף בתוכו גזירה שמא יסתפק ממנו׳ ואם חברו לו בסיד או בחרסית מותר. וכן לא ימלא קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה כדי שתהא שואבת משום ההיא גזירה גופה שמא יסתפק מן השמן. אסור ליתן כלי של מים תחת הנר אפילו מערב שבת מפני שהוא מכבה ומ״מ מותר להדליק בעששית אע״פ שנותנין מים למטה ומותר ליתן כלי ריקן תחתיו אפי׳ בשבת לקבל ניצוצות הנוטפות אבל אסור ליתנו תחתיו בשבת כדי לקבל שמן הנוטף

משום מבטל כלי מהיכנו ומערב שבת מותר ליתנו תחתיו כדי לקבלו בשבת והשמן אסור להסתפק ממנו בשבת:

פשט ההלכה הוא שהנוטל מעט שמן מקצר את זמן הדלקת הנר ונמצא מכבה.

בדרך סוד ראיתי בספר ״כתם פז״ (בראשית רמ״ו ע״א) שאתערותא דלתתא מעוררת אתערותא דלעילא. ואמר הרב שאם ניקח גחלת עמומה מעלה עשן ונניח אותה תחת גחלת כבויה הנה העשן העולה מהדולקת ידליק את הכבויה. ע״כ. מכאן תקיש שהנוטל שמן הרי הוא מכבה ממש כפשט. נמצא שעבודת האדם משפיעה למעלה וכתב בזה רבנו יונה מגירונדי זללה״ה שעבודת השם בשמחה שקולה כאלף עבודות ללא שמחה. מכאן שהעובד את השם ומקצר ועולה כדי לסיים במהירות אינו מדליק את הנרות העליונים כדבעי.

סימן רס"ו

מי שהחשיך לו בדרך בע״ש ועמו כיס אם יש עמו עכו״ם וחמור יתן כיסו לעכו״ם אף לאחר שתחשך ולא יניחנו על החמור

הטעם הפשטי שאדם מצוות על שביתת בהמתו כמ״ש למען ינוח שורך וחמורך וכו׳.

הטעם הסודי כתב בספר ״נחת השלחן״ סימן רמג שהבהמה רומזת לספירת המלכות. ולא פירש. והביאור: בספירת המלכות יש שם ב״ן כזה: יוד הה וו הה והוא גימ׳ ״בהמה״.

אבל אם מצא מציאה אינו יכול ליתנה לעכו״ם אא״כ באה לידו מבעוד יום דהשתא הוי ככיסו

אין עמו עכו״ם יניחנו על החמור כשהוא הולך ויזהר ליטול ממנו בכל שעה שיעמוד וכשיחזור וילך יניחנו עליו

מה ענין ״כשהוא הולך״? כתב הב״י שזו גמ׳ ערוכה מסכת שבת קנג ע״ב שבכך אין איסור מחמר.

והסוד נמצא בספר הזוהר שם מצאנו סיפורים רבים על תנאים שהיו הולכים בדרך ונלווה עימם סבא שמחמר. כתב בזה האר״י הקדוש (שער הגלגולים הקדמה ראשונה. שערי מאמרי רשב״י פרשת בראשית ועוד)

שהסבא הזה הינו נשמה של צדיק מגן עדן שבא לסייע לצדיקים כאן בעבודת השם. ראה מאמר דטעין חמרי בהקדמת ספר הזוהר דף ו׳ ע״א. אם כך ״כשהוא הולך״ היינו כשהוא לומד שאז הולך בדעתו מהלכה להלכה בהליכה.

היה עמו חמור וחרש שוטה וקטן יניחנו על החמור ולא יתננו לאחד מאלו כיון שהם אדם כמותו

היה עמו חרש ושוטה יתננו לשוטה לפי שאין לו דעת כלל. שוטה וקטן יתננו לשוטה שהקטן יבא לכלל דעת. חרש וקטן יתננו למי שירצה.

אין עמו לא זה ולא זה יטלטלנו פחות פחות מד׳ אמות.

הגיע לחצר הראשונה המשתמרת נוטל מעל החמור כלים הניטלין ושאינן ניטלין מתיר החבלים והשקים נופלין

היתה טעונה כלי זכוכית שאסור לטלטלם וישברו אם יפלו לארץ מניח תחתיהם כרים וכסתות. ודוקא במשאות קטנים שיכול לשומטן מתחתיהם ונמצא שאינו מבטל כלי מהיכנו אבל אם הן גדולים שאינו יכול לשמוט הכרים מתחתיהם אסור ליתנן תחתיהן אלא פורקן בנחת.

מה טעם האיסור של ביטול כלי מהיכנו? הפשט מבואר ברש״י (שבת מג עא) שהיה כלי ראוי למלאכתו וכעת נעשה מוקצה.

הסוד כתב על זה הרמ״ע מפאנו זצוק״ל זללה״ה במאמר הנפש חלק ה פרק ו שכל אחד מאיתנו הוא כלי ראוי לעבודת השם. והנה כאשר אדם משליט עליו אל זר שהוא יצר הרע הרי הוא מבטל את גופו מהיות כלי ראוי לעבודתו ונעשה מוקצה לעבירות.

חשכה לו בדרך ותפילין בראשו או שיושב בבית המדרש וחשכה לו והן בראשו, מניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו ואם יש בית סמוך לחומה שנשמרים בתוכו מניחן שם.

הייתה חבילתו מונחת על כתפו וקדש עליו היום רץ תחתיה עד ביתו וזורק כלאחר יד, אבל לא ילך לאט:

סימן רס"ז

ונכנסין לבית הכנסת ומתפללין תפלת מנחה כמו בשאר ימות החול אלא שאין נופלין על פניהם.

ומקדימין להתפלל ערבית יותר מבשאר ימות החול כדאמרינן (פסחים קה:) עיולי יומא מקדימין ליה. ואמר רבי יוסי: ״יהא חלקי עם מכניסי שבת בטבריא״, שהיתה יושבת בעמק ובעוד היום גדול היה נדמה להם ערב. ופירשו התוס׳ שמפלג המנחה ולמעלה יכול להדליק הנר ולקבל שבת בתפלת ערבית רק שימתין לקרות שמע עד עונתה שהוא צאת הכוכבים ואין בזה משום ובלבד שלא יקדים דאין זה הקדמה כיון שמקבל עליו השבת באותה שעה ומשהתפלל אסור במלאכה שהרי קיבל עליו השבת באותה שעה.

מה ענין תפלת ערבית מפלג המנחה? מסקנת הגמרא בברכות שניתן לכתחילה להתפלל מנחה לפני פלג המנחה וערבית מיד לאחר פלג המנחה.

והסוד, נראה שהוא מחבב את המצוות ומוסיף מחול על הקודש.

ונוהגין בספרד לומר והוא רחום כבשאר הימים ובאשכנז אין נוהגים לאומרה ולפי הטעם שכתבתי למעלה שאומרים אותו בשביל המלקות ראוי שלא לאומרו בשבת.

וקורין שמע בברכותיה כבשאר ימות החול בלא גירוע ובלא תוספת עד סוף ברכת השכיבנו ומשנין בחתימה שחותם ופרוס סוכת שלום עלינו ועל ירושלים עירך בא״י הפורס סוכת שלום עלינו ועל עמו ישראל ועל ירושלים וכן המנהג באשכנז ובצרפת.

מה היא סוכת שלום בדרך הסוד? הנה בס״ה בראשית (מח עא) כתבו שסוכת שלום זו השכינה. בהמשך התפילה אנו אומרים ״ועל ירושלים״ שואל הזוהר (שם) מה ענין ירושלים לכאן? אלא אומר שירושלים היא משכן לשכינה.

ואין חותמין שומר עמו ישראל לעד כדאיתא במדרש שבשבת אין צריכין שמירה שהשבת שומר.

ונוהגין לומר פסוק ושמרו בני ישראל וגו׳ לומר שאם ישמרו שבת אין צריכין שמירה והוא ג״כ מעין גאולה כדכתיבנא לעיל שאם ישמרו ישראל ב׳ שבתות מיד נגאלין.

מי אומר ״ביני ובין בני ישראל״ כתוב בס״ה יתרו (פח עב) שמילים אלו אומר אין סוף ב״ה לבני ישראל שהשבת מקשרת ביניהם.

בס״ה תרומה (קלח ע״א מפנה תשומת לבנו לכך שמדרגת השמירה היא במלכות ויום השבת זה הזכר.

עוד נרמז כאן עניין עונתן של תלמידי חכמים כמ״ש בשער הפסוקים – פרשת תשא: ״ושמרו בני ישראל את השבת וגו׳. הנה ר״ת ׳בני ׳ישראל ׳את ׳השבת, הוא ביאה. ׳את ׳השבת ׳לעשות, ר״ת אהל. ׳לעשות ׳את ׳השבת, ר״ת לאה. ׳בני ׳ישראל ׳אות ׳היא, ר״ת ביאה. ׳אות ׳היא ׳לעולם, ר״ת אהל. והענין הוא כי רמז לעונתן של ת״ח, מלילי שבת ללילי שבת. ורמז, כי צריך שישמרו וימתינו בני ישראל את השבת, ואז יקיימו מצות ביאה עם נשותיהם, הנקראים אהל, כי אין אהלו אלא אשתו. וכמו שפירש בפרשת יתרו בס״ה, על פסוק (ישע׳ נ״ו ד׳) לסריסים אשר ישמרו את שבתותי, כמו (בראשית ל״ז י״א) ואביו שמר את הדבר. והענין הוא, כי המזדווג בליל שבת, גורם ב׳ זווגים, הא׳ זווג וביאה עילאה, לאבא עם אימא, הנקראת לאה. והב׳, הוא זווג זעיר עם רחל נוקביה, ומשם נמשכות ויורדות לו נשמות קדושות באותו הולד. ולכן בפסוק א׳ שמדבר על זווג א׳, הזכיר ביאה, והזכיר לאה כנזכר, והזכיר אהל שלה. ובפסוק הב׳, שהוא זווג השני, נרמזה ביאה ואהל בר״ת, שהוא כנגד אהל רחל, אבל לאה לא נזכרה. וכן בזווג העליון שלא יש פירוד ביניהם כלל כנודע, הזכיר לדורותם ברית עולם, כי הברית העליון אינו נפסק ממנה, הנקרא דורותם לעולם. אבל בזווג תחתון, שלפעמים יש בהם פירוד ח״ו, בזמן הגלות כנודע, אמר אות היא לעולם, כי לפעמים הם מחוברים, בהיות ישראל זכאין, כמ״ש ביני ובין בני ישראל, אז אות היא לעולם. וכשח״ו ישראל חוטאים, אז יש פירוד ביניהם. (ע״כ מזולתו):

ואומר ש״ץ קדיש ומתפללין ערבית. ובטוליטולה נוהגין לחתום בשבת כמו בחול ואינו נכון כדפרישית, ועוד דבירושלמי גרסינן בהדיא ״הדא דתימור בחול אבל בשבת אומרים ופרוס עלינו סוכת שלום״ וכן כתבו הגאונים. ועוד נוהגין בטוליטולה שלאחר שאמרו

פסוק ״ושמרו״ אומר ברכת המולך אלא שמשנין בפתיחתה במקום ״יראו עינינו״ אומר ״ישמחו השמים ותגל הארץ״ וזה מנהג טעות שלא תקנו ברכת המולך אלא לפי שתקנו לומר פסוקים שיש בהם י״ח אזכרות תקנו לומר ברכה אחריהם וכיון שא״א פסוקים בשבת למה יאמרו הברכה שתקנו בשבילם. וכ״כ רב נטרונאי והאריך הרבה וסיום דבריו בשבת דשכיחי מזיקין וצריכי ישראל למיעל לבתיהם מקמי דליחשך או דילמא מיעקר שרגא סלקוה לתוספת שהוסיפו על שתים לאחריה ואוקמוה אדאורייתא וכן המנהג בבית רבינו שבבבל שלא לומר שומר עמו ישראל לעד וחותמין במקומו הפורס סוכת שלום.

מה יש לכוין במילים ופרוס עלינו סוכת שלום או שלומך? הנה כתב בזה בשער הכוונות – דרושי תוספת שבת דרוש ג ״אבל הענין הוא זה כי כמה מיני בחי׳ תוס׳ נשמה הם: כי בלילה יש לאדם ג׳ מיני תוספת שבת: האחת תוספת נפש וזה נעשה בעת קבלת שבת בשדה כנ״ל. והשניה תוספת הרוח וזה נעשה בעת שאומרים ברכו והשלישית תוספת נשמה וזה נעשה כשאומרים ופרוס סוכת שלום עלינו. וג׳ אלו הם כולם מצד הנקבה שזמן עלייתה הוא בליל שבת.

וקדיש לאלתר וא״א ז״ל לא רצה לענות אחריה אמן מפני שהיה אומר שהיא ברכה לבטלה. וכתב בעל המנהיג ולמנהג צרפת שנהגו לומר ופרוס ראוי לומר ״ובצל כנפיך תסתירנו ופרוס עלינו״ וכו׳ ואין לומר כי אל שומרנו וכו׳ ושמור צאתנו ובואנו וכו׳ כי הוא להסמיך מעין חתימת החול שחותמין שומר עמו ישראל לעד:

מי הוא שומר ישראל בדרך הסוד? ובכן ישראל הוא ז״א ושומרו זו השכינה כך המסקנה בס״ה בראשית דף מז ע״ב. וכ״כ בזוהר בשלח נא ע״א. וכן בס״ה פקודי רסא עא. וכן פנחס רלט עב. ובאדרא רבא נשא קכט עב ביאר הרשב״י שא״א הוא שומר לז״א.

סימן רס"ח

ועומדין להתפלל ואומרים אבות וגבורות וקדושת השם כבימות החול בלא תוספת ובלא גירוע, ודלא כרב עמרם שכתב בשבת בין

בערבית ושחרית ומוסף ומנחה מזכיר במגן כך רצה והנחל שבת לבניהם למנוחה למען שמו באהבה מלך עוזר ומושיע ומגן וכו׳ ושלש אחרונות ומזכיר של שבת באמצעה וזה נוסחו אתה קדשת את יום השביעי לשמך תכלית מעשה שמים וארץ

כתב הגר״א זללה״ה בספרו ״יהל אור״ על הזוהר יתרו דף צב ע״ב ״תלת דרגין אינון כו׳: והנהו ג׳ שבתות איהו: שבת בראשית, שבת דמתן תורה, שבת לעתיד לבוא. שבת בראשית איהי מלכות דאיהי ראשית כידוע וזה שבת דלילי׳ ולכך אנו מתפללין בלילה אתה קדשת כו׳ תכלית מעשה שמים וארץ, שבת מתן תורה איהו ת״ת וזהו שבת דיומא ולזה אנו מתפללין ישמח משה כו׳ בעמדו לפניך כו׳, שבת עלאה בינה חירו דכולא זהו שבת לעתיד לבוא ולכן אנו מתפללין אתה אחד כמ״ש והיה ביום ההוא יהיה ה׳ אחד ושמו אחד, ולזה שבת נשתנה נוסח התפלה בכל פעם ולא ביו״ט, לזה מרומזים ג׳ סעודות בשבת. ע״כ. ה״מתוק מדבש״ ביאר בפשטות ששבת של לעתיד לבא זה שבת הגדול והיינו בינה. שבת בראשית זו המלכות ודמתן תורה זו התפארת. וכולא חד היינו שהתפארת מקבל מהבינה ומעביר את השפע למל׳.

וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים וכן כתוב בתורתך ויכולו וגו׳ ויכל אלהים. ויש סידורים שאין כתוב בהם ויכולו אלא כתוב וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים וכן כתוב בתורתך ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו ויותר נכון לאומרו דגרסינן בפרק כל כתבי (שבת קיט:) אמר רב ואיתימא רבי יהושע בן לוי אפי׳ יחיד המתפלל צריך לומר ויכולו.

בספר תיקוני זוהר תיקון כב דף סז ע״א מעיר שמילת ״ויכלו״ גימ׳ ע״ב כנגד שם ע״ב הנזכר בפרשת בשלח. מענין שמספר המילים בקידוש יחד עם המילים ״יום הששי״ הם ע״ב תיבות.

כתב בספר תולעת יעקב, סתרי תפלות שבת ומועדים וטעמם. ״ונראה לי הטעם כי ב״ויכלו״ יש ל״ה תיבות, וצריך לאמרו אחר התפלה כדי להשלים המנין שהוא שבעים, כנגד שבעים עטרות שנוטלת הכלה משבעה מעלות שעליה בזה הלילה. ויש בו שלשה פעמים ״שביעי״, ועולה לששה, סוד ששה שבתות מאם הבנים ולמטה, כי הצדיק והצדק שבת אחד הוא. ומפני זה צריך לכופלו

אחר התפלה כי בזה כולל המעלות הקדושות שהם סוד מעשה בראשית. ולטעם זה צריך לאומרו מעומד שהוא כנגד העולם העליון״.

ואמר רב המנונא כל המתפלל ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב״ה במעשה בראשית שנאמר ויכולו אל תקרי ויכולו אלא ״ויכלו״ בפתח וזה הכת׳ב פירוש הקב״ה והוא אלמא שהעיקר לומר ויכולו שמורה כאילו נעשה שותף.

הסביר גמ׳ זו בספר תולעת יעקב – סתרי תפלות שבת ומועדים וטעמם ״והכוונה להם (לחז״ל במאמר הגמ׳ הנז׳) ע״ה כי ע״י השלמת זה שהוא קשר המעלות וייחודן הדברים שמחים ורוח דעת ויראת ה׳ מתייחדים כעניין שהיה במעשה בראשית, והנה המשלים זה נמצא שנעשה שותף להקדוש ברוך הוא בדבר שהוא מעשה בראשית. והמכוין בזה כוונה רצויה מצוה היא בידו ועל ידה מוחלין לו ויזכה לחיי העולם הבא, וזהו שאמר בהאי פרקא (שבת שם) אמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכלו, שני מלאכים המלוין לו לאדם מניחים ידיהם על ראשו ואומרים לו (ישעיה ו, ז) וסר עונך וחטאתך תכופר:

בספר ״לשם שבו ואחלמה״ – ספר הדע״ה חלק ב – דרוש ה ענף ב סימן ד כתב שהעולם נברא כך שיושלם ע״י בני אדם ובני האדם נעשים שותפים למע״ב ״אך ע״י שנתייסד שיהא כל קיומה בסיבת הנבראים. נחשבים הם לשותפים במעשה בראשית ג״כ. וכמ״ש סנהדרין צ״ט ב׳ כל העוסק בתורה לשמה כאלו בנה פלטרין של מעלה ושל מטה שנאמר ואשים דברי בפיך כו׳ לנטוע שמים וליסוד ארץ וכן בשבת קי״ט ע״ב כל המתפלל בע״ש ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאלו נעשה שותף להקב״ה במעשה בראשית והרי לנו כי קיום הסיבה המתקיים לבסוף היא משלים על בתחילה ג״כ.

ומה שאומרים וכן כתוב בתורתך ויכולו אינו חוזר על וברכתו שלפניו אלא על שלפני פניו תכלית מעשה שמים וארץ וכ״כ ויכולו וברכתו מכל הימים כדכתיב ויברך.

ואם טעה והתחיל תפלת החול גומר אותה ברכה שנזכר בה שטעה ומתחיל של שבת לא שנא נזכר בברכת אתה חונן לא שנא נזכר בברכה אחת משאר הברכות בין בערבית שחרית ומוסף ומנחה.

וחוזרים ואומרים ויכולו בציבור משום יו״ט שחל להיות בשבת שאין אומרים אותו בתפילה שמתפללין אתה בחרתנו ואז צריך לאומרו מפני שלא אמרוהו בתפלה. ואגב זה תיקנו לומר בכל השבתות וגם להוציא מי שאינו יודע אותו. וי״א שנהגו לומר אותו בקול רם ומעומד משום שהוא עדות להקב״ה על מעשה בראשית וכתיב ועמדו ב׳ האנשים ודרשינן (שבועות ל) אלו העדים שצריכים להעיד ביחד ומעומד ולכן צריך שיעמדו ויאמרו אותו ביחד ואומר ש״ץ ברכה אחת מעין שבע והיא מגן אבות בדברו ואלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנו וחותם בא״י מקדש השבת:

כתב בעל ה״מתוק מדבש״ בסידור שברכה זו היא כבוד הכלה היינו המלכות הכלולה משבע ספירות והיא נקראת ״ברכה מעין שבע״ כלומר הארה משבע ספירות הנ״ל.

על תפלה מעין שבע ומקומה בבניין העולמות כתב בספר תורת חכם – דף כד ע״א ״ביל שבת על ידי קבלת שבת ותפילת ערבית אינו נתקן כי אם מלכות דאצילות הנקראת חקל תפוחין, והנה בספר הכונות כתב שבמנחת ערב שבת נכנסים פרקין תתאין דל׳ דאימא, ובקבלת שבת פרקין תתאין דל׳ דאבא, וכבר כתב מורי הרב (הרש״ש) בסידור שכל אלו הבחינות הם במלכיות דאצילות, דהיינו מלכיות דאו״א עילאין המלובשות תוך ל״מ דישסו״ת, ונלע״ד שאלו הפרקין תתאין דל׳ הנתקנים בעמידה ובקבלת שבת הם בחינת זו״ן ויעקב ורחל דמלכיות דאו״א עילאין, והם בחינת ו״ק והם בחינת בי״ע הנתקנים בקבלת שבת ונתקנים הב״ן דמ״ה וב״ן דב״ן שלהם הנקרא בשם אימא במנחת ערב שבת, והמ״ה דמ״ה ומ״ה דב״ן הנקראים אבא בקבלת שבת, כל זה בפנימיות וחיצו׳ דחיצו׳ ואח״כ בעמידה דערבית בלחש נה״י דל׳ דפנימיות דמלכויות דאו״א עילאין שהם זו״ן ויעקב ורחל דפנימיות וחיצו׳ דפנימיות, ואח״כ בחזרת מגן אבות ברכת מעין שבע חג״ת דל׳ דפנימיות דמלכות שהוא או״א וישסו״ת דמלכויות דאו״א עילאין, ואח״כ בקידוש חב״ד דחג״ת שהוא עו״נ וא״א ונוק׳ דמלכויות דאו״א, ובזמירות דשבת ה׳ פרצופי א״ק דמלכויות דאו״א עילאין:

בספר פתח עינים חולק וסובר שברכת מעין שבע פועלת בחג״ת דחג״ת דל׳ דצלם ולא במלכויות כמ״ש בסדר עמידה ליל שבת ויום שבת: ״ותו מה ענין זה דנקט המלכיות דנה״י דחג״ת הלא אינם אלא

המלכיות חג״ת דחג״ת שהרי ברכת מעין שבע הוא בחינת החג״ת דחג״ת דל׳ דצלם ולא נה״י דחג״ת שהם פרקין תחתונים דל׳ דצלם״.

האם אומרים ברכה זו בפסח שחל בשבת? כאן יש מחלוקת בין הקבלה וההלכה. לפי ההלכה פסק מרן פאר הדור כבוד מעלת הרב הגאון עובדיה יוסף זצוק״ל שאין לאומרה וכן החזיק אחריו בנו ה״ילקוט יוסף ״שליט״א. אולם גם בין חכמי הקבלה נחלקו אם לאומרו אם לאו. בספר פתח עינים – סדר כונת פסח כתב ״גם בענין כשחל יו״ט של פסח בשבת אם יש לומר ברכת מעין שבע בופרוש כתב הרש״ש ז״ל בנה״ש דח״ן ע״ב [דכ״ה ע״ב] וז״ל אפילו שנראה שאין לה מקום מ״מ צריך לאומרה גם בליל פסח שחל להיות בשבת כיון שהוזכר בגמרא בשבת דף כ״ד ולא חלקו בין פסח לשאר יו״ט ועיין בספר דברי שלום בהקדמה בסדר מנהגי ק״ק בית אל יכב״ץ בתחילה שכתב הרב גאון עוזינו הרב אג״ן זלה״ה נגד דבריו שלא לאומרו עפ״י הפשט ולע״ד טעמו ונימוקו עמו לפי הפשט אמנם לפי סודם של דברים צריך לאומרו יען שהוא בבח׳ המקיפים דלמ״ד דצלם כנז׳ בשער הכונות דרוש ליל שבת ובסדור יע״ש **אלא דצריך לאומרו פשוט בלא כונה** כסדר כל התפלות הנאמרות אחר ליל ראשון דפסח כנודע ועוד יש להאריך בזה ואין כאן מקומו [עיין תו״ח דקנ״ב ע״ב ד״ה כתב] וכן נהגתי לאומרו פה ק״ק בית אל יכב״ץ ועיין בספר חיים לראש:

הרב המקובל מהר״א פיירה בספרו ״בגדי קודש אשר לאהרן – תשובות לחכמי המערב – שאלה סו שנשאל אם יש לומר ברכת מעין שבע בליל פסח כשחל בשבת וכו׳: אומר שדברי הרש״ש לא הובנו והוא סובר שהרש״ש סובר שאין לומר ברכה מעין שבע כשחל בשבת והנה תשובתו: ״זה תירץ להם הרש״ש זיע״א בפרטות בנהר שלום (דף נ״ח ע״ב שיטה כ״ב) [בנד״מ דף ל״ב ע״ב] וז״ל, יום טוב דפסח וכו׳, צ״ל ברכת מעין שבע. ועיין בדברי שלום זיע״א בהקדמה במנהגי בית אל יכב״ץ מ״ש הרב אג״ן זיע״א, שספק ברכות להקל. ואינו הפך מוהרש״ש זיע״א, כיון שזה כתב להם כפי סברת מי שרוצה לכוין כפי סברת התורת חכם ודעמיה, בבחינת ו׳ ימי בראשית, אבל אח״כ שכתב להם שאין לכוין שום כוונה עד אחר באהבה דעמידה דערבית שבאו להם מוחין דאו״א עילאין, ומה צורך למוחין דחג״ת דישסו״ת, וע״ז כתב הרב אג״ן זיע״א שאין לאומרה כפי מנהג הרש״ש זיע״א הנזכר, ע״כ. ויש ראיה לזה ממ״ש להם גם כן (בדף ס׳ ע״ב) [בנד״מ דף ל״ג ע״ג] על שאלה נ״ג, וז״ל, כשחל יום טוב בשבת עיקר הכוונה הוא דיום טוב, אבל עליית

העולמות הוא דשבת, עכ״ל. והרואה יתמה תמיהה גדולה כמ״ש הוא עצמו בנהר שלום (דף נ״ט ודף ע״ו) [בנד״מ דף ל״ב ע״ד ודף ל״ב ע״ב] שאין שום כוונה בכל יום טוב כידוע כי אם בפסח בערבית עד באהבה, ובשבועות אין שום כונה בערבית כי אם בעמידה דשחרית מבאהבה ואילך, ובסוכות אין שום כונה כי אם בלולב ובהקפה ובסוכה כידוע. ואם כן מה זה אומר להם דברים תמוהים הללו, אלא ודאי כפי סברתם הראשונה, כן כאן, כן נראה ליישב דברי הרב אג״ן זיע״א:

בספר ״מחברת הקדש״ אומר (שער ספירת העומר) שמי שאינו אומר ברכת מעין שבע הרי הוא בכלל חסרון לא יוכל להמנות.

מחמת מחלוקת זו מספר הרב יעקב יוסף זצוק״ל בדרשה שנשא בבית מדרש ״חזון יעקב״ שראש הישיבה החכם מו״ר עזרא עטיה זצוק״ל (רבו ומורו של מרן פאר הדור) היה יוצא מישיבת פורת יוסף והולך לבית כנסת אחר כדי לברוח מן הספקות. עוד מספר הרב שזקן המקובלים כבוד הרב יצחק כדורי זצוק״ל סבר שיש לומר ברכה מעין שבע כשחל בשבת.

לסיכום: מי שאינו מקובל בכל מעשיו יקיים שב ואל תעשה עדיף.

וכתב אבי העזרי שאין ליחיד לומר אותה שלא נתקנה אלא משום סכנת מזיקין שבתי כנסיות שלהם היו בשדות ותקנו אותה בשביל בני אדם שמאחרין לבא שיסיימו תפלתם בעוד שש״ץ מאריך כדאיתא בפ׳ במה מדליקין (שבת כד:) י״ט שחל להיות בשבת ש״ץ היורד לפני התיבה ערבית אינו מזכיר של י״ט בברכת מעין שבע ומסיק טעמא משום בדין הוא דאפילו בשבת לא בעי למימריה ורבנן הוא דתקון משום סכנה מאי דתקון תקון ומאי דלא תקון לא תקון אלמא שאין להוסיף על מאי דתקון ולא נתקנה אלא בציבור כדמשמע לישנא דש״ץ היורד לפני התיבה ערבית אלמא שלא נתקנה אלא לש״ץ ותו אנן דלית לן סכנה לא אמרינן לה אלא משום מנהג אבותינו:

בספר חסידים מעשה בחסיד אחד שראה לחסיד אחר במותו ופניו מוריקות א״ל למה פניך מוריקות? אמר לו מפני שהייתי מדבר

בויכולו בשעה שהציבור היו אומרים אותו ובברכת מגן אבות בדברו וביתגדל.

כתב רב עמרם טעה ולא הזכיר של שבת בערבית מחזירין אותו ורב משה גאון כתב יחיד שטעה ולא הזכיר אתה קדשת בליל שבת אם שמע מש״ץ מגן אבות בדברו שהיא ברכת מעין שבע מראש ועד סוף יצא ידי חובתו (ורב נטרונאי כתב אפי׳ לא התפלל ז׳ ברכות כלל ושמע מפי ש״ץ מגן אבות מראש ועד סוף יצא י״ח) ותימא הוא כיון שמחזירין אותו אם לא הזכיר של שבת היאך יוצא בברכה אחת מעין שבע ולא דמי למה שכתב בה״ג יחיד שלא הזכיר של ר״ח ושמע מש״ץ התפלה מראש ועד סוף שיצא דשאני התם ששומע כל התפלה אבל הכא היאך יוצא בברכת מעין שבע במקום שבע וקשיא טפי לרב נטרונאי שאומר שיוצא בו אפילו אם לא התפלל כלל דלא קי״ל כרבן גמליאל דאמר (ראש השנה לה.) ש״ץ פוטר היחיד אלא בראש השנה ויום הכיפורים אבל בשאר ימות השנה לא:

סימן רס"ט

ונוהגין בכל המקומות שש״ץ מקדש בבית הכנסת

ענין שנהגו לקדש בבית הכנסת נזכר בגמרא שנתקן מפני האורחים. דבר זה מובן לאחר שנמצאו מספר בתי כנסת עתיקים שלידם בנו חדרי אירוח לאורחים שלדידם זה קידוש במקום סעודה. אבל אם אין אורחים כנ״ל אין לומר קידוש בבית הכנסת כדברי התוס׳ לקמן.

ואני תמה היאך נתפשט זה המנהג דהא קי״ל כשמואל שאין קידוש אלא במקום סעודה ולדידיה אין מקדשין בבית הכנסת אלא לאפוקי אורחין דאכלי ושתי בבי כנישתא דלדידהו הוי מקום סעודה וכיון דהשתא ליכא אורחין דאכלי התם קרוב הדבר להיות ברכה לבטלה:

וכ״כ בעלי התוס׳ תוספות על פסחים דף ק/ב :״ואע״ג דבעלמא הלכה כרב באיסורי וגם ר׳ יוחנן סבר לקמן כרב, הכא הלכה כשמואל דרב הונא ורבה ואביי כולהו סברי בסמוך אין קידוש אלא

במקום סעודה וכן פסק במגילת סתרים והמקדש שדעתו לאכול במקום אחר יכול להוציא את האוכלים שם דלדידהו הוי מקום סעודה וכן משמע דמסתמא אחד מבני העיר היה מקדש בבהכ״נ ומוציא האורחים והיכא דליכא אורחים סמוך לבהכ״נ אין לקדש דהויא ברכה לבטלה דקי״ל כשמואל.

והמקדש בב״ה אין לו לשתות מיין של קידוש דכיון שאינו יוצא בו שאינו לו במקום סעודה אסור לו לטעום עד שיקדש במקום סעודה אלא יתן לתינוק ושפיר דמי דהא דאמרינן (פסחים קו.) המברך צריך שיטעום לאו דוקא הוא אלא ה״ה נמי אם טעים אחר שפיר דמי.

ורב נטרונאי כתב שמקדשין בבהכ״נ אף ע״פ שאין אוכלין שם אע״פ שאין קידוש אלא במקום סעודה אפי׳ הכי מקדשין בה מפני שהטעמת יין של קידוש של שבת רפואה היא ומה שטועמין כל הציבור לא שחובה היא לטעום אלא שחובה לשמוע קידוש בלבד וכיון ששמעו הציבור הקידוש יצאו ידי חובתם ואין צריכים לטעום וזה שמקדש ונותן לציבור משום רפואה ליתן על עיניהם דאמרינן פסיעה גסה נוטלת אחת מחמש מאות ממאור עיניו של אדם ובמאי מהדר ליה בקידושא דבי שמשי הילכך כיון דאיכא מן הציבור דלית להו יין תיקנו לקדש בבהכ״נ על היין משום רפואה. ע״כ. וכל דבריו תמוהין מ״ש שיוצאין בשמיעה בלא טעימה תמה על עצמך היאך יוצאין אפילו בטעימה כיון שאינו מקום סעודה ולא עוד אלא שאסורין לטעום כדפי׳ וגם מ״ש שתיקנו לקדש משום רפואה זה לא מצינו שלא תקנו אותו אלא משום אורחין וכיון דליכא אורחין ראוי היה שלא לקדש ואי איישר חילי אבטליניה וכ״כ רב האי שאם אין אורחין אין מקדשין בבהכ״נ:

סימן ע"ר

ונוהגין לומר משנת ״במה מדליקין״ לפי שיש בה דין הדלקה וג׳ דברים שצריך אדם לומר בתוך ביתו ע״ש עם חשכה. ונוהגין

באשכנז שלא לאומרו בי״ט שחל להיות בערב שבת מפני שאין יכולין לומר עשרתם ואומר קדיש ונפטרין לבתיהם לשלום:

בטעם לאמירת במה מדליקין כתב בספר שושן סודות – אות תפח – ענין לשנות משנה במה מדליקין :״נוהגים לשנות משנת במה מדליקין לתרי טעמי, (הפשט) דאית ביה ענין הדלקה ואית ביה אזהרות עישור וערוב. והטעם (הסוד) נשגב מאוד כי בעת הזאת אור הנר (נר רומז למלכות) ואוצר הנשמות (זו ספירת המלכות הנקראת צרור החיים) כולם בחיבור אחד והעשירית אשר המעשר (המלכות נקראת מעשר כ״כ בס׳ שערי אורה שער א) רומז אליה. היא (המלכות אמרה) גם אמרה (על המעשר) אחי הוא בן אבי הוא. הסבר: כתב בספר קה״י: ״מעשר היא בחינת נקודה העיקרית דמלכות, שעיקר המלכות הוא רק נקודה אחת, והט׳ באו לה בסוד תוספות, ועל כן המעשר הוא אחד מעשרה נקודות שבה, והוא הנקודה העשירית, עץ חיים שער הכללים פרק ז׳, ובתיקונים פירוש כי המלכות נקרא מעשר, בסוד יחודה עם הלוי גבורה. ע״כ. נמצא שהמלכות אומרת על המעשר אחי הוא כאשר היא מתייחדת עם הגבורה כי זו ספירת התפארת הכוללת את הגבורה ובן אבי קאי על הנקודה השורשית שבה שהרי זו״ן נאצלו מאו״א.

בספר ״תולעת יעקב״ סוד סתרי תפלות כתב שהנשמה היתרה נקראת ״נר״.

סימן ער"א

וכשיבא לביתו ימהר לאכול מיד דתניא (פסחים קו עא) **״זכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין בכניסתו״**

שואל רבי יצחק את רבי יהודה בס״ה פ׳ אמור דף צה ע״א: מדוע קידוש נעשה על היין? עונה לו רבי יהודה כי היין הוא שמחת התורה. הסביר ה״מתוק מדבש״ לפי ספר ״עץ חיים״ (שער כה) שאמנם אבא נקרא ״קדש״ ובו נמצא השמן, ואילו היין נמצא בבינה. אבל מוחי אבא גנוזים במוחי אימא והיא משפעת אותם לזו״ן והם נקראים תורה. ז״א נקרא תורה שבכתב והנוק׳ נק׳ תושבע״פ. וגם אימא מעטירה את בנה כמ״ש ״בעטרה שעטרה לו אמו״ והכתר דז״א נבנה מתפארת דאימא וכתר דנוק׳ נבנה מנה״י החדשים. ע״כ.

כתב בשער הכוונות – דרושי קידוש ליל שבת דרוש א ״בענין הקידוש וז״ל אח״כ תאמר הקידוש מעומד וענין הקידוש הוא

להמשיך אור פנימי מג״ר דז״א אל נוק׳ שהיא תאכל סעודת׳ה משם ולכן נקרא קידוש לפי שהארה זו היא מבח׳ מוחין עצמן דז״א הנק׳ קדש כנודע כי כל בח׳ מוחין נק׳ קדש בסוד החכמה ובפרט מוחין דז״א עוד עי״ש בפרטי הקידוש וכוונותיו.

ואחד אנשים ואחד נשים חייבים בקידוש היום.

מה הסוד בהלכה זו? כתב על כך הרב מנחם מרקאנטי זללה״ה בספרו פירוש הרקאנאטי על התורה – פרשת בראשית כאשר דיבר על האלף השביעי שאז יתגלה האור הגנוז כתב הרב״ והבן זה הסוד מקדוש היום שהנשים חייבות בו ונקרא קדושא רב״א והוא לשון קידושין. והבן בסוד עונתן של תלמידי חכמים מערב שבת לערב שבת. ע״כ. ונראה שהרב מתכוין שהמספר שבע רומז לאישה ומילת רב״א רומז לחיבור איש ואיש כי באיש זה אבר ובאשה באר. הרמב״ן מבאר ש״באר״ הנזכר ביצחק אבינו ירמוז לבית המקדש ושוב זו ספירת המלכות. עוד, ״באר״ גימ׳ ב״ן קנ״א שהם בספירות בינה ומלכות שהן ספירות נקביות.

ואם אין ידו משגת לקנות יין לקידוש ולהכין צרכי סעודה לכבוד הלילה ולכבוד היום ולקידוש היום מוטב שיקנה יין לקידוש הלילה ממה שיכין צרכי הסעודה או ממה שיקנה יין לצורך היום.

כתב כאן הב״י שהלכה זו לפי גירסת הרא״ש וכך פסק בשו״ע שאם יש לו יין רק לכוס קידוש אחת קדושת לילה עדיפה על פני קידוש היום. ברם, כל זה נכון לגבי יין אולם שאר צרכי סעודה פסק בשו״ע שסעודת יום קודמת.

והסוד: קידוש נעשה ביין ואמרו חכמים (פסחים קו ע״א) זכרה׳ו על היין בכניסתו. ברם על קידוש היום נאמר בס״ה (ויקהל דף רז ע״ב) שהי׳ם הוא המקדש את המלכו׳ת ואנו רק מברכים ברכת בורא פרי הגפן ותו לא. אם כן רואים שקידוש הלילה עדיף.

נראה לי בס״ד סוד מ״ש זכרהו על היין היינו מוחין דאימא הנמשכים מנה״י דידה לחב״ד דידיה ויסוד אימא משפיע בדעת ז״א ומשם ליסוד שלו ומשם לנוק׳ וזה הוא זכר (יסוד אימא) ה (מלכות) ו (ז״א).

ואסור לטעום כלום בין מים ובין יין משתחשך עד שיקדש ואפי׳ התחיל לאכול מבע״י צריך להפסיק.

את הטעם הסודי כתב בספר הפליאה – ד״ה ותהיה זהיר לילך לבית התפלה עם: ״וזהו שאמרו רז״ל האריך סעודתו בערב שבת פורס מפה ומקדש כי חייב וצריך לקבל המלך מיד. ובשבת יאריך סעודתו והולך עד הלילה ואינו פורס מפה. ומזכיר של שבת (רצה והחליצנו) במוצאי שבת זהו מוסיפין מחול אל הקודש בין בכניסתו ובין ביציאתו.

ומיהו אין צריך להפסיק בעקירת השלחן אלא פורס מפה ומקדש. וי״א שמקדש כמו בשאר פעמים שמברך על היין ואח״כ קידוש. ומיהו בירושלמי יש שאם היו שותים יין תחלה שאין צריך לברך על היין אלא אומר קידוש לבד כיון שהיו יושבין ושותין תחלה, וכ״פ הרי״ץ גיאות.

כתב בספר הקנה – ד״ה סוד הקידוש והבדלה ודיניהם: ״אמר לו רבי מהו שיאכל האדם בע״ש מט׳ שעות ולמעלה ואין שומעין לר׳ יהודא דאוסר מט׳ שעות אע״פ שהוא מלך ובלבד שלא ימלא כריסו, וע״כ אם התחיל וקידש עליו היום פורס מפה ומקדש וגומר סעודתו ומברך בה״מ? א״ל יצאת מכלל היסוד, אלא הכי הוא מפסיקין לקידוש ואין מפסיקין להבדלה, ורב תחליפא בר אבימי החליף השיטה ואמר כשם שמפסיקין לקידוש כך מפסיקין להבדלה וכשמו כן דיבר.

ושמע הכוונה והסדר: אם היה אוכל בע״ש ונמשך סעודתו עד בין השמשות פורס מפה ומברך בה״מ של חול ואח״כ מקדש ומפריש החול מהקודש זהו מפסיקין,

אבל אם היה אוכל בשבת והחשיך היום לא יפסיק סעודתו אלא ישלימנה ויברך של שבת בחול ואין בכך כלום ואח״כ יבדיל זהו אין מפסיקין להבדלה זהו הסדר,

ולענין ברכת המוציא י״א שא״צ לברך אלא מקדש ואוכל בלא המוציא. ורב אלפס כתב שצריך לברך המוציא ולזה הסכים א״א ז״ל שלא לברך בורא פרי הגפן אם שתה תחלה אבל המוציא יברך, ויראה מדבריו שאם אין לו יין ומקדש על הפת שגם המוציא א״צ לברך וכ״כ הרי״ץ ן׳ גיאות על ההיא דירושלמי שא״צ לברך על היין, אם היו יושבין ושותין.

כתב בספר הקנה שם: ושמע הכוונה למה מפסיק בע״ש בעבור שאין לך דבר שעומד בפני הכנסת כלה במלך, והנה הגיע השעה וזה לא ישיר שירת הפה הוא הקידוש לקדשה עם המלך ולגרש דרכי החול משם על כן מברך ברכת המזון ואח״כ מקדש, אבל בשבת אין להפסיק סעודתו להבדלה אלא הולך ואוכל כאדם המעכב את המלך והמלכה אצלו ואם יפסיק הנה מגרש המלך מביתו, וזהו זכור ״זכרהו בכניסתו״ לקבלו קודם שקיעת החמה ושמור שמרהו ביציאתו כאדם השומר את המלך כשהוא בביתו ואינו אוהב שיצא מביתו. ע״כ.

והוא הדין לאוכלין שקדש עליהם היום ואין להם יין שמקדשין על הפת שא״צ לברך עליו המוציא אלא מקדשין וחוזרין ואוכלין. ואם גמר סעודתו וקדש עליו היום קודם שבירך ברכת המזון כתב רב אלפס שמברך ברהמ״ז על כוס ראשון ואח״כ קידוש היום על כוס שני, אבל שתיהם על כוס אחת לא, לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות. וצריך להזכיר של שבת בברכת המזון אע״פ שמברך קודם הקידוש. וי״א דאף בגמר סעודתו א״צ לברך ברכת המזון תחלה אלא פורס מפה ומקדש ומברך המוציא ואוכל מעט ואח״כ מברך ברכת המזון ולזה הסכים א״א ז״ל.

ואם שכח וטעם שום דבר קודם שקידש יכול לקדש אח״כ ואם לא קידש בלילה יש לו תשלומין למחר כל היום. וכתב ר״ע אם לא קידש בלילה מחמת שכחה או אונס יקדש למחר אבל הרמב״ם ז״ל כתב לא קידש בלילה בין בשוגג בין במזיד יקדש למחר והכי מסתבר טפי וכשישב לאכול יהיה לו מפה פרוסה על הלחם דתניא אין מביאים את השלחן אא״כ קידש ואם הביא פורס מפה ומקדש אע״פ שצריך שיערוך שלחנו מבע״י ודאי צריך שיהיה ערוך ומסודר במקום אחר ומ״מ אין מביאין אותו לפניו אלא עד אחר הקידוש כדי שיהא ניכר שבא לכבוד שבת הילכך אם הביאוהו קודם הקידוש פורס עליו מפה כאילו אינו כאן ומקדש ומסיר המפה. וכתבו התוספות (שבת קיט:) דדוקא בימיהם שהיו להם שלחנות קטנים כל אחד שלחנו לפניו ולא היה עליהם טורח להפסיק

ולהביא השלחן אחר הקידוש, אבל לדידן ששלחנות שלנו גדולים וטורח להביאם אחר הקידוש ולהפסיק בין קידוש לסעודה נוהגין להביאם לכתחלה קודם הקידוש ולפרוס מפה ולקדש. ובירושלמי קאמר שלא יראה הפת בושתו פירוש שהוא מוקדם בפסוק והיה ראוי להקדימו בברכה ומקדימין בברכת היין. ואני שמעתי טעם לעשות זכר למן שהיה מונח כמו בקופסא טל למעלה וטל למטה וזכר לזה נותנין מפה תחת הפת ואחרת על גביו.

ומקדש על כוס מלא יין שלא יהא פגום, ולמעלה בברכת המזון (סימן קפב) כתבתי כל דיני פגימות הכוס.

פירוש ״כוס פגום״ בפשט היינו כוס ששתו ממנו. לכתחילה ניתן לתקן כוס פגום על ידי שיוסיף בו מים או יין שאינם פגומים.

סוד הלכה זו: הכוס זו השכינה שיש בה שם אלקים שמספרו כו״ס והיא נקראת ״כוס של ברכה״, אסור שאיש בליעל יטעם אותה והבן. עיין רע״מ פנחס רמה ע״א לגבי עשרה דברים שנאמרו בכוס. וכן ברע״מ עקב רעג עב. וכן בגמ׳ דימו אשה לכוס ואמרו (נדרים כ ע״ב) לא ישתה אדם בכוס זה ויתן עיניו בכוס אחרת.

ויאחזנו בימינו ויאמר ויכולו אע״פ שאמרו בתפלה חוזר ואומר אותו להוציא בניו ובני ביתו ובורא פה״ג וקידוש ״זכרון למעשה בראשית״ פירוש שאנו שובתים ביום ששבת בו הקב״ה אחר תכלית מעשה בראשית. ״תחלה למקראי קודש״ שהשבת מוזכר תחלה בפרשת המועדים קודם לכולם זכר ליציאת מצרים אפשר לומר שהשבת תחלה למקראי קדש שהם זכר ליציאת מצרים.

כתב שער הכוונות – דרושי קידוש ליל שבת דרוש א: ״וזה סדר הקידוש תחילה תאמר יום הששי ויכולו השמים כו׳. ואח״ך תאמר סברי מרנן בא״י אמ״ה בפה״ג. ואח״ך תאמר נוסח הקידוש הזה:

בא״י אמ״ה אשר קדשנו במצותיו ורצה בנו ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו זכרון למעשה בראשית תחילה למקראי קודש זכר ליציאת מצרים ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו בא״י מקדש השבת.

ובס״ה בפ׳ בראשית (דף מז ע״א) נתבאר בפי׳ כי יש ע׳ תיבו׳ בס׳ ויכולו ובס׳ הקידוש. ל״ה תיבין בויכולו ול״ה ת׳ בקידוש ולכן אותם הנוהגין לומר אחר ת׳ זכר ל״מ כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים ושבת קדשך כו׳ הם טועים טעות גמור כי מוסיפין בחשבון התיבות ואין לומר סדר גירסא זו אלא בקידוש של יו״ט בלבד והטועים העתיקוהו משם בסדר הקידוש של שבת.

וטעם מה שמקדימין לומר ב׳ תיבות ״יום הששי״ קודם ויכולו כבר נודע לכאורה כי נרמזו ד׳ אותיות הוי״ה בר״ת ״יום ה׳ששי ו׳יכולו ה׳שמים אבל עיקר הטעם הוא לכוין אל הנ״ל. כי הנה נתבאר שהמוחין הם ג׳ שמות י״ה שנים במילוי יודין וא׳ פשוט וכמו שנרמזו בהכנת המעשה כנ״ל.

ג״כ צריך לכוין בהם בבחי׳ הדיבור שהוא הקידוש בויכולו שהוא בחי׳ אור המקיף והנה ר״ת יום הששי הוא שם י״ה הפשוט שהוא כנגד מוח הדעת וכנגד ב׳ שמות י״ה דמילוי יודין שכל א׳ הוא בג׳ ל״ה הם ויכולו שהם ל״ה ת׳ והקידוש שהוא ל״ה ת׳ אחרות והם סוד ב׳ מוחין חו״ב. גם תכוין כי ל״ה ת׳ של ויכולו ול״ה של הקידוש הם ע׳ ועם חשבון י״ה שבר״ת יום הו׳ הרי הם ג׳ פ״ה כמנין כוס שהם ה״ג מנצפ״ך כנ״ל אלא שהם בסוד א״מ והרי נתבאר ענין ע׳ תיבות שיש בויכולו ובקידוש. ואמנם ענין ל״ה ת׳ שיש בויכולו תכוין בהם שהם ענין קבלת המל׳ הארת המוחין דז״א כנז׳ ולכן הם ל״ה תיבין כנגד ל״ב נת׳ חכמה והג׳ הם נה״י

והנה יש בו ג״פ אלהים וג״פ שביעי. ואמנם ג״פ אלהים הם מלמעלה למטה (בינה, גבורה ומלכות) וג״פ שביעי הם מלמטה למעלה וסימנם שומר הברית והחסד כנז׳ בס״ה פרשה בראשית. ועי׳ בש׳ המצות ששם כתב שג׳ אלהים א׳ בגבורה וא׳ בהוד וא׳ במל׳ בסוד ג׳ אלהים שיש בפ׳ ויכולו וצ״ע כו׳.

וזה סדרן: ויכל אלהים ביום השביעי אלהים בינה. השביעי מל׳ הנק׳ מלאכתו.

ויברך אלהים את יום הז׳ ויברך הוא החסד. ואלהים גבורה, את יום השביעי חסד. והרי חסד בתחי׳ ובסוף וגבורה באמצען להמתיקם.

וישבות ביום השביעי יסוד. אשר ברא אלהים לעשות מלכות.

ופעם א׳ (אחת או אחרת) שמעתי ממוז״ל כי ל״ה תיבין דויכולו הם כנגד ל״ב נתי׳ חכמה וכנגד ג׳ מוחין עצמן דז״א. ופ״א שמעתי ממוז״ל כי ל״ה תיבין דויכולו הם בחי׳ יניקת המל׳ ממוחין דז״א והם ל״ב נתי׳ וג׳ אלהים והם בחי׳ השינים שהם ל״ב שינים שבתוך הפה וענין זה נרמז בזוהר פ׳ ויקהל.

גם צריך שיכוין כי ג״פ שביעי שנזכר בויכולו הם סוד ג׳ מוחין דז״א אשר שלשתם בבחי׳ שביעיות כנז׳ בדרושים שקדמו איך ביום השבת כל הספי׳ נקרא שביעיות וע״ש.

גם צריך שתכוין כונה אחרת במה שנוגע אל ז״א כי עד עתה ביארנו ענין הארת הנקבה ואמנם הארה הניתוספת עתה בז״א הוא כי עתה נכנסין בז״א בעת שאומרים הקידוש ויכולו ג׳ פרקין קדמאין דאות ל׳ דצלם דמוחין דז״א מצד אבא ועתה הרי נשלם ליכנס המקיף הא׳ התחתו׳ דמוחין דז״א הנק׳ ל׳ דצלם דאימא ודאבא ונשלם לגמרי. ע״כ.

נוסף לאמור יש להוסיף את דברי הזוהר (ויקהל רז ע״ב) שמי שמכוין בג׳ אלקים: הראשון בינה, השני גבורה והשלישי מלכות, מכפר על כל חטאיו.

והרמב״ן כתב שהשבת עצמו זכר ליציאת מצרים כי בעבור היות יציאת מצרים מורה על אלוה קדמון מחדש חפץ ויכול על כן כתוב בדברות שניות וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו׳ ע״כ צוך ה׳ אלהיך לעשות וגו׳. שאם יעלה על לבבך ספק על השבת שמורה על החדוש ועל החפץ ועל היכולת תזכור מה ראו עיניך ביציאת מצרים שהוא לך לראיה ולזכור והנה השבת זכר ליציאת מצרים ויציאת מצרים זכר לשבת כי יזכרנו בו ויאמרו כי השם מחדש בכל זמן אותות ומופתים ועושה הכל ברצונו כי הוא אשר ברא את הכל במעשה בראשית.

כתב ר״ע לאחר שמקדש על הכוס נוטל ידיו ומברך על נטילת ידים, אבל אם נטל קודם לא יקדש על היין אלא על הפת דא״ר ברונא נטל ידיו לא יקדש. וכ״כ הרמב״ם ז״ל מי שנתכוון לקדש על היין ושכח ונטל ידיו לסעודה קודם שקידש ה״ז מקדש על

הפת ולא על היין כיון שנטל ידיו לסעודה וכן היה נוהג רבינו מאיר מרוטנבורק לקדש קודם.

אבל הרשב״ם פי׳ דהא דאמר רב ברונא נטל ידיו לא יקדש היינו דוקא לרב דאמר יש קידוש שלא במקום סעודה הילכך לא הוי הקידוש מענין הסעודה והוי הפסק בין נטילה לסעודה הילכך אם נטל ידיו לא יקדש הוא אלא יניח לאחר לקדש ויצא הוא בשמיעה ולא הוי הפסק כולי האי. אבל לשמואל דאמר אין קידוש אלא במקום סעודה וקי״ל כוותיה דשמואל יכול ליטול קודם הקידוש דקידוש לא הוי הפסק. ומיהו לכתחלה טוב לקדש קודם כדחזינא דסברי בית הלל שמוזגים הכוס ואחר כך נוטלין הידים שלא להפסיק במזיגה בין נטילה לברכה. ור״ת ור״י כתבו דאפי׳ לכתחלה יכול ליטול קודם הקידוש וכן היה מנהג אדוני אבי ז״ל ואני תמה על מנהגו שצריך לדחוק ולהוציא מימרא דרב ברונא מפשטה: ושותה מלא לוגמיו ואם שתה פחות לא יצא ולא מלא לוגמיו ממש אלא כמלא לוגמיו ומפרש במס׳ יומא (פ.) וכמה מלא לוגמיו כל שאילו מסלקו לצד אחד בפיו ויראה מלא לוגמיו והוא רובו של רביעית דלא כר״ע שכתב אם קידש ולא טעם רביעית לא יצא דודאי ברוב רביעית סגי ואם היו המסובין שנים או רבים ולא טעם המקדש וטעם אחר כמלא לוגמיו כתבו הגאונים שלא יצא אא״כ טעם המקדש וכ״כ בה״ג וכתב עוד אי אישתלי ולא טעים ושתו אחריני מייתי ליה כסא אחרינא ומברך בפה״ג ולא צריך לאהדורי ולאקדושי והא דמשמע בעירובין (עט:) דסגי בטעימת אחר פירשו הגאונים היינו דוקא בשאר דברים שטעונין כוס אבל בקידוש לא יצא אא״כ טעם המקדש וא״א ז״ל כתב שגם בקידוש יוצאין בטעימת אחר ומיהו צריך אחד מן המסובין לשתות מלא לוגמיו ואין שתיית שנים מצטרפין למלא לוגמיו דלא מיקרי שתייה של הנאה בפחות ממלא לוגמיו ואנן בעינן שיהנה אחד מהם משתיית כוס של ברכה מ״מ מצוה מן המובחר שיטעמו כולם:

כתב בה״ג מאן דמקדש ומקמי דליטעם משתעי הדר מברך בפ״ה וא״צ לחזור ולקדש. ואחר שישתה המקדש ישתו המסובין ולא קודם ואם יש לכל אחד כוסו לפניו יכולין לשתות קודם ובלבד שלא יהיו כוסות שלפניהם פגומים:

סימן ער"ב

אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח

סוד ההלכה כתב בספר החשמל (ח״ב קידוש על היין בשבת) כיון שהשפע לעולם בא דרך המזבח (מלכות דאצילות) והיין הוא בחינת היסוד דרכו עובר השפע ולכן כיום שלחנו של אדם מכפר עליו כמו המזבח והיין הוא מוריד את השפע.

עוד כתבו שם ״כוס יין מלא״ ג׳׳מ 227 כמו ״ברכה״.

עוד, ״כוס יין״ מלא היינו: כף וו סמך יוד יוד נון ג׳׳מ שע״ח הם שע״ח נהורין כמנין מלבוש וכמנין חשמל וכמנין ״אור פניא–ל״. יש כמה וכמה הסברים למספר 378 והנה אחד מהם:

כתב בספר חסדי דוד – דף נ עמוד ב ״הח׳ חוורתי המתפשטים דרך פני א״א מימין ומשמאל בהתחברם עם ש״ע נהורין שהם ב״פ א״ל מלאים (כזה: אלף למד=185) העולים ש״ע דתיקון א׳ דדיקנא דא״א הנקרא אל הרי שע״ח הם נמשכים בפני ז״א:

למעוטי ריחו רע שמסריח קצת ואפילו ריחיה וטעמיה חמרא אע״פ שמברכין עליו בפה״ג ולמעוטי מגולה אפי׳ סיננו במסננת. כתב הרי״ץ גיאת אפילו האידנא דלא קפדינן אגילוי אין מקדשים עליו אבל מברכין עליו בפה״ג. ויין מגתו מקדשין עליו דתנן ״סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום״.

וכן היין שבפי החבית אע״פ שיש בו קמחין ויין שבשולי החבית אע״פ שיש בו שמרים ויין כושי פירוש שחור, בורק פי׳ לבן ביותר והוא לגריעותא.

יין הלסטיון פי׳ מתוק ויין סתם של מרתף שאינו בדוק אם הוא טוב אם לאו כולם מקדשין עליהם ומ״מ מצוה מן המובחר לברור מן היין טוב לקדש עליו.

מה הוא ״יין הליסטון״? פירש הרשב״ם (ב״ב צז ע״ב) יין מתוק וחלש מאד. ורבנו גרשום (מנחות פו ע״ב) הוסיף שהענבים התמתקו בחמה. ובשיטה מקובצת (מנחות פו ע״ב) כתב שאליוס בלשון יון זו חמה. ובדף פז כתב רבנו גרשום ש״הלי״ זה חלי כלומר מתוק כמו שאומרים היום חלוה. בספר חזון עובדיה שבת ח״ב דף פט מכשיר יין אליוסטון כי מתיקותו באה לו מהחמה.

והסוד לא מצאתי.

כתב בה״ג שיין חי אפי׳ אם הוא חזק דדרי על חד תלתא מיא מקדשין עליו ומ״מ יותר טוב למוזגו ובלבד שיהא מזוג כראוי.

מה סוד יין חי? הנה בזוהר פנחס ברע״מ דף רמ״ה ע״ב מסביר את דברי הגמרא (ברכות נא ע״א ורש״י שם מסביר חי היינו שאינו מזוג) והסוד מסביר הרע״מ ש״יין מן החבית״ היינו יינא של תורה נמשך ובא דרך ספירת הבינה שנקראת ״חבית״ כי הבינה היא שמינית מלמטה למעלה וזו אות ח׳ של חבית והיא ״בית״ לחכמה. אם כן יין מן החבית זה שפע הסודות (יין ג׳מ׳ סוד) הנמשך מן הבינה והלומדם נקרא ״חי״ כמ״ש עץ חיים היא.

ויינות שלנו יותר טובים הם בלא מזיגה. ויין צמוקים מקדשין עליהם לא שנא מכמשי בגופנייהו ולא שנא נצטמקו ע״י חמה או על ידי תולדות האור כגון שהכניסן בחמין למהר צמוקן או שתלאן בעשן והוא שיצא מהן קצת לחלוחית כשמעצרין אותן. אבל אם אין בהן לחלוחית ואין יוצא מהן דבר אלא ע״י שרייה ששורין אותן במים לא.

וחמרא דריחיה חלא וטעמיה חמרא, חמרא. אבל אם ריחיה חמרא וטעמיה חלא, חלא דבתר טעמיה אזלינן.

מה הוא טעם וריח על פי הסוד? את הריח קולטים ב״חוטם״ חוטם ג׳מ׳ ס״ג ע״ה וס״ג בבינה והבינה בחינת עולם הבריאה כי ע״ב ס״ג מ״ה ב״ן מקבילים לחו״ב תו״מ והם אבי״ע ולכן ריח הינו בינה

הנקראת עולם הבא. כתב מרן הבן איש חי ע״ה זללה״ה שיש מנהג של קרובי הנפטר, כל שנה ראשונה לפטירתו מביאים בשמים לבית הכנסת בליל שבת שיברכו עליהם הקהל וזה לזכות הנפטר להעלותו לגן עדן עליון שהיא הבינה ושם הנאת הריח.

טעם בפה וכבר ידעת שפה היינו מלכות ואל תטעה לומר שהטעם בחכמה כי הכוונה שם לטעמי המקרא.

למה הולכים אחר הטעם? כי כל העולים לעולם הב׳א צריכים להיות בעולם הז׳ה תחילה. והבן.

שמרי יין שנתן עליהם מים או חרצנים שנתן עליהם מים ויש בהם טעם יין, אין מקדשין עליהם ומברכין עליהם שהכל אפי׳ אם נתן עליהם ג׳ מדות מים ויצאו ג׳ מדות וחצי. אבל אם נתן ג׳ מדות מים ויצאו ארבעה הוה ליה כיין מזוג.

מה סוד כשרות יין מזוג לקידוש? הנה בדרך הפשט יין לבדו טעמו קשה וכאשר נמזג במים הוא טעים ונעים לחיך. הוא הדבר בדרך הסוד. יין זו הבינה שהיא שורש הגבורה וכשהמוחין טרם התפשטו ממנה לז״א היא נק׳ ״יין המשומר״. כאשר נתנה מוחין לזו״ן[3] הם מתפשטים בו״ק דידיה ובו״ק דידה ויש סכנה לאחיזה לכן ממתקים אותו במים כמ״ש בספר קה״י שיין זו חכמה תתאה (לאחר שהתפשטה מהבינה לזו״ן) ״יין הוא בחינת מלכות ה׳ אחרונה מהשם, ועל כן צריך למוזגו ג׳ חלקים מים ואחד יין, ג׳ חלקים מים הוא יה״ו, ואחד יין הוא ה׳ אחרונה, (כמ״ש בספר) פרי עץ חיים שער י״ט פרק ג׳ (שער ראש חודש):

בלשון דומה כתב רבי אברהם אזולאי בספרו ״אור החמה״ על הזהר בלק מאמר הינוקא (דף קפט ע״א) ״וההוא יין[4] אזיל מדרגא לדרגא״ דרך הז׳ ספירות להיותו נמזג בכל הספירה וכל הספירה יונקות

---

[3] כתב בספר קהלת יעקב - ערך יי ״יין רומז על המוחין שבאים מבינה לזעיר, ולבושיהן ע״ב ס״ג מ״ה ב״ן הן המוחין ולבושיהן קס״א קנ״א קמ״ג, ובכולם יש ע׳ אותיות כמניין יין, כמו שכתב הרב בכוונת קידוש (פרי עץ חיים שער השבת פרק ט״ז). ע״כ. עוד שם ״יין בחינת בינה (זוהר נשא קכ״ז.) אורייתא (ז״א) מבינה נפקת (זוהר יתרו פ״ה.), וברעיא מהימנא פרשת עקב דף ער״א ע״ב מבואר דיין הוא בחינת תורה שבעל פה, (אלו ה״ג המתפשטות בנוק׳) וכן הוא בזוהר ויחי דף ר״מ ע״א וכמו שכתב במקדש מלך שם:

[4] נדרש על הפסוק ויבא לו יין״ ומסביר הזוהר שנתן מים ביין. מעיר ה״מתוק מדבש״ שתיבת ״לו״ טעמה מרכא כפולה כצורת תרין ווין לרמוז שהיין ״בתרין סטרין אחיד״ ואלו ב׳ יסודות או״א. עוד מוסבר שם שגבורות היין נמשכות ממזל י״ג של הדיקנא והנה י״ג גימ׳ ואו לרמוז על המרכא הכפולה בצורתה וו.

ומאירות בשפע ההיא להיותם כלם שמחות והיינו שובע שמחות את פניך. יוסף חסידא. כלומר דמדתו החסד ולכך טבעו המים והיין המזגה טובה והיינו דוד למלכות נאמן שאין היין מתהפך בו אלא מעורר חשק הזווג, משא״כ במלכות או בגבורה שאפשר להתנסך ע״י מגע גוי דהיינו יניקת החיצונים וביסוד אין להם אחיזה כדכתיב ״וינס ויצא החוצה״ מיד ברצות אשת כסילות לתפוס בו ע״י מה שהוא נאחז במלכות ונכנס בתוכה מיד ״וינס״ למעלה ויצא חוצה למלכות ויעזוב בגדו שהיא המלכות אצלה בענין שאין לקליפות אחיזה בו ואי אפשר ליין להתנסך. יין הטוב נמזג במים מהחסד ששם כינוי טוב. ומשם נק׳ הצדיק טוב ואח״כ ״הולך לדודי״ ליסוד ״למישרים״ דרך קו האמצעי אחר שנמזג מדרגא לדרגא בחסד וגבורה מים ויין ות״ת כולל אותם:

רמז: יין מזוג גימ׳ 388 וכן ״ג׳ מים חיים וחלק אחד יין״. 388.

ועל יין מבושל רבו הדעות: הרב ר׳ שמעיה כתב בשם רבינו שלמה שמברכין עליו שהכל וכ״כ הרב ר׳ יצחק ן׳ גיאות. יין שנתבשל אפילו מעט וכן אם נתן לתוכו מעט דבש מברכין עליו שהכל וכ״כ רב האי. וכיון שנתן האור תחתיו והרתיח אין בו משום גילוי ולא משום יין נסך ואין אומרים עליו קידוש היום. ואינו נראה לבעל העיטור דלא גרע מקונדיטון דאיתא בירושלמי שיוצאין בו בפסח ידי ד׳ כוסות וכ״כ ר״ת ור״י שמקדשין על המבושל ולזה הסכים א״א ז״ל. והרמב״ם ז״ל כתב אין מקדשין אלא על יין הראוי לנסך על גבי מזבח לפיכך אם נתערב בו דבש או שאור אפי׳ כטפת חרדל בחבית גדולה אין מקדשין עליו כך אנו מורין בכל מערב, ויש מי שמתיר לקדש עליו שלא אמרו יין הראוי לנסך על גבי מזבח אלא להוציא מגולה או ריחו רע או מבושל שאין מקדשין על אחת מאלו.

מה סוד יין מבושל? לפי הפשט בישול היין מאדה ממנו את הכוהל וכחו נחלש. נראה מלשון מרן הב״י שהוא מכשיר יין המבושל וכפי שפסק מרן פאר הדור בחזון עובדיה על ליל הסדר שמכשיר יין מבושל. הנה לא מצאתי בדרך סוד מה טעם כשר לקידוש ונראה שטעם ההכשר בדרך סוד כטעם יין המזוג לעיל. והן אמת שיין מבושל מראהו יין וטעמו יין ופוק חזי שנקרא יין לכו״ע. ונראה

לענ״ד שהסוד הוא שיין מבושל אלו מוחין דאו״א שנמשכו עד המל׳ וכמו שכתב בספר קה״י[5]. ונרמז ענין זה כמעט בפירוש בפסוק ״באתי לגני אחותי כלה וכו׳ והתפרש בס״ה ויקרא (דף ד׳ ע״א) אכלו רעים היינו ייחוד או״א וכאן סוד הבישול שיש שלמות של ייחוד וכמ״ש ״זרוע בשלה מן האיל״ היינו שלמה.

לסיכום: יין מבושל כשר לברכת הגפן וכשר לקידוש. וסודו שזה יין אלו מוחין דאו״א שיצאו מן הדיקנא אל אבא ומשם אל אימא ומשם אל ז״א ומשם אל הנוק׳ והבישול זה ייחוד וזו שלמות הבי׳ת כמ״ש ״בבית אחד יאכ׳ל״ וכמו שאמרו חכמים (כתובות סד עב. ירושלמי כתובות פרק ה הל׳ ז. ועוד) ״אוכלת עמו משבת לשבת״ וכן דרשו (הרדב״ז בפירושו על שיה״ש) ״מ׳י יתנך כאח לי״ ש״מי״ זו הבינה והיא מחברת אח ספירות עליונות עם ד׳ שזו המל׳.

רמז: יין המבושל גימ׳ ״תמחה״ והוא מזכיר את ״תמחה את זכר עמלק״ וכן ״מדר דר״ גימ׳ ״יין מבושל״. שעמלק רצה להפריד בין איש לאשתו וכן היוונים גזרו על אשה הנשאת שתבעל להגמון תחילה, וכל זה חכמים השביתו גזרתם והרחבנו על כך בהלכות חנוכה. ובנידו״ד הכשר יין מבושל מורה באצבע על חוסן המשפחה היהודית.

עוד רמז: ״יין מבושל״ גימ׳ ד׳ פעמים יב״ק שהוא חיבור הוי׳ה (ז״א) אלקים (מלכות). ומספר ד׳ מורה על ד׳ עולמות אבי״ע. ושוב רמז זה מראה על ייחוד חתן וכלה בד׳ עולמות. עוד, ״סוד יין מבושל״ ע״ה גימ׳ ״חתן וכלה״. ונראה שהחום שעובר על היין זו אהבה בין חתן וכלה שלבם חם כמ״ש ״חם לבי״.

---

[5] ספר קה״י ערך ״בשל״ בשל הוא בחינת שלם כמו שאמרו רז״ל בחולין דף צ״ח ע״ב אין בשלה אלא שלימה, ובקונטרס פירוש שם דלא אתפרש באיזה לשון, והתוספות כתבו שהלמד דגושה כמו בשל לה, ולי נראה שב׳ דבשל מתחלפת במ׳ שהן ממוצא אחד בומ״פ משפתים, וכן באלב״ם מתחלף ב׳ במ׳ הרי אותיות שלם, וסוד השלימות מבינה ולמעלה ששם לא היה שבירה וחיסרון והוא סוד נועם עליון, וכן בשל גימטריא נועם עליון, ועל כן בקרבן פסח נאמר אל תאכלו ממנו נא, ובכלל סוד קרבן פסח הוא בחינת מצה פרוסה מלכות עני שאין בה שלימות, נא רומז על בינה נ׳ שערי בינה א׳ סוד החכמה הגנוז בגווה, וכן בשל רמז על בינה כדכתיבנא כי אם צלי גימטריא ק״ל גימטריא עני גימטריא אחוריים דמ״ה שמשם יניקת המלכות, ועל כן אכילת פסח בלילה שהוא מדת המלכות מדת לילה:

״בשל״ הוא שלם רומז שנתייחד הזעיר בנוקבא על ידי היסוד ואז הוא השם שלם, על כן בשל ראשי תיבות ב׳וקר ש׳מש ל׳ילה. בוקר יסוד, שמש זעיר, לילה מלכות כמבואר בזוהר ויקרא (ו.). גם בשל ראשי תיבות ב׳רוך ש׳מו ל׳עולם. ברוך יסוד, שם זעיר לעולם מלכות, ואז שמו מלכות לעולם זעיר, עיין בערך עולם.

במקום שאין יין מצוי מקדשין על השכר ושאר משקין כיון שאין יין מצוי שם, הוי שאר משקין ״חמר מדינה״. ופירש רשב״ם שנקרא ״חמר מדינה״ כשאין יין בכל העיר. ויש מפרשין דלא הוי חמר מדינה אלא אם כן שלא יהא יין גדל מהלך יום כל סביב העיר. ומדברי הרמב״ם ז״ל יראה שאין מקדשין עליו שכתב מדינה שרוב יינה שכר אע״פ שאין מקדשין עליו מבדילין עליו הואיל והוא חמר מדינה.

מה סוד ״שכר״ ומה סוד ״חמר מדינה״?

הנה הרב בספר קה״י ערך ״שכר״ כתב ״יין ושכר הן בינה וגבורה, יין בינה שכר גבורה כן הוא בזוהר פרשת נשא דף קכ״ז ע״א.

וקשה דהא התרגום מתרגם ״יין ושכר״ מחמר חדת ועתיק, אמרו רז״ל (כריתות י״ג ע״ב) דשכר היינו יין ישן המשכר, ואפיק יין מגיתו מבואר דיין הוא יין חדש ושכר עתיק, אם כן משמע דשכר הוא בחינה מעולה מיין?! ולדברי הזוהר נהפוך הוא דיין בינה ושכר גבורה. וכבר ידעת כמעשהו ורמיזתו בתחתונים, כך רמיזתו בעליון, ורציתי לומר דבאמת שכר עדיף כמו שהוא בשכר התחתון, ומה שאמר בזוהר דשכר גבורה היינו גבורה דאריך, וכבר ידעת דאריך נקרא עתיק בהשאלה, ועל כן מתרגם התרגום על שכר עתיק, וכבר ידעת דבינה מלבשת לגבורה דאריך ובה מאיר גבורה דאריך, ועל כן בהתיישן היין מתגבר עליו אור פנימי שבו מגבורה דאריך, וכן ״שכר״ גימטריא ״גבורה בינה דאריך״ וב׳ כוללים

אך לשון הזוהר בפרשת נשא שם שכתב בזה הלשון שכר מסטרא דאחידו ביה ליואי ונפקי מיין עלאה ולא תלי שערא עכ״ל, משמע דדורש שכר על גבורה דזעיר ששם אחיזת הלווים ונפיק מיין בינה, שהגבורה שורשו מבינה ולא תלי שערא, ועל הלווים צריך להעביר תער, דאי קאי על גבורה דאריך, קשה דהא באריך תלי שערא, ועוד דאם כן אמאי נזיר אסור בשכר, הא נזיר רומז לאריך, ושכר גם כן בגבורה דאריך, אלא על כרחך דשכר בגבורה דזעיר. ע״כ.

אם כך נראה שהרב נוקט ש״שכר״ זו גבורה דז״א הנמשכת לנוק׳ וראה שמילת ״שכר״ היא י״פ ב״ן ששם זה הוא במל׳.

גם ידוע ששם אלקים מקנן במל׳ כנודע מזוהר ויקהל דף רז. והנה במילת ״שכר״ נרמז שם אלקים מלא יודין כזה: אלף למד הי יוד מם גימ׳ ״ש״. ונרמז שם אלקים דאחור כזה: א אל אלה אלהי אלהים גימ׳ ר. אות ״כ״ במילוי אלפין כזה: כאף גימ׳ מיכא״ל וזו המתקה לב׳ שמות אלקים.

גם הנה רמז: ״יין ושכר״ גימ׳ 596 כמנין ״יסוד ומלכות דוד״.

מהו ״חמר מדינה״ לפי הסוד? ״חמר״ הוא יין בארמית. יין הוסבר לעיל שאלו המוחין דאו״א. ומה היא מדינה? על כך כתב בספר קה״י שמדינה היא מלכות, על שם שיונקת מדין (כך כתב בספר ה) פרדס בשער פרטי השמות פרק ח׳, ויש לומר שהמלכות הוא אדני גימטריא ס״ה ויונקת מריבוע אהיה שבבינה (הנראה כך: א אה אהי אהיה) גימטריא מ״ד, מ״ד וס״ה גימטריא מדינה. ונודע בחינת ריבוע אהיה הוא סוד הדין שמתער בבינה, וזה סוד דבינה איהי רחמי רק דדינים מתערין מבינה, שאהיה הוא שם של רחמים רק דינין מתערין מינה בסוד הריבוע, וזהו יונקת המלכות מבינה בחינת ריבוע זה, וזהו מדינה אותיות מדין ה׳ שיונקת מדין ה׳ עלאה שהוא הבינה, גם המלכות עיקר בניינה מה׳ גבורות, וזהו מדין ה׳ מה׳ דינים ניבנת:

נראה שמילת ״חמר״ תרמוז להמתקה של הגבורות גימ׳ ״חמר״ גימ׳ אברהם שמידתו חסד. לפי זה תבין מ״ש וישכם אברה׳ם בבק׳ר ויחבוש את חמר׳ו.

נמצא שצירוף המילים ״חמר מדינה״ רומז למוחי או״א הנמשכים מז״א (שהוא חמר שהוא חסדים יחסית למל׳) ומשם למלכות שהוא המדינה. ואלו דינים ממותקים בחסדים. ברם נקטו חכמים ״חמר מדינה״ ולא ״יין מדינה״ לרמוז שזה סוג נחות של יין הטוב להבדלה ולא לקידוש. כבר ידעת ש״תרגום״ גימ׳ ״תרדמה״ כמ״ש בספר לקוטי תורה – פרשת לך לך: ״ותרדמה נפלה על אברם תרדמה גימ׳ תרגום כי בלשון תרגום מדבר עם הנביאים שאינם יכולין לקבל הנבואה רק ע״י תרדמה וזהו ״ותרדמה נפלה על אברם״ ולזה במחז׳ה שהוא לשון תרגום כדפי׳ בזוהר (זו״ח שיה״ש דף פט עא), ודע כי תרגום הוא באחוריים דקדושה וכל אחוריים הוא שמות בסוד המילוי ואלו נקראין תרדמה שהוא ג׳ תרגום וזהו ויפל ה׳ אלקים תרדמה על האדם כי הנסירה היא בהיות אב״א אשר לסיבה זו סוד תרדמה הנ״ל ואז נסרה ואח״כ ויביאה אל האדם פב״פ:

ראינו לעיל שמילת "מדינה" יש בה אחוריים של אמא שמספרם "מד". גם מילת "חמר" ע"א וע"ה מספרה רנ"ב שהם ב' פעמים אחוריים של שם אדנות כזה: א אד אדנ אדני.

סיכום: חמר דינו הינו יין נחות ולכן נקטו בו חכמים לשון ארמית.

כתב הרשב"ם שנקרא "חמר מדינה" כשאין יין בכל העיר.

סוד הלכה זו ש"עיר" זו המלכות כמ"ש ונבנתה ע'ר על תל'ה הסביר בזה הרב קאפיל זללה"ה בסידורו ש"עיר" זו המל' הנבנית מה"ג שכ"א זה שם אלקים שמספרו פ"ו וה"פ פ"ו ג'מ' ת'ל ואות ה' אלו ה"ג. גם ה"ג אלו אותיות מנצפ"ך שהם ג'מ' פ'ר והם ג'מ' עיר. כלומר כאשר אין מוחין דאו"א הבאים מן הפנים (שזה יין) אפשר לצאת י"ח במוחי או"א הבאים באחוריים (שזה חמר מדינה). לכן לכתחילה יש להעדיף יין.

ועל הפת כתב ר"ת שאין מקדשין עליו ורשב"ם כתב שמקדשין עליו וכ"כ רב עמרם ואומר ויכולו ומברך ברכת המוציא ואינו פורס וגומר הקידוש ופורס, כ"כ רב האי. וכתב עוד דאפי' אם יש לו יין אם אינו מקובל לו ואינו חביב לו שיקדש עליו שאין לו לברך על דבר שאינו נהנה ממנו.

מה סוד קידוש על פת? הנה "פת" הוא חתיכת לחם כמ"ש "ואקחה פת לחם" ומילת פת תבין מלשון פתות אותה פתין. הנה לך שפת זה לחם פרוס. לחם זו אשה כמ"ש "כי אם הלחם אשר הוא אכל" ואשה זו תורה שבעל פה הנקרא תלמוד שהוא ג'מ' פת. אם פת זה תלמוד הנקרא "גמרא" והם ד' מלאכים המלווים לאדם ג'בריאל מ'יכאל ר'פאל א'וריאל והם מצילים אותו מחלום רע ומאותה רשעה הנק' לילי' שמספרה "פת". מכאן תבין שכשמרים הכתה בתף בידה היא התכוונה להכות את לילי' שמספרה "תף".

כתב בספר קהלת יעקב – ערך פת: הרבה פעמים אמרו רז"ל פת במלח, בריש ברכות (ב' ע"ב) משהעני נכנס לאכול פתו במלח, (אבות פרק ו' משנה ד') כך דרכה של תורה פת במלח, ובפרק החובל (בבא קמא) דף צ"ב ע"ב פת במלח וקיתון של מים מבטלתו, והרבה כיוצא. ונראה לי שרומז על מה שכתבתי לעיל סוד פת[6] הוא סוד

[6] ספר קהלת יעקב - ערך פת

מוחין דגדלות ודקטנות והוא סוד החסד וגבורה, ונודע שכל זמן שאין הגבורות יורדין עד יסוד אין נמתקין, רק כשבאין ליסוד ומתעכבין יחד אז נמתקים, כמו שכתב בליקוטי תורה בפרשה עקידה, והנה מלח הוא יסוד כמו שכתבתי בערך מלח, על כן פת במלח רומז על התכללות חסד וגבורה מוחין דגדלות וקטנות ביסוד דאקרי מלח ושם נמתקים, וזה סוד שאמרו רז״ל בקריאת שמע של ערבית משהעני נכנס לאכול פתו במלח, סוד קריאת שמע דערבית להשפיע המוחין לנוקבא מדת לילה והוא נקרא עני, ומקבלת המוחין דאקרי פת כנ״ל, אחר שירדו ליסוד דזעיר דאקרי מלח, וזהו משעני מלכות נכנס לאכול פתו סוד המוחין במלח שהן יסוד, וכן דרכה של תורה להמשיך המוחין ליסוד ומשם נשפעים לכל העולמות, וזה שאמר פת במלח תאכל, וכן מה שאמר פת במלח וקיתון של מים מבטלתן חלאים דמרה שהוא מבחינת שמאל, ועל ידי המשכת החסדים שביסוד דאקרי פת במלח, וכן החסדים המגולים בנצח הוד דאקרי קיתון של מים, קתון ראשי תיבות למפרי נצח והוד תרין קיימין, עיין ערך קיתון, ועל ידי זה מבטלים חלאים דמרה:

אם כן ״פת״ לפי הסוד זו המלכות המקבלת מוחין מהדיקנא כי פת זה לחם שזה גימ׳ ג׳ הויות גימ׳ מזלא, והם סוד י״ג תיקוני דיקנא שיוצא מג׳ הויות אלו שהן י״ב אותיות, והם סוד ג׳ מוחין חכמה בינה דעת. ופת שקולה באופן פנימי ל״יין״ שגם אלו מוחי או״א המתפשטים למלכות. ו״חמר מדינה״ אלו אחורי המוחין הנזכרים. ובזה תבין למה פת עדיפה על חמר מדינה:

וכתב א״א ז״ל שמקדשין על השכר אם הוא חמר מדינה. ומכל מקום יותר טוב הוא לקדש על פת כיון שהסעודה באה לכבוד שבת. אבל בסעודת הבקר יותר טוב לקדש על השכר. פירוש שיברך עליו ״שהכל נהיה בדברו״ קודם לברכת המוציא שאם יברך על הפת תחלה אין כאן שום שינוי.

כתב ר״ע כוס של קידוש כל זמן שלא בירך ברכת המזון חייב לברך עליו ברכה אחרונה, והני מילי שאין לו כוס לברכת המזון.

ב׳ פת נראה לי שהוא בחינת חסד וגבורה, כי החטים בחינת חסדים, כמו שכתבתי בערך חטה, וכן המים שבו הוא בחינת חסד, ונאפה על ידי חום האש שהוא בחינת גבורה, וכן פת עם הכולל גימטריא ימין שמאל סוד חסד וגבורה וכו׳ עיי״ש.

אבל אם יש לו כוס לברהמ״ז כיון דאכתי לא אסח דעתיה דהא אית ליה כוס של ברכה לא בעו לברוכי אחר כוס של קידוש שנפטר בברכה של ג׳. ע״כ. ואיני מבין דבריו כיון שכתב שאם בירך ברה״מ שנפטר מלברך על הקידוש והוא צריך לברך ברכת המזון אם כן למה מחייבו לברך ברכה אחרונה על של קידוש מה לי יש לו כוס או אין לו כוס?! אלא, לעולם כוס של קידוש צרכי הסעודה ונפטר בברכת המזון ואין צריך לברך עליו ברכה אחרונה הילכך פוטר יין שבתוך המזון. ומיהו י״ל כשיש לו כוס לבהמ״ז ודעתו לשתות עוד ברכה אחרונה שעל כוס של בהמ״ז פוטר של קידוש. ולדעת ר״ע שסובר שבהמ״ז פוטר כוס של ברהמ״ז מברכה אחרונה אגב זה נמי פוטר של קידוש.

מדוע תקנו חכמים כוס של ברכת המזון? ראשית כוס ברכת המזון נקרא בגמרא (ברכות נא ע״א) ובספר הזוהר ״כוס של ברכה״ וחכמים הפליגו מאד בשבחו.

בס״ה ויחי דף ר״ן ע״ב מגלה הרשב״י כמה סודות מהכוס ואומר: מקבלו בשתי ידיו, ומעבירו לימינו, נותן עיניו בו.

עוד, עיקר סודות הכוס פורטו ברע״מ פנחס דף רמ״ה ע״א והנה הזוהר בקיצור: כּוֹס דִּבְרָכָה דְּתָקִינוּ בֵּיהּ עַשְׂרָה דְּבָרִים: הַדָּחָה. שְׁטִיפָה. עִטּוּר. עִטּוּף. חַי. מָלֵא. מְקַבְּלוֹ בִּשְׁתֵּי יָדָיו. וְנוֹתְנוֹ בַּיָּמִין. וְנוֹתֵן עֵינָיו בּוֹ. וּמַגְבִּיהוֹ מִן הַקַּרְקַע טֶפַח. וּמְשַׁגְּרוֹ בְּמַתָּנָה לְאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ: כמובן שעל כל דבר יש פירוט ופירוש בדרך סוד. ככלל ״כוס של ברכה״ זו ספירת המלכות ומכאן תבין מ״ש דהע״ה ״אני אברך ולי נאה לברך״ שהוא דבר תימא כיצד דהע״ה שאמר על עצמו ״שמרה נפשי כי חסיד אני״ קופץ כאן ואומר ״אני אברך ולי נאה לברך״ כאשר אבות העולם משה ואהרון ויוסף פסלו את עצמם? אלא כיון ש״כוס של ברכה״ סודו מלכות וכן דוד המל׳ך ע״ה לכן אמר ״אני אברך וכו׳.

חשיבות כוס של ברכה כה גדולה עד שהרב מרדכי יפה זצוק״ל זללה״ה בעל הלבושים מתלבט אם צריך כוס של ברכה ביחיד.

אבל אם אין לו כוס לבהמ״ז צריך לברך ברכה אחרונה על של קידוש דאע״ג דברכה אחת מעין ג׳ פוטרתו ברכת ג׳ אינה פוטרתו.

וא״א ז״ל כתב כסברא הראשונה דיין שלפני המזון נפטר בברה״מ אפילו אין לו לברה״ז כוס דכיון שבא להמשיך האדם לתאות המאכל חשיב כדברים הבאים מחמת הסעודה וכ״ש בכוס של קידוש שהוא צורך סעודה טפי דקי״ל אין קידוש אלא במקום סעודה:

סימן ער"ג

אמר שמואל אין קידוש אלא במקום סעודה וקיימא לן כוותיה

מה סוד המשפט ״אין קידוש אלא במקום סעודה״?

הנה בספר הקנה – ד״ה סוד הקידוש והבדלה ודיניהם כתב: ״ואלא נשים חייבות בקדוש, והכוונה מצוות בעלה עליה, וחייב במצות. אל״ב (אמר לו בני) אין לחלוק בדברי שמואל דהא ידע שבילי דרקיעא וידע שמקדש ת״ת העטרה (כלומר תפארת זה הבעל והעטרה זו האשה) שם הסעודה הוא שנאמר באתי לגני אחותי כלה אכלתי יערי עם דבשי וגו׳, ע״כ אמר שמואל אין קידוש אלא במקום סעודה, וצדקו דבריו כי הולכים ועולים למעלה והסכמתן במתיבתא דרקיע והלכה כמותו ולא בא שמואל למעט שלא יקדש בבית זה ויאכל בבית אחר כי זה מקרי מקום סעודה הואיל ומקדש ע״ד לאכול אלא בא למעט מה דעביד רב דמקדש בשתייה אפילו בלא אכילה ושמואל שפיר קאמר דבעינן אכילה באמת, וגם בני דע שאין מקדשין על הפת אלא על היין. ע״כ.

כתב בזה המקדש מלך על הזהר פרשת בלק דף רט ע״א ״כד מזדווג מלכא במטרוניתא סלקא עטרה דא ויתיב ברישא דמטרוניתא וכו׳ כדין קלא אשתמע וכו׳ צאנה וראנה בח״י דף ע״ז הנה אם קדש במקום אחד וסעד במקום אחר לא יצא. ואסמכוה אקרא ״וקראת לשבת עונג במקום קריאה דהיינו קידוש שם יהיה עונג״ דהיינו סעודה. וסודו מ״ש בזוהר בלק מסטרא דאימא וכו׳ הנה מתבאר מזה המאמר כי לעת הייחוד כד מזדווג מלכא במטרוניתא (יחוד זו״ן) כדין סלקא עיטרא דא (עולה נשמת ז״א לאימא וז״א ממשיך מיסוד אימא חלקים לכתר דנוק׳ ״מתוק מדבש״) ויתבא ברישא דמטרוניתא והיינו קדושה הנמשכת לה מלמעלה. ותדע ממוצא דבר זה כי אין קידוש אלא במקום סעודה (היינו מקום הייחוד) דאע״ג כי בהיכל העליון מקדשין הכלה וקורין לה כבוד כנז׳ בזוהר

בפ׳ פנחס דף ר״ן אין עיקר קידוש אלא במקום סעודה כד מזדווג מלכא עם מטרוניתא בסוד ״הלחם אשר הוא אוכל״ אז בא להם מלמעלה הקדושה עליונה כאמור. ובמעשה התחתון של האדם הגשמי כשיקדש במקום סעודה הוא מעורר למעלה הדוגמא שלה״.

כתב מרן הבן איש חי בהתחלת ספרו שנה שניה על הפסוק ״ותרא האשה״ באופן מליצי שאין קידוש היינו בירור הניצוצות אלא במקום סעודה היינו באכילה. במקום אחר ראיתי שמקום סעודה היינו הפה ויש לקדש אותו בדיבור מותר.

וכתב רבי׳ נסים דוקא שלא היה דעתו תחילה לאכול במקום אחר אבל אם קידש כאן על דעת לאכול במקום אחר שפיר דמי. ומפרשין התוס׳ דבריו הא דמהני תנאה לקדש כאן על דעת לאכול במקום אחר דוקא כששני המקומות בבית אחד כגון מחדר לחדר או מאגרא לארעא אבל מבית לבית לא מהני תנאה. ובחדר אחד מפינה לפינה לא שייך שינוי מקום שאפילו אם קידש לאכול בפינה זו ונמלך לאכול בפינה אחרת לא הוי שינוי מקום אפילו הוא גדול הרבה. ורב שר שלום כתב כל זמן שרואה מקומו מותר אפילו מבית לחצר ואם לאו אסור.

יכול אדם לקדש לאחרים אע״פ שאינו אוכל עמהם דלדידהו הוי מקום סעודה דאע״ג דבברכת היין אינו יכול להוציא אחרים אם אינו נהנה עמהם כיון דהאי בפה״ג הוא חובה לקידוש היום כקידוש היום דמי ויכול להוציאם אע״פ שאינו נהנה וצריך ליזהר שלא יטעום עמהם שאסור לו לטעום עד שיקדש במקום סעודתו.

וראיתי כתוב על שם הגאונים מי שקידש לאנשי ביתו ובא אצל אנשים אחרים אינו מקדש להם ואני תמה אם כתבו הגאונים כן. ובה״ג חילק אם בא אצל אחרים שאין יודעין לקדש מקדש להם אבל אם יודעין לקדש אינו מקדש להם.

כתבו הגאונים הא דאמרינן ״אין קידוש אלא במקום סעודה״ אין צריך שיגמור שם כל סעודתו אלא אפילו אכל דבר מועט או שתה

כוס יין שחייב עליו ברכה יצא ידי קידוש וגומר סעודתו במקום אחר. ודוקא שאכל לחם או שתה יין אבל אכל פירות לא.

ואם קידש בביתו ושמע שכינו ושלחן ערוך לפניו יוצא בו דלדידיה הוי מקום סעודה וכגון שנתכוון השומע לצאת ומשמיע להוציא. ואין הקידוש תלוי בנר שאם ירצה לאכול בחושך יכול לקדש בלא נר. וכ״כ גאון היה נרו דלוק בבית ומצטער לאכול שם מקדש בחוץ ואוכל שם אע״פ שאינו רואה הנר:

סימן ער"ד

ובוצע על שתי ככרות דכתיב (שמות טז, כב) ״לקטו לחם משנה״. ואמר רב אשי ״חזינא לרב כהנא דנקיט תרתי ובצע חדא״. פירוש אוחז שתים בידו ובוצע מהאחת.

בס״ה פרשת אמור דף צח ע״א ברע״מ כתב ששורש שתי ככרות בשבת נעוץ בשתי הלחם של חג השבועות וסודן ספירות בינה ומלכות המשפיעות לתפארת הנקרא ״אחד״ כמ״ש לקטו לחם משנה שני העמר לאחד״ וברע״מ פנחס רמד ע״ב הוסיף ששם הו׳׳ה רמוז בבציעת הפת. כיצד? ב׳ ככרות הן ב׳ ההין הפת הבצועה נראית כמו אות י׳ ובעל הבי׳׳ת הבוצע סודו אות ו׳ כמו ״נח איש האדמה״ כך הבי׳׳ת זו המלכות ובעלה התפארת שסודה אות ו׳ של שם ה׳.

רמז: עמר גימ׳ ש״י, שני העמר גימ׳ כתר. אם כך ״שני העמר לאחד״ כאן ז״א מקבל כתרו מאימא.

ראינו איפה שיש לקחת שני ככרות. אמנם בספר הכוונות הישן משנת ת״פ כתב שיש להניח ד׳ ככרות כנגד ד׳ אותיות יהו׳׳ה. שתי הככרות העליונות הן אותיות זכריות י ו וב׳ התחתונות הן ב׳ אותיות נקביות ה ה.

מה השורש למנהג להניח י״ב ככרות על השלחן? עניין זה נלמד משלחן לחם הפנים שהיו עליו י״ב ככרות.

הנה כתוב בספר ״פרי עץ חיים״ – שער השבת – פרק יז מהחברים: בכל סעודה מסעודות שבת ומוצאי שבת בכלל, צריך להזכיר ולומר אילין סעודתא מהימנותא שלימתא.

ומסדר י״ב ככרות על שולחנו ערב שבת, ויאמר דא סעודתא דחקל תפוחין, וזעיר אנפין ועתיקא קדישא, אתיין לסעדא בהדה. וסעודה זו דיצחק, שהוא בעל הסעודה, שהוא מנהיגם, וכל המענג סעודה זו, ניצול מחבלי משיח:

ובסעודת שחרית, מסדר ח׳ ככרות, ויאמר דא היא סעודתא דעתיקא קדישא, וזעיר אנפין וחקל תפוחין קדישין אתיין לסעדא בהדיה, והוא נגד אברהם סבא חסידא, ובזכותו ניצול מדינה של גיהנם:

ובמנחה מסדר ארבע ככרות, ויאמר דא היא סעודתא דזעיר אנפין, וחקל תפוחין קדישין ועתיקא קדישא אתיין לסעדא בהדיה, והוא נגד יעקב, אביהם של ע׳ נפש, ובזכותו ניצול ממלחמות גוג ומגוג:

ובכל אחד מג׳ סעודות, לא ינקוט בידים אלא ב׳ ככרות, ומכוין ומניח להו על גבי תרי אחריני עליונים נגד י״ו, תחתונים נגד ה״ה. ולעולם יבצע מימינית. ואחר הבדלת מוצאי שבת, יסדר ב׳ ככרות, ולא ינקוט בידים אלא א׳, ויאמר דא היא סעודתא דדוד מלכא, ובזכותו ניצול מחיבוט הקבר:

ומצוה לבצוע פרוסה גדולה שתספיק לו לכל הסעודה מפני שנראה כמחבב סעודת שבת שחפץ לאכול בה הרבה ולא מיחזי כרעבתנותא כיון שאינו עושה כן בחול.

ואם המסובים שנים או רבים טועם הבוצע תחלה ואח״כ יטעמו הם. ואם יש לפני כל אחד ואחד ככרו והוא לחם משנה יכולין לטעום אע״פ שלא טעם הוא.

ודין הזכרת שבת בברכת המזון ודין חזרתו אם שכח כתבתי למעלה בברהמ״ז של חול. וסעודה זו ושל שחרית אי אפשר לעשותה בלא פת אפילו למ״ד סעודה שלישית יכול לעשותה בלא פת אלו כיון שהם עיקר סעודת שבת אי אפשר להם בלא פת:

סימן ער"ה

אין פולין ולא קורין לאור הנר שמא יטה ואפי׳ הוא גבוה עשר קומות שאינו יכול ליגע אליו שלא חלקו חכמים.

סוד הלכה זו מצאתי בספר קה״י שכתב (ערך אבוקה) ״וזה שאמר שמא יטה רצה לומר, שיטה האור הקדוש שלהבת י״ה של שבת קודש יטה אותו לצד סטרא אחרא ח״ו על ידי פתילות ושמנים אלו שיש לסטרא אחרא נגיעה בהן. וכל זה בנר שהוא ביצירה ששם מחצה רע ויש אחיזה לסטרא אחרא, אבל מנורה אור גדול שהוא באצילות שם אין רע כלל לא יגור במגורך רע, על כן עושין מהן מנורה וכו׳ כן נראה לענ״ד, והאל יכפר אם שגיתי ח״ו. כלומר לא פולין כינים מהשיער ולא קורין לאור הנר שמא יטה את המצווה שעושה לצד הס״א.

וכתב הרב רבנו פרץ ומטעם זה יש לאסור אפילו הוא בעששית או קבוע בחור שבכותל.

הטעם הפשטי כתב מרן הב״י שכל שיש אפשרות ואפילו קטנה שיוכל להטות או למחוט את הפתילה יש לאסור.

יש לחקור מה היא עששית בדרך סוד. הנה הסכימו רוב המקובלים ש״עששית״ זו ספירת המלכות כ״כ בס״ה וארא כג ע״ב, תרומה קל ע״ב ועוד עשרות מקומות בס״ה. והטעם לכך כי העששית אין לה אור עצמי אלא מה שמקבלת מהאור שמאיר בתוכה כך ספירת המל׳ הנק׳ אספקלריא דלא נהרא.

והרמז: עששית גימ׳ ״תפארת״ שזה מקור האור שלה ונקראת על שם רבה כמ״ש משה שפיר קאמרת. עוד ״כנסת ישראל״ עם אותיות גימ׳ ״עששית״.

ומה הוא ״חור שבכותל״ בדרך סוד? בס״ה ויחי רל״ב ע״ב כתב ש״כותל״ זו המל׳ והנביא היה משיג בה כמי שנמצא מאחרי הכותל.

ומה הוא ״חור״? הנה במילה זו הסביר בס״ה אמור קו ע״א שזה חור שבין מסך היצירה לעשיה.

נסכם את ההלכה בדרך הסוד: כפי שהוסבר לעיל גזירת שמא יטה בדרך הסוד היא שמא יתן שפע לקלי׳. גם כאן בהלכה זו הגזירה שמא יביא למצב של שפחה היורשת גבירתה.

ודוקא אחד, אבל שנים קורין ביחד שאם בא האחד להטות יזכירנו חבירו. וכגון שקורין בענין אחד שאז ישגיח האחר במה שיעשה חבירו, אבל אם קורין בב׳ ענינים לא.

סוד הלכה זו יובן ממ״ש שאם שני בני אדם מהלכין יחד אין השדים יכולים להזיק להם.

כתב בעל התרומות אבל מי שאינו יודע כלום או אשתו לא יספיק במה שיעיינו עליו ויש מתירין והכי מסתבר טפי דכיון שאינו טרוד בקריאה יותר יעיין עליו משאם היה טרוד בקריאתו.

יובן ממ״ש הני ברכי רבנן דשלהי.

ואדם חשוב שאין דרכו להטות בחול מותר. ובמדורה אפילו י׳ כאחד אין קורין שבקל יכול להטות קודם שירגיש בו חבירו.

מה היא מדורה לפי הסוד? כתב בזה בספר קה״י ערך מד: ״מדורה הוא באצילות שם כינוי האור למדורה גדולה, ובבריאה קרוי אבוקה הנדלקת במדורה, וביצירה נר, עיין בערך אבוקה שהארכתי בביאור דבריהם ז״ל, אבל עושין מהן מדורה וכו׳ ע״ש. ע״כ. נמצא בעולם האצילות סכנת ההטיה גדולה שבעתיים מפני שמעלתה גבוהה עד מאד.

תינוקות של בית רבן קורין לפני רבן לאור הנר שאימת רבן עליהם ולא יטו.

מה הם תינוקות של בית רבן בדרך סוד? כתב בזה בספר קהלת יעקב – ערך תי ״תינוקת של בית רבן הוא סוד נצח הוד יסוד דאמא שאין בהם חטא, פירוש שאין קליפה שולטת מאמא ולמעלה, ופירוש של ״בית רבן״ הוא החכמה, נצח הוד יסוד דאבא מלובשים גו נצח הוד יסוד דאמא״ ע״כ.

ומי רבן שיראים ממנו? אלו נה״י דאבא. לכן נלמד את ההלכה באופן הבא: תינוקות של בית רבן אלו נה״י דאימא קורין לפי רבן אלו נה״י דאבא, לאור הנ״ר אלו אורות נ׳פש ור׳וח דנשמה (לפי שהם באימא) מפני שאימת אבא עליהם. גם מילת ״אימת״ עם ד׳ אותיות ג׳מ׳ תנ״ה שאלו ג׳ אורות שבבינה: קמ״ג, קנ״א קס״א.

פירוש נוסף כתב בספר קהלת יעקב – ערך גן ״המעלה הששי (בגן עדן) תינוקת של בית רבן ומט״ט לומד עמהם ובחצות עולים למתיבתא דרקיע והקדוש ברוך הוא לומד עמהם ומשתעשע עמהם, וראש המעלה הזאת יהושע בן נון נער משרת משה, וכנגדו למעלה מלאכים הנקראים כרובים, ע״כ. גם לפי פירוש זה מדובר בגן עדן (ספירת הבינה ופרצוף אימא) והם ״תינוקות״ דהיינו

שהגיעו לנה״י בלבד ואלו הכרובים שהם ספירות נו״ה ונקראים גם ״נערים״. מלאך מטט׳ שהוא גימ׳ ע״א ״נער״ פרוס בג׳ עולמות בי״ע שהם בינה תו״מ. וקרובים דברי אלו לאלו.

וכתב בעל התרומות ומטעם זה נוהגין לקרות בליל יוה״כ בסדורים ובמחזורים לפי שאימת יוה״כ עליהם ולא יטו

אימת יום הכיפורים זו אימת הבינה כמבואר לעיל בעניין תינוקות של בית רבן.

אבל ליל פסח שחל להיות בשבת אין לקרות ההגדה יחידי

כידוע, קדושת השבת היא מעל קדושת המועדים כמ״ש רבי אבא בס״ה פ׳ אמור שהשבת היא קודש והמועדים הם ״מקראי קודש״ ולכן כאשר חל ליל פסח בשבת הוא נכלל בקדושת השבת וחזר הדין לעיקרו וחוזר חשש שמא יטה.

ובספר המצות כתב לומר פיוטים בליל יו״ט שחל להיות בשבת בב״ה יש להתיר משום שנותנים לב זה לזה ויש אוסרים ומ״מ נראה שמותר לקרות ״במה מדליקין״ לאור הנר שהרי הוא מזכיר איסור שבת ואיך ישכח.

והרב יכול לראות לאור הנר מהיכן יקראו התינוקות ולסדר ראשי הפרשיות אבל לא יקרא כל הפרשה:

כלים הדומין זה לזה וצריך עיון להבחין ביניהם אסור לבודקן לאור הנר ואפי׳ להבחין בין בגדיו לבגדי אשתו אסור לבדוק אם הן דומין. הלכך שמש שאין קבוע אסור לבדוק כלים לאור הנר של שמן שכיון שאינו קבוע אינו בקי בהם וצריך עיון רב והקבוע אם בודק אותם אין מונעים אותו אבל אם בא לפנינו לשאול אין מורין לו היתר ואם הנר של נפט בין קבוע בין אינו קבוע מותרין כיון שהוא מסריח לא חיישינן שמא יסתפק ממנו ורבינו שלמה מחמיר טפי בקבוע מפני שאימת רבו עליו ומדקדק יותר שלא יטה ולדבריו בשל נפט הכל מותר בשל שמן קבוע אסור שאינו קבוע מותר אם עושה מעצמו ואין מורין לו היתר:

סימן ער"ו

עכו״ם שהדליק את הנר לצרכו או לצורך חולה שאין בו סכנה יכול ישראל להשתמש לאורו, ואם בשביל ישראל אסור לכל אפילו למי שלא הודלק בשבילו.

כתב בעניין זה בספר חמדת ימים – שבת קדש – פרק ב בעניין איסור נטילת פת חמה מגוי בשבת:

סג) וכתבתי זה יען כי מאנה הנחם נפשי על מנהג רבת מבני עמי האוכלים למעדנים ביום שבת קדש ויקחו להם פת חמה מן הפלטר גוי בשבת ונעשית להם כהיתר, והרשב״א כתב בתשובותיו דפת שאפה גוי לעצמו בשבת אסורה, ובהגהות מיימוניות פ״ו כתב שראבי״ה היה מלקה לשאכל אותו בשבת. ואף שחלקו עליהם רבים מהפוסקים, היינו דווקא בשעת הדחק או לצורך מצוה כגון סעודת ברית מילה או לצורך ברכת המוציא או שאין לו מה לאכול מותר דאפילו פת בעל הבית שאסור בחול מותר לשבת כדי שלא יתענה אבל שלא בשעת הדחק אסור, ואפילו אם הביא הגוי פת חם דורון לישראל אסור דודאי דאדעתא דישראל עביד:

לא מצאתי טעם סודי לכך ונראה שכל הנאה הבאה לישראל מהגויים מחלישה את כנסת ישראל וכמו שכתב בספר ״מגיד מישרים״ למהרי״ק זצוק״ל זללה״ה שאחשורוש עשה סעודה וגרם הנאה לגרונם של בני ישראל כדי לגרום שכנסת ישראל תשפיע לס״א.

אבל אם עשה אש לצורכו או לצורך חולה שאין בו סכנה אסור להתחמם כנגדו שמא ירבה בשבילו. ישראל ועכו״ם שהסיבו יחד והדליק עכו״ם הנר אם הרוב עכו״ם מותר להשתמש לאורו שלצורך הרוב הדליק ואם רוב ישראל או אפילו מחצה על מחצה ישראל אסור אא״כ יש הוכחה שלצורך עכו״ם מדליקה. ואם אומר לעבדו או לשפחתו לילך עמו והדליקו את הנר אע״פ שגם הם צריכין לו אין זה לצורך עכו״ם כיון שעיקר ההליכה לצורך ישראל. ואם יש נר בבית ישראל ובא עכו״ם והדליק עוד אחרת מותר להשתמש לאורו כיון דבלאו זה היה שם נר אבל לאחר שיכבה הראשון אסור להשתמש לאור השני וכן אם נתן שמן בנר הדלוק יכול

להשתמש בו עד כדי שיכלה השמן שהיה בו כבר ויכול למחות בו שלא ידליק הנר ושלא ליתן בו שמן. ואיתא בירושלמי שאם העכו״ם הדליק מדעתו בבית ישראל שאין מטריחין אותו לצאת משם:

סימן ער"ז

נר שמונח אחורי הדלת אסור לפתוח הדלת כנגדו שמא יכבנו הרוח או אם קבוע בכותל שאחורי הדלת לא יפתחנו כנגדו שמא תהא הדלת נוקשת עליו ותכבנו.

הטעם הפשטי בכל אלו הוא שמא תכבה הרוח את הנר וזו סוגיה במסכת שבת (דף קכ ע״ב) וביאר הב״י שהרב נקט לחומרא ככל הני תנאי.

כעת לבא לבאר את ההלכה בדרך החכמה. מה הוא ״נר״ ומה זו ״דלת״ ומה זה ״רוח״.

נר זו ספירת המל׳ הידוע מכוונת נר של חנוכה. כתב בספר קה״י ערך נר: ״נר המלכות נקראת אל אדני, ובשבת שם אל מתמלא אלף למד אדני גימטריא נר מהרב (האר״י הקדוש) ז״ל:

כתב בספר קה״י ערך דל: דלת הוא סוד המלכות שהוא הפתח והדלת והשער להוי״ה כנודע, (גם ידוע שמילוי אדנות עולה תרע״א שפירושו בארמית שער) ונקרא דלת מלשון דלית, דלית לה מגרמה כלום ואז יונקת מהדינים,

גם נקרא דלת כשאין ישראל מקשטים אותה בתורה ומצות ומעשים טובים אז הוא דלה, (למלכות יש בחינת ד׳ ובחינת ה. כשהיא דלה היא דלת) ואז נאמר (שיר השירים ח׳ ט׳) אם דלת היא נצור עליה לוח ארז, ארז גימטריא (208) יצחק שהוא סוד הגבורות, לוח ארז הן סיגי הגבורות שבאים מבחינת יצחק דנפיק מניה עשו, ״לוח ארז״ גימטריא (252) שני פעמים ריבוע אדנ״י אשר הם בערוף שמשם יניקת הקליפות במלכות. וזהו ״נצור עליה לוח ארז״ שנצייר עליה האותיות של שני פעמים ריבוע אדנ״י שבערוף, כי כשהיא דלה מתורה ומצות ומעשים טובים שלמטה אז אינה חוזרות פנים בפנים אל דודה, רק חוזרות הערוף ששם שני פעמים ריבוע אדנ״י הנ״ל, וזה סוד (ירמיה ב׳ כ״ז) כי פנו אלי ערוף ולא פנים, גם המלכות מקבלת ממזל ונקה

ששם שורש חמשה גבורות כולל י״ג תיקוני דיקנא בסוד י״ג אה״ה, ונקה ו״ג פעמים אה״ה גימטריא דלת:

כתב בספר קה״י ערך רוח: ״רוח הוא מזעיר, וכל זמן שאין באדם בחינת רוח אינו יכול להעלות מיין נוקבין לזעיר ונוקבא, כיון שאין בו רוח מבחינת זעיר, אין מעשים טובים ותורה שלו עולים אליו, ועל כן יתחבר עצמו אל הצדיקים שבדור שיש להם נפש רוח נשמה, ויעלו המצוות ומעשים טובים שלו למיין נוקבין בהתכללותו בהן, וזה שאמרו בחולין פרק קמא אם בעל נפש אתה, קרי ליה בעל נפש ורוצה לדבק עצמו אל צדיק הדור בכדי שיעלה תורה ומעשים טובים, פרוש הימנו ודבק עצמך באחר שיש לו בחינת רוח שיוכל להעלות תורה ומעשות טובים שלך, ומבואר דרוח הוא בא מזעיר״.

כעת נשלב את ההלכה לתוך הסוד:

נר שזו המלכות והיא מאירה מכח ג׳ יחודים שיש לה עם ז״א ואימא שאלו ג׳ צירופים: הו״ה אדנות, הויה אלקים, הויה אהיה שכולם עולים ״נר״. אלא שהנר **שמונח אחורי הדלת** היא במצב של אחוריים ודינים בגלל העדר עבודה של התחתונים ואז היא סוד אות ״ד״ ונרמז במילים ״ודלת ראשך כארגמן״ כשיש דלות היא לוהטת כארגמן. במצב זה יש להגביר ולהתחזק בעבודת השם וכן **אסור לפתוח הדלת כנגדו** אסור להביא לה עוד חולשות בצורה של ביטול תורה וכו׳ **שמא יכבנו הרוח** שמא הרוח שבאה בזכות לימוד משנה אף היא תסתלק שהרי ידעת כי לימוד תורה שבכתב מביא נפש, משנה רוח, גמרא נשמה וסוד חיה בסוד שילוח הקן תמצאנו.

או אם קבוע בכותל שאחורי הדלת לא יפתחנו כנגדו שמא תהא הדלת נוקשת עליו ותכבנו.

מה הוא כותל? כתב בספר קה״י כותל, פירוש ברעיא מהימנא (משפטים קט״ז.) שהרמז אל התפארת, בהיותו מתייחד עם המלכות על ידי הצדיק, שכן כותל גימטריא כ״ו ת״ל, כ״ו הוא הוי״ה תל הוא מלכות וצדיק שהכל פונים אליהם. ויש לומר שנקרא תל שביסוד ומלכות נכללים הה׳ גבורות ה׳ פעמים אלהים גימטריא ת״ל, ויש לומר שהוא בחינת זעיר מהחזה ולמטה שמשם ולמטה הוא מתייחד עם הנוקבא, וכן כותל גימטריא זעיר מהחזה ולמטה וי״ד אותיות,

שמשם היא דבוקה עמו אחור באחור ויש כותל אחד לשניהן (עץ חיים שער הכללים פרק י׳), על כן כותל גימטריא כ״ו ת״ל שבכותל זה נאחז זעיר שהוא כ״ו והנוקבא שהוא ת׳ל, וכן כותל גימטריא נצח הוד דזעיר וב׳ כוללים, ששם דבוקה גם הנוקבא באחוריו. ע״כ. גם צריך לומר שיחוד ״כו״ עם ״תל״ בא מכח אימא מג׳ שמות קמ״ג קנ״א קס״א ע״ה העולים ג׳מ׳ תנ״ו כמנין כותל.

ומה הוא ״נוקשת״? הנה זו מילה יחידית בתנ״ך (משלי ו, ב) נוקשת באמרי פיך״ וזו טעות הבא מצד היצה״ר הנקרא ״מכשול״ (סוכה נב ע״א) ובזה נבאר:

אם קבוע בכותל כאשר יש יחוד זו״ן והיא במצב דינים (ה״פ אלקים עולים ת״ל) שיחוד זה נקרא **שאחורי הדלת** מצב אחוריים ודלות ואז צריך שמירה מהאחיזה ולכן **לא יפתחנו** לא יגביר את הקלי׳ בחטאיו כי מחליש את השכינה שבלאו הכי חלשה והיא עזר **כנגדו שמא תהא הדלת נוקשת** שמא היצר הרע יתחזק **עליו ותכבנו.** והקדושה תעלם. רמז: ״לא יפתחנו״ ע״ה ג׳מ׳ לילי׳ וס״מ.

וכן אם הוא קבוע בדלת עצמה לא יפתחנה שבפתיחתה ונעילתה מקרב השמן לנר או מרחיקו ממנו.

פשט ההלכה מבואר שאם הניד את השמן כאילו הבעיר. והסוד, שמן זו החכמה שזה אור החיה ופרצוף אבא שבונה את הבת שזה הדלת. בשבת אין להגביר את הדינים כמ״ש ״לא תבערו אש״ ולכן בשבת המלכות עולה לאבא ומונחת בחיקו במנחת שבת ומתבוננת במצח אריך ואין לבני אדם להוסיף אש מן ההדיוט בעת הזו. ועוד קדושת השבת קביעא וקיימא ולא זקוקה לאש מן ההדיוט.

אסור לפתוח הדלת כנגד המדורה אפי׳ ברוח מצויה אבל אם היה פתוח כנגדה מותר לסוגרו ואין בו משום מכבה:

הטעם הפשטי מבואר בב״י שמא יבעיר.

מה היא ״מדורה״ בדרך הסוד? כתב בספר קה״י שמדורה זה עולם האצילות שאורה רב יותר מאבוקה או נר וכו׳ עיין ערך אבוקה. והנה מילת מדורה נדרשת מדור ה׳ שזה עולם האצילות שלדעת רבים מחכמי הקבלה עולם האצילות הוא אלוקות גמורה.

ובזה נבאר:

אסור לפתוח הדלת שזו המלכות כשהיא בדלות ואחוריים. אסור להעלות אותה אל האצילות שסודה חכמה וסודה פתח עד לגובה **כנגד המדורה** עולם האצילות **אפי׳ ברוח מצויה** שאין חשש להבערה דהיינו להוספת דינים כי אין השוואת צורה בין המלכות והאצילות **אבל אם היה פתוח כנגדה מותר לסוגרו ואין בו משום מכבה:**

נר ששכחו על הטבלא על השולחן **מנער הטבלא והוא נופל אפי׳ אם הוא דולק רק שלא יכוין לכבותו** הלכה כרבי שמעון שאמר דבר שאין מתכוין מותר (ב״י)

והסוד: שלחן זו המל׳ כי היא ״לפני ה״ ז״א. נר היינו ג׳ יחודים הנז׳. ״מנער״ היינו מוריד את המל׳ מהאצילות לבריאה ששם שליטת מטט׳ הנקרא ״נער״. וכי מותר להוריד את השכינה? אכן רבי יהודה (שסודו ז״א) אוסר ורבי שמעון (שסודו בינה ועולם הבריאה) מתיר. ״אמר רבי ינאי דווקא ששכח את הנר על גבי השלחן״ והסוד שהשכינה הייתה בקטנות (כי שכחה מורה על אחיזה) ולא ראויה להיות בהיכלי המלך ולכן מותר לנער אותה כי זה תיקונה.

ובלבד שיהא נר של שעוה או שלא יהא בו שמן, אבל יש בו שמן אי אפשר שלא יקרבנו אל הפתילה ונמצא חייב משום מבעיר.

הפשט כתב בזה מרן הבית יוסף ״ומ״ש ובלבד שיהא נר של שעוה וכו׳. כן כתבו שם התוספות (ד״ה מנער) והרא״ש (סי׳ ח) והר״ן (מה. ד״ה תנו רבנן) והרב המגיד פרק י״ב (ה״ו), ואע״פ שכתב שם הרא״ש דלפירוש הערוך (ערך פסק א׳) דרבי שמעון לא מחייב בפסיק רישיה אלא היכא דניחא ליה באותה מלאכה איכא לאוקומה אפילו בנר שיש בו שמן כיון דלא מהני ליה מידי בההוא כיבוי מכל מקום משמע דכדברי התוספות סבירא ליה ולא כבעל הערוך וכן נראה מדבריו בפרק הבונה (סי׳ א) וכמו שכתבתי בסוף סימן (ש״ב) [ש״כ עמ׳ רנח ד״ה וברישׁ]. וכתבו התוספות (שם) בירושלמי (פ״ג ה״ז) מוקי לה להאי ברייתא בנר שכבה ואתא לאשמועינן היתר טלטול על ידי ניעור וכן כתב הרא״ש (שם). וכתב הכל בו (סי׳ לא, כז ע״ג) וז״ל כתב הר״מ כשנופל נר או פתילה על השולחן התלמוד שלנו מתיר לנער את השולחן ואם כבתה כבתה ואע״פ שהירושלמי אוסר אם לא שכבתה קודם אנן סבירא לן כתלמודא דידן.

הסוד: כתב התבאר ש״נר״ היינו השכינה. נר של שמן היינו כשהיא מקבלת מהחכמה ששם נמצא השמן ואם יגיע אליה שפע גדול מהחכמה יביא לה גדלות מוחין ונמצא ״מבעיר״ מ״ב ע״ר כלומר שם מ״ב מעלה אותה את המלכות שיש בה ה״ג ג״מ׳ פר ג״מ׳ עיר. אבל נר של שעוה מותר. מה זו שעוה? ובכן שעוה עם ד׳ אותיות ג״מ׳ שכינה. כלומר בהיותה במקומה ללא חיבור לאבא אלא לאימא וז״א כי היא ״נר״ כאמור מותר כי אין לה מוחין דחיה. שעוה מורה על היות בה ש״ע נהורין הבאין לה מאות ו׳ ואות ה׳ זו היא המלכות (קה״י). והיא ממותקת ויש ה׳ חסדים. חסד ג״מ׳ ע״ב עם ג׳ אותיות והכולל ע״ו. ה׳ פעמים ע״ו והכולל ג״מ׳ שעוה. לכן מותר לטלטל נר של שעוה כי אין חשש מבעיר ואין בה דינין חזקים.

ואם הניחה עליה מדעת אסור לנערה שהרי הטבלא היא בסיס לדבר האסור.

מותר להניח נר של שבת על גבי אילן אע״פ שהוא מחובר ולא חיישינן שמא ישתמש בו ושל י״ט אסור:

הפשט מסביר הב״י על פי מ״ש רש״י פרק כירה (דף מה עא) שאין חשש שמא יקח את הנר לאחר שכבה.

והסוד: נר של שבת זה מצב בו השכינה עולה עד הכתר של ז״א וכפי שכתב הרב בשער הכוונות דרוש ראשון מדרושי חנוכה. ז״א נקרא אילן. ״על גבי אילן״ היינו כתר ז״א. והטעם שז״א נקרא אילן כי הוא מיוחד עם הנוק שיש בה שם אדנ״י והוא יש בו שם הוי״ה ב״ה וביחד הם אמן כמנין אילן. ולכן הנביאים חתמו נבואתם במילים ״נאם ה״ כי נאם ג״מ׳ אילן (מהרב וואלי זצ״ל).

מותר לכפות קערה ע״ג הנר בשבת כדי שלא יאחוז בקורה:

הפשט מבואר בב״י שזו משנה בשבת (טז, ז) ״כּוֹפִין קְעָרָה עַל גַּבֵּי הַנֵּר בְּשֶׁבִּיל שֶׁלֹּא תֶּאֱחֹז בַּקּוֹרָה״ מסביר רע״ב ״ואע״פ שנוטל כלי להצלת קורה שאינה ניטלת בשבת, הא אותיבנא מינה לר׳ יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, ושני לה, בצריך למקומו של כלי דשרי לטלטלו לצורך מקומו״.

ובדרך הסוד: קערה זו ספירת המלכות כידוע מכוונות ליל הסדר. כאן בסוגייתנונראה שזו מלכות דבריאה.

מה היא קורה? הנה בהקדמת תיקו״ז דף ח ע״א מסביר (המתוק מדבש במילים דלית עינא שליט עליה) ש״קורה״ זו ספירת התפארת.

אש זו מידת הדין וגבורות ונר זה עולם היצירה (קה״י ערך אבוקה)

ובזה נבוא אל הביאור הסודי: מותר לכפות דהיינו להפוך את קערת החרס שזו המלכות דבריאה ממצב פנים למצב אחוריים כדי למנוע את הנר שזה דיני המלכות של היצירה. שלא תאחוז בקורה שזו התפארת שזו בחינת היצירה. הנה כאשר המלכות דבריאה הופכת פניה היא רק מונעת שפע מעולם היצירה וזה גם הפשט שפעולה זו מונעת מן הנר להדליק את הקורה.

סימן ער"ח

המכבה הנר מפני שהוא מתירא מפני עכו״ם או לסטים או רוח רעה או לצורך חולה שאין בו סכנה פטור אבל אסור.

זו משנה במסכת שבת (ב, ה) והטעם הפשטי הוא שבזמנם היו כת עובדי אש הנקראים חברים שלא הניחו להדליק אש בבתים ואם כיבה מחמתם פטור. וכן אם באו לסטים לעיר וכדי שלא יראוהו כיבה. רוח רעה זו מחלה של מרה שחורה שלא תנוח דעתם אלא בחושך. או כיבה לצורך חולה שאין בו סכנה פטור אבל אסור. כותב הב״י שהרב פסק כרשב״י שמלאכה שא״צ לגופא פטור.

הטעם הסודי:

נגדיר תחילה:

כתבבספר קה״י ערך נר: ״נר הוא בחינת מלכות דיש לה ג׳ יחודים יהו״ה אהיה יהו״ה אלהים יהו״ה אדני גימטריא נר. הרב ז״ל בפרי עץ חיים שער חנוכה, כשהיא נגד נצח הוד יסוד שלו יש לה יחוד הוי״ה אדנ״י, וכשעולה עד החזה הוי״ה אלהים, וכשהיא שוה עד הכתר שלו הוי״ה אהיה:

עכו״ם לסטים וכו׳ אלו סוגי דינים הבאים לינק מהקדושה. המכבה היינו מכניס את הנר שזו המלכות לעיבור, כמו שהיה כאשר ירדו אבותינו למצרים, כדי שלא תהיה אחיזה, ולכן פטור

ואם יש בו סכנה מותר לכתחלה

חולה זה אדם שחסרים לו המוחין. כתב בספר קה״י ערך חו: ״סיבת החולה מפני שחסר ממנו שער הנ׳ מנ׳ שערי בינה, על כן חולה ג׳מטריא מ״ט, כן כתב הרב ז״ל (ליקוטי תורה טעמי המצות וירא), ושער החמישים הוא באבא והוא הנתיב לא ידעו עיט, לא ידוע אם הוא לעילא באבא ואם הוא לתתא בבינה, וזה שאמרו רז״ל (בבא בתרא קט״ז.) מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכ׳ם ויבקש עליו רחמים, שעל ידי החכם ששורשו מחכמה ממשיך עליו שער הנ׳ שהוא בחכמה, וזה שאמר (איוב ד׳ כ״א) ימותו ולא בחכמה, וזה שאמרו רז״ל (סנהדרין צ״ח.) אין משיח בן דוד בא עד שיבוקש דג לחולה, דג הוא בחינת שער הנ׳, דג בתרגום נון, כאשר לא יוכלו להמשיך שער הנון לחולה מחמת מיעוט משפיע בעונותינו הרבים אז יוכרח שיבוא משיח:

הטעם הסודי שחולה זו המלכות וכאשר יש סכנה שתרד למקום הקלי׳ ותצא לגלות מותר וחייבים לכבות את הבעירה היינו להמתיק את הדינים.

ואם כבהו מפני שחס על הנר או על השמן או על הפתילה פטור

ואם כבהו כדי להבהב הפתילה חייב חטאת:

הרב פסק כרבי יוסי שם שסובר שמלאכה שא״צ לגופא פטור. אבל הבהוב הפתילה חייב ככל מלאכות שבת.

באור בדרך העבודה: נר זה נ׳פש ור׳וח של האדם. נ׳ר ש׳מן פ׳תילה ר״ת נפש ואם כיבה את הלהבה כדי להציל את הנפש פטור כי להבה זו לא מצד הקדושה באה.

באור בדרך הרמז: הלהבה זו התלהבות המלכות להדבק בקונה. לעיתים להבה זו מעוררת דינים שמתאחזים בספירות שעליה שהם יסוד ותפארת. וזהו ״נר שמן פתילה״ ג׳מ׳ תפארת יסוד עם ד׳ אותיות דיסוד.

סימן ער"ט

מותר השמן שבנר ושבקערה שהדליקו בהן באותה שבת וכן הנר שהדליקו בו באותו שבת אסור לטלטלו אפי׳ אחר שכבה

כתב הב״י זו גמ׳ שבת (מד עא) וההסבר נתן הר״ן ״מיגו דאתקצאי בבין השמשות, אתקצאי לכולא יומא״ אין מוקצה לחצאין.

והסוד: קערה, נר ועששית אלו כינויים לספירת המלכות. השמן אלו המוחין המחיים את הספירות וזו ההדלקה הרוחנית, ואסורים בטלטול גם לאחר שכבו כי ״לא זזה שכינה עד שעשתה רושם״ ומכאן למדו שיציאת הצדיק מהמקום עושה רושם. מכאן תבין להלכות כיבוד אב ואם שלא ישב על מקומו.

רבי שמעון אוסר בטלטול בעת שדולק ואילו לאחר שכבה מותר כי לית ליה מוקצה ושרי דהיינו לאחר סילוק המוחין המה יעלו בהר.

אבל נר שלא הדליקו בו באותה שבת אפי׳ הוא של חרס דמאיס ואפילו של נפט מותר לטלטלו

הפשט: כתב הב״י שכלי שמלאכתו לאיסור לא נאסר ודעתו עליו.

הסוד: הדלקה רוחנית היינו המשכת מוחין. סילוק המוחין דומה למיתה באדם הגשמי. לכן אם לא היתה הדלקה בשבת ולא היה סילוק מוחין לכן אין כאן מיתה והכלי שלא היה בו שינוי נותר כפי שהיה ולכן מותר בטלטול.

וכל מנורה בין גדולה בין קטנה: אם היא של פרקים שמתפרקת, או אפי׳ אינה של פרקים אלא יש בה חריצים סביב ודומה לפרקים אסור לטלטלה:

כתב הב״י שהרב פסק כרבי יוחנן במסכת שבת פרק כירה (דף מה ע״ב) שמנורה שיש בה פרקים או נראה לבני אדם שיש בה פרקים אסור לטלטלה. וקשה, אם נפסקה הלכה כבית הלל שאין בניין וסתירה בכלים מדוע אסר לנו הרב? ויש לומר שהרב התיר במנורה גדולה ואסר בקטנה.

והטעם הסודי: מנורה זו ספירת המלכות והארי הקדוש אומר שזה פרצוף רחל. קטנה בזמן קטנות וגדולה זה זמן גדלותה. טלטול המנורה היינו להעלות אותה אל ז״א טרם זמן גדלותה וכמ״ש בדהע״ה פגה אכלה היינו טרם זמנה. אבל בזמן גדולתה טלטול שרי.

סימן ר"פ

וקורא ק״ש כבשאר הלילות.

הפשט: בקריאת שמע מקבל אדם על עצמו עול מלכות שמים ועול מצוות ומקיים ייחוד השם ואלו מצוות שאינן בטלות בשבת.

הסוד: יש חובה קריאת שמע תמיד כי בקריאת שמע מכינים את הנוק׳ לייחוד עם ז״א. אמנם גם בחול יש שינוי בין יום לחבירו וכל שכן בשבת כמבואר באריכות בספר פרי עץ חיים שער התפלה פרק ז׳.

ויהא זהיר לקיים עונתו כדאיתא בכתובות בפרק אע״פ יהודה בריה דרב חייא חתניה דר׳ ינאי הוה שכיח ויתיב בבי רב וכל בי שימשא הוה אזיל לביתיה וכי הוה קאתי הוו קא חזו קמיה עמודא דנורא יומא חדא משכתיה שמעתיה ולא אתא כיון דלא חזו ההוא סימנא אמר להו ר׳ ינאי כפו מטתו שאלמלא יהודה קיים לא ביטל עונתו. לשון הרמב״ם תשמיש המטה מתענוגי שבת הוא לפיכך עונת תלמידי חכמים הבריאים לשמש מטותיהן מליל שבת לליל שבת.

הפשט מבואר בדברי הרב.

בסוד האריכו לבאר עניין זה כי הזיווג התחתון מעורר את הזיווג העליון.

ומותר לבעול לכתחלה לבתולה בשבת ואין בו לא משום חובל ולא משום צער לה:

כתב הב״י שזו מסקנת הגמרא בכתובות (דף ז ע״א) והלכתא מותר לבעול בשבת.

הוסיף וכתב כתב בספר חמדת ימים – שבת קדש – פרק ט״אכן צריך ליזהר שיעשו להם חופה כדינה בערב שבת בשעת ברכת נשואין דאז חיבת חופה קונה לכל דבר, אך לא כמנהג שראיתי בקושטנדינא להעמיד אותם בפתח השער ופורסים עליהם טלית בלבד שיש הרבה מהחכמים המפקפקים על חופה כזאת שחופה כזאת אינה קונה ונמצא קונה אותה כשיבעול אותה בשבת. ומה שנהגו לייחד אותם מבעוד יום בחדר מיוחד לתקן את זאת, ישתקע הדבר ולא תעשה כזאת בישראל כי החתן בתוקף אהבתו איתה יחטיא אות ברית קדש ולא ימנע מבא לידי קישוי אבר אשר חכמים

הגידו המקשה עצמו לדעת יהא בנידוי וכו׳, וכבר צווחו על מנהג הרע הזה קמאי דקמאי אשר קדמוני, ומקשה לבו יפול ברע״ה:

הסוד: בתולה זו כנסת ישראל והיא נקראת (דברים כט, יט) בתולת ישרא׳ל. כשהיא בתולה היא אינה ממותקת ויש בה ה״ג מנצפ״ך והם ה׳ שמות אלקים שהם ג׳מ׳ ״תל״ ושאר האותיות ג׳מ׳ י״ג כמנין אותיות שיש בשם אלקים מלא: אלף למד הי יוד מם. הבעילה עושה בה את הכלי ממנו מעלה מ״ן לז״א ונקרא ״ההוא רוחא דשביק בה בעלה״. החתן מייצג את הקב״ה ז״א. נמצא זה הבועל בשבת מייחד הדודים.

כעת אגלה לך סוד המילים ״חתן״ כלה״. נדבר על ספירות אמא ז״א ונוק׳. אמא נותנת כחות לז״א (חתן) כדי להתייחג עם הנוק׳ (כלה). הכחות של אמא הם שם אה״ה שנכתב בג׳ סוגי מילויים: יודין אלפין וההין כזה: אלף הי יוד הי (ג׳מ׳ קס״א). אלף הא יוד הא (ג׳מ׳ קמ״ג) אלף הה יוד הה (ג׳מ׳ קנא) סה״כ ג׳מ׳ תנ״ה וכאן נוסיף ג׳ שמות אלו (אחד לכל אחד) נקבל תנ״ח שאלו אותיות חתן.

שם יהו״ה מייצג את ד׳ פרצופים הבאים: אות י׳ מייצג את פרצוף אבא, ה׳ ראשונה את אימא, ו׳ את ז״א ואות ה׳ אחרונה את הנוק׳. ז״א והנוק׳ הם החתן והכלה. החתן מתייחד עם הכלה דרך היסוד הנקרא ״כל״ והיא כאמור ה׳ אחרונה שבשם והנה קבלנו כלה.

רמז: חתן וכלה = 519 כמו ״זה (12) בית (412) יפה (95).

מוסר: נמצאנו למדים על חשיבות שמירת כבוד האשה והבעל כי הם מסמלים את הקב״ה והשכינה.

אמרו חכמים ״איש ואישה זכו, שכינה ביניהם״ נאמרו בזה פירושים לרוב. אבל מה ההפרש בין ״איש״ ו״אשה״? ההפרש הוא ה׳ וזו השכינה שהיא אות אחרונה שבשם ה׳. עוד, כידוע השכינה מקבלת אליה ד׳ שמות קדושים ״ע״ב ס״ג מ״ה ב״ן״ העולים 232 כמנין רל״ב. כאשר נוסיף לזה מילת ״שכינה״ ג׳מ׳ שפ״ה נקבל 616 וזה מנין איש (311) אשה (306). על החתן והכלה להבין שהם עושים כעת שותפות עם הקב״ה שהוא השותף השלישי בוולד ולכן עליהם לגשת בכובד ראש אל הייחוד. הרמב״ן חיבר ״תפלה להיפקד בבנים״ תמצא אותה באתר ״דתיפייג״ נהגו להדליק נר ולתת צדקה לפני הייחוד וכל זאת כדי לזכות לנשמה טהורה לבנים.

סימן רפ"א

בשחר משכימין לבהכ״נ ומסדרין הברכות ופרשת הקרבנות ומשנת איזהו מקומן כסדר שאר הימים רק שמוסיפין וביום השבת ואומרים ברוך שאמר ופסוקי דזמרה ונוהגין להוסיף מזמורים לפי שאין בו ביטול מלאכה לעם.

וכך כתב גם בשער הכוונות – דרושי עלינו לשבח ונוסח התפילה דרוש א: ״הודו לה׳ קראו בשמו כו׳ מופתיו ומשפטי פיהו ולא פיו. ה׳ מלך ה׳ מלך ה׳ ימלוך כו׳ יאמר ב״פ מעומד ואח״כ פסוק והיה ה׳ למלך על כל הארץ כו׳ ג״כ מעומד ואח״כ ישב ויאמר הושיענו עד הללויה. ואח״כ אם הוא בחול יאמר למנצח בנגינות מזמור שיר כו׳ ואם הוא שבת יאמר מזמור השמים מספרים כבוד אל כו׳ ואח״כ יאמר סדר המזמורים שהם רננו צדיקים בה׳ עד סיום הלל הגדול כנודע״.

וכן בספר ספר פרי עץ חיים – שער עולם העשיה – פרק ב: ״אח״כ הודו לה׳ כו׳, ה׳ מלך וגו׳, הושיענו כו׳. ואם הוא בחול יאמר – אלהים יחננו וגו׳. אח״כ יאמר – ב״ש, ואם הוא שבת יאמר – השמים מספרים במקום אלהים יחננו. ואח״כ רננו צדיקים כר. וכל המזמורים ההם, ואח״כ יאמר ב״ש:

ובסדר זה נוהגים כיום הספרדים, אשכנז וספרד.

ונוהגין באשכנז לומר מיד ברוך שאמר אחר משנת איזהו מקומן ואח״כ כל המזמורים שמוסיפין. ובטוליטולא אומרים המזמורים תחלה ואח״כ ברוך שאמר ואח״כ מזמור שיר ליום השבת ויותר נכון מנהג אשכנז לומר כל המזמורים בין ברוך שאמר לישתבח כדי שיהא לכולם ברכה לפניהם וברכה לאחריהם. ובאשכנז אין אומרים מזמור לתודה בשבת לפי שאין תודה קריבה בשבת ואינו טעם של עיקר.

ואחר השירה מוסיפין ״נשמת״ שיש בו מענין יציאת מצרים לכך סמכוהו אצל השירה וחותמין בישתבח ואומר ש״ץ קדיש וברכו וקורין שמע בברכותיה ומוסיפין בברכה ראשונה שבח ותהלה להקב״ה.

כתב רבי חיים ויטאל זצוקל בשער הכוונות – דרושי עלינו לשבח ונוסח התפילה דרוש א: ״בשבת שאומרים נשמת כל חי ואח״כ אומר ובכן ישתבח שמך כו׳ גדולה גבו׳ תהלה ותפארת ויקדים גדולה לגבורה כי כן הסדר בי״ס. וכן נזכר בזוהר פ׳ תרומה בא״י מלך גדול ומהולל בתשבחות התיו בחיריק כמ״ש הטעם לעיל בב״ש הבוחר בשירי זמרה מלך אל חי העולמי׳ אמן. ושמעתי מפי חכם א׳ כי שבח זה תקנו א״א ע״ה ונרמז בר״ת שאחר סיום הברכה. א״ל ההודאות ב״ורא כל הנשמות. ר״בון כל המעשים ה״בוחר בשירי זמרה. מ״לך אל חי העולמים. אמנם אני לא קבלתי דבר זה ממורי ז״ל.

והסוד: כתב בשער הכוונות – דרושי קידוש ליל שבת דרוש א ענין תפילת שחרית של שבת ״וביום שבת יכוין ג״כ לקבל בחי׳ נר״ן ושלשה דכורין מבחי׳ קדושת היום שהוא דכורא. ואמנם ג׳ המקומות שבהם צריך לקבל תוס׳ הנז׳ שמעתי בתחלה ממורי ז״ל שבברכו של קודם יוצר דשחרית יכוין לקבל תוס׳ הנפש דכורא ובסמיכות גאולה לתפלה יכוין לקבל תוס׳ רוח ובמוסף במלת אי״ה מקום כבודו כו׳ יכוין לקבל תוס׳ נשמה.

אבל אחר כך קבלתי ממורי ז״ל את הכוונה הבאה: דע כי מן התחלת תפלת שחרית מן סדר הקרבנות עד נשמת כל חי כו׳ נכנסו בחי׳ אורות המקיפין של בחי׳ המוחי׳ דז״א מבחי׳ המקיף העליון הנק׳ אות מ׳ דצלם דאי׳ ובס׳ נשמת כל חי אז נכנסין המקיפין דאות מ׳ דצלם דאבא וז״ס נשמת כל חי ר״ת נכ״ח שהם כמנין ג׳ הויות שהם ג׳ מוחין חב״ד בבחי׳ אורות מקיפין מבחי׳ מ׳ דצלם דאבא והרי נשלמו ליכנס ברישא דז״א כל המקיפי׳ שלו מב׳ הצלמים דאי׳ ודאבא ולכן תכוין כי עתה באמרך ״נשמת כל חי״ לקבל חלק תוס׳ נפש דכורא שבך מבחי׳ יום שבת דכורא כנ״ל. והנה ענין סוד נשמת כל חי הוא בחי׳ תוס׳ קדושת שבת בעולם היצירה כנודע כי תיקון נשמת כל חי הוא בסדר הזמירות שהם ביצירה כי סדר יוצר אור כו׳ הוא בבריאה ותכוין בנשמת כל חי כו׳ כי מלת **כל חי** הוא בג׳ ס״ח אהי״ה הוי״ה אהי״ה והם בג׳ חיים והם סוד התפילין הנק׳ חיי המלך. והכונה היא כי זה הוא תמורת התפילין שבימי החול״.

והיה תמה א״א ז״ל על מה שנוהגין בכל המקומות שהקהל אומרים מקצת הברכה וש״צ גומרה.

קרא לשמש ויזרח אור ראה והתקין צורת הלבנה פירוש כשקרא לשמש להאיר וראה שיבאו העולם לטעות אחריו לעבדו אז התקין

צורת הלבנה כדי שימנעו מלטעות אחריו כאשר יראו כי הם שנים וצריכה הלבנה לעזור את השמש בלילה להודיע שלא יספיק לעולם בשמש לבד. וי״מ ראה והקטין ומפרשים אותו על הקטרוג.

אמירת אל אדון התבארה בס״ה תרומה (דף קל״ב ע״א) שם התבאר שאמירת אל אדון היא בבינה. למרות שאין אותיות רבתיות אך כיון שאותיות א׳ ב׳ יש שורה בת חמש תיבות זה מצביע על חמשים שערי בינה (פירוש הסולם) ומעיד על חשיבות הפיוט הזה. שאר השורות ארבע ארבע תיבות למעט שתי שורות אחרונות בהן יש שש תיבות כל אחת וזה יוצר י״ב תיבות כנגד י״ב שבטי ישראל. (אור החמה). למזמור יש כ״ב שורות כנגד כ״ב אותיות התורה (רזיאל המלאך). כל זה בשבת אולם בחול יש תיבה אחת לכל אות באמירת ״אל ברוך גדול דיעה וגו׳.

כתב בשער מאמרי רשבי פרשת יתרו: ״ענין זה הוא בשבח שתקנו אנשי כנסת הגדולה לומר בתפילת שחרית דיום השבת אל אדון על כל המעשים כו׳ והנה אמר כי שתי אותיו׳ האחרונו׳ מן האלפ״א בית״א שהם ש״ת. אשר הם כללא דאורייתא רוצה לומר שכוללין כל האותיות לפי שהם סיום כל האלפא ביתא כאשר אלו שתי אותיות ש״ת מבטשי בשתי אותיות הראשונו׳ שהם א״ב אז יוצא מן אותיות ש״ת שית שבטין ושית שבטין שהם כנגד י״ב תיבות שיש בשבח יתנו לו כל צבא מרום תפארת כו׳ עד וחיות הקדש ששה באות ש׳ וששה באות ת׳. וכאשר הוא להפך שאותיו׳ א״ב מבטשי בשית. אז יוצאין מן א״ב ה׳ וה׳ אתוון שהם אל אדון כו׳ ברוך ומבורך כו׳ ואלו הם סוד המלכא קדישא. אבל בחינת הכרסייא קדישא דמלכא קדישא יתיב עלה הם י״ח תיבו׳ אמצעיו׳ מן ג׳ ועד ר׳ ובכל אחד ואחד ד׳ תיבות הרי כולן ע״ב תיבין. וכל זה תבין מן פ׳ תרומה בדף קל״ב ע״ב. ומ״ש לעיל ועאל במרגלא תתאה ואתישב שמא אחרא תחותיה ואיהו י״ה כו׳ זה תבין במה שביארנו בביאור מ״ש ז״ל פסיעה גסה נוטלת אחת מת״ק ממאור עיניו של אדם וע״ש. תם:

כתב בספר תולעת יעקב: אל אדון על כל המעשים. (זוהר שם קלב, א) שבח זה באל״ף ב״ת בריוח בין אות לאות, להראות שהוא כנגד העולם שהכל שם בריוח גדול, הוא עולם הנשמות הנקרא שבת הגדול. ותמצא שתי אותיות ראשונות באות בחמשה תיבות, כנגד חמשים שערי בינה, ושתי אותיות אחרונות באות בשש תיבות,

כנגד שש הויות הנאצלות מאם העולם, והאותיות האמצעיות באות בארבע תיבות, כנגד המרכבה מרכבת הרוכב בשמי שמי קדם. ובשתי אותיות ראשונות ואחרונות יש כ״ב תיבות, כנגד כ״ב אותיות גדולות סוד אלפא ביתא רבתי שהיא כנגד ה״א ראשונה. ובאותיות אמצעיות יש ע״ב תיבות כנגד השם הקדוש העליון בן ע״ב אותיות שהקב״ה מתעטר בו ובו מתעטרת עטרת שלמה, והזוכה לזה יזכה לשבחו לעולם הבא. ואמר המאור הקדוש רשב״י ע״ה (זוהר שם רה, ב) כי כששבח זה עולה למעלה נוטלין אותו ששים מרכבות ומעלין אותו להעטיר בו כמה מאורות, וכמה צדיקים שבגן עדן מתעטרים בו ועולים עד כסא הכבוד, ושם עומדים עד שאומרים קדושת מוסף, ואז עולין ליזון מזיו העליון כל המאורות והנשמות ההם, ולפיכך שבח זה גדול ונחמד למעלה:

חשוב לזכור ולהזכיר מ״ש בספר ״שער התפילה״: ״אל אדון על כל המעשים וכו׳ דעת ותבונה סובבים ״הודו״ ולא יאמר אותו.

״שרפים וחיות ואופני קדש ככתוב בתיקונין תיקון שבעים כי כן סדרן. ולא יאמר: ״שרפים ואופנים וחיות הקדש״ כי שרפים בבריאה וחיות ביצירה ואופנים בעשיה:

כתב בספר ״מחברת הקודש״: אל אדון תכוין שהמלכות הנקראת א״ל אדנ״י נוסף בה קדושה ונעשה אדנ״י במילוי העולה תרע״א. והנה ״אל״ עם תרע״א עולה ״שבת״, כי עתה הוא קדושת יום שבת ממש. וז״ס א״ל אדון א״ל אדנ״י רק אדני נקבה ואדון זכור גם ר״ת א׳ל א׳דון ע׳ל כ׳ל ה׳מעשים (וכו׳) עולים במספר שב״ת. וצ״ל דעת ותבונה סובבים הודו ולא אותו ויאמר שרפים וחיות ואופני הקודש ולא אופנים וחיות הקודש כי הוא היפך סדר העולמות ב״ע:

ונוהגין באשכנז ובצרפת לומר ״לאל אשר שבת״ ורב עמרם גם כן כתב ובטוליטולא א״א אותו.

כתב בספר ילקוט הראובני: ״לאל אשר שבת ניתקן ע״פ המדרש ברא הקב״ה שר לכל בריה ובליל שבת בראשית ישב על כסא כבודו וקראם כלם ובעמדם לפניו עמד מכסאו והושיב בו שר של שבת ובראותם כך עמדו ואמרו שירות ותשבחות לשר של שבת מזמור שיר ליום השבת אמר הקדוש ברוך הוא לו אתם אומרים שירה ולי

אין אתם אומרים שירה? כיון ששמע שר של שבת כך שטוב בעיני הקב״ה לומר שירה לפניו מיד ירד מן הכסא וצוה ואמר טוב להודות לה׳ וענו כלם ואמרו לזמר לשמך עליון:

כתב בספר הרימון (חלק ד) ״ואמנם לאחר סיום השבח (של אל אדון) יש תקון המתוקן על זה השבח בסוד השבת המשורר בעתות כאל נעים זמירות ישראל בהיות השבח על שביתת המלאכה מכל מעשה בריאת העולם. ועל כי הוא יתברך נתתקן הכסא שלם בשם שלם ביום השביעי. וזהו לאל אשר שבת מכל המעשים וגו׳. וזהו ויום השביעי משבח ואומר מזמור שיר ליום השבת וגו׳. על כן מעלת השבח המשובח ביום השבת הוא מעלת שבח על כל השבחות. ועל זה תיקון גדול הוא במעלת מהלליו ורוב פעליו. אשרי העם שככה לו אשרי העם שי״י אלהיו. סוד התפלה מיושב כמו בחול כאשר אמרנו בסוד תכונתו:

ועומדין להתפלל ומתפלל שלש ראשונות ושלש אחרונות וקדושת היום באמצע וחותם מקדש השבת:

פי׳ ״ישמח משה״ כשהיו אבותינו במצרים וראה משה כובד השיעבוד שהכבידו עליהם בקש מפרעה שיתן להם יום אחד בשבוע שינוחו בו ונתנו לו ובחר ביום השביעי וכאשר נצטוו על יום השבת שמח משה שבחר בו וזהו ישמח משה במתנת חלקו. ויש מפרשים משום הא דכתיב לדעת כי אני ה׳ מקדשכם (וכדאיתא שבת י: ביצה טז.) אמר לו הקב״ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם ועל כן תקנו ישמח משה באותה מתנה. ויש בו נ״ה תיבות כנגד נ״ה תיבות שיש מ״אך את שבתותי תשמורו עד ויתן אל משה ככלותו״ וזהו שתקנו בעמדו לפניך על הר סיני שפרשת ויתן אל משה סמוכה לפרשת שבת.

עניין זה התבאר בס״ה כמה פעמים כדלקמן:

א. בס״ה פ׳ בשלח (דף נח עא) שבשעה שירד מרע״ה עם התורה היו פניו מאירים בכל הרקיעים וכל צבא השמים הזדעזע מאור פניו. כיון שחטאו ישראל בעגל הסתלק האור ההוא

ולאחר שהרבה בתפלות חזרה לו הארת האור ההוא ומזה קרן עור פניו.

ב. בס״ה ויקהל (דף רה ע״ב) וכן בספר תיקו״ז (תיקון כא דף נו ע״א) כתב שישמח משה שסודו תפארת במתנת חלקו שזו המלכות כביכול אמר תשמח תורה שבכתב במתנת חלקה שזו תורה שבעל פה.

ג. ברע״מ (עקב דף עדר ע״א) ובספר תיקו״ז (תיקון חי דף ל״ד ע״א) הסבירו שמתנת חלקו אלו מ״ט שערי בינה שהשיג. בהמשך תיקון חי (דף לז ע״ב) מסביר ש״משה״ היינו כל צדיק שהעלה את השכינה זוכה ממנה למתנה וזה רוח הקודש.

ד. בתיקון כא מספר תיקו״ז (דף נט ע״א) כתב ששער החמישים של הבינה ניתן למרע״ה במתנה. ממשיך את הביאור בדף פ״ה ע״א ואומר שמרע״ה זכה לשער הנון של שערי בינה ושגרו במתנה לבני ישראל, כעין זה המקדש משייר בכוס של ברכה ומשגרו במתנה לאנשי ביתו.

נקדים ונאמר כי הטעם שהביא רבנו יעקב המחבר נזכר בספר הכוונות הישן משנת ת״פ.

מסביר האר׳ הקדוש בשער הכוונות – דרושי קבלת שבת דרוש א ענין הבו לה׳ : ״ גם תכוין כי ר״ת מ׳זמור ש׳יר ל׳יום ה׳שבת הם אותיות למשה. כי נודע כי האצילות נקראת משה כנז׳ בזוהר פ׳ פקודי בסוד ויביאו את המשכן אל משה. וכוונתינו עתה כי אנו מעלים עתה לעולם הבריאה אל משה שהוא עולם האצילות.

גם תכוין אל מה שביארנו בענין ישמח משה במתנת חלקו כי כשעלה מרע״ה אל הר סיני לקבל התורה נתנו אליו אלף חלקי אורה הנרמזים באלף רבתי דאדם שת אנוש בד״ה. וכשחטאו ישראל בעגל נסתלקו ממנו בעון ישראל ולא נשתייר בו רק חלק אחד מן האלף והיא סוד האלף זעירא דויקרא אל משה. ולפי שמשה לא אבדם ע״י חטא עצמו אלא בעון ישראל לכן הקב״ה משלים אליו אלו האלף חלקי׳ מחלקם של ישראל שהם בחי׳ אותם האורות והעטרות והעדיים שקבלו ישראל בהר סיני ואח״כ נתנצלו ונתפרקו מהם כמש״ה ויתנצלו בני ישראל את עדיים מהר חורב ומשה נטלם ונשלם בחלקם של ישראל. והנה בכל ע״ש בבוא ליל השבת חוזר מרע״ה לקחת אותם הארו׳ של אלף חלקים שלו עצמם

שנאבדו ממנו ולוקחם בסוד תוס׳ קדושת שבת וכיון שלוקחם משלו הוא מחזיר לישראל אותם ההארו׳ שלקח מחלקם ואלו האורו׳ ניתנים לישראל בכל ע״ש בסוד תוס׳ קדושת שבת והבן זה. וז״ס ישמח משה במתנת חלקו פי׳ כי משה הוא שמח עתה ביום השבת במתנת חלקו עצמו הא׳ שנאבדו ממנו ועתה נתנו לו במתנה ביום השבת והכוונה לומר ולהגיד מעלת מרע״ה כי אעפ״י שניתנו לו בתחי׳ האורו׳ והכתרי׳ מחלקם של ישראל, הנה הוא שמח בחלקו ודי לו בזה ותיכף מחזיר הארותיהם של ישראל להם ואינו נוטלם לעצמו כי חפץ הוא לזכות את הרבים ואינו אומר כיון שאני לא חטאתי והם חטאו בעגל ובעבורם אבדתי שלי א״כ גם עתה אעכב את שלהם בידי. אמנם הוא שמח במתנת חלקו ואז מחזיר להם חלקם ונמצא כי בזה ניכרת מעלת מרע״ה ״כי עבד נאמן קראת לו״ כי אעפ״י שהפקיד הש״ת בידו פקדון חלקם של ישראל הנה עתה ביום שבת הוא עבד נאמן להחזיר הפקדון לבעליו והם ישראל וביאר מה ענין מתנת חלקו הנזכרת? ואמר כי היא ״כליל תפארת אשר בראשו נתת בעמדו לפניך על הר סיני״ ונאבדה ממנו ועתה חוזר הש״ת ליתנה לו במתנה.

עוד, כתב הרב בשער הכוונות – דרושי קידוש ליל שבת דרוש א ענין תפילת שחרית של שבת: ״ גם תכוין כונה אחרת והיא זאת כי משה הוא בחינת ז״א אשר עד עתה כל ההארות שקבל היה משלו שהם בחינת המקיפים דצלם דאו״א שנכנסו בו בבחי׳ פנימיות ולכן אין לו בזה שמחה יתירה אבל עתה אשר עלה במקום או״א עצמם כנז׳ אין זו מחלקו רק מתנה גמורה חדשה שנתנו לו אביו ואמו ונעש׳ עתה המתנה ההיא חלקו ממש ויורש מקום אביו ואמו ולכן עתה הוא שמח במתנה זו שנתנה לו לחלקו ממש וזהו ״ישמח משה במתנת חלקו״. וביאר כי שמחה זו הגיעה לו עתה ביום השבת אבל ימי החול אז אין לו שמחה זו לפי שאז הזווג שלו הוא בבחי׳ עבד נאמן מטטרון כי ע״י נעשה הזווג בימי החול כנודע. וזהו ישמח משה במתנת חלקו שניתן לו עתה ביום השבת וטעם שמחה זו היא לפי שבימי החול עבד נאמן קראת לו וע״י העבד נאמן היה זווגו נעשה אבל עתה אינו כן.

סיכם את הסוגיה בספר מחברת הקודש – שער השבת: גם תכוין כי הלא ביארנו בסוד ״ישמח משה״ כשעלה משה להר סיני לקבל תורה נתנו לו אלף חלקי אור, סוד אלף רבתי דאדם שת אנוש. וכשעשו ישראל העגל נאבדו ממנו בעון ישראל ונשאר לו חלק א׳ לבד מן האלף לכן א׳ דויקרא זעירא. אמנם משה לא חטא שיאבדו ממנו לכן

הקב״ה משלים לו משל ישראל והם האורות והכתרים עדיים של ישראל שהתנצלו מהר חורב ונתנו למשה אח״כ להשלים לו מה שניטל ממנו בעבורם.

אמנם בכל ערב שבת בלילה חוזר משה לקבל אותן אלף אורות ומקבל אותם בסוד תוספת שבת ואז מחזיר הכתרים לישראל ומאלו הכתרים יורשים ישראל תוספת (נר״ן ד)שבת בכל ע״ש וז״ס ישמח משה במתנת חלקו פי׳ כי ביום שבת ניתנים למשה מתנת חלקו שנוטל ממנו והוא שמח במה שהחזיר לו הקב״ה. והדבר פשוט שישמח בו. אך הסוד לומר שאינו רוצה לעכב הכתרים שלקח מישראל כי כיון שנתנו לו חלקו הוא ישמח בחלקו ואינו מתאוה לחלקם של ישראל ואז מחזיר לישראל את חלקם ואינו אומר אחר שלא חטאתי והם חטאו וכבר זכיתי בחלקם ואני אקח את שלי ושלהם ״כי עבד נאמן קראת לו״ וביאר מה הוא מתנת חלקו ואמר מה שהוא ״כליל תפארת״ אשר ״בראשו נתת לו בעמדו לפניך על הר סיני״ ונאבד ממנו ברדתו מן ההר ״ושני לוחות אבנים הוריד בידו״ וניטל ממנו אותו הכליל תפארת וזהו מתנת חלקו שלוקח עתה ביום שבת. והנה בכל ערב שבת מקבלים ישראל תוספת נשמה מן אותן הכתרים שנטל משה וזה תכוין במלת למשה בר״ת דמזמור כנזכר. ותכוין שביום השבת ראוי לשורר ולזמר כי נותנים לו למשה חלקו ואנו יורשים ממנו התוספת שבת של חלקינו כי תוספת שלנו יש למשה בימי החול.

גם תכוין כי מרע״ה הוא זריז בכל ע״ש להעלות כל הנשמות הנתונות בקליפות ואין יכולין לעלות או [אז] נשמות של כל בני אדם שאין להם זכות לעלות הנה מרע״ה יורד בכל ע״ש וכמה צדיקים עמו כפי בחינתם ומעלים הנשמות למעלה בין נשמות המתים ושל החיים:

ואם לא הזכיר של שבת מחזירין אותו. אם עקר רגליו חוזר לראש ואם לא עקר רגליו חוזר לשל שבת ומחזיר ש״צ התפלה.

ואומרים באשכנז בקדושה של שחרית ממקומך מלכנו ואז בקול רעש גדול.

״אז בקול רעש גדול וכו׳ לא נזכר בס״ה ובכתבי הארי הקדוש וכן לא נזכר בשאר ספרי הקבלה.

והכי שדר רב נטרונאי ריש מתיבתא דמתא מחסיא מנהג בכל ישיבות לומר בקדושה כתר יתנו לך וממקומך מלכנו ואז בקול רעש גדול. ובמוסף של שבת וי״ט ויה״כ ובנעילה אנו אומרים פעמים ולהיות לכם לאלהים אבל בר״ח ובחולו של מועד אין אומרים אותו ואומר ש״צ קדיש שלם.

ומנהג בספרד לומר ״אתה הראת״ קודם ס״ת לפי שנאמר על קבלת התורה והיא ניתנה בשבת:

כתב בספר תולעת יעקב – סתרי תפלות שבת ומועדים וטעמם: ״ואח״כ אומר שליח ציבור אתה הראת לדעת כשמוציא ס״ת. והטעם כי פסוק זה נאמר על קבלת התורה, והתורה נתנה בשבת (שבת פו, ב). והנה יש בו ח׳ פסוקים כנגד ז׳ קולות שנתנה בהם התורה (כדאיתא בספר הבהיר) וז׳ שעולין לקרוא וז׳ ימי בראשית, והשמיני כנגד המפטיר. והנה הם תורה נביאים וכתובים, כי הכל ביחוד שלם בשבת. והנה התחיל בשל תורה ואח״כ כתובים ואח״כ נביאים, להורות איך הכלה שמורה בכל וערוכה כמ״ש (זכריה ב, ט) ואני אהיה לה נאם ה׳ חומת אש וגו׳. וסוד הפסוק כי בקבלת התורה הראו ישראל וידעו כי ה׳ הוא האלהים, אלו הב׳ שמות איך הם אחדות אחד ולא יתפרדו, והם סוד תורה שבכתב ותורה שבע״פ שקבלו, ועל ידם מתיחדים ב׳ השמות האלה כשנזהרים בהם כראוי, וכן ראו בעמדם על הר סיני והשיגו באמתות כי כן נאמר (דברים ה, ד) פנים בפנים דבר ה׳ וגו׳, ומשם ידעו כי אין עוד מלבדו. ויש בו י׳ תיבות כנגד י׳ דברות וי׳ מאמרות שהם נכללים בב׳ שמות שבו:

סימן רפ"ב

ומוציאין ס״ת וקורין שבעה דתניא בפ׳ הקורא את המגילה ״כל יום שיש בו מוסף ואין בו י״ט כגון: ר״ח וחולו של מועד, קורין ד׳. וביו״ט ה׳ וביה״כ ו׳ ובשבת ז׳.

הטעם הפשטי מוסבר בגמ׳ מגילה (דף כב ע״ב): ״נקוט האי כללא בידך כל דטפי ליה מילתא מחבריה טפי ליה גברא יתירא. הלכך בראש חודש ומועד דאיכא קרבן מוסף קורין ארבעה. ביום טוב דאסור בעשיית מלאכה חמשה. ביום הכפורים דענוש כרת ששה. שבת דאיכא איסור סקילה שבעה.

והסוד התבאר בספר הכוונות הישן (דפוס שנת ת״פ): ״והנני בא לבאר לך סוד הס״ת. שבעה עולים לס״ת בשבת הם תרין עטרין לז״א, דהיינו ס״ת שאנו ממשיכים אותם מנה״י דאימא ומנה״י דאבא ומיסוד דא״א שהוא רצון, ולפי שהוא נהר יוצא מעדן, שאינו פוסק והולך, מוסיפין עד לעולם.

ביום כפור – ששה, שאין בו זווג, היינו להמשיך העטרין לאבא ואימא, לא מהמייחד שעליהם.

בימים טובים – חמשה, שעקר העטרין שבו מאימא, כנרמז בפסוק (ויקרא כג, ד), אלה מועדי ה׳ – ר״ת אמ״י, והיא בעלת ה׳ כנודע.

בחול המועד וראשי חדשים – ארבעה, שז״א (ס״א, ונוקביה) יונק מיסוד אבא ואימא ומן החסדים שבזה ומן הגבורות שבזה, לפיכך הרביעי שהוא מגבורות אימא קורא קרבן היום, לקרב האותיות שלא תהיינה הגבורות מעכבות.

ושאר הקריאות די להמשיך מנה״י באימא, לפיכך העולים הם שלשה בלבד:

ולמעלה בתפלת החול כתבתי דין קריאת התורה וברכותיה אין פוחתין מז׳ אבל מוסיפין עליהן.

כתב מרן הב״י: ״אין פוחתין מהם אבל מוסיפין עליהם״ ומדברי רש״י נראה [א] דאבל מוסיפין עליהם קאי אשבת ויום הכפורים ויום טוב וכן מצאתי בתשובת מהר״מ (דפוס פראג סי׳ קי) וכן דעת הרמב״ם בהלכות תפילה פרק י״ב (הל׳ ט״ז) וכן כתב רבינו בסמוך, ודלא כיש מפרשים שכתב הר״ן (י״ב ע״ב ד״ה מתני׳) דלא קאי אלא אשבת לחודיה אבל באינך יומי אין מוסיפין (א), ומ״ש רבינו אין פוחתין משבעה אבל מוסיפין, היינו בשבת ומינה לכולהו יומי דאין פוחתין לכל אחד משיעור הקצוב לו, ובענין אבל מוסיפין סמך על מה שכתב בסמוך דהיינו בשבת ויום טוב ויום הכפורים אבל בשאר ימים אין מוסיפין:

הכל עולין למנין שבעה אפי׳ אשה וקטן אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בציבור מפני כבוד ציבור

הפשט: כתב מרן הב״י: ״הכל עולין למנין שבעה אפילו אשה וקטן וכו׳. שם (מגילה כג). וכתבו הגהות מיימון פרק י״ב מהלכות תפילה (אות ס) כתב הר״מ דאין לקרות כמו כן [עבדים] כנענים בתורה אלא

לשביעי כדאמרינן הכל משלימין לשביעי וכו׳ ואם אמו מישראל מותר כדאמרינן (יבמות מה ע״ב) גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר עכ״ל. וכתבו עוד (שם אות ע) בשם הירושלמי (ברכות פ״ז ה״ב) דאימתי [קטן] עולה למנין שבעה חד אמר כדי שידע בטיב ברכה וחד אמר משידע למי מברכין וכן פסק מהר״ם עכ״ל:

הסוד התבאר בס״ה פ׳ ויקהל דף ר״ו ע״ב. ותורף דבריו: בשני וחמישי בימי החול קוראים שלושה כנגד נה״י דאבא המלובשות בנה״י דז״א. בשבת עולים שבעה כנגד ז״ת דאבא. אח״כ יוצאים מאבא ט׳ מדרגות ומתלבשות בז״א ולכן עולים תשעה: ג׳ במנחה של שבת, וג׳ ביום שני וג׳ ביום חמישי.

כתב בספר מחברת הקודש – שער השבת: ״הוצאת ס״ת כבר ביארנו ביום שני וה׳ שהוא יסוד אבא שבתוך ז״א שמתגלה לחוץ אל יעקב ורחל. אמנם שם ביארנו כי בחול אין מתגלים רק נה״י דאבא לבד ג״פ תתאין שהם בנה״י דז״א אך עתה נתגלים כולם חוץ מג״ר והוא כי הלא ז״א עולה באו״א עד ג׳ אמצעית שבו ונמצא שעלו בג״ת דאבא. לכן עתה אותם הז׳ הם נתגלים בסוד הס״ת אך בחול שלא עלה יעקב רק עד נה״י דז״א אינו עולים אלא ג׳ אך הם סוד ז׳ נגד ז״ס שעלה הז״א עתה במקום אבא והנה ז׳ העולים אלו כהן חסד. לוי גבורה. ישראל ת״ת ב׳ אחרים נ״ה. ששי ביסוד. ז׳ במלכות.

ועתה נבאר לך טעם הנזכר בזוהר על ר׳ כרוספדאי חמיד לבא דמיומו לא סליק לס״ת אלא ששי דאיהו צדיק בו ירוץ צדיק ונשגב. הנה נודע כי ה״ח מתפשטים תוך הז״א ומגולים שבהם הם המובחרים והמגדילים את כל הז״א. אמנם בימי החול אין גילוי רק בנה״י אך עתה שעל׳ הז״א עד ג׳ אמצעות דאבא הנה כל הז״ת הם אור מגולה. אמנם כבר ידעת כי כל מה שמתגלה מאבא הוא יסוד לבדו כי נ״ה אין מתגלים לעולם כי תמיד הם מתלבשים בנה״י דאימ״א רק יסוד אבא לבדו הוא מתגלה כי כבר נפסק יסוד אימא. אך מה שאנו אומרים כי כל הז״ת הם מגולים הענין הוא כי כיון שהחסדים הם גדולים מכה האור בכל הצדדים. וב״ה דאבא ומתגלה אורם מבפנים אך ודאי אינו נקרא גלוי אלא היסוד. והנה אין כאן גלוי רק ב״ש ת״ת ויסוד כולו נמצא כי הגדול שבכולם הוא יסוד כי כולו מגולה לכן ר׳ כרוספדאי לא הוי סליק לס״ת אלא ששי כי הוא מקבל אור המגולה בכולו. אמנם אחר היסוד הוא השלישי כי הוא מגולה רובו שהם ב״ש תחתונים שלו ואחרי אלו הב׳ הם שאר העולים ובהם יהיו המדרגות כפי גבהן כי חסד גדול מן הגבורות ואח״כ נצח ואח״כ הוד ואח״כ מלכות. אך יסוד ות״ת גדול מכולם

והשביעי קטן מכולם כי שם הארה מועטת כי אינה רק סוד העטרה לבד לכן הכל עולים למנין שבעה אפילו נשים ועבדים שהוא סוד השביעי כמ״ש בפוסקים.

ומפטיר מיבעיא אם עולה או לאו ואסיקנא דעולה לפיכך נוהגין בתענית וביה״כ במנחה ובט׳ באב שהשלישי מפטיר כיון שעולה למנין

כתב כבוד הרב המקובל רבי אברהם אזולאי זללה״ה בספרו ״אור החמה על זהר ויקהל (דף רז ע״א): ״ולכך המפטיר הוא היסוד שהוא מפטיר בנביאים שהוא מחובר עם נצח והוד וז״ש ותלת סטרין דאינון כללא דפרשתא דשבתא״.

ואין יכולין להוסיף על ג׳ (במנחת שבת או בחול) **אבל בשבת וביו״ט ויוה״כ שיכולין להוסיף נוהגין שבשבת השמיני מפטיר וביו״ט הששי וביוה״כ השביעי ואתי שפיר בין למ״ד עולה בין למ״ד אינו עולה שאם עולה והוסיפו עליהם אין לחוש שהרי יכולין להוסיף ואם אינו עולה הרי כבר קראו שבעה לפניו הלכך קורא שבעה וגומר עמהם הפרשה ואומר קדיש וחוזר וקורא עם המפטיר מה שקרא השביעי.**

כתב הר״ם מרוטנבורק שאם טעה ש״צ וסיים הפרשה עם הששי ואמר קדיש שאין צריך לקרות עוד אחר אלא יקרא עם המפטיר מה שקרא עם הששי ויאמר אחריו קדיש שהרי מפטיר עולה למנין שבעה. וא״א הרא״ש ז״ל היה אומר שאין לומר קדיש פעם אחרת:

סימן רפ"ג

מה שאין מוציאין בשבת ב׳ ספרים לקרות המוספין וביום השבת וגו׳ כמו שקורין ביו״ט פרשת קרבנות המוספין לפי שאין בפרשת קרבנות מוסף שבת רק ב׳ פסוקים ואין לקרות אלא מענינו של יום.

מה טעם אין קורין פחות מג׳ פסוקים על פי הסוד? לא מצאתי לכך דבר ברור בספרים. עלה בדעתי בס״ד רעיון הבא: כתוב בספר ״עץ

חיים״ שאין פרצוף פחות מג׳ ספירות ולכן לא פוחתין לעולה מג׳ פסוקים. ביום כה אייר עש״ק פ׳ בה״ב שאלתי את הרב ראש ישיבת המקובלים ״בית אל״ בירושלים כבוד הרב הגאון המקובל הרב ישראל אביחי שליט״א ואמר לי ״יישר כח, רעיון מקסים ואמית״ ע״כ. לפי זה כאשר עולים שלושה נבנית קומה של עשר ספירות כנגד כח״ב חג״ת נה״י וכנראה של ז״א שהוא בחינת תורה שבכתב.

ועוד טעם אחר דאיתא במס׳ תענית (כז:) אמר הקב״ה לאברהם תקנתי להם סדר קרבנות, בזמן שקורין אותם לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ומוחל אני על כל עונותם, ובמוסף שבת אין קרבן לכפר שכולם עולות (וזהו ״רצית קרבנותיה״ למה רצית קרבנותיה? לפי ששאר יום טוב כולן באין חטאת ובשבת כולן באין עולות):

סימן רפ"ד

ומפטירין בנביא מעניינה של פרשה, ואין פוחתין מכ״א פסוקים כנגד ז׳ שקראו בתורה שאין פוחתין לכל אחד מג׳ פסוקים ואי סליק ענינא בבציר מכ״א פסוקים כגון עולותיכם ספו על זבחיכם לא בעינן כ״א.

הטעם הפשטי הובא בב״י: ומפטירין בנביא וכו׳ ואין פוחתין מכ״א פסוקים וכו׳ עד וקורא אותו פעם שנית וכו׳. בפרק הקורא את המגילה עומד (מגילה כג). ותקנו למפטיר ז׳ ברכות. הכי איתא במסכת סופרים (פי״ד ה״א) ע״כ. לכאורה יש שתי ברכות לפני קריאת ההפטרה. ברם אינו כן והנה הסבר הב״י: ״ומ״ש ומה שמפסיקין כשמגיעין לכל דבריו האמת והצדק לא מפני שהוא סיום ברכה וכו׳. כן כתבו התוספות פרק ערבי פסחים עלה ק״ד (ע״ב ד״ה חוץ):

ההסבר הקבלי כתב בספר תולעת יעקב – סתרי תפלות שבת ומועדים וטעמם ״ואח״כ מפטירין בנביא מעין הפרשה, כי כן הכלה מעין תורה שבכתב והכל כלול בה, וחולקין כבוד למלכות״. כלומר לאחר שקראנו בתורה שהוא סוד התפארת חולקים כבוד למלכות שזו תורה שבעל פה ואלו הנביאים. ע״כ. ברם, קצת קשה שהרי

הנביאים אלו נצח והוד ולא המל׳?! ואכן כ״כ בספר שושן סודות כדלקמן:

הנה בספר שושן סודות – אות תצז – קריאה בתורה ובנביא שאל שאלה זו. והנה לשונו: הכ׳ (כלומר המצוה העשרים) יקראו בס״ת שבעה. אם מוסיפין לא יוסיפו יותר מי״ד שלא יבא טפל חמור על העיקר.

הכ״א (המצווה העשרים ואחד) ומפטירין בנביא ואין פוחתין מכ״א פסוקים. וכמו עולותיכם ספו על זבחיכם דסליק ענינא אף שאין בה כ״א פסוקים שפיר דמי.

ולמפטיר נתקנו ז׳ ברכות ג׳ לפניה וד׳ לאחריה. וסוד כל אלה הדברים נבאר בספרי העבודה, כי שבעה שנתקנו לעלות בתורה נגד שבעת רואי פני המלך ר״ל ז׳ ספירות הרואים את פני המלך ש״ת. (כלומר בינה. הסבר: ש״ת קיצור מילה ״תשובה״ וזו הבינה כך נקראה הבינה בזמנו וכ״כ פעמים רבות בספר הציוני׳) וכבר ידעת שכל נביאים נתנבאו בנצח והוד ולכן כל מקום שקורין בתורה שבכתב חוזרין וקורין בתורה שבע״פ. ואע״פ שכבר כלולה בתוך ז׳ העולים לתורה, עם כל זה ראוי ליתן לה זבח בפני עצמו וקדיש. וכלי המשכן יוכיחו. (דהיינו אע״פ שכל המשכן סודו מלכות עכ״ז יש הרבה מכלי המשכן שסודם מלכות כגון המזבח) וכבר התבוננת בסוד העולה שהמדה (כלומר ספירת המלכות) היא המתעלה עד רום שמי שמיא. (זו דרשת הרשב״י זוהר פקודי דף רלח ע״ב על הפסוק זאת תורת העולה היא העולה) לכן צריכין להפטיר כ״א פסוקים כחשבון אה״ה.

ואי סליק ענינא וכו׳ הטעם כי לא תחסום שור בדישו כי היא העושה הפסקות.

ואי איכא תורגמן אפילו לא קרא אלא י׳ פסוקים שפיר דמי שכל אחד חשוב כשנים הוא ותרגומו. והאחרון חשוב כשלשה לפי שאחר שתרגמו המתרגם חוזר וקורא אותו פעם שנית:

ותקנו למפטיר ז׳ ברכות כנגד ז׳ שקראו בתורה: ג׳ לפני ההפטרה וארבעה לאחריה. שלש שלפניה ב׳ מהם על קריאת התורה ואחד שלפני ההפטרה ״אשר בחר בנביאים טובים״ וכו׳ (ולכן סיום

לכאורה הנאמרים באמת, אינה ברכה אלא אמצע ברכה ולא נכון לענות אמן שם ונהגו לומר ״אמת״) ופותחת וחותמת בברוך.

כתב בספר חמדת ימים – שבת קדש – פרק יב ״(פ) וצריך המפטיר שיאמר הברכות בשפה ברורה ובנעימה קדושה קול ברמה כדי שיענו כל העם אמן, ויברך לפני ההפטרה ברכה אחת ״אשר בחר בנביאים טובים, וסיום הברכה אינו הנאמרים באמת אלא ובנביאי האמת והצדק״ ועל כן אין לענות אמן אחר הנאמרים באמת כי הוא באמצע הברכה, וארבעה לאחריה, ברכה ראשונה צור כל העולמים וכו׳ ופותחת בברוך ומסיימת בברוך האל הנאמן בכל דבריו, ולכן אין לענות אמן בהפסקת בין אמת וצדק לנאמן אתה כי הוא באמצע הברכה וכן כתבו התוספות בפסחים דף ק״ד ע״ב, וברכה שניה רחם והיא חותמת בברוך ואינה פותחת בברוך כדין ברכה סמוכה לחבירתה וכן השלישית והרביעית:

וד׳ לאחריה הראשונה פותחת בברוך וחותמת בברוך ומה שמפסיקין כשמגיעין לכל דבריו אמת וצדק, לא מפני שהוא סיום ברכה שהרי לא תקנו אלא שבעה ואם הוא סוף ברכה א״כ הוה להו ח׳. אלא כדאיתא במסכת סופרים שהיו נוהגין לומר שם דברי שבח וריצוי.

שנייה רחם והיא חותמת בברוך ואינה פותחת בברוך כדין ברכה הסמוכה לחבירתה

וכן השלישית שהיא שמחנו וחותם בא״י מגן דוד. כדאיתא בפרק ערבי פסחים (פסחים קיז:) דבצלותא מצמיח קרן ישועה דאפטרתא מגן דוד:

הרביעית על התורה וחותם בא״י מקדש השבת. ואם חל ר״ח בשבת פירש ר״י שאין המפטיר צריך להזכיר של ר״ח, וה״ר יונה פי׳ שצריך להזכיר ולומר את יום המנוחה הזה ואת יום ר״ח הזה אבל אין צריך לחתום בשל ר״ח ויכוין כל אדם לברכת הקורא בתורה ולברכת המפטיר שאין מתפללין בשבת י״ח ברכות וחסר הרבה ממאה ברכות ומי שיכוין לאלו הברכות ויענה אחריהם אמן יהא לו בהם תשלומין וקטן יכול להפטיר כדתנן המפטיר בנביא הוא פורס על שמע ואם היה קטן אביו או רבו פורסין על ידו.

ומחזירים ס״ת למקומה ונוהגים לומר בספרד מזמור הבו לה׳ בני אלים כשמחזירין הספר מפני שנאמר על מתן תורה וגם ז׳ ברכות של שבת נתקנו כנגד שבעה קולות שנאמרו בו:

סימן רפ"ה

וצריך ליזהר להשלים הפרשה עם הציבור דאמר רב הונא בריה דרב יהושע א״ר יונה א״ר אמי לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום אפי׳ עטרות ודיבון:

וכל המשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכין לו ימיו ושנותיו אפי׳ עטרות ודיבון פי׳ רבינו שלמה אע״פ שאין בו תרגום ולפירוש זה אפילו ראובן ושמעון וכיוצא בזה צריך לקרותו שלשה פעמים. ויש מפרשים דנקט עטרות ודיבון לפי שיש ספרים שכתוב בהם תרגום ירושלמי ונקט עטרות ודיבון אף ע״פ שאין צריכין כל כך תרגום ולפי זה ראובן ושמעון אין צריך לקרותו שלשה פעמים ומ״מ נהגו להחמיר כפירש״י. ואם למד הפרשה בפירש״י חשיב כמו תרגום שאין כוונת התרגום אלא שיבין הענין אבל אם קורא בשאר לעז לא:

ההסבר הפשטי מובא בב״י:

א. וצריך ליזהר להשלים הפרשה עם הציבור דאמר רב הונא בריה דרב יהושע וכו׳. בפרק קמא דברכות (ח.), ודברי הרמב״ם בפרק י״ג מהלכות תפלה (הכ״ה) כפירוש רש״י:

ומ״ש ויש מפרשים דנקט עטרות לפי שיש ספרים שכתוב בהם תרגום ירושלמי וכו׳. כן דעת ה״ר יונה (ד ע״ב ד״ה ואפילו) והרא״ש (סי׳ ח) הזכיר שני הפירושים וכתב שנהגו להחמיר כפירוש רש״י:

ב. ואם למד הפרשה בפירוש רש״י חשוב כמו תרגום וכו׳ אבל אם קורא בשאר לעז לא. התוספות (ד״ה שנים) והרא״ש כתבו שם שיש מפרשים דהוא הדין ללעוזות דלעז מהני כמו תרגום ולא נהירא שהרי התרגום מפרש כמה דברים שאין להבין מתוך המקרא. וכתב הרא״ש עוד (שם) ונראה שהקורא בפירוש התורה יוצא בו ידי תרגום כיון שמפרש בו כל מלה ומלה, וכן כתב סמ״ג (עשין יט, קג

ע״ג) וז״ל ואני דנתי לפני רבותי שהפירוש מועיל יותר מהתרגום והודו לי, וכתבו המרדכי שם (סי׳ יט) והגהות (מיימוניות) בפרק י״ג מהלכות תפלה (אות ש) דברי סמ״ג מיהו כתבו סמ״ג והגהות דאין נראה לר״י ורב עמרם (בסידורו ח״ב סי׳ לא) ורב נטרונאי (שם) שכתבו שהתרגום זכה מפני שניתן בסיני (מגילה ג.) ע״כ. וירא שמים יצא את כולם ויקרא התרגום ופירוש רש״י:

הטעם הסודי:

מעיד רבי חיים ויטאל זללה״ה בשער הכוונות – דרושי סדר שבת דרוש א ענין ויהי נועם דמוצ״ש כתב כך: ״מנהגי מורי ז״ל תיכף בסיימו תפלת שחרית דיום ו׳ היה הולך לבה״כ או לבית מדרשו אם היה שם ס״ת כשר היה מוציאו וקורא בו הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום והוא היה קורא המקרא מתוך הס״ת והיה לו תלמיד א׳ שהיה קורא לו התרגום מתוך ספר התרגום והוא אומר אחריו וכן היה עושה בכל פסוק ופסוק עד שמשלים הפר׳ ולא היה עושה כמו שיש מתייהרים לקרוא כל הפרשה כולה מקרא פ״א ולשנותה מקרא פ״ב אח״כ קורים כולה יחד תרגום פ״ג אבל כל פסוק ופסוק בפ״ע היה קורא שמו״ת והיה דוחק עצמו לקרותה ביום ו׳ והיה אומר כי ז״ס והיה ביום הו׳ והכינו את אשר יביאו, זולת אם אירע לו שום אונם גדול מאד שאז היה קורא הפר׳ שמו״ת אחר סיום תפלת שחרית דיום שבת קודם סעוד׳ שחרי׳ כמו שצוה רבינו הקדוש לבנו ולא כמו אותם הקורים אות׳ באמצ׳ תפלת שחרית דשבת:

מה הטעם הסודי? כתב בספר פרי עץ חיים – שער השבת – פרק ג

״צריך להכין קליפות נוגה להעלותה בקדושה, בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום״ כלומר קריאת שמו״ת מתקנת קלי׳ נוגה שעתה בערב שבת קודש רוצה לעלות עם המלכות ולהתאחז בה.

השלמה לעניין זה נמצא בספר הליקוטים פרשת נח – פסוק א ״והענין שמלבוש אדה״ר היה אותו האור שהוא בחינת נפש, והוא כמו קליפה הרביעית הדבוקה עם הקדושה הנק׳ נוגה, שהיא חציה מהקדושה וחציה מהקליפה, וכשגוברת הקליפה נעשית כולה חצונים. ובקדושה להיפך, ואונקלוס הגר היתה נשמתו מן הקליפה הזאת. וז״ס שנים מקרא ואחד תרגום. ואחר חצות, שאז ממשלת נוגה סותם האור דקדושה״.

וכל השבוע מיום ראשון ואילך חשיב עם הציבור כיון שמתחילין הפרשה ביום שבת במנחה:

מצוה מן המובחר שישלים אותה קודם שיאכל בשבת ואם לא השלים אותה קודם אכילה ישלים אחר אכילה קודם המנחה אבל משם ואילך כיון שמתחילין אחרת עבר זמנה של זאת:

כתב בספר פרי עץ חיים – שער הנהגת הלימוד – פרק א ״והנה, מה שאמרו שחייב האדם לקרות הפרשה שמו״ת, הוא, כי שנים מקרא הוא כנגד ת״ת ויסוד. והענין, כי שנים מקרא, ר״ת שם, והוא (גימ׳) שדי הויה, עולה שם. וכן מקרא, בגימטריא שם ע״ה, להורות על ב׳ שמות הנז׳, שהם בת״ת ויסוד. וז״ס, לשון הרגי״ל בדברי רז״ל, לומר שנים מקרא ולא אמרו שנים תורה. וגם במקרא נמצא פנים ואחור, והנה, פנים הוא לשון רבים, ואחור הוא לשון יחיד. כי לשון קדש הוא פנים, והוא שנים מקרא. אך התרגום שהוא אחור, אינו אלא אחד, וז״ס ואחד תרגום. גם תבין הענין, כי האחור הוא תמיד בסוד הריבוע, שתמיד אות ראשונה הולכת עם כל האותיות שלפניה, וכן השניה הולכת עם כל שלפניה, וכן השאר הולכת עם כל שלפניה. וזהו ענין ואחד תרגום, כי התרגום שהוא אחוריים, לעולם הוא א׳, הראשון הולך עם כולן, וכן הב׳ עם כולן שלפניו, וכן כל השאר נקשרים כאחד. אך לה״ק הנקרא פנים, הם רבים כי כ״א בפ״ע, כזה – אל״ף דל״ת נו״ן יו״ד. אך התרגום, הוא קשור ביחד כידוע, וזהו שנים מקרא וא׳ תרגום. ואבאר לך הטעם, למה אחוריים הם תרגום. והענין, כי תרגום ג׳ תרדמה, והנה נסירת אחוריים הוא ע״י התרדמה שנאמר ויפל ה׳ אלהים תרדמה על האדם, והוא סוד התרגום. גם ט״א, שהרי בכל ספירה מי״ס, יש הויה א׳, ואחור שלה שהוא ריבוע, ג׳ ע״ב. נמצא ט׳ פעמים ע״ב, מנין תרגום, נגד כל אחוריים, מן החכמה עד היסוד. וכולם ניתנים אל המלכות, וזהו ואחד תרגום, שכל האחוריים, הם במספר תרגום. והבן. והנה תרדמה, בגימטריא תרגום, כי בלשון תרגום מדבר עם הנביאים, שאין יכולים לקבל הנבואה רק ע״י תרדמה, וזהו ותרדמה נופלת על אברם. ולזה אמר במחזה, שהוא לשון תרגום, ע״ש בזוהר. ודע, כי לשון תרגום הוא אחוריים של הקדושה, וכל אחוריים הם בסוד פכמ״מ, ואלו נק׳ תרדמה. וזהו ויפל ה׳ אלהים תרדמה על האדם, כי הנסירה היתה בסוד אב״א, שזהו סוד תרדמה, שאז ננסרת, ואח״כ ויביאה אל האדם:

###

סימן רפ"ו

ולאחר שיחזרו הספר יאמר ש״צ קדיש ויתפללו הציבור תפלת מוסף שלש ראשונות ושלש אחרונות וקדושת היום באמצע ונוהגין בספרד לומר ״למשה צוית״ ובאשכנז נוהגין לומר ״תכנת שבת״ מיוסדת על אלפא ביתא של תשר״ק על שם הגאולה דכתיב ״אשרקה להם ואקבצם״ ויש בה כ״א תיבות עד אז מסיני כנגד וביום השבת ועולת שבת שיש בה כ״א תיבות:

רצית קרבנותיה בשביל שצריכין לחלל עליו השבת תיקנו לומר רצית קרבנותיה פי׳ אע״פ שיש בה חילול שבת רצית בהן.

כתב בית יוסף ״ומ״ש רבינו על שם הגאולה דכתיב אשרקה להם וכו׳. זה לשון שבלי הלקט (שם) מצאתי בשם רש״י (סידור רש״י סי׳ תקה) לפיכך הוא מיוסד באלפא ביתא זו לפי שהיא נשמעת על הגאולה והגאולה עתידה להיות בזכות שבת שנאמר (ישעיה נו ד) לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וגו׳ וכתיב (שם פסוק ז) והביאותים אל הר קדשי וכתיב (שם ל טו) בשובה ונחת תושעון, וכיצד נשמעת על הגאולה תשר״ק על שם אשרקה להם ואקבצם כי פדיתים, צפע״ס יטפו ההרים עסיס (יואל ד יח) צף וטף אחד הוא, נמל״ך והיה ה׳ למלך (זכריה יד ט), יטח״ז יטו שכם [אחד] לעבדו כי עין בעין יראו (ישעיה נב ח), והד״ג ב״א יבוא לויתן ויכרו עליו חברים (איוב מ ל ב״ב עה.), אז מסיני נצטוו עליה פירש ה״ר בנימין אז מסיני קודם שבאו ישראל לסיני במצרים ובמרה ומצינו אז שהוא לשון הקדמה קדם מפעליו מאז (משלי ח כב) (ב):

ומה סוד ״אשרקה״? הפסוק אומר אשרקה להם ואקבצם. יש כאן ניקוד שורוק. ואקבצם זה קיבוץ גלויות. כתב בספר קהלת יעקב – ערך קב: ״קבוץ גליות הוא על ידי נצח הוד, ועל כן הנביאים שהן בחינת נצח הוד הן מתנבאים על קבוץ גליות, (זוהר תרומה), ועל כן נקוד קבוץ הוא בהוד כנודע, דהוי״ה בנקוד קבוץ הוא בחינת הוד, כי בו עיקר הקבוץ גליות בזוהר שם, ועל כן בברכת הוד נרמז קבוץ גליות כמו שאמר בזוהר שם, וכן ״קבוץ גליות״ גימטריא ״זהו ההוד סבא״ עם הכולל, כי ההתעוררות בקצוץ [בקבוץ] יהיה מג׳ ראשונים (כח״ב) כי שם (בכח״ב) אין גלות, אבל הזעיר כביכול אין

חבוש מתיר, ועל כן יהיה מהוד דישראל סבא, וזה סוד (זכריה י׳ ח׳) אשרקה להם ואקבצם, אשרקה לשון שורק, ונודע דנקוד שורק הוא בהוד ומשם יהיה הקבוץ, וזה שאמר אשרקה להם בחינת שורק ועל ידי זה אקבצם כי משם יבא הקבוץ:

עוד כתב הרב קה״י בערך ״משך הזרע״: ספר ישרש יעקב – ערך מש ״גם יש לומר ״משך הזרע״ על נצח הוד שבהן נמשך הזרע והשפע שהן כנישו דברכאן (זוהר ויקרא ה׳.), והן ב׳ ביעין דדכורין שמהן נמשך הזרע כנודע (זוהר האזינו רצ״ו.), וקיבוץ גליות יהיה על ידי נצח הוד כמו שאמר בזוהר הקדוש (תרומה קס״ט ע״ב) בסוד ברכת שוש תשיש ותגל העקרה בקיבוץ בניה שהיא בחינת נצח והוד הוא נקוד קבוץ בחינת שורק, ״אשרקה להם ואקבצם״ שורק בחינת קבוץ, ועל כן נקרא משך הזרע שהם ימשכו הזרע מן הגלות, ״משך הזרע״ עם הכולל גימטריא ״זהו נצח והוד דזעיר ונוקבא״, ובנצח הם ה׳ חסדים ה׳ פעמים חסד גימטריא 360 כמו משך, ובהוד ה׳ גבורות ה׳ אותיות מנצפ״ך גימטריא 280 כמו ״זרע״ וג׳ אותיותיו, הרי משך הזרע סוד ה׳ חסדים וה׳ גבורות שהן באמת גימטריא משך זרע, אביו מזריע הלובן ה׳ חסדים מאבא, האודם ה׳ אודם ה׳ מיני דמים והן מאמא וה׳ לובן ה׳ חסדים מאבא: ע״כ.

ואכן קיבוץ הגלויות התרחש באלף הששי שזה היסוד שהוא מושך את הזרע מנצח והוד תרין ביעין וניקודו ״שורוק״. כידוע המקובלים[7] ייחסו את הניקוד לספירות. לספירת הוד ייחסו את ניקוד הקובוץ ולספירת היסוד את השורוק.

מדוע ״תכנת שבת״ הולך למפרע? נעיר כי בנוסח עדות המזרח הכניסו גם את אותיות מנצפ״ך משא״כ בנוסח ספרד או אשכנז והנה הנוסח הספרדי: תִּכַּנְתָּ שַׁבָּת רָצִיתָ קָרְבְּנוֹתֶיהָ צִוִּיתָ פֵּירוּשֶׁיהָ עִם

---

[7] הנה מובא כתבי הרמ״ע מפאנו - מאמר מעין גנים - חלק ראשון - כונת ברכת המזון ״קמץ כתר, פתח חכמה, צירי בינה, סגול חסד, שבא גבורה, חולם ת״ת, חירק נצח, **קבוץ הוד, שורק יסוד**, נקוד צבאות מלכות״.

כתב בעל הסולם על הזוהר חלק א דף קח/ב ״והנמשכים מקו שמאל מסודרים בר״ת של תשר״ק צפע״ס, שהם א״ב למפרע המורים על דין. והנמשכים, מקו אמצעי מסודרים בר״ת של תשע הנקודות. קמץ, פתח, צירי, סגול, שבא, חלם, חירק, שורק, ושורק שמכנים אותו, מלאפום.

כתב בספר ״אור עינים״ חלק ראשון מערכת אות נ: נְקוּדוֹת [ט] הם תשעה, כזה קָמָץ, פַּתח, סָגול, שְׁבא, צֵירי, חִירק, מלאפום וּ, שֶׁרק, חולם וֹ. וששה מהם מחולקים בהברתן, היינו קמץ פתח סגול צירי חיריק חולם, ושלשה היינו שבא מלאפום שורק אינם מחולקים בהברתן. כי אצל שבא כבר יש צירי , ומלאפום ושורק כבר יש חירק. אלא אצל המדקדקים יש חילוק בהברתן בכל הט׳ נקודות. והוא, שבנקודת צירי אנחנו מאריכין הברתו, ובנקודת שבא אנחנו חוטפים. וכן בנקודת שורק אנחנו חוטפים, ובנקודות מלאפום שהוא באות וּ אנחנו מאריכין, וכן בחירק אנחנו מאריכין. נמצא שכל תנועות הברות אינם מחולקים בנקודות אלא ששה, כזה אָ אִ אֹ אֶ אֵ אוֹ, והשאר השלשה אֹ אֶ אָ הם כפולים בהברתן.

סְדוּרֵי נְסָכֶיהָ מְעַנְּגֶיהָ לְעוֹלָם כָּבוֹד יִנְחָלוּ טוֹעֲמֶיהָ חַיִּים זָכוּ וְגַם הָאוֹהֲבִי דְבָרֶיהָ גְּדוּלָה בָּחָרוּ. אָז מִסִּינַי נִצְטַוּוּ צִוּוּיֵי פְּעָלֶיהָ כָּרָאוּי:

ובכן, כיוון האותיות מורה על חסדים או גבורות. מזמור ״אל אדון״ מיוסד על סדר א–ב ואילו ״תכנת שבת״ הולך על סדר תשרק. כתב בזה הרב המקובל אזולאי אברהם בספרו אור החמה על הזהר (חלק ב דף קי ע״א): ״והרח״ו זלה״ה כתב. דאל״ף בית״א אהדר למפרע מתתא לעילא דע כי ודאי ראש האצילות מלמעלה למטה היא כסדר האל״ף בית״א שלנו מתחיל מא׳ וסיים בת׳ היא המ׳ וכאשר אנו רוצים לעלות מלמטה למעלה להעלות האותיות אל הבינה מקום אשר ממנה חוצבו נתחיל מאות ת׳ עד א׳ כי כך הסדר ובזה יתורץ לך כמה קושיות על נכון וז״ס תכנת שבת שנתקן על סדר תשר״ק להעלות האותיות שירדו מבינה הנרמזים באל אדון. וע׳ היטב ותמצאהו אמת באומרו מתתא לעילא עכ״ל. וע׳ בס׳ אור הגנוז בס״ד:

סיכום: תכנת שבת הולך למפרע ומורה על אור חוזר הבא מתתא לעילא ושם ישרמז לגאולת ישראל כי תכנת שבת רצית קרבנותיה ר״ת תשר״ק ורומז על הפסוק ״אשרקה להם ואקבצם״ (זכריה י׳, ח) שמזכירים את ניקוד השורוק והקובוץ שהם ספירות יסוד והוד. כאשר נביט נראה שכל האלף החמישי לא היה יישוב בארץ ישראל למעט הבלא דגרמי של משפחת זינתי בפקיעין ונתנו סימן ״נתנני שוממה כל היום דוה״ דוה אותיות הוד. אבל ההוד הכין התעוררות ליישוב הארץ ואכן נעשו נסיונות שלא צלחו כגון עליית עליית בעלי התוספות (מלוקט מויקיפדיה) הנקראת גם ״עליית שלוש מאות הרבנים. בין העומדים בראש תנועת בעלי התוספות היו רבי שמשון משאנץ ורבי יהונתן מלוניל מאוחר יותר גם רבי יחיאל מפריז שלדעת חוקרים הגיע לארץ ישראל עם ישיבתו. העולים האמינו שהתיישבותם בארץ ישראל תזרז את ביאת המשיח. העולים התיישבו בירושלים תחת שלטון המוסלמים, אך הוצאו ממנה לאחר פרק זמן, וכן בעכו כאשר שימשה כמרכז השלטון הצלבני בארץ ישראל, ובה התקיימה קהילה יהודית חשובה וגדולה. שתי הקהילות נרצחו והוגלו במהלך המאה ה–13 וככלל האזור סבל ממלחמות רבות. ע״כ. אם כן בהוד הייתה התעוררות שזו נקודת הקובוץ ובאלף הששי היה קיבוץ גלויות שהיסוד ניקודו שורוק. כעת נבין את הפסוק ״אשרקה להם ואקבצם״ שהתעוררות הגאולה שהחלה לפעם בליבות הצדיקים הייתה באלף החמישי ונתנה ביטוי באלף הששי כפי שעיננו רואות.

כתוב בפרקי שירה רחמה מה אומרת? ״אשרקה להם ואקבצם״ והרחמה אינה טהורה אבל רמז יש בשמה לאברהם אבינו כי אברהם עם ה׳ אותיותיו ג׳מ׳ ״רחמה״. כתוב ״רחם ארחמנו על כן המו מעי לו״ והמעיים הם נצח והוד הנז׳.

ומחזיר ש״צ התפלה ואומר קדושה רבה וכ״כ רב שרירא גאון א״א קדושה רבה ביו״ט ובשבת אלא במוסף ולא בשחרית ובמנחה ואומר קדיש שלם ונוהגין לומר בספרד משנת פרק אחד ואומר אחריו קדיש ונפטרין לבתיהם לשלום:

כאמור תפלת מוסף נתקנה כנגד קרבן מסוף אולם מה סודה? כתב הרש״ש זיע״א בספרו נהר שלום – דף יט עמוד א ״והנה נודע הוא כי הכלים האמצעיים הנתקנים במנחה דכל יום, אע״פ שהם כלולים מהכל, הם בערך החג״ת שהם הו״ק שהם נרנח״י דרוח בערך הכ״ד שעות. ולפיכך אין מוסף במנחה שהוא הכתר נרנח״י דיחידה אלא בשחרית שהוא בכלים הפנימיים שהם בחי׳ חב״ד נרנח״י דחיה ונשמה, ועליהם יבואו מוחין דכתר נרנח״י דיחידה במוסף. ע״כ. כלומר תפילת מוסף בונה את היחידה על כל ה׳ אורותיה שהם נרנח״י וזו קומת הכתר. מכאן אולי סמך לקדושה רבה שאומרים ״כתר יתנו לך״ וכו׳. בעשר הכוונות דרושי ר״ח כתב שבמוסף עולה הנוק׳ אל ג״ר דז״א.

יש מ״ד שתפילות כנגד אבות תקנום. אם כך מוסף כנגד מי נתקן ובתלמוד הבבלי לא ענו שאלה זו. ברם המקובלים אמרו שהמוסף כנגד יוסף. כ״כ מהר״א אזולאי זללה״ה בספרו אור החמה על הזהר ח״א דף רכב/א) ״ויקרא לבנו ליוסף ממש ירצה שמצד היותו בנו שכבדו במעשה ההוא זכה להיות יוסף ממש דהיינו סוד מדת המוסף ולזה לא אמר לבנו ממש אלא ליוסף ממש״.

כתב פירוש הרקאנאטי על התורה – פרשת מקץ ״ובספר הזוהר [בראשית י״ז א׳] אמר על מדת יסוד הנקרא מוסף יסודא דעלמא איקרי מוסף וכו׳ וכן שם יוסף.

וכן בפירוש הרמ״ז (זוהר שמות) ״ועלה בדעתי לפרש במה שידענו מסוד השבת שעולה השכינה עד מקום או״א ואז הוא זווגם ביסוד האמיתי כנזכר בסוד שם מוסף, והיינו צדיק,

וזמן תפלת המוסף מיד אחר תפלת השחר שזמנה מתחיל בבוקר שהוא כנגד קרבן מוסף שזמנו מיד בבקר דבמסכת יומא (לג.)

מצריך פסוק לומר שנסכים קודמין למוספין ואם לא היה הפסוק היו מוספים כשרים לקדם אע״ג דכתיב בנסכים בבקר אלמא דקרבן מוסף זמנו מיד בבקר וכיון שזמנו בבקר טוב הוא להקדימה מיד אחר תפלת שחרית

אע״פ שאין הלכה כרב הונא דאמר אסור לאדם שיטעום כלום קודם המוספין מ״מ צריך להתפלל אותה קודם אכילה כדאיתא במסכת תעניות בפרק ג׳ פרקים גבי נשיאות כפים שחרית ומוסף דלא שכיחי בהו שכרות אלמא אין דרך לאכול קודם וכ״כ ר״ח התם שמעינן מכאן דאין אדם רשאי לאכול עד אחר תפלת מוסף הלכך לא שכיח בה שכרות:

וזמנה כל היום ומיהו עיקר מצותה עד סוף שבע שעות ואסור לאחרה לכתחלה ואם שכח ולא התפלל עד שעבר כל זמנה כתב רשב״ם שאין לה תשלומין אף על גב דבשאר תפלות שכח באחד מהם ולא התפלל משלים אותה עם תפלה שלאחריה שאני תפלת מוסף כיון שמזכיר בה את מוסף יום חג פלוני הזה אין ראוי להתפלל אותה אלא בזמנה. ויש בה נשיאת כפים וכל יחיד חייב להתפלל אותה בין אם יש ציבור בעיר או לא:

היו לפניו שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של מוספין כגון שאיחר להתפלל מוסף עד ו׳ שעות ומחצה שהוא זמן תפלת המנחה צריך להתפלל של מנחה ואח״כ של מוסף:

כתב בספר הקנה – ד״ה ענין יראת המקום: ״אמר לו רבי, אם היה לפניו תפלת מוסף ותפלת מנחה איזו יקדים? א״ל בני יקדים מוסף משום שמוסף רומז בגואל הוא היסו״ד ומוסף לשון תוספות ברכה ודרכו להאמר תמיד קודם מנחה.

גם מלשון שער הכוונות נראה שאין להפך הסדר כמ״ש בדרושי קידוש ליל שבת דרוש א ענין מנחת שבת: ״ונבאר ענין הס״ת. הנה אחר שהמשכנו אור קדושת האצילות בעולם הבריאה שעלה עתה עד מקום ג״ר דז״א וזה היה ע״י קדושת ובא לציון גם המשכנו מצח הרצון דעתיקא במצחא דז״א ע״י ״ואני תפלתי״, לכן עתה אנו

מוציאין ס״ת וקורין בו. והענין שלו הוא כי בימי החול אינם מוציאין ס״ת עד אחר תפלת שחרית לפי שבתחלה עולים אותם העליות ע״י תפלת העמידה בלחש ובקול רם ואחר שעלו אז מתגלים אותם האורות שהיו עד עתה סתומים. אבל עתה הס״ת אנו מוציאין קודם תפלת מנחה והוא כי אותם האורות שכבר עלו בהם זו״ן בתפלת מוסף דשבת הם הם המתגלים עתה במנחה ע״י הוצאת ס״ת.

ובזה יתבאר ג״כ טעם היות מספר העולים בס״ת במנחה ג׳ בלבד והוא כי הנה הז״ת דאבא נתגלו בשחרית בס״ת דשחרית אבל ג״ר דאבא אשר שם עלה ז״א בתפלת מוסף עדיין הם סתומים ולא נתגלו, והם המתגלים עתה בס״ת במנחה.

והעניין הוא יותר מבואר כי אותם ג״ר דז״א כשהיה שם מקומו בימי החול אשר עתה בתפילת מוסף בשבת עלה שם עולם הבריאה במקום ההוא כנ״ל. ואותם ג״ר מתגלים עתה בבחי׳ האורות דאבא המכוסים וסתומים בתוכם ויוצאים לחוץ כי הז״ת נתגלו בשחרית. ונמצא כי ענין הס״ת דמנחת שבת הוא ג״ר דז״א אשר הוא עתה שם עולם הבריאה במקום ההוא ואותם האורות של אבא הסתומים שם מתגלים ויוצאים לחוץ ולכן הם ג׳ העולים עתה בס״ת א׳ כנגד החכמה וא׳ כנגד הבינה וא׳ כנגד הדעת:

וי״א הא דאמרינן שצריך להקדים של מנחה תחלה היינו דוקא שצריך עתה להתפלל שתיהם, כגון שרוצה לאכול ואסור לו לאכול עד שיתפלל מנחה תחלה הילכך כיון שצריך להתפלל שתיהם של מנחה קודמת שהיא תדירה וגם עתה עיקר זמנה. אבל אם אינו צריך עתה להתפלל תפלת מנחה יכול להקדים של מוסף ולאחר של מנחה עד דמדומי חמה. והתוס׳ אינם מחלקים שכתבו שיש ליזהר ביוה״כ כשמאחרים תפלת יוצר עד לאחר שש שעות ומחצה שיקדימו תפלת המנחה לתפלת המוספין. והרמב״ם ז״ל כתב יש מי שהורה שאין עושין כן בציבור כדי שלא יטעו. וא״א ז״ל היה נוהג ביוה״כ להתפלל תפלת מוסף ביחיד כדי להתפלל אותה בזמנה:

סימן רפ"ז

ואם יש אבל יכול לילך לנחמו, ולחולה לבקרו ולא יאמר לו כדרך שאומר בחול אלא יאמר לו ״שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ורחמיו מרובים ושבתו בשלום״:

כתב בספר ״שושן סודות״ – אות תצח – איך לנהוג עם אבל וחולה: ״אם יש אבל או חולי ילך לבקרו ולא יאמר לו כדרך שאומר לו בחול אלא יאמר ״שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ורחמיו מרובין וכו׳. וכבר ידעת אמרם[8] ״בקושי התירו לבקר את החולה בשבת״ הטעם המלך והמלכה (זו״ן) במסבם (מיוחדים במשך כל השבת) וכל מעשה בראשית ששים ושמחים. ולזה אמר שבת היא מלזעוק ורפאה קרובה לבא כי אני ה׳ (אני זו השכינה וה׳ ז״א) רופאיך בחבור אחד ורחמיו מרובים, כי נעוץ סופו בתחילתו. אין פרץ פירוש מימין, ואין יוצאת משמאל, ואין צווחה פירוש מלמטה ברחובות הנהר ולכן שפתו [שבתו] במדת השלום:

סימן רפ"ח

וימהר לאכול קודם שש שעות דגרסינן בירושלמי ר׳ אחא ורבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא אסור להתענות בשבת עד שש שעות ואין צריך לומר שאסור להתענות בו תענית גמור.

והא דאיתא בפרק אין עומדין היושב בתענית בשבת קורעים לו גזר דינו של ע׳ שנה מיירי בתענית חלום שאותו מותר בשבת לפי שנפשו עגומה על חלומו שראה וחושב שיתבטל בשכר התענית א״כ התענית הוא עונג לו ומ״מ צריך להתענות יום אחר שיתכפר על שביטל עיקר עונג שבת. וא״צ שיהא התענית מיד ביום ראשון שלאחריו אלא לכשירצה גרסינן בפרק כל כתבי (שבת קיט:) ״וכבדתו״ רב אמר להקדים פירוש שיקדים למהר לאכול בסעודת שבת ושמואל אמר לאחר. ונראה לי דלא פליגי, אלא כל אדם

---

[8] תלמוד בבלי מסכת שבת דף יב/ב ״שבנא איש ירושלים בכניסתו אומר שלום וביציאתו אומר שבת היא מלזעק ורפואה קרובה לבא ורחמיו מרובין ושבתו בשלום״.

לפי עניינו אם ההקדמה עונג לו כגון שנתעכל לו סעודת הלילה יקדים. ואם האיחור עונג לו כגון שעדיין לא נתעכל לו, יאחר.

כתב בספר שושן סודות – אות תצט – שאסור להתענות בשבת חוץ מתענית חלום: ״ימהר לאכול קודם שש שעות כדגרסינן בירושלמי ר׳ אחאי ור׳ אבוהו בשם רבי יוסי בן חנינא שאסור להתענות בשבת עד שש שעות וכ״ש שאסור להתענות בה תענית גמור חוץ מתענית חלום. והטעם עד שש לפי שאז כבר יגיע למדת הדין ועבר מדת יום ותפגום בו. כ״ש המתענה תענית גמור שהוא מתאבל ביום שמחת לב המלך וביום חתונתו. אבל תענית חלום ראוי שיתענה כי מן השמים סייעהו להפטר מאיזה עונש שנגזר עליו ואין זה אלא כבא לשולחן המלך ביום שמחתו והמלך רואה שהוא עצוב ואמר המלך למה כולם שמחים וזה עצב? ויאמרו לו עבדיו ואיך לא יהיה עצב ומעלתך כועס עליו.?! והמלך כדי שלא לערב לו שמחתו מוחל לו. ואם תבין המשל לא יעלם לך ממך הנמשל. ולכן מותר לו להתענות ואפילו בשבת: ע״כ. והביאור בזה התבאר בס״ה אמור ק״ה ע״א שהמלך היינו גילוי מצח א״א שזו״ן עולים עד שם במנחה של שבת.

עוד אמרו בס״ה (ויקהל ר״ז ע״ב) שחסים עליו וקורעין לו גזר דין של שבעים שנה. הסביר ה״מתוק מדבש״ שאלו ז״ת דז״א. שנה ג׳׳ספירה. והעשרות בז״א. ובס״ה (אמור דף צ״ב ע״א) כתוב שתוקף ביטול החלום היינו דווקא ביום שבת ולא ידחה את התענית ליום אחר. הרשב״י (אד״ז דף רפ״ח ע״ב) משבח את עצמו שלא התענה תענית חלום כל ימיו.

אמר ליה בריה דרב פפא לרב פפא כגון אנן דשכיח לן חמרא ובשרא כל יומא במאי נשנייה? אמר ליה אי רגיליתו לאקדומי אחרו ואי רגיליתו לאחורי אקדימו. רבי זירא הוה מהדר אזוגא דרבנן אמר להו ״במטותא מינייכו לא תחללוניה״ פירוש כשהיה רואה תלמידים שקובעין ללמוד בזמן הסעודה היה מזהירם שלא יבטלו סעודת שבת:

###

אין מתענים ולא מתריעין בו אפילו על הצרות שמתריעין עליהם חוץ מעל עיר שהקיפוה אויבים או נהר וכן על ספינה המטורפת

בים וכן אפי׳ על יחיד הנרדף מפני אויבים או לסטים או רוח רעה ואפי׳ על אלו אין מתריעין בתפלה ותחינה אלא מתריעין להשמיע קול שיבואו להם לעזרה:

סימן רפ"ט

ויהיה שולחנו ערוך ומטה מוצעת יפה ומפה פרוסה על הפת כמו בסעודת הלילה ויטול ידיו ויקדש פי׳ יברך בפה״ג ואח״כ יברך המוציא. ואם אין לו יין יברך על השכר או שאר משקין תחלה ונראה דאפילו לרב ברונא דאמר נטל ידיו לא יקדש דוקא בקידוש לילה קאמר דשייך ביה הפסק טפי אבל בקידוש היום כיון שאינו אלא בפ״ה מודה שיכול ליטול ידיו קודם אבל הרמב״ם ז״ל כתב מצוה לברך על היין בשבת קודם שיסעוד ומברך בפ״ה בלבד ושותה ואח״כ נוטל ידיו וסועד וצריך שיהיה ג״ז הקידוש במקום סעודה ושלא יטעום קודם. וא״א ז״ל היה שותה מים בבוקר קודם תפלה שכיון שלא חל עליו עדיין חובת קידוש עד לאחר התפלה אינו אוסרו מלטעום. ומשום ואותי השלכת אחרי גויך ליכא דבמים ליכא גאוה. ויגמור סעודתו ויברך ובאשכנז מניחין השלחן ערוך כל השבת לכבוד שבת:

סימן ר"צ

ויכוין להרבות בפירות ומגדים כל היום כדי להשלים מנין ק׳ ברכות שחסרים בתפלת י״ח ואם רגיל בשינת הצהרים אל יבטלה כי עונג הוא לו ואחר השינה קובעין מדרש כדאיתא במדרש אמרה תורה לפני הקב״ה רבש״ע כשיכנסו ישראל לארץ זה רץ לכרמו וזה רץ לשדהו ואני מה תהא עלי אמר לה יש לי זוג שאני מזווג לך ושבת שמו שהם בטלים ממלאכתם ויכולין לעסוק בך ע״כ צריך שיקבעו מדרש להודיע לעם את חוקי האלהים ואת תורותיו ואסור לקבוע סעודה בזמן בית המדרש כדאי׳ בגיטין בפרק השולח

(גיטין לח:) אמר רבה בהני תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסייהו וחד מינייהו דקבעי סעודתא בשבתא בעידן בי מדרשא:

סימן רצ"א

ויהא זהיר מאד לקיים סעודה שלישית דאר״ש בן פזי א״ר יהושע בן לוי משום בר קפרא כל המקיים ג׳ סעודות ניצול מג׳ פורעניות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמות גוג ומגוג וא״ר יוסי יהא חלקי עם מקיימי ג׳ סעודות בשבת ואף אם הוא שבע הרבה יכול לקיים אותה בכביצה ומיהו אם אי אפשר לו כלל לאכול אינו חייב לצער עצמו וכ״כ הרמב״ם ז״ל ואם הוא חולה מרוב אכילה או שהוא מתענה פטור מג׳ סעודות והחכם עיניו בראשו שלא ימלא בטנו בסעודת הבקר כדי ליתן מקום לסעודה ג׳ וזמנה משיגיע זמן המנחה דהיינו מו׳ שעות ומחצה ולמעלה ולא קודם הילכך אותם שמפסיקין בסעודת שחרית לחלק לשנים ועדיין לא הגיע זמן המנחה אינן מקיימין מצות ג׳ סעודות אבל הגיע זמן המנחה יכולין לעשותה מיד אחר סעודת שחרית וכן היה עושה א״א הרא״ש ז״ל היה מברך ברהמ״ז והיה נוטל ידיו ומברך עליהם ומברך המוציא והיה אומר שיותר טוב לעשות כן כיון שנמשכה סעודת הבוקר עד אחר המנחה ואם לא היה עושה מיד השלישית לא היה יכול לאכול אחר כך אלא אכילה גסה ור״ת הנהיג שלא לאכול בשבת בין מנחה לערבית משום דאיתא במדרש כל השותה מים בשבת בין השמשות כאילו גוזל המתים וע״כ הנהיג לעשות סעודה שלישית קודם המנחה והרמב״ם ז״ל כתב הולך לבה״מ וקורא עד המנחה ומתפלל מנחה ואח״כ קובע סעודה ונראה דהכי עדיף טפי דכיון שהגיע זמן המנחה אסור לאכול עד שיתפלל וכתב הרמב״ם ז״ל שגם בסעודה שלישית קובע על היין ובוצע על שתי ככרות וא״א הרא״ש ז״ל לא היה מברך על היין קודם משום דאיתקש יום ללילה לענין קידוש מה לילה סגי בחד זימנא אף ביום נמי בחד זימנא אבל היה בוצע

על ב׳ ככרות ואיתא בירושלמי במכילתא דבסעודה שלישית צריך לפחות ככר אחד שלם משום דביום ו׳ ירד לכל אחד שני עומרים ומכל עומר עשו שתי ככרות הרי ד׳ לשני עומרים אכל אחד בע״ש ואחד בליל שבת ואחד בבוקר הרי נשאר לו אחד שלם לסעודה שלישית וי״א שיכול להשלים סעודה שלישית במיני תרגימא פירוש מאכל העשוי מחמשת מיני דגן כדאמרינן גבי סוכה לרבי אליעזר שצריך י״ד סעודות בסוכה ואם השלים במיני תרגימא יצא ור״י היה אומר כיון דילפינן ג׳ סעודות מג״פ היום דכתיבי גבי מן צריך לעשותה בפת:

סימן רצ"ב

סדר מנחה אומר ש״צ אשרי ובא לציון וקדיש ואומר פסוק ואני תפלתי לך ה׳ עת רצון ע״פ המדרש ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר וכתיב בתריה ואני תפלתי לך ה׳ עת רצון וגו׳ אמר דוד לפני הקב״ה רבש״ע אע״פ ששתינו ואני תפלתי לך ה׳ ובספרד נוהגין לכפלו ואין נוהגין כן באשכנז ובצרפת ומוציאין ס״ת כדאיתא בירושלמי עזרא תיקן להם לישראל שיהו קורין בתורה בשבת במנחה ובשני ובחמישי ותנן בפ׳ הקורא את המגילה (כא.) בשבת במנחה ובשני ובחמישי קורין ג׳ אין פוחתין מהם ואין מוסיפין עליהם ואין מפטירין בנביא וקורין י׳ פסוקים מפרשה הבאה דתניא במגילה בפרק בני העיר (מגילה לא.) במקום שפוסקין שבת שחרית שם קורין במנחה במנחה שם קורין בב׳ בב׳ שם קורין בה׳ דברי ר״מ רבי יהודה אומר במקום שפוסקין בשבת שחרית שם קורין במנחה בשני ובחמישי ולשבת הבאה והכי הלכתא.

הטעם הסודי לקריאת התורה במנחת שבת ולפני התפלה דוקא התבאר בדרושי קידוש ליל שבת דרוש א ענין מנחת שבת: ״ונבאר ענין הס״ת. הנה אחר שהמשכנו אור קדושת האצילות בעולם הבריאה שעלה עתה עד מקום ג״ר דז״א, וזה היה ע״י קדושת ובא

לציון גם המשכנו מצח הרצון דעתיקא במצחא דז״א ע״י ״ואני תפלתי״, לכן עתה אנו מוציאין ס״ת וקורין בו.

והענין שלו הוא כי בימי החול אינם מוציאין ס״ת עד אחר תפלת שחרית לפי שבתחלה עולים אותם העליות ע״י תפלת העמידה בלחש ובקול רם ואחר שעלו אז מתגלים אותם האורות שהיו עד עתה סתומים. אבל עתה הס״ת אנו מוציאין קודם תפלת מנחה והוא כי אותם האורות שכבר עלו בהם זו״ן בתפלת מוסף דשבת הם הם המתגלים עתה במנחה ע״י הוצאת ס״ת.

ובזה יתבאר ג״כ טעם היות מספר העולים בס״ת במנחה ג׳ בלבד והוא כי הנה הז״ת דאבא נתגלו בשחרית בס״ת דשחרית אבל ג״ר דאבא אשר שם עלה ז״א בתפלת מוסף עדיין הם סתומים ולא נתגלו, והם המתגלים עתה בס״ת במנחה.

והעניין הוא יותר מבואר כי אותם ג״ר דז״א כשהיה שם מקומו בימי החול אשר עתה בתפילת מוסף בשבת עלה שם עולם הבריאה במקום ההוא כנ״ל. ואותם ג״ר מתגלים עתה בבחי׳ האורות דאבא המכוסים וסתומים בתוכם ויוצאים לחוץ כי הז״ת נתגלו בשחרית. ונמצא כי ענין הס״ת דמנחת שבת הוא ג״ר דז״א אשר הוא עתה שם עולם הבריאה במקום ההוא ואותם האורות של אבא הסתומים שם מתגלים ויוצאים לחוץ ולכן הם ג׳ העולים עתה בס״ת א׳ כנגד החכמה וא׳ כנגד הבינה וא׳ כנגד הדעת:

ומתפללין שלש ראשונות ושלש אחרונות וקדושת היום באמצע אתה אחד וכו׳ ויש בו נ״ד תיבות כמו שיש בפרשת זכור את יום השבת לקדשו עד ויקדשהו.

״מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ״ איתא במדרש ג׳ מעידין זה על זה הקב״ה ישראל ושבת הקב״ה וישראל מעידין על השבת שהוא יום מנוחה ישראל ושבת מעידין על הקב״ה שהוא אחד הקב״ה ושבת מעידין על ישראל שהן יחידין באומות ועל פי זה נתקן אתה אחד ומה שתקנו בשבת ג׳ ענייני תפלות אתה קדשת

ישמח משה אתה אחד ובי״ט לא תקנו אלא אחת אתה בחרתנו מפני שאלו ג׳ תפלות תקנום כנגד ג׳ שבתות אתה קדשת כנגד שבת בראשית כמו שמוכיח מתוכו ישמח משה כנגד שבת של מתן תורה דלכולי עלמא בשבת ניתנה תורה ואתה אחד כנגד שבת של עתיד ונוהגין בכל המקומות לומר ג׳ פסוקים של צדקתך וכתב רב שר שלום הטעם שתקנו לומר צדוק הדין על שמת משה רבינו באותה שעה וגם נהגו שלא לקבוע מדרש בין שתי תפלות משום חכם שמת כל בתי מדרשות בטילין ומזה הטעם נמי הנהיג ר״ת שלא לקבוע אז סעודה ויש מדרשים שמוכיחים שלא מת באותה שעה ומה שאומרים צדקתך בשביל הרשעים שחוזרים לגיהנם במ״ש ונוהגים באשכנז כשאין תחנה ביום ראשון שאין אומרים בשבת צדקתך ונוהגים באשכנז לומר תחלה צדקתך צדק לעולם ואחריו וצדקתך אלהים ואחריו צדקתך כהררי אל ובספרד אומרים תחלה צדקתך כהררי אל ואחריו וצדקתך אלהים ואחריו צדקתך צדק לעולם וזה נכון יותר שבזה הסדר כתובות בס׳ תהלים ונוהגין באשכנז לומר פרקי אבות במנחה וכ״כ רב עמרם ובספרד אומרים אותם בשחרית. טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל במ״ש שתים של חול מבדיל בראשונה שיש להקדים אותה שזמנה עתה ואינו מבדיל בשנייה שהיא לתשלומין של שבת ואם לא הבדיל בראשונה והבדיל בשנייה שנייה עלתה לו ראשונה לא עלתה לו דכיון דלא מבדיל בראשונה גלי דעתיה שכיון בראשונה לשם תשלומין ובשנייה משום חובתו ואין לו להקדים אותה של תשלומין לחובת הזמן וצריך להתפלל פעם שלישית בשביל אותה של תשלומין ואם הבדיל בשניהם או לא הבדיל בשום אחת מהם יצא וה״מ בטעה ולא התפלל מנחה כלל אבל אם טעה והתפלל י״ח ברכות ולא הזכיר של שבת כתב ר״י אע״פ שלא יצא באותה תפלה ואילו נזכר מבע״י היה צריך להתפלל ז׳ ברכות אפ״ה לא יתפלל במ״ש שתים כיון שכבר התפלל י״ח ברכות וחכמי פרובינצא היו אומרים כיון שלא יצא ידי חובתו באותה תפלה הוי כאילו

לא התפלל וצריך להתפלל שתים לערב וכתב א״א ז״ל והדבר מוכרע לכך היה אומר ה״ר יונה שהנכון לצאת ידי ספק ולהתפלל אותה לערב בתורת נדבה ואין צריך לחדש בה דבר דכיון שמתפלל אותה מספק אין לך חידוש גדול מזה:

סימן רצ"ג

סדר ערבית ומאחרין אותו כדי להוסיף מחול על הקודש דאמר ר״י יהא חלקי עם מוציאי שבת בציפורי שהיא יושבת בהר והיה נראה להם יום גדול עד צאת הכוכבים ולכך היו מאחרין במ״ש ומ״מ זמן יציאת השבת להיות מותר במלאכה הוא משישלים בין השמשות דר׳ יוסי והוא אחר בין השמשות דר׳ יהודה שהוא ג׳ חלקי מיל אחר שקיעת החמ׳ נמצא אחר שקיעת החמה כדי להלך אלף ות״ק אמה מותר בעשיית מלאכה. מי שהוא אנוס כגון שצריך להחשיך על התחום לדבר מצוה יכול להתפלל של מ״ש מפלג המנחה ולמעלה ולהבדיל מיד ומיהו לא יברך על הנר וגם אסור בעשיית מלאכה עד הלילה גרסינן בפ׳ תפלת השחר אמר שמואל מתפלל אדם של מוצ״ש בשבת ואומר הבדלה על הכוס רב צלי של מ״ש בשבת וכן ר׳ יאשיה והיו מבדילין על הכוס ופי׳ רב האי כגון שהיה להם שום אונס שלא היה להם יין להבדיל במ״ש או שהיו צריכין להחשיך על התחום לצורך מצוה כגון על עסקי מת או כלה כי דבר פשוט הוא שלא היו ממהרין להתפלל של מוצ״ש בשבת אם לא בשביל אונס ופר״י דסבירא להו דמפלג המנחה ולמעלה הוא זמן תפלת ערבית הילכך היו מתפללים והיו ממתינין מלקרות שמע עד צאת הכוכבים אע״פ שלא היו סומכין גאולה לתפלה לא היו חוששין כיון שהיו אנוסים וקורין שמע בברכותיה ומתפללין י״ח וכתב הרי״ץ גיאות כיון שנהגו כל ישראל כרבנן שאין מתפללין ערבית אלא משחשכה אין להתפלל של שבת בע״ש ולא של מוצ״ש בשבת ואין לקדש ולהבדיל אלא בכניסת

יום וביציאתו בין יין מצוי בין אינו מצוי דקידוש אפשר בפת והבדלה אפשר למחר:

סימן רצ"ד

ואומר הבדלה בחונן הדעת וע״כ אין מתפללין הביננו במ״ש מפני שצריך לומר הבדלה בברכת חונן הדעת ואם טעה ולא הבדיל בתפלה אין צריך לחזור מפני שצריך להבדיל על הכוס דקי״ל המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס והמבדיל על הכוס צריך שיבדיל בתפלה ואם טעה גם בכוס כגון שטעם קודם שהבדיל צריך לחזור ולהתפלל ולהבדיל בתפלה אע״ג דקי״ל טעם מבדיל פירוש שיכול להבדיל על כוס אחר שאכל מ״מ שאכל באיסור קרינן ביה טעה וצריך לחזור ולהתפלל ואם נזכר קודם שומע תפלה כ׳ הרמב״ם ז״ל יש מי שהורה שמבדיל בשומע תפלה כתב בה״ג כיון שהטעם שאין צריך לחזור ולהתפלל מפני שצריך להבדיל על הכוס אם כן אם אין לו כוס צריך לחזור ולהתפלל וכתב הר״י אף אם אין לו כוס בלילה וסבר שיהיה לו למחר אין צריך לחזור ולהתפלל אא״כ סבור שאף למחר לא יהיה לו ולפי זה אף בתשעה באב שחל באחד בשבת אם טעה ולא הבדיל בתפלה אין צריך לחזור ולהתפלל כיון שמבדיל על הכוס במוצאי ט״ב והיכא שיש לו כוס שא״צ לחזור ולהתפלל מיד כשיסיים הברכה אין לו לחזור אע״פ שלא פתח בברכה שלאחריה וה״ר אלחנן כתב כל זמן שלא פתח בברכה שלאחריה חוזר וכן בכל הדברים שאין צריך לחזור בשבילם כגון על הנסים בחנוכה ובפורים ויעלה ויבא בליל ראש חדש וענו ור״ת כתב שאפילו פתח בברכה של אחריה חוזר אם ירצה וכן עשה מעשה וחזר לאחר מודים בדבר שאם לא אמרו אין מחזירין וא״א ז״ל כתב דלא מסתברא כלל כיון שאם עקר רגליו אינו חוזר לראש גם אם סיים הברכה אין חוזר לעבודה ואפשר שר״ת היה מפרש אין מחזירין אותו אינו חייב לחזור אבל אם ירצה לחזור חוזר ומיהו גם זה יתכן שאם

סיים תפלתו שיכול לחזור לראש דלא גרע מתפלת נדבה אבל באמצע תפלה כיון שאינו חוזר לראש נראה לי דהוי הפסק אם חוזר עד כאן:

סימן רצ"ה

ונוהגין לומר ויהי נועם לפי שהוא מזמור של ברכה שבו בירך משה לישראל בשעה שסיימו מלאכת המשכן ונוהגין לכפול פסוק אורך ימים אשביעהו שע״י כן נשלם השם היוצא ממנו ואומרים סדר קדושה לפי שהוא זמן חזרת רשעים לגיהנם ששבתו בשבת וע״כ מאריכין בעניני תפלות כי ממתינין להם שיסיימו כנסיה אחרונה של ישראל תפלתם ועל כן נוהגין במקצת מקומות להאריך הרבה בויהי נועם וסדר קדושה וכ״כ ר״ע זה שנהגו לומר ויהי נועם וקדושה דסדרא בנעימה ובאריכות נועם באפוקי שבתא כדי שישתהו ישראל בהשלמת סדריהם כדי להאריך לרשעים מלחזור לגיהנם דבמ״ש צועק הממונה על הרוחות חזרו לגיהנם שכבר השלימו ישראל את סדריהם ומתחילים בואתה קדוש לפי שאין גאולה בלילה ונוהגין באשכנז כשא״א ויהי נועם כגון שחל י״ט באמצע השבוע אז אין אומרים ג״כ סדר קדושה וכ״כ רב שר שלום אין אומרים ויהי נועם אלא ממ״ש לחול לא במוצאי י״ט ואפילו חל י״ט באמצע שבת או צום כפור דליכא ששת ימי המעשה אין לומר ויהי נועם במ״ש כיון דאומר ומעשה ידינו תרי זימני בעינן שיתא יומא כולא דחול וכל היכא דליכא ויהי נועם אין אומרים סדר קדושה ואין נוהגין כן בספרד אלא מתחילין פסוק אורך ימים אשביעהו וגו׳ ואתה קדוש. ומבדיל ש״צ להוציא מי שאין לו יין שיוצא בזה י״ח דאע״פ שמבדילין בתפלה צריך להבדיל על הכוס ורגילין להזכיר אליהו הנביא ופירש ב״ה הטעם לפי שהוא עתיד לבשר הגאולה ואיתא בעירובין (מג:) מובטח להן לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי י״ט וע״כ אנו מתפללין כיון שעבר השבת ויכול לבא שיבא ויבשרנו ונוהגים

לומר פסוקים של ברכה כגון יפתח ה׳ לך את אוצרו הטוב כדי שיתברכו במעשה ידיהם:

סימן רצ"ו

סדר הבדלה יין בשמים נר הבדלה יברך בפה״ג על כוס של יין שלם שלא יהיה פגום ואם אין לו יין איתא בפירקי ר״א א״ר מונא כיצד אדם חייב להבדיל מקרב ידו לאור הנר ואומר בורא מאורי האש וכיון שמרחיק ידו מן האש אומר בא״י אמ״ה המבדיל בין קודש לחול ואם אין לו יין ואין לו שמן לנר פושט ידו לאור האש ומסתכל בצפרנים שהן לבנות מן הגוף ומברך בורא מאורי האש ואם היה בדרך פושט את ידו לאור הכוכבים שהן מן האש ומברך בורא מאורי האש ואם נתקדרו שמים בעבים תולש אבן מן האדמה ואומר המבדיל בין קודש לחול וכתב ר״ע ואנן לא ס״ל הכי אלא אין מבדילין אלא על היין ואפי׳ על הפת אין מבדילין וכן פירשו התוספות שאין מבדילין על הפת אבל מבדילין על השכר אם הוא חמר מדינה והגאונים כתבו אע״פ שאין מבדילין על הפת אם חל י״ט במ״ש מבדילין עליו כיון שמקדשין עליו הקידוש עיקר ואגב הקידוש מבדילין ג״כ עליו וא״א ז״ל כתב שיותר טוב לעשות ההבדלה והקידוש שניהם על השכר ומי שאין לו יין ומצפה שיהיה לו למחר לא יאכל עד למחר שיבדיל ואם אין לו אלא כוס אחד ואינו מצפה שיהיה לו למחר יותר טוב שיאכל קודם שיבדיל ויברך עליו ברכת המזון ואח״כ יבדיל עליו כסדר ההבדלה ממה שיבדיל ויברך בהמ״ז בלא כוס שבהמ״ז טעונה כוס ר׳ צדוק אומר כל מי שאינו מבדיל על היין במוצ״ש או שאינו שומע מאחרים שמבדילין אינו רואה סימן ברכה לעולם אבל המבדיל על היין או שומע מאחרים שמבדילין הקב״ה קוראו קדוש ועושהו סגולה שנאמר והייתם לי סגולה מכל העמים ואומר ואבדיל אתכם מן העמים וא״ר יוחנן ג׳ מנוחלי העוה״ב הדר בא״י והמגדל בניו לתלמוד תורה והמבדיל על היין במ״ש והוא דשייר

מקידושא לאבדלתא הלכך מאן דאית ליה חד כסא ולית ביה שיעור קידושא ואבדלתא שבק ליה לאבדלתא וקידושא מקדש אריפתא דכי תקינו רבנן אבדלתא אחמרא תקינו ונר חנוכה ויין להבדלה נר חנוכה קודם דאפשר לאבדולי בתפלה:

סימן רצ"ז

ומברך על הבשמים אם יש לו ואם אין לו א״צ לחזור אחריהם שאין מברכין עליהן אלא להשיב הנפש שהיא כואבת מיציאת השבת ואין מברכין על בשמים של בית הכסא ושל מתים דלאו לריחא עבידי ירושלמי הדא דתימא כשנתונין למעלה ממטתו של מת אבל נתונין למטה מברכין שאני אומר לכבוד חיים הם עשויין ואין מברכין על בשמים של עו״ג דסתמן לע״ג ונהגו לברך על עצי הדס וסמך לדבר כל שומר שבת מחללו וסמיך ליה תחת הסרפד יעלה הדס ויש נותנין טעם לדבר כיון דאיתעביד ביה חדא מצוה של הלולב ניעביד ביה מצוה אחריתי כדאיתא בעירובין רב אמי ורב אסי כד מיקלע להו ריפתא דעירובא הוו מברכי עליה המוציא אמרי הואיל ואיתעביד ביה חדא מצוה דעירובא ניעבד ביה מצוה אחריתי וכתב ה״ר אפרים אני איני מברך על הדס שוטה שלבו יבש ואין בו לחלוחית של ריח ויש לי זכוכית קטנה ובה מיני בשמים ועליה אני מברך עד כאן ומיהו נהגו בכל המקומות לברך על ההדס ומנהג אבותינו תורה וכתב עוד ה״ר אפרים מי שאינו מריח ומברך על הבשמים הוי ברכה לבטלה ואף להוציא בני ביתו אינו יכול ולא דמי לקידושא ואבדלתא וברכת המוציא של מצוה שהן חובה אבל זה אינו אלא מנהג בעלמא ולא נהירא שהרי פורס אדם פרוסה לבני ביתו אף ע״פ שאינו אוכל עמהם והתם מאי חובה איכא וכן הורה לי אדוני אבי הרא״ש ז״ל:

סימן רצ"ח

ומברך על הנר בורא מאורי האש אם יש לו ואינו צריך לחזור אחריו שאין מברכין עליו אלא לזכר שנברא האור במוצ״ש ומצוה מן המובחר לברך על אבוקה ונוהגין להסתכל בצפרנים וכן איתא בפירקי דרבי אליעזר וסמך מהא דתנן אין מברכין על האור עד שיאותו לאורו וכמה אמר עולא עד שיכיר בין סלע לפונדיון ועל כן מסתכלין בצפרנים לראות שיוכל ליהנות ממנו ולהכיר בין מטבע למטבע כמו שמכיר בין צפורן לבשר וכ״כ ר״ע א״ר נטרונאי בבורא מאורי האש כך עושין בשתי ישיבות מביטין לכפות הידים כדי שיהנו מן הנר וא״ר האי ברכת האור חובה על כל מי שמכיר בין שני דברים שאינן ניכרין ונהגו הראשונים להביט בשרטוטי הכפים עד שיכיר ביניהן מפני שהן מצויות ושמענו מזקנים שאומרים שיש בשרטוטי פסת היד סי׳ להתברך בו ועוד מנהג אצלנו להביט בצפרנים ואומרים מפני שהן פרות ורבות לעולם ואי לא מתרמי ליה כוס כשיראה האש ונהנה לאורו מברך בורא מאורי האש: אין מברכין על האור של ע״ג ו אין מברכין אלא על האור ששבת ממלאכת איסור הלכך אין מברכין על אור של עכו״ם ועכו״ם שהדליק מישראל במוצ״ש או ישראל מעכו״ם מברכין עליו אבל עכו״ם שהדליק מעכו״ם אין מברכין עליו: היה הולך חוץ לכרך וראה אור אם רובן עכו״ם אין מברכין עליו ואם רובן ישראל או אפילו מחצה על מחצה מברכין עליו אור שהודלק בשבת ליולדת או לחולה מברכין עליו כיון שהודלק בהיתר וכן עששית שהיתה דולקת והולכת מע״ש מברכין עליה במוצ״ש מברכין על האור היוצא מן העצים ומן האבנים אע״פ שאין מברכין עליו במוצאי יה״כ גחלים שבוערות כל כך שאילו מכניס קיסם ביניהם הוא נדלק מברכין עליהם והוא שעשוי להאיר ואם אינן בוערות כל כך אין מברכין עליהם אור של כבשן בתחלת שרפת האבנים אין מברכין עליו שאז אינו עשוי להאיר ולבסוף אחר שנשרפו אז נעשה להאיר ומברכין עליו נר של בית הכנסת פירש״י

אם יש שם אדם חשוב אין מברכין עליו שנעשה לכבודו ולא להאיר ואם אין שם אדם חשוב מברכין עליו וי״מ איפכא דכשיש שם אדם חשוב מברכין עליו שנעשה להאיר לו וכשאין שם אדם חשוב אין מברכין עליו שלא נעשה אלא לכבוד שכינה ואם יש שמש שאוכל שם בכל ענין מברכין עליו שנעשה להאיר לו והוא שלא תהא לבנה זורחת שאם יש לבנה אז א״צ לאורה ולא נעשה אלא לכבוד שכינה אין מברכין על האור של מתים שאינו עשוי להאיר הלכך מת שהיו מוליכים לפניו נר אילו הוציאוהו ביום והוציאוהו בלילה בנר אין מברכין עליו כיון שגם ביום היו מוליכין לפניו א״כ הוא לכבוד אע״פ שצריכין לו עתה בלילה וכל שאין מוליכין לפניו ביום אם הוציאוהו בלילה בנר מברכין עליו שאותו הוא להאיר וסומא כתב אבי העזרי שאין לו לברך דהא אין מברכין עליו עד שיאותו לאורו וכמה אמר עולא עד שיכיר בין איסר לפונדיון אלמא כל זמן שאינו נהנה כשיעור הזה אין לו לברך היו יושבין בבה״מ והביאו לפניהם אור אחד מברך לכולם:

סימן רצ"ט

נוסח הבדלה בא״י אמ״ה המבדיל בין קודש לחול ובין אור לחושך ובין ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה בא״י המבדיל בין קודש לחול ירוש׳ צ״ל אחר ההבדלה החל עלינו את הימים הבאים לקראתינו לשלום ותשמיענו בהם ששון ושמחה והביננו ולמדנו והעונין אמן צריך שיתנו עיניהם בכוס ובנר. סדר ר״ע מביאין לו כוס ואבוקה של אור ומברך בפה״ג ובורא מאורי האש ומבדיל בין קודש לחול ואומר השבעות ונח מצא חן בעיני ה׳ ויהי דויד בכל דרכיו משכיל וה׳ עמו ואומר שיר למעלות אשא עיני אל ההרים עד מעתה ועד עולם בראשית ברא אלהים וגו׳ ה׳ צבאות עמנו וגו׳ אלהינו ואלהי אבותינו החל עלינו את ששת ימי המעשה הבאים לקראתינו לשלום חשוכים מכל חטא ופשע ומנוקים מכל אשמה ועון ורשע ומדובקים בתלמוד תורתך

וחננו דעה ובינה והשכל מאתך ותשמיענו בהם ששון ושמחה ולא תעלה קנאתינו על לב אדם ולא קנאת אדם תעלה על לבנו וכל היועץ עלינו ועל עמך ישראל עצה רעה בטלו ובטל עצתו כדכתיב ה׳ הפיר עצת גוים עוצו עצה ותופר וגו׳ רבות מחשבות בלב איש ועצת ה׳ היא תקום כי ה׳ צבאות יעץ ומי יפר וכל היועץ עלינו עצה טובה קיימו וקיים עצתו כאמור וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם ברוך המפר עצות רעות מעלינו ומעל כל עמו ישראל ומקיים עלינו עצתו ועצתם של צדיקים לטובה ברוך שלא עזבנו כן ה׳ אלהינו אל יעזבנו ואל יטשנו ואל יכלימנו ואל יחפירנו לא בעה״ז ולא בעה״ב ועם הצדיקים נפטר בשלום הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד כי עזי וזמרת יה ה׳ ויהי לי לישועה ושותה מלא לוגמיו ומטעים בני ביתו ורב סעדיה כתב אין צריכין בני ביתו לטעום מכוס של ברכה וכתב עוד רב עמרם אנו נוהגין להטיל מים בכוס של ברכה לאחר ששותין אותו ושוטפין אותו ושותהו ושמענו מרבותינו שמצוה לעשות כן לפי ששירי מצות מעכבין הפורענות ומה שישתייר מן המים מטילין על ידינו ומעבירים אותו על עינינו לחבב המצות אסור לאכול שום דבר או אפי׳ לשתות יין או שאר משקין משתחשך עד שיבדיל בין בלילה בין למחרתו ומים מותר לשתות אבל אם היה יושב ואוכל מבעוד יום וחשכה לו אין צריך להפסיק ואם היה יושב ושותה וחשכה לו צריך להפסיק טעה ואכל קודם שהבדיל יכול להבדיל אחר כך שכח ולא הבדיל במוצ״ש כתבו הגאונים שאינו יכול להבדיל אלא כל יום ראשון ולא יותר וכן כתב הר״י גיאות והתוס׳ כתבו שמבדיל עד סוף יום הג׳ וכ״כ רב עמרם ודוקא בפה״ג ומבדיל בין קודש לחול אבל על הבשמים והאש אינו מברך אלא במוצ״ש כתב בה״ג ה״מ דמבדיל ביום ראשון דלא טעם מידי אבל טעם מידי לא ואע״ג דקי״ל טעם מבדיל ה״מ היכא דאבדיל לאורתא אבל אי מבדיל למחר אי טעים מידי אינו מבדיל ואיני יודע מה יש בין לילה ליום לענין אי טעם מבדיל: המבדיל על היין על

שלחנו פוטר היין שבתוך המזון שאין צריך לברך עליו וגם אין צריך לברך ברכה אחרונה על כוס של הבדלה ואם אין לו אלא כוס אחד וסבור שיביאו לו יין יותר והבדיל על אותו כוס ואח״כ לא הביאו לו יותר ובירך ברהמ״ז בלא כוס צריך לברך ברכה אחרונה על הכוס של הבדלה ואפילו לסברת א״א ז״ל שכתבתי למעלה (סי׳ רע״א) גבי קידוש שא״צ לברך אחר כוס של קידוש הבדלה שאני שאינה צורך סעודה וכתב הר״מ מרוטנבורק שצריך ליזהר שלא יביא הלחם לשלחן עד אחר הבדלה ואם הביא פורס עליו מפה ומכסנו לפי שהוא מוקדם בפסוק וצריך להקדימו אם לא יכסנו: אסור לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל ומיהו אפילו לא אמר אלא בא״י אמ״ה המבדיל בין קודש לחול שרי וכתב רב עמרם דוקא אם רוצה לעשות מלאכה קודם תפלה אבל אחר תפלה א״צ לברך אע״פ שלא הבדיל על כוס וכן פירש״י ופירש עוד אפי׳ אמר המבדיל בין קודש לחול בלא ברכה שרי אבל מלשון א״א ז״ל משמע אע״פ שמבדיל בתפלה אסור במלאכה עד שיבדיל אפילו בלא כוס ויאמר בא״י אמ״ה המבדיל בין קודש לחול שצריך לומר הזכרת השם ומלכות וכן כתב בה״ג שצריך בה הזכרת שם ומלכות גרסינן בפרק מקום שנהגו העושה מלאכה במוצאי שבתות וימים טובים אינו רואה סי׳ ברכה ודוקא קודם הבדלה קאמר כדאיתא בירושלמי הני נשי דנהיגי דלא למעבד עבידתא בריש ירחא מנהגא באפוקי שבתא לא מנהגא עד דתתפני סדרא פי׳ עד שישלימו סדר התפלה מנהגא יש נוהגין לומר בכל מוצאי שבת כל הפסוקים שמוזכר בהם אליהו ואומרים שהוא טוב לשכחה ויהיו דרכיו מצליחין בכל השבוע:

סימן ש'

לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת אפי׳ אינו צריך אלא לכזית כדי ללוות השבת:

סימן ש"א

אם באתי לכתוב כל הלכות שבת תרבה עלי המלאכה כי הלכתא רבתי לשבתא (כדאיתא שבת יב.) וגם כי כל ארבעים אבות מלאכות חסר אחת ותולדותיהם ידועות ואיני צריך להאריך בהם ולא בשיעוריהן שלא נאמרו שיעורים אלא לחיוב אבל איסורא איכא בכל שהוא ע״כ לא אכתוב אלא דברים הצריכין ואסדר יחד דברים הדומים ואתחיל בהילוך על סדר הפסוק אם תשיב משבת רגליך היאך יהא הלוכו בשבת ובמה האיש יוצא ותקון בגדיו ובמה האשה יוצאה והעבד והבהמה ואיסור חפציו והדיבור בהם והיתר חפצי שמים וטלטול כי מזה למדו חכמים איסור טלטול כיון שהזכיר הנביא שלא יהא הילוך ושיחה של שבת כהילוך ושיחה של חול כ״ש שלא יהא טילטול של שבת כטילטול של חול כדי שלא יהא כיום חול ויבא לפנות כל חפציו מפינה לפינה שהרי הוא בטל ויבקש דבר להתעסק בו ונמצא בטל משביתת שבת ואח״כ בנין אהל וצידה וקשירה ובישול ובירה וסחיטה ותקון מאכל אדם ומאכל בהמה ודבר הניצוד בשבת לצורך עכו״ם או לצורך ישראל או הביאו מחוץ לתחום ושאר דברים שעשאוהו לצרכו ורחיצה וסיכה וכל רפואה ופיקוח נפש ויולדת וצרכי מילה והולדת בהמה ורפואתה ופינוי מקום לאורחים והצלה מפני הדליקה ומעט מהלכות שבת בלא סדר וחילוק ד׳ רשויות ומעט מדיני הוצאה ודין קרפף סאתים או יותר וענין מחיצות וכל דיניהן והכשר מבוי וכל דיניו ועירובי חצרות וכל דיניו ושיתופי מבואות וכל דיניו ועירובי תחומין וכל דיניו: כתיב אם תשיב משבת רגליך ודרשו חז״ל שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול ע״כ אין לו לאדם לרוץ בשבת כדרך שעושה בחול אבל אם רץ לדבר מצוה כגון לבהכ״נ או כיוצא בו מותר כתוב בס״ה בחורים המתענגים בקפיצתם ובמרוצתם מותר וכן לראות כל דבר שמתענגים בו מותר לראותו היה הולך והגיע לאמת המים יכול לדלג ולקפוץ עליה אפילו אם היא רחבה שאינו יכול להניח רגלו ראשונה קודם

שיעקור שנייה ומוטב שידלג ממה שיקיפנה מפני שמרבה בהילוך ואסור לעבור בה שלא יבא לידי סחיטה היה הולך לדבר מצוה כגון להקביל פני רבו או פני מי שגדול ממנו בחכמה יכול לעבור בה ובלבד שיעשה שינוי כגון שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו כדי שיזכור ולא יבא לידי סחיטה ואסור לעבור בה בסנדלו דחיישינן דלמא נפיל ואתי לאתויי אבל במנעלו מותר דלא נפיל ויש כלים שמנעו חכמים לצאת בהם בר״ה זה הכלל כל היוצא בדבר שאינו מתכשיטים ואינו דרך מלבוש והוציאו כדרך שרגילין להוציא אותו דבר חייב וכל תכשיט שהוא רפוי שאפשר לו בקל ליפול אסור לצאת בו ואם יצא פטור ואשה לא תצא בתכשיטים שדרכה לשולפם ולהראותם הלכך לא יצא האיש בסייף ובקשת ובתריס ואלה ורומח ובכלים שאינן תכשיט ואם יצא חייב חטאת שאינו דרך מלבוש ולא בשריון ולא בקסדא ולא במגפיים ואם יצא פטור שהן דרך מלבוש ולא יצא בתפילין מפני שצריך להסירם כשיכנס לבית הכסא ולא יצא קטן במנעל גדול דלמא נפיל ואתי לאתויי אבל יוצא הוא בחלוק גדול שאינו נופל ממנו ולא יצא במנעל אחד אם אין לו מכה ברגלו דלמא מחייכי עליה ואתי לאתויי אבל אם יש לו מכה ברגלו יוצא באותו שאין בו המכה דהשתא ליכא למיחש דלמא מחייכי עליה שרואין בו שאינו יכול לנעול המנעל השני מפני מכתו: ולא יצא במחט התחובה לו בבגדו בין נקובה בין שאינה נקובה ואם יצא פטור ולא יצא בטבעת שאין עליה חותם ואם יצא חייב ואם יש עליה חותם לרש״י פטור אבל אסור ולר״ת מותר דכל דבר שהוא תכשיט לאיש לא שייך ביה דילמא שליף ומחוי ליה אבל דבר שהוא תכשיט לאיש ולאשה אסור גם לאיש וכן דבר העשוי לתכשיט ולהשתמש בו כגון אותן מפתחות נאות של כסף כמין תכשיט אסור שהרואה אומר לצורך תשמיש הוא מוציאו וה״ר מאיר התירו אם הוא עשוי מכסף אבל לא בשל ברזל ונחושת אפילו עשוי לנוי. ובספר המצות כתב מפתח אסור אם אינו עשוי ברצועה מובלעת בתוך יד של

מפתח אבל בשלשלת שיש בה קרס והקרס אחוז במפתח חלוקה יש אוסרין ויש מתירין ע״כ ודעת א״א ז״ל להתיר. לא יצא החייט במחט התחובה לו בבגדו ולא נגר בקיסם שבאזנו ולא סורק במשיחה שבצוארו ואם יצא פטור ולא יצא הזב בכיס שעושה להצילו מזיבתו שלא יטנף בה וכן אשה נדה שקושרת בגד לפניה שלא תתלכלך בדם נדותה אסור לצאת בו אם לא יהא סינר עשוי כעין מלבוש אבל אם קושרתו כדי שלא יכאב לה הדם ולא תצטער מותר לצאת בו: אין הקטע יוצא בקב שלו פירוש מי שנקטעה רגלו ועושה לו כמין דפוס רגל וחוקק בו מעט לתת בו ראש שוקו וכן קטע שאינו יכול לילך כלל על שוקיו אלא יושב על כסא וכשנעקר ממקומו נסמך על ידיו ועל שוקיו ונדחה לפניו ועושה סמוכות לראשי שוקיו אסור לילך בהן. וכל קטע שגורר שוקיו ועושה סמוכות לאורך שוקיו מותר לילך בהן וחגר שאינו יכול לילך בלא מקל מותר לילך בו אפילו אינו קשור בו אבל אם אפשר לו לילך זולתו ואינו נוטלו אלא להחזיק עצמו כמו הזקן אסור מי שהוא אסור וכבלים ברגליו מותר לצאת בהם דלאו משוי הוא ולמישלף נמי לא חיישינן לפי שהם תקועים יפה: אין יוצאים בכסא פי׳ שיושב בכסא ובני אדם נושאים אותו אחד האיש ואחד האשה ואם רבים צריכין לו מותר ובלבד שלא יכתף שלא ישים כל אחד ידו על כתף חבירו והכסא על זרועותיהם ואין יוצאין באנקטמין והוא כמין חמור שעושין הליצנים ונראה כרוכב עליו והוא נושא והולך ברגליו ולא בקשורים והם עצים גבוהין ויש בהן מושב לכף רגל והולכין בהן בטיט ולא בפראמי והן כמין צורות פרצוף שנותנים על הפנים להפחיד התינוקות. אין יוצאין בתיבה וקופה ומחצלת אבל יוצאין בשק ויריעה וחמילה פירוש בגדים גסים: יוצאים במוך וספוג שעל המכה לפי שהן מרפאין הלכך הוי כמו תכשיט וכן בקליפת שום ובצל או באיספלנית ומלוגמא ורטיה שעליה ואם נפלו מעליה לא יחזירם וכל שכן שלא יתנם בתחלה אבל אסור לכרוך חוט או משיחה

על המכה לצאת בו דכיון שאינן מרפאין הוי משוי אבל באגוד שכורך על הרטיה שלא תפול מעליו יכול לילך בו וקושרו ומתירו. בני מלכים וכן כל אדם יוצאין בזגין הארוגין להם בכסותן אבל אינם ארוגים לא : יוצאים במיני עשבים שקושרים אותם בקשרים ותולין אותם לרפואה אין יוצאין בקמיע שאינו מומחה ואם הוא מומחה יוצאין בו ל״ש איתמחי גברא ולא קמיע כגון שכתב לחש א׳ בג׳ איגרות ורפאו שלשתן דאיתמחי גברא לאותו לחש בכל פעם שיכתבנו אבל לא לשאר לחשים וגם אין הקמיע מומחה אם יכתבנו אחר לא שנא איתמחי קמיע ולא גברא כגון שכתב לחש אחד באגרת אחת וריפא בו ג׳ פעמים שאותה אגרת מומחה לכל אדם וכ״ש איתמחי גברא וקמיע כגון שכתב לחש אחד בג׳ איגרות וכל אחת הועילה לג׳ אנשים או לאדם אחד ג׳ פעמים איתמחי גברא ללחש זה בכל איגרת שיכתבנו ואיתמחי איגרות הללו לכל אדם אבל אם כתב ג׳ קמיעות לאדם אחד ורפאו ג״פ לא איתמחי לא גברא ולא קמיע מותר לצאת בקמיע מומחה לא שנא הוא של כתב או של עיקרין בין בחולה שיש בו סכנה בין שאין בו סכנה ולא שנכפה כבר ותולהו לרפואה אלא אפילו לא אחזו החולי אלא שהוא ממשפחת נכפין ותולהו שלא יאחזנו שרי וקושרו ומתירו בר״ה ובלבד שלא יקשרנו בשיר או בטבעת ויצא בו לרה״ר שאז יאמרו שיוצא בו לשם תכשיט וזהו אסור דלאו תכשיט הוא נאמן לומר הרופא על עצמו שהוא מומחה יוצאין בביצת החרגול ובמסמר הצלוב ובשן של שועל בין בחול בין בשבת ואין בו משום דרכי האמורי וכן בכל דבר שהוא משום רפואה אבל אם עושה מעשה ואין ניכר בו שהוא משום רפואה אסור משום דרכי האמורי אבל כל לחש מותר מי שיש לו מכה בפיסת רגלו וקשר עליה מטבע להגין שלא ינגף ברגליו וגם יש בו משום רפואה מותר לצאת בו אין יוצאין בסנדל המסומר ל״ש שבת ול״ש י״ט ובגמרא מפרש צורתו וכמה מסמרים יש לו ואין מצוי לנו ולכן לא הארכתי בו ואלו סנדלים שלנו המסומרים אינן בכלל זה ומותר

לצאת בהם ומ״מ נהגו בהן איסור ואין לפרוץ גדר היוצא בטלית מקופלת פי׳ לאחר שנתנה על ראשו מגביה שוליה ומקפלה על כתפו או במעות הצרורים לו בסדינו חייב וכל שאינו להתנאות כגון שמקבץ ב׳ קצותיה על כתפו כדי שלא יעכבוהו מלילך או שלא יעכבוהו מלעשות מלאכתו אסור שאינו דרך מלבוש וכל שהוא להתנאות דרך מלבוש הוא ומותר. יוצא אדם בסודר המקופל על כתפו אע״פ שאין נימא כרוכה לו על אצבעו. הבלנים יכולים להביא סדינים שמסתפגין בהן דרך רשות הרבים דרך מלבוש שיכסו בו ראשו ורובו סכניתא והוא סודר גדול שתלוי לו בין כתפיו וראשו עטוף בו אם מביאו דרך רשות הרבים צריך לקשור ב׳ ראשיו למטה בכתפיו זה עם זה שלא יפול מראשו. לבדין הקשין אסור להביאם בר״ה או בכרמלית דרך מלבוש ואם הן רכין ובינונים שרי. שתי חגורות זו על גב זו אסור דהוי משוי אבל ב׳ לבושים שרי ובספר המצות התיר ב׳ סרבלים ואסר ב׳ חלוקים: כילה שיש בה רצועות שמותחין אותה בהם יכול אדם להתעטף בה ולצאת לר״ה ואין הרצועות חשובות כמשוי שמבוטלת אגבה הילכך מותר לצאת ברצועות התלוים באבנט אף על פי שאין המנעלים קשורים בהן דלא חשיבי ובטלי אגב האבנט אבל אם הם של משי חשיבי ולא בטלי ואסור אם אין המנעלין קשורין בהם מידי דהוה אטלית שאינה מצוייצת כהלכתה דאסור לצאת בה לר״ה דכיון שאינה מצוייצת כהלכתה הוי הציצית משוי דחשיבי ולא בטלי אבל כשמצוייצת כהלכתה לא הוי משוי הילכך מותר לצאת בטלית שלנו לרשות הרבים דחשיבא מצוייצת כהלכתה אע״פ שאין בה תכלת דקיימא לן אין תכלת מעכבת הלבן תדע לך שהרי אנו מברכין עליהם והר״מ מרוטנבורק היה מחמיר שלא לצאת בה וא״א ז״ל היה יוצא בה. כתוב בספר המצות כל דבר שנפסק מן הבגד וראשו אחד מחובר כגון לולאות ואינו חשוב מותר לצאת בו ואם חשוב אסור לצאת בו. כובע אי לא מיהדק בראשו אסור לצאת בו לרה״ר שמא יעבירנו הרוח ואתי לאתויי ואי מיהדק שרי

אפי׳ אם הוא בולט טפח לרש״י ולר״ת אם הוא בולט טפח אסור משום אהל אפילו בבית ואם אינו בולט טפח מותר אפילו ברה״ר. המוצא תפילין בשבת בבזיון במקום שאין משתמרין אם יש בהן רצועות שאז ניכר שהן תפילין והן קשורות שיכול ללובשן מכניסן זוג זוג דרך לבישה עד שיכניסם כולן היה בהם הרבה שלא יספיק היום ללובשן ולהכניסן זוג זוג יחשיך עליהם עד הלילה ויביאם ואם יש שמד שגזרו שלא להניח תפילין מכסן והולך לו אפילו אם הם מועטים ואם אין שמד אלא שירא להחשיך מפני לסטים ואינו חושש אם ימצאו בידו אם הם רבים מוליכן פחות פחות מד׳ אמות או נותנם לחבירו וחבירו לחבירו עד שמגיע לחצר החיצונה: הבא להציל כליו מפני הדליקה לובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול לעטוף ופושט וחוזר ולובש מי שנשרו כליו במים הולך בהן ואינו חושש שמא יבא לידי סחיטה וכששוטחן פסק רבינו ניסים ששוטחן בחמה שלא כנגד העם ור״י פסק כיון שאסור כנגד העם אפילו בחדרי חדרים נמי אסור. מסתפג אדם באלונתית ומביא בידו ולא חיישינן שמא יבא לסחוט ולא ימסור לבלנים שהן חשודים על הסחיטה:

סימן ש"ב

המנער טליתו מפני טל שעליו חייב משום כיבוס ודוקא בחדתי ואוכמי דבהנך הוי הניעור יפה כמו כיבוס והוא שמקפיד עליו שלא ללובשו בלא ניעור אבל אי בציר חד מהני שרי. הנוטל מן הבגד קסמין וקשרים הנשארים בו מן האריגה אם היה מקפיד שלא ללובשן עד שיטלם חייב חטאת מקפלין כלים בשבת לצורך שבת ללובשן בו ביום ודוקא באדם אחד אבל בב׳ ב״א לא דהוי תיקון טפי ואפי׳ באדם אחד דוקא בחדשים דהיינו כל זמן שלא רוחצו ולבנים שאין הקיפול מתקנן כל כך והוא שאין לו להחליף אבל ישנים או צבועים או שיש לו להחליף אסור. מכבש שהוא כלי שכובשין בו בגדים אחר הכביסה והם שתי לוחות זה על זה

והבגדים ביניהם של בעל הבית מתירין אותו ליטול הבגדים מתוכו שזה הוא לצורך השבת אבל לא כובשן ליתנם בתוכו שזהו לצורך חול ושל אומן אפילו להתירו אסור מפני שהוא עשוי לתקן הבגדים ותחוב בחזקה והתרתו דומה לסתירה אבל אם היה מותר והוא מכיר כליו שבו שומטן מתוכו חלוק לאחר כביסה הוא מתקשה ומשפשפין אותו בידים לרככו מותר לעשותו בשבת שאינו מכוין אלא לרככו אבל סודר אסור מפני שמכוין לצחצחו והוי כמלבן:

טיט שעל רגלו יכול לקנחו בין בקרקע בין בכותל ואין בו משום אשוויי גומות אם מקנחו בקרקע ולא משום בנין בכותל והרמב״ם ז״ל כתב מקנחו בכותל ולא בקרקע ואדוני אבי ז״ל התיר שניהם.

טיט שעל בגדו מכסכסו בפנים כיצד לוקח הבגד בפנים ומשפשפו זה בזה אבל לא בחוץ דדמי לליבון שמתלבן בכך ומגרדו בציפורן או בסכין וה״ר פרץ הביא תוספתא והני מילי לח אבל יבש הוי טוחן אע״ג דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה אסור מדרבנן אין מגרדים לא מנעל חדש ולא מנעל ישן מפני שקולף העור והוי ממחק מותר ליתן מים על גב מנעל לשכשכו אבל אסור לכבסו במים ובגד שיש עליו לכלוך אסור אפילו לשכשכו שזהו כבוסו אלא מקנחו בסמרטוט ור״ת כתב דלא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו היכא שהוא דרך לכלוך כמו המסתפג באלונתית או המקנח במפה ומטעם זה התיר באשה שלכלך התינוק בגדיה במי רגלים שתטול ידיה ותקנחם באותו מקום לבטל המי רגלים שאין זה דרך ליבון אלא דרך לכלוך וגם אינה מכוונת אלא לבטל מי רגלים ראיתי כתוב על שם הר״ם מרוטנבורק דלא אמרינן שרייתו זהו כבוסו אלא בבגד פשתן אבל לא בשל צמר ומטעם זה התיר ליתן מים על בגד צמר שנפל עליו יין והיה מפקפק לנגב הידים בבגד פשתן אלא בבגד צמר ואני תמה אם אמרו שיש חילוק בין צמר לפשתן שאינו מחלק בגמרא אלא בין עור לבגד אבל כל בגדים שוין וכן כתב בה״ג סתם בגד שנפל עליו יין אין נותנין עליו מים ולנגב הידים שרי כיון שאין בו אלא דבר מועט אין בו משום כיבוס

אין מסתכלין בשבת במראה של מתכת אפי׳ אם היא קבוע בכותל גזירה אטו אינה קבועה ואותה אסור שמא יסיר בה נימין ושאינה של מתכת מותר אפילו אם אינה קבועה:

סימן ש"ג

אין האשה יוצאה בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות שבראשה מפני שצריכה להסירם בשעת טבילה חיישינן דילמא אתי לאתויינהו ארבע אמות בר״ה ופירש״י אפילו הם קלועות לה בשערה ור״ת פי׳ שאם הם קלועות בשערה מותר דלא חיישינן דילמא אתי לאתויינהו שאסור לסתור קליעת שערה אלא מיירי באותן שהן על ראשה ואם הם ארוגים מותר שהן רכים והמים נכנסין ואינה צריכה להסירם בשעת טבילה ובלבד שלא יהו מטונפים שאז צריכה להסירם מפני הטיט שחוצץ ולא יהו מוזהבים שאז חוששת עליהם שלא יתקלקלו במים ותסירם ודוקא בחוטין שבראשה אבל בחוטין שבצוארה מותר שהם רפויים ואינה צריכה להסירם אבל בקטלא שבצוארה אסור שהיא מהדקת אותה כדי שתראה בעלת בשר וחוצצת ואינה יוצאה בטוטפת והוא כמין ציץ ומגיע מאוזן לאוזן ולא בסרביטין והוא גם כן כמין ציץ ואינה מגיע אלא עד הלחיים וה״מ כשאינן קשורין בשכבה אבל אם קשורין בשכבה שרי ולא תצא בכיפה של צמר פירוש חוטי דעמרא דגדילין ועבידי כי הוצא ורחבין כשתי אצבעות כשיעור ציץ ולא באיצטימא והוא מטלית שתולין בו חוטין של צבעונין ותולין אותו לכלה להבריח ממנה זבובים שאם יעמוד לה זבוב על פניה היא מתביישת לטורדו ולא תצא בעיר של זהב ופירש״י ברזנג״א ור״ת פירש כעין עטרת לראש כלילא אם הוא עשוי מחתיכות דקות של זהב חרוזות בחוט אסור ואם החתיכות תפורות על המטלית שרי דסוקיא פירוש חתיכת מעיל רחבה אם יש בה רצועות קצרות תלויות בה לקושרה בהם ולהדקה סביבותיה דמיהדק שרי ולא חיישינן דילמא מישרא קיטרי ואתו לאתויינהו אין לו רצועות אסור

ולא תצא בקטלא והוא בגד חשוב לתלות בצוארה נגד לבה שלא יפול מה שהיא אוכלת על בגדיה ויש לו שנצים כעין מכנסים ומכניסין בה רצועה רחבה וקושרת סביב צוארה והבגד תלוי על לבה ולא בנזמי האף אבל יוצאה בנזמי האוזן ולא תצא במחט שמחלקת בה שערה אפילו אם הוא עשוי להתקשט בו אבל מחט שמעמדת בו קשוריה יכולה לצאת בה ולא תצא במחט נקובה ואם יצאה חייבת וכשאינה נקובה לא תצא ואם יצאה פטורה ולא בטבעת שיש עליה חותם ואם יצתה חייבת וכשאין עליה חותם לא תצא ואם יצתה פטורה ולא תצא בכולייר ופירש״י נושקא ור״ת פירש כעין רדיד ובערוך פירש כעין עטרה ולא בכובלת והוא קשר של בושם שמתקשטת בו שן תותבת פירוש אם נפל אחת משיניה ומשימה אחרת במקומו אם הוא של זהב לא תצא בו ואם הוא של כסף או של אדם מותר לא תצא במנעל הקרוע למעלה שגנאי הוא לה ומחכו עלה ואתיא לאתוייה ולא במנעל חדש שמא לא יבא למדתה אא״כ נסתה ללכת בו מאתמול שהוא למדתה אבל איש מותר שאינו מקפיד כל כך יוצאה בחוטי שיער בין אם החוטים עשויין משערה או משער חבירתה ואפילו משער בהמה ובלבד שלא תצא זקנה בשל ילדה ולא ילדה בשל זקנה והרמב״ם ז״ל התיר לילדה בשל זקנה ויוצאה בחומרתא דקטיפתא ובמוך הקשור ומהודק באזנה ובמוך שבסנדלה הקשור לה בעקבה וכתב בספר המצות דסנדל ומנעל שלנו מותר לתת לתוכו מוך אפילו בלא קשור דלא נפיל מיניה ומותר ליתנו לכתחלה בשבת ובמוך שתקנה לנדתה אפילו אינו קשור דכיון שהוא מאוס לא חיישינן דלמא שקלא ואתייה אפילו אם יש לו בית יד ובפלפל ובגרגיר מלח ובזנגביל ובקנמון שתתן לתוך פיה ובלבד שלא תתנם לכתחלה בשבת ואם נפל לא תחזיר וכתב בספר המצות מי שיש לו ריח הפה יכול לצאת בפלפל שבפיו ומסופקני אם יכול ליתנו לכתחלה או לא וכתב ר״י שיכולה לצאת בבתי שוקיים שקושרים במשיחה סביב שוקיה אע״פ שאין המשיחה קשור בהם ולא חיישינן

שמא ישתלשלו למטה ובכל מה שיכולה לצאת יכולה להתירו בר״ה ולא חיישינן דילמא מתיא ליה ויוצאה בחצר בכבול ובפיאה נכרית פירוש קליעת שער שקולעת בתוך שערה אבל כל שאר הדברים שאסורה לצאת בר״ה אסורה לצאת בהן גם בחצר אבל ר״ת פי׳ דגם בשאר הדברים מותרת לצאת בחצר אפילו אינה מעורבת אבל לא בכרמלית אלא הנח להן לבנות ישראל מוטב שיהו שוגגות ואל יהו מזידות ובעל התרומות חילק כל דבר שאסור משום דילמא שלפא ומחויא ליה ואסרוה אפי׳ בחצר אטו רשות הרבים לדידן דלית לן רשות הרבים שרי אבל דבר שהוא משוי ובר״ה אסור מן התורה אסור נמי לדידן: בכל מקום הבנות קטנות שנוקבים אזניהן ואין נותנין בהן נזמים עד שיגדלו ונותנין חוטין בנקבים כדי שלא יסתמו אם הם צבועים אסורים לילך בהם ואם אינן צבועין מותרין ויש שנותנין בהן קסמין והם ג״כ מותרין ואשה יוצאה רעולה והוא שמעטפת כל ראשה חוץ מהפנים ויוצאה פרופה והוא שמתעטפת בטלית שיש בראשו האחת רצועה וקושרת אגוז או אבן שיחדה אותה לכך בראשה השני וכורכת הרצועה באגוז או באבן כדי שלא יפול הטלית אבל על המטבע אסור לפרוף דלאו בר טילטול הוא ולא מהני ביה יחוד וכתב הרמב״ם ז״ל אם פרפה המטבע מאתמול מותר לצאת בו ואינה יכולה לכרוך על האגוז אם מכוונת להוציא האגוז אבל יכולה לכרוך עליו כדי להוציאו לכרמלית ויוצאה באבן תקומה ובמשקל ששקלו כנגדו כדי שלא תפיל ואפילו לא נתעברה עדיין אסור לאשה שתעביר סרק על פניה בשבת משום צובע ולא לכחול עיניה ואסור לה להיות קולעת שערה ולא להתיר קליעתה אבל יכולה לחלוק שערה:

סימן ש"ד

אין העבד יוצא בחותם של מתכות לא שנא אם הוא בכסותו או בצווארו דכיון שהוא חשוב ורבו מקפיד עליו חיישינן דילמא מפסיק ואתי לאתויי ואם הוא של טיט שאין רבו מקפיד עליו בצווארו

מותר דאי מפסיק שביק ליה וליכא למיחש נמי דאתי לאתויי משום דמירתת מרביה שיאמר עליו שהוא רוצה להראות שהוא בן חורין ולכך הסירו דמשום הכי לא מייתי ליה בידיה שאינו סימן עבדות אלא כשהוא בכסותו או בצוארו ואם הוא בכסותו אסור דילמא מפסיק ומירתת מרבו שיאמר שהסירו כדי להראות שהוא בן חורין ומקפל טליתו כדי שלא יראה מקום החותם שהוסר ודומה לטלית מקופלת שחייב חטאת: אדם מצווה על שביתת עבדו והני מילי שמל וטבל לשם עבדות וקיבל עליו מצות הנהוגות בעבד אבל לא מל וטבל אפילו קיבל עליו שבע מצות הנהוגות בבני נח הרי הוא כגר תושב ומותר במלאכה בשבת ודוקא לעצמו אבל אסור במלאכת רבו:

סימן ש"ה

כל בהמה יוצאת במה שמשתמרת בו אבל אם אינה משתמרת בו או הוי נטירותא יתירתא הוי משאוי וכן כל דבר שעושין לה לנוי לא תצא בו הלכך נאקה יוצאת בזממא דפרזלא וחמור לובא בפגא דפרזלא וגמלא באפסר וכן פרה וחמור וסוס יוצא ברסן או באפסר אבל לא בשתיהן ומותר לכרוך חבל האפסר סביב צוארה ותצא בו ומותר לטלטל האפסר וליתנו עליה ואין בו משום איסור טילטול שמוכן הוא לבהמה ובלבד שלא ישען עליה ובעלי השיר כגון כלבים של ציידים וחיות קטנות שיש להן כמין אצעדה וצמיד סביב צואריהם וטבעת קבועה בה ומכניסין בה רצועה ומושכין אותה בה יכולין לצאת בשיר הכרוך על צוארה ויכולים למושכם בהם אילים יוצאים לבובים והוא עור שקושרין להן תחת זכרותן שלא יעלו על הנקבות והרחלות שחוזות והוא שקושרין אלייתן כלפי מעלה כדי שיעלו עליהם הזכרים ויוצאות כבונות והוא שקושרין בגד סביבן לשמור צמרן שיהא נקי והעזים צרורות והוא שקושרים ראשי דדיהם ודוקא כשקושרין כדי שיצטמקו דדיהן ולא יחלבו עד שתתעבר דאז מהדק שפיר ולא חיישינן דילמא נפיל

ואתי לאיתויי אבל אם קשר כדי לשמור חלבן שלא יפול לארץ אסור דלא מהדק שפיר וחיישינן דילמא נפיל ואתי לאתויי חמור יוצא במרדעת והוא שתהא קשורה לו מע״ש ושאר הבהמות אסורות אפילו אם קשורה להם מע״ש ולא יצא באוכף ואע״פ שקשור לו מע״ש ומותר ליתן עליו המרדעת בחצר ובלבד שלא יקשרנו בו בספר המצות אסר ליתן האוכף על הסוס שכתב אסור להסיר האוכף מעל הסוס ומרדעת מעל החמור וכן ליתן עליו אבל ליתן מרדעת על החמור שרי ע״כ ונראה דשרי ליתן אוכף על הסוס בלא קשירה דטעמא דאסור לקשרו מפרש בירושלמי שלא ישתמש בבעלי חיים כי כשקושר צריך ליקרב אליה אבל בלא קשירה אין צריך ליקרב אליה ולפי זה אין חילוק בין סוס לחמור. אוכף שעל גבי החמור שבא מן הדרך ונתיגע וצריך להסירו לצננו לא יטלנו בידו אבל מוליכו ומביאו בחצר והוא נופל מאליו אין תולין לחמור סל בצוארו ליתן מאכלו בתוכו כדי שיאכל מתוכו אבל עגלים וסייחין שצוארן קצר ומצטערין לאכול מעל גבי קרקע שרי. חבל הקשור באבוס בראשו האחד מותר לקושרו בבהמה בראשו השני וכן הקשור בבהמה מותר לקושרו באבוס. לא יצא הסוס בזנב שועל שתולין בין עיניו שלא תשלוט בו עין הרע ולא בזהורית שעושין לו לנוי ולא עזים בכיס שבדדיהם שקושרין אותן שלא יסרטו דדיהם בקוצים ולא פרה בחסום שבפיה שחוסמין פיה שלא תרעה בשדות אחרות ולא כל בהמה בסנדל שנועלין ברגליה כדי שלא תנגף אבל יוצאה באגד שעל גבי המכה ובקשקשין שעל גבי השבר והן לוחות שקושרין להם סביב העצם הנשבר בה ובשליא שיצאה מקצתה ותלויה בה ופוקק זוג שבצוארה ומטיילת בה בחצר אבל אם אינו פקוק אפי׳ בחצר או פקוק בר״ה אסור בין אם הוא בצוארה או בכסותה: לא תצא בחותם בין אם הוא בצוארה או בכסותה. אין הגמל יוצא במטוטלת והוא כמין כר קטן שנותנין תחת זנבו שלא תשחית הרצועה את בשרו אפילו היא קשורה לו בזנבו אא״כ תהיה קשורה בזנבו ובחוטרתו או בשלייתה ולא תצא

שום בהמה לא עקוד ולא רגול פירוש עקוד שקושר ידה אחת עם רגלה רגול שקושר אחת מרגליה כלפי מעלה שלא תלך אלא על ג׳ רגלים ולא יקשור הרבה בהמות יחד ויוציאם שנראה כאילו מוציאן כדי למכור אבל אחת לבדה יכול להוציאה בחבל ובלבד שלא יצא החבל מתחת ידו ולמטה טפח וגם לא יניח הרבה מן החבל בין ידו לבהמה כדי שלא יכביד עד שיגיע בטפח הסמוך לארץ ואם הוא ארוך יכרוך אותו סביב צוארה. אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו מע״ש ולא בזוג אע״פ שהוא פקוק ולא בסולם שבצוארו והן לוחות שקושרין סביב צוארו שלא יחכך מכתו ולא ברצועה שברגליה והוא כמין טבעת עבה שעושין מקש וקושרין ברגלי בהמה שפסיעותיה קצרות ומכה ברגליה זו בזו ועושים זה לזה להגין שלא תכה זו בזו ואין התרנגולים יוצאין בחוטין שקושרין ברגליהן לסימן ולא ברצועות שקושרין ברגליהם כדי שלא ישברו הכלים ואין האילים יוצאין בעגלה שתחת אליותיהן שעושים להם כדי שלא תהא האליה נגררת בארץ ואין העזים יוצאין בעץ שנותנין בחוטמיהן כדי שיתעטשו ולא העגל בעור קטן שנותנין על צוארו ולא פרה בעור הקופר שקושרין בדדיה כדי שלא יינקוה השרצים ולא ברצועה שבין קרניה בין אם היא לשמור או לנוי. אין רוכבין ע״ג בהמה ולא ניתלין עליה ואפילו בצדה אסור להשתמש אבל צדי צדדין כגון שדבר אחר מונח על צדה והוא משתמש בו מותר ואם עלה עליה אפי׳ במזיד ירד משום צער בעלי חיים וכן פורקין משוי שעליה משום צער בעלי חיים כיצד מכניס ראשו תחת המשוי ומסלקו לצד אחד והוא נופל מאליו. בהמה שנפלה לאמת המים אם אינו יכול לעשות לה תקנה במקומה מותר להביא כרים וכסתות וליתן תחתיה משום צער בעלי חיים אע״פ שמבטל כלי מהיכנו וכן מותר לומר לעכו״ם לחלוב בהמתו כיון שהחלב מצערה והחלב אסור בו ביום משום משקין שזבו ולמוצאי שבת מותר וכתבו ה״ר יונה וה״ר מאיר מרוטנבורק שצריך לקנותו מן העכו״ם בדבר מועט שלא יהא נראה כחולב

לצורך ישראל מי שיש לו נער עכו״ם ורוכב על בהמה בשבת כשמוליכים להשקותה א״צ למונעו שהרי החי נושא את עצמו אבל צריך למונעו שלא יתן עליה בגדיו ולא שום דבר:

סימן ש״ו

ממצוא חפצך דרשו חז״ל חפציך אסורין אפילו בדבר שאינו עושה שום מלאכה כגון שמעיין נכסיו לראות מה צריך למחר או לילך על פתח מדינה כדי שימהר מיד לצאת בלילה למרחץ וכן אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים אבל מחשיכים על התחום להביא בהמתו היתה עומדת חוץ לתחום יכול לקרות לה כדי שתבא וכן מחשיכים על התחום לעשות צרכי כלה ועל מת להביא לו ארון ותכריכין ויכול לומר לחבירו שיחשיך כדי שיביא לו ויאמר לו לך למקום פלוני לא מצאת במקום פלוני לך במקום פלוני לא מצאת במנה קח במאתים ובלבד שלא יזכיר לו סכום דמים ולומר לו קח בכך וכך דמים. השוכר פועלים לשמור לו פרה אסור לו ליקח שכר שבת לפיכך אין אחריות שבת עליו שכרו לחדש או לשנה מותר לו ליקח שכר שבת לפיכך אחריות שבת עליו ולא יאמר תן לי שכרי של שבת אלא יאמר תן לי שכר החדש וחפצי שמים שרי כגון חשבונות של מצוה לפסוק צדקה ולפקח על עסקי רבים ולשדך התינוק ליארס וללמדו ספר או אומנות והר״ם מרוטנבורק כתב דוקא לדבר אליו אם רוצה להשתכר אבל לשוכרו ולהזכיר לו סכום מעות אסור. מותר למדוד מדידה של מצוה בשבת כגון למדוד אם יש במקוה מ׳ סאה וכיוצא בו ולחש שמלחשים על כאב הראש שלוקחין אזורו ומודדין בו ג׳ אמות ג״פ ואומר הלחש על המדידה אבי העזרי התירו דמשום לחש ליכא שמותר ללחוש בשבת ומשום מדידה נמי ליכא דמתעסק הוא אצל מדידה וה״ר משה הכהן אסרו והר״ם מרוטנבורק היה מדמה אותו למדידה של מצוה והרהור בעסקיו מותר ומ״מ משום עונג שבת מצוה שלא יחשוב בהם כלל וזהו שכתב ששת

ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ואין אדם יכול לעשות כל מלאכתו בשבוע אחד אלא יראה אדם בכל שבת כאילו מלאכתו עשויה ואין לך עונג גדול מזה:

סימן ש״ז

ודבר דבר דרשו חכמים שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול הלכך אסור לומר דבר פלוני אעשה למחר או סחורה פלוני אקנה למחר ואיתא בירושלמי דאפי׳ בשיחת דברים בטלים צריך שלא להרבות: אסור לשכור לו פועלים ולא לומר לעכו״ם לשכור לו פועלים שכל מה שהוא אסור לעשותו אסור לומר לעכו״ם לעשותו ואסור לומר לו אפי׳ קודם השבת לעשותו בשבת. ובספר המצות התיר לומר לו אחר השבת למה לא עשית דבר פלוני בשבת שעברה ואע״פ שמבין מתוך דבריו שרצונו שיעשנו בשבת הבאה וכ״כ בעל התרומות ומסתברא קצת לאיסור כתב הרמב״ם ז״ל שאמירה לעכו״ם מותרת בשבות דרבנן בדבר שיש בו צורך מצוה כגון שאומרים לו לעלות באילן להביא שופר לתקוע בו תקיעה של מצוה או שיש בו קצת צורך חולי כגון שאומרים לו להביא מים דרך חצר שלא עירבו לרחוץ בו התינוק או המצטער אבל התוס׳ כתבו שאסור לומר לו להביא שום דבר אפי׳ דרך כרמלית אפי׳ ספר ללמוד בו שיש בו מצוה שלא התירו אמירה לעכו״ם אלא לצורך מילה שהיא גופה דוחה השבת ואסור לחשב חשבונותיו אפי׳ אם עברו כגון כך וכך הוצאתי על דבר פלוני ודוקא שעדיין שכר הפועלים אצלו שנמצא שצריך הוא לאותו חשבון לידע כמה הוא צריך ליתן להם אבל אם כבר פרעם מותר: מותר לומר לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב אף על פי שמתוך כך מבין שצריך לו לערב אבל לא יאמר לו היה נכון עמי לערב. יכול לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר וכן מותר לו לומר לך עמי לכרך פלוני למחר כיון שהיום יכול לילך ע״י בורגנין פירוש סוכות שומרים שכל אחת מובלעת בתוך שבעים אמה

וארבעה טפחים של חבירתה שע״י כן יכולין לילך כמה פרסאות כאשר יתבאר בעז״ה וכן כל כיוצא בזה שיש בו צד היתר לעשותו היום יכול לומר לחבירו שיעשנו למחר ובלבד שלא יזכיר לו שכירות אבל בדבר שאין בו צד היתר לעשותו היום אפילו אם אין בו איסור אלא מדרבנן כגון שיש לו פירות מוקצין חוץ לתחום כיון שאי אפשר לו להביאם היום אסור לומר לחבירו שיביאם לו למחר וכן נמי אסור לו להחשיך בסוף התחום כדי שימהר בלילה לילך שם להביאם אבל יכול להחשיך בסוף התחום כדי למהר לילך שם לשומרם שאפי׳ היום היה יכול לשומרם אם היה בתוך התחום וכיון שלא כיון להחשיך אלא כדי לשומרם יכול אף להביאם מותר לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור לך פירות שבתחומי השואל דבר מחבירו לא יאמר לו הלויני דמשמע לזמן מרובה ואיכא למיחש שמא יכתוב הלויתי לפלוני כך וכך אלא יאמר לו השאילני וכתב הר״ר פרץ דבלשון לעז הכל לשון אחד הוא זימן אורחים והכין להם מיני מגדים וכתב בכתב כמה זימן וכמה מגדים הכין להם אסור לקרותו בשבת אפילו אם הוא כתוב ע״ג כותל גבוה הרבה משום גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות אבל אם חקוק בכותל מותר לקרותו אבל בטבלא ופנקס אפילו אם הוא חקוק אסור לקרותו וכל שטרי הדיוטות כגון שטרי חובות וחשבונות וכל שאלת שלום אסור לקרותן ואפילו לעיין בלא קריאה אסור ראיתי כתוב על שם הר״מ מרוטנבורג שמותר לקרות בכתב שהובא לו בשבת רק שלא יגע בו ואני תמה כיון שאסור ליגע בו משום שהובא בשבילו למה מתיר לקרותו והלא קריאתו היא הנאתו ור״ת היה אומר אחר שלא הובא בשבילו יכול לקרותו הואיל ולא הובא בשבילו אי נמי אפילו מי שנשלח לו יכול לקרותו שהרי השולח שלחו בשביל עצמו ולא בשביל אותו שהוא שלוח אליו ע״כ ומ״מ אני תמה היאך התיר הקריאה בשטרי הדיוטות ומצאתי כתוב מה שרגילין עתה שקורין בכתבים שהביאום בשבת לפי שאין יודעין למה הביאום ושמא יש בהן צורך הגוף

ולא דמי לשטרי הדיוטות שאין בהן צורך הגוף כלל ואין נ״ל הטעם מספיק כתב שתחת הצורה שכותבים תחתיה מה היא אסור לקרותה:

סימן ש״ח

כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מכלים שאדם חס עליהם כגון סכין של שחיטה ומילה ושל ספרים דהו״ל כאילו הקצם שמקפיד עליהם שלא יטלטלם כדי שלא יפגמו וכן כל כיוצא בזה וכל דבר שהוא כלי אפילו הוא גדול וכבד הרבה לא נתבטל שם כלי ממנו לא מפני גדלו ולא מפני כובדו: כלי שמלאכתו לאיסור יכול לטלטלו בין לצורך גופו בין לצורך מקומו לצורך גופו כגון קורנס של נפחים או של זהבים לפצוע בו אגוזים או קורדם לחתוך בו דבלה וכיוצא בזה בין לצורך מקומו כגון שצריך להשתמש במקום שהכלי מונח שם אבל אם אינו צריך לגופו ולא למקומו אלא שרוצה להוציאו משם מפני שירא שישבר שם או שיגנב משם או אפי׳ אם צריך לו והוא דבר שמקפיד עליו שלא לעשות בו אלא מלאכתו כגון קורנס של בשמים שחושש עליו שלא יתלכלך אסור וכלי שמלאכתו להיתר אפי׳ לצורך הכלי מותר לטלטלו שלא יגנב או שלא ישבר כל הכלים שנשברו אפי׳ בשבת שבריהם מותר לטלטלם ובלבד שיהו ראויים לשום מלאכה כגון שברי עריבה לכסות בה החבית ושברי זכוכית לכסות בה פי הפך אבל אם אינן ראויים לשום מלאכה לא: חתיכת חרס שנשברה בחול מכלי וראויה לכסות בה כלי מותר לטלטלה אפילו במקום שאין כלים מצויין שם לכסות בה זרקה לאשפה מבע״י אסור לטלטלה כיון שבטלה מהיות עוד כלי. כל הכלים הניטלין בשבת דלתותיהן שנתפרקו מהן ניטלין ל״ש נתפרקו בחול ל״ש נתפרקו בשבת דלת של שידה תיבה ומגדל יכולים ליטלה מהם ואסור להחזירה ושל לול של תרנגולים אסורים בין ליטול בין להחזיר כיסוי בור ודות אין נוטלים אותם אא״כ יש להם בית אחיזה דאז מוכח שהוא כלי ושל כלים אפי׳

הן מחוברין כגון תנור שחברו בטיט יכולין ליטלו אפילו אין לו בית אחיזה מחט שלימה יכולין לטלטלה ליטול בה הקוץ ניטל חודה או חור שלה לא וחדשה שלא ניקבה עדיין שריא. שירי מחצלאות מותרים שירי מטלניות שבלו אם יש בהם ג׳ אצבעות על ג׳ אצבעות מותר לטלטלם ואם לאו אסורין מנעל חדש מותר לשומטו מעל הדפוס: אף ע״פ שמלאכתו לאיסור כיון דשם כלי עליו מותר לטלטלו לצורך מקומו סנדל שנפסקה רצועה הפנימית עדיין תורת כלי עליו ומותר לטלטלו נפסקה החיצונה בטל מתורת כלי ואסור לטלטלו ואם הוא בכרמלית מותר לכרוך עליו גמי לח שהוא מאכל בהמה לתקנו שלא יפול מרגלו ובחצר שהוא נשמר שם אסור חלוק שכבסו אותו ותחבו בו קנה לתלות בו ליבשו יכול לשמטו מעל הקנה ואסור ליקח הקנה מתוכו שאינו כלי ואם תחבו בו כלי יכול ליטלו מתוכו אפי׳ הוא מלאכתו לאיסור: כירה שנשמטה אפילו אחת מירכותיה אסור לטלטלה וכ״ש אם נשמטו שתים. לבנים שנשארו מן הבנין מותר לטלטלן סדרן זה על זה והקצם לבנין אסור לטלטלן כל דבר שאינו כלי כגון צרורות שבחצר וכיוצא בהם אסור לטלטלן קוץ המונח בר״ה מותר לטלטלו פחות פחות מד״א ובכרמלית אפי׳ טובא נמי שרי סולם אפי׳ של עלייה והוא גדול מותר לטלטלו בשבת בחצר והרמב״ם ז״ל אסרו אבל של שובך מותר לנטותו ממקום למקום אבל לא יוליכנו משובך לשובך חריות של דקל שקצצן לשרפה מוקצין הן ואסור לטלטלן ישב עליהן מעט מבעוד יום מותר לישב עליהם בשבת וכ״ש אם חשב עליהם מבע״י לישב עליהם אפי׳ בחול או שקשרן לישב עליהם וכן פשתן סרוק וצמר מנופץ שנותנין על המכה אם חישב עליהם לצאת בהן או שיצא בהן בחול או שצובען בשמן דגלי דעתיה דלמכה קיימי או שכרכן במשיחה מותר ליתנם על המכה בשבת שאין בהם משום מוקצה ומשום רפואה נמי ליכא שאינו אלא כמו מלבוש שלא יסרטו בגדיו במכה: עורות בין של אומן בין של ב״ה מותר לטלטלן נסרים של ב״ה מותר לטלטלן

ושל אומן אסור אא״כ חישב עליהם מבע״י ליתן עליהם פת לאורחים או תשמיש אחר. עצמות שראויין לכלבים או קליפין שראוין למאכל בהמה ופירורין שאין בהן כזית מותר להעבירם מעל השלחן אבל כל דבר שאינו מאכל בהמה אין מטלטלין אותו אלא מנער את הטבלא והן נופלין. חבילי עצים וקש שהתקינן למאכל בהמה אפילו הן גדולים הרבה מותר לטלטלן אין מטלטלין הלוף אע״פ שהוא ראוי לעורבים ולא את החצב אא״כ יש לו צביים ולא שברי זכוכית אא״כ יש לו נעמיות ולא חבילי זמורות אא״כ יש לו פילין ולא חרדל אא״כ יש לו יונים גרעיני תמרה מותר לטלטלן ומ״מ אדם חשוב צריך להחמיר על עצמו שלא לטלטלן אלא דרך שינוי. חבילי קש וחבילי עצים וזרדין הראויין למאכל בהמה אפי׳ אם הן גדולים הרבה מותר לטלטלן בשר חי אפילו תפל שאינו מלוח כלל ותפוח מותר לטלטלו שראוי לכלבים דג מלוח מותר לטלטלו ושאינו מלוח אסור לטלטלו שאינו ראוי אפילו לכלבים כתב הרמב״ם ז״ל חבית שנתגלית ואבטיח שנשברה אע״פ שאינם ראויין לאכילה נוטלן ומניחן במקום המוצנע כיוצא בו קמיעא שאינו מומחה אע״פ שאין יוצאין בו מטלטלין אותו: צואה של תרנגולין המונחת בחצר מותר להוציאה שהוא כגרף של רעי שמותר להוציאו אפילו בלא כלי ואם הוא בחצר אחרת שאינו דר שם אסור להוציאו ואם ירא מפני התינוק שלא יתלכלך בה מותר לכפות עליה כלי אע״פ שמותר להוציא גרף של רעי אסור להחזירו אא״כ נתן לתוכו מים אסור להביא לפניו דבר שימאס כדי להוציאו כשימאס בעיניו אבל מותר לקבוע ישיבתו אצלו כדי להוציאו לאחר שימאס מכניס אדם מלא קופתו עפר ומייחד לו מקום בע״ש ועושה בו כל צרכיו כיון שהכינו לכך אבל אם נתנו באמצע הבית בטל אגב עפר הבית ואסור לטלטלו כופין הסל לפני אפרוחין כדי שיעלו וירדו בו. תרנגולת שברחה דוחין אותה מאחוריה כדי שתכנס אבל אין מדדין ליקח אותה באגפים אע״פ שרגליה בארץ ומדדין עגלים וסייחים חיה ושאר עופות ובלבד

שלא יגביהם בענין שיעקרו רגליהם מן הארץ ודוקא בחצר אבל בכרמלית לא וכ״ש ברה״ר והאשה מדדה את בנה אפילו בר״ה ובלבד שלא תגררהו אלא יהא מגביה רגלו האחת ויניח השנייה על הארץ וישען עליה עד שיחזור ויניח רגלו שהגביה שנמצא לעולם הוא נשען על רגלו האחת:

סימן ש״ט

נוטל אדם את בנו שיש לו גיעגועין עליו עם אבן שבידו אבל אם אין לו גיעגועין עליו או אפילו יש לו גיעגועין עליו ומטבע בידו לא יטלנו כלכלה שהיתה נקובה וסתמה באבן מותר לטלטלה שהרי נעשה האבן דופנה וכן דלעת שתולין בה אבן כדי להכביד למלאות בה אם הוא קשור יפה שאינו נופל מותר למלאות בה שהוא כמו הדלעת עצמה שהוא בטל אגבה ואם לאו אסור למלאות בה. כלכלה מלאה פירות ואבן בתוכו אם הם פירות רטובים כגון תאנים וענבים יטול אותה כמות שהיא שאם ינער הפירות מתוכה יפסדו אבל אם הם פירות שאינן נפסדין ינערם וינער גם האבן עמהם ולא יטלנה עמה שכח אבן על פי החבית או מעות ע״פ הכר מטה החבית על צדה ומנער הכר והן נופלות ואם הניחה עליהם מדעתו אסור להטות ולנער ופירוש מניח כשהניחם על דעת שישארו שם בכניסת השבת ופירוש אם שכח שהיה דעתו ליטלה מבע״י בשעה שהניחה שם ושכח שם אבל בעל התרומות כתב אפילו הניח אדעתא שישאר שם בכניסת שבת לא מקרי מניח אלא כשהניח על דעת שישארו שם כל אותה השבת אבל אם הניחם במזיד כדי שיטלם בשבת מותר לנער למחר החבית והכר והם נופלות כדתנן טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן כיצד עושה מנער הקדרה והן נופלות ואם החבית בין החביות בענין שאינו יכול להטות אותה במקומה ושכח עליה אבן יכול להגביהה כמו שהיא עם האבן למקום אחר להטותה שם כדי שיפול מעליה וכל זה מיירי בצריך לגוף החבית ויספיק לו בהטייתה שע״י זה תפול

האבן אבל אם צריך למקום החבית ולא תספיק לו ההטיה יכול לטלטלה עם האבן שעליה לפנות מקומה:

סימן ש״י

עץ שתולין בה בשר או דגים מותר לטלטלו אע״ג דמאיס דקי״ל במוקצה מחמת מיאוס כר״ש דשרי אבל במוקצה מחמת איסור כגון נר שהדליקו בה באותה שבת לא קי״ל כוותיה ואסור אפי׳ לאחר שכבה אבל בכל שאר דבר קי״ל כר״ש דלית ליה מוקצה אלא בגרוגרות וצמוקים שהעלם לגג ליבשן והן מסריחות קודם שיתייבשו דכיון שיודע שיסריחו ודאי הסיח דעתו מהם ועוד שדחה אותם בידים בהא מודה שאסור אבל שאר כל דבר אפי׳ חיטין שזרען ועדיין לא השרישו וביצים שנתנן תחת התרנגולת מותר לטלטלן ומוקצה מחמת חסרון כיס כגון כלים שחשובין בעיניו ומקפיד עליהם ומייחד להם מקום מודה ר״ש ואין מוקצה לחצי שבת בין באיסור אכילה בין באיסור טלטול הלכך כל דבר שהיה ראוי בה״ש אם אירע בו דבר שנתקלקל בו ביום וחזר ונתקן שרי אבל כל דבר שהוקצה בין השמשות אסור כל היום: כל דבר שאסור לטלטלו אסור ליתן תחתיו כלי כדי שיפול לתוכו מפני שמבטל כלי מהיכנו שאוסר הכלי מטלטולו ודומה לסותר שסתר זה הכלי ממה שהיה ראוי תחלה אבל מותר לכסותו עליו ובלבד שלא יגע בו: דבר שמותר לטלטלו והניח עליו מבע״י דבר האסור גם התחתון אסור מפני דבר האסור המונח עליו הלכך מטה שיש עליה מעות או אפילו אין עליה עתה והיו עליה בה״ש אסור לטלטלה אין עליה עתה ולא היה עליה בה״ש מותר לטלטלה אפילו ייחדה למעות והניחן עליה מבע״י אם סלקם זהו לרב אלפס אבל ר״ת אוסר היכא שיחדם והניחם עליהן מבע״י אע״פ שסלקן ואם יש עליו דבר האסור ודבר המותר כגון מחתה שיש עליה אפר שמותר לטלטל לכסות בו הרוק ויש עליה גם שברי עצים שאסור לטלטלן מותר וכגון שדבר המותר חשוב מדבר האסור

אבל אם דבר האסור חשוב יותר מדבר המותר בטל אצלו ואסור לטלטלו:

סימן שי"א

מת שמוטל במקום שירא עליו מפני הדליקה רש״י מתיר לטלטלו טלטול גמור ולרב אלפס דווקא טלטול מן הצד וא״א הרא״ש ז״ל הסכים לדעת רש״י ואם הוא מוטל בחמה או בבזיון כגון שהוא מסריח אם יש לו ככר או תינוק מניחו עליו ומטלטלו על ידו אפי׳ מרה״י לכרמלית והרמב״ן ז״ל כתב שמוטב להוציאו לכרמלית בלא ככר ותינוק מעל ידם כדי למעט ההוצאה שלא אמרו ע״י ככר ותינוק אלא ברה״י מחמה לצל וכתב עוד שנראה שמותר להוציאו אפילו לרה״ר על ידי תינוק אבל לא ע״י ככר שאינו טפל למת אלא שר״ח אסר אבל כל שאר דברים האסורין לטלטל לא התירו ע״י ככר או תינוק הלכך אותם שמטלטלים מנורה שהדליקו עליה בשבת ע״י ככר או תינוק לא יפה הם עושים ואם אין לו ככר או תינוק לא יטלטלנו כלל אפי׳ להפכו ממטה למטה שטלטול מן הצד לצורך דבר האסור אסור היה מוטל בחמה ואין לו מקום לפנותו אינו רשאי לעשות לו אהל להציל אלא באים שני בני אדם ויושבין בצדו חם להם מלמטה מביא כל אחד מטה ויושב עליה חם להם מלמעלה מביא כל אחד מחצלת ופורס על גבו וזוקף כל אחד מטתו ונשמט והולך לו בענין שתיעשה המחיצה מאיליה שנראה כאילו עשו לצורך החי שאין מחללין השבת לצורך מת אפילו באיסור דרבנן אבל התירו לסוכו ולהדיחו ולשמטו מעל הכר ובלבד שלא יזיז בו לא ידו ולא רגלו ולא שום אבר ואם היה פיו הולך ונפתח קושר לחיו העליון שלא יפתח יותר אבל לא יורידנה לסוגרו שא״כ היה מזיז בו אבר ואין מעמצין עיניו כדי שיסגרו דהוה ליה מזיז אבר: טילטול מן הצד לצורך דבר המותר מותר הלכך מעות ששכח על הכר נוער את הכר והן נופלות וכן צנון שטמן בארץ ומקצת עליו מגולין נוטלו אע״פ

שבנטילתה מזיז עפר ממקומו וטילטול בגופו אפי׳ לצורך דבר האסור מותר הלכך קש שעל גבי המטה והוא מוקצה מנענע בגופו ואם הניח עליו מבע״י כר או כסת מנענע אפי׳ בידו שהרי הכינו מבע״י לשכוב עליו פירות הטמונין בתבן או בקש המוקצה אפילו כולן מכוסין יכול לתחוב בהן מחט כדי שינער הקש מעליהם ויטלם:

סימן שי"ב

מי שיש לו מקום מיוחד לבית הכסא יכול להכניס עמו אבנים לקנח מלא ידיו אין לו מקום קבוע מכניס עמו כשיעור ראש בוכנא קטנה ואם ניכר באבן שקנחו בו מותר להכניסו אפילו הוא גדול הרבה או אפילו אם הם הרבה ומותר להעלותן לגג לקנח בו ולא אמרינן כיון שיש לו מקום מיוחד לבדו יעלה שם מע״ש צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו ולא חיישינן שמא יתלוש ולא יקנח באדמה מפני שהיא נפרכת וכיון שאינה ראויה לקנח אסור לטלטלה אסור לקנח בחרס אפילו בחול משום סכנה היו לפניו בשבת צרור ואזני חרס חלקים שראויין לקנח בהם מקנח בחרס שהוא ראוי לטלטל לכסות בו הכלי ולא יקנח בצרור צרור ועשבים לחים יקנח בעשבים אבל ביבשים לא משום סכנה שהן חדין ומחתכין הבשר היה צריך לנקביו ואינו יכול לפנות שרפואתו למשמש בפי הטבעת לא ימשמש בכל ידו כדרך שעושה בחול משום השרת נימין אלא ימשמש כלאחר יד בשתי אצבעותיו ור״ח פי׳ שלא ימשמש בצרור של הקנוח להחליק כדרך שעושה בחול משום כתישה אלא כלאחר יד תשובה להרב ר״מ מרוטנבורג ששאלת על משמוש הברזא בפי הטבעת אם מותר בשבת אמרינן התם אמר רבא אסור למשמש בצרור בשבת כדרך שעושה בחול מתקיף לה מר זוטרא ליסתכן ומשני כלאחר יד אלמא ע״י שינוי שרי כגון שאוחז הצרור או הברזא בשתי אצבעותיו וממשמש אבל בכל היד לא ואם תחוב כולו בגוף היה נראה דשרי לצאת בו

דלא דמי להא דתנן בפ׳ המצניע (שבת צב.) המוציא בפיו ובמרפקו פטור וכל פטורי שבת פטור אבל אסור דהתם כשהוא פותח פיו ופושט מרפקו המשוי נראה אבל הכא שהוא בלוע כולו בגוף היה נראה דשרי אמנם איני מתירו כיון שמכניסו תדיר כדי לחזור ולהוציא אע״ג דלא דמיא ממש להני איכא למימר דפטור אבל אסור כי הני והואיל ואפשר במשמוש גרידא וע״י שינוי ובהכי סגי דלא ליסתכן לא שרינן ליה להכניסו כולו אפי׳ ע״י שינוי לצאת בו בשבת ע״כ. אסור לפנות בשדה ניר בשבת שמא יבא לאשויי גומות:

סימן שי"ג

פקק החלון כגון לוח או שאר כל דבר שסותמין בו החלון יכולים לסותמו אפילו אם אינו קשור ולא אמרי׳ דהוי כמוסיף על הבנין ובלבד שיחשוב עליו מע״ש לסותמו בו ובהכי מיהא סגי: וקנה שהתקינו להיות נועל בו נמי אין צריך שיקשרנו בדלת ומ״מ דמי לבנין טפי מפקק החלון ולא סגי במחשבה שיחשוב עליו מאתמול וצריך שיתקננו לכך לרש״י צריך שיתקננו לשם כלי שיהא ראוי לשום תשמיש ולרבינו תם אין צריך שיתקננו אלא לנעול בו: ונגר שהוא יתד שנועלין בו ותוחבין אותו באסקופה למטה ודומה טפי לבנין לא סגי בהכי ואין נועלין בו אא״כ יהא קשור וכיצד יהא קשור אם יש בראשו גלוסטרא פירוש שהוא עב באחד מן הראשים וראוי לכתוש בו שדומה לכלי סגי אפי׳ אם קשור בחבל דק שאינו ראוי להיות ניטל בו ואפי׳ אם אינו קשור בדלת עצמו אלא בבריח הדלת ואפילו אם החבל ארוך ואינו תלוי כלל באויר אלא כולו מונחת בארץ ואם אין בראשו גלוסטרא אם הוא קשור בדלת עצמו סגי אפילו בחבל דק שאינו ראוי לינטל בו ואפי׳ כולו מונח בארץ ואם אינו קשור בדלת אלא בבריח צריך שיהא הקשר אמיץ ושיהא ראוי לינטל בו ואפ״ה א״צ שיהא תלוי אלא אפילו כולו מונח בארץ שאין אסור אלא כששומטו ומניחו בקרן זוית וכל נגר

שאמרנו מיירי שהאסקופה גבוה וכשנועץ אותו במפתן אינו נוקב בארץ אבל אם נפחתה האסקופה בענין שכשמכניס הנגר בחור נוקב תחתיו בארץ הוי בנין ואסור לנעול בו: רחבה שאחורי הבתים שאין נכנסין ויוצאין בה תדיר אם עשה דלת לפותחה או שתולה בה מחצלת של קנים וכן פירצה שגדרה בקוצים כעין דלת אם יש להם ציר או אפילו אין להם עתה ציר אלא שהיה להן ציר נועלין בהן אפילו הן נגררין בארץ רק שקשרן ותלאן לנעול בהם ולא חשיב כבונה שניכר בהן שהוא דלת כיון שהיה להם ציר. אין להם ציר ולא היה להם ציר אין נועלין בהם אא״כ הן גבוהים מן הארץ ופתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר נועלין בו אפילו לא היה לה ציר לעולם והוא נגרר דלת העשוי מלוח אחת או שאין לה אסקופה התחתונה וכשפותחין בה שומטים אותה ועוקרים אותה אין נועלין בה אפילו יש לה ציר: שידה תיבה ומגדל שפתחיהן מן הצד ויש להם ב׳ צירים אחת למעלה ואחת למטה אם יצא התחתון כולו ממקומו אסור להחזירו שמא יתקע אבל אם יצא מקצתו דוחקו עד שמחזירו למקומו כיון שהעליון נשאר במקומו בקל יכול להחזיר התחתון אבל כשיצא העליון אסור אפילו לדוחקו ולהחזירו למקומו מטה של פרקים אסור להחזירה ולהדקה ואם תקע חייב חטאת ואם היה רפויה מותר לכתחלה וראיתי כתוב על שם הר״ם מרוטנבורג דה״ה כוס של פרקים אסור להחזירו אא״כ יהא רפוי ונרא׳ דכוס אין דרך להדקו כל כך ושרי בכל ענין קורה שנשברה מותר לסומכה בארוכות המטה שהן כלי כדי שלא תרד יותר אבל לא כדי שתעלה דא״כ הוה ליה בונה והוא שיהו רפוין שיכול ליטלם כשירצה אבל אם מהדקם שם אסור: חצר שנתקלקלה במי גשמים יכול לזרות בה תבן ולא חשיב כמוסיף על הבנין ובלבד שישנה שלא יזרה לא בסל ולא בקופה אלא בשולי הקופה שיהפכנה ויביא התבן על שוליה:

סימן שי"ד

אין בנין וסתירה בכלים וה״מ שאינו בנין ממש כגון חבית שנשברה ודיבק שבריה בזפת יכול לשברה ליקח מה שבתוכה ובלבד שלא יכוין לנוקבה נקב יפה שיהא לה לפתח דא״כ הוה ליה מתקן מנא אבל אם היא שלימה אסור אפי׳ לשוברה ואפי׳ נקב בעלמא אסור לנקוב בה מחדש ואפי׳ יש בה נקב חדש ובא להרחיבו אסור היה בו נקב ונסתם אם הוא למטה מן השמרים אסור לפותחו דכיון שהוא למטה וכל כובד היין עליו צריך סתימה מעלייתא וחשיב כפותח מחדש למעלה מן השמרים מותר לפותחו: מותר להתיז ראש המגופה בסייף דלאו לפתח מכוין כיון שמסיר ראשה כולו אבל לנוקבה בצדה אפי׳ ברומח שעושה נקב גדול ואינו דומה לפתח אסור דודאי לפתח מכוין כיון שאינו מסיר ראשה וה״מ בצדה אבל למעלה מותר לנוקבה דלאו לפתח מכוין שאין דרך לעשות פתח למעלה מפני עפר וצרורות שיפלו בה אבל בצדה אסור דלפתח מכוין כדפרישית חותמות שבכלים כגון שידה תיבה ומגדל שהכיסוי שלהם קשור בהם בחבל יכול להתירו או לחותכו בסכין או להתיר קליעתו וכתב ה״ר פרץ אבל היתדות שנועלין בהן אסור להסירם דהוה כבנין גמור וכתב א״א הרא״ש ז״ל ודוקא כעין קשירת חבל וכיוצא בו אבל פותחת של עץ ושל מתכת אסור להפקיע ולשבר דבכלי נמי שייך בנין גמור וסתירה גמורה ובסמ״ק כתב ובשבירת פותחת של תיבות נחלקו בה ה״ר אלעזר מתיר והר״י אוסר ומיהו ע״י נכרי יש להקל ע״כ ושבקרקע כגון דלת של בור שקשור בו בחבל יכול להתירו דלאו קשר של קיימא הוא שהרי עומד להתיר אבל לא מפקיע וחותך משום סתירה אסור לחתוך שפופרת וליתנה בנקב שבחבית כדי שיקלח היין היתה חתוכה כבר מותר ליתנה אפילו לא נתנה שם מעולם וכ״ש שמותר להחזירה אם היתה שם ונפלה: עלה של הדס אם הוא קטום ויש לו הרבה מהם קטומים מותר ליתנו בנקב במקום מרזב כדי שיקלח היין: ואם אין לו אלא אחד אפי׳ אם קטום ועומד אסור ליתנו

שם: אסור ליתן שעוה או שמן שהוא עב בנקב החבית מפני שהוא ממרח: חבית שנקבה והיין יוצא ממנו אסור ליתן בו בד של שום לסותמו ואם הוא מערים ואמר שנותנו שם להצניעו אסור לאיניש דעלמא ולצורבא מרבנן שרי:

סימן שט"ו

אסור לעשות אפילו אהל עראי בשבת וי״ט ופרש״י שאין איסור עשיית אהל אלא בגג ולא במחיצות ור״ת פירש דבמחיצה נמי אם עושה אותה להיתר סוכה או להיתר טלטול אסור אבל אם אינו עושה אלא לצניעות בעלמא מותר: עצים שתוקעין ראשן האחד בדופן הספינה וכופפין ראשן הב׳ בדופן השני של הספינה ופורסין מחצלת עליהם לצל אם יש ברוחבן טפח או אפילו אין ברוחבן טפח ואין בין זה לזה ג״ט חשיבי כאהל ומותר לפרוס בשבת מחצלת עליהם דהו״ל תוספת אהל עראי ושרי וא״ל הו״ל תחילת עשיית אהל ואסור וכל מחצלת פרושה כדי טפח מותר לפורשה כולה בשבת דהו״ל תוספת אהל עראי אבל אסור לפורשה בתחילה בשבת פוריא מלמעלה למטה שרי ממטה למעלה אסור פרש״י מטה כשמעמידים אותה אסור ליתן הרגלים ולתת הקרשים עליהם אלא ישים הקרשים תחלה ואח״כ יתן הרגלים תחתיהם ופירשו התוס׳ שלא יתכן לאסור זה אם לא יהיו הרגלים ד׳ דפין מחוברין בד׳ דופני התיבה שאין העולם נזהרים ליתן השלחן על גבי הרגלים בשבת וכן מטה שמעמידין אותה ואח״כ פורשין עליה עור דמי לאהל ואסור להעמיד ולפרוש עליה ואם פירש אינו חייב חטאת אבל מטה כעין שלנו אם היתה זקופה או מוטה על צדה מותר להושיבה על רגליה דלאו מידי עביד וכן כסא העשוי פרקים וכשרוצין לישב עליו פותחין אותו והעור נפתח וכשמסירין אותו סוגרים אותו והעור נכפל מותר לפותחו לכתחלה וכן כשמסדרין חביות זו ע״ג זו אחד ע״ג שתים אוחז העליונה בידו ויסדר התחתונה תחתיה אבל לא יסדר התחתונה תחלה ויניח העליונה

עליה אבל אבנים של בית הכסא מותר לסדרן וכ׳ הרשב״א בשם התוספת שלא אסרו אלא בכה״ג שצריך לאויר של מטה אבל אם אין צריך לאויר של מטה שרי על כן מותר להניח ספר אחד מכאן ואחד מכאן וא׳ ע״ג: משמרת שתולין אותה לתת בה שמרים לסננן ומותחין פיה לכל צד חשיב עשיית אהל ואסור לנטותה: כילת חתנים והיא נתונה על ב׳ עצים זקופים ובולטים מהמטה א׳ לראש המטה ואחד לרגליה וקנה נתון עליהן והכילה פרושה עליו ויורדת לכאן ולכאן מותר לנטותה והוא שלא יהא בגגה רוחב טפח ולא בפחות מג״ט סמוך לגגה טפח פי׳ שאינה מתרחבת טפח עד לאחר שירדה ג״ט ואין בשיפועה טפח פי׳ שאין כל צד וצד מתפשט למטה להתרחק טפח מכנגד אמצעיתה דהיינו שאין ברחבה למטה ב״ט שאינה עשויה לישן תחתיה אלא לנוי ומיירי נמי שאינה יורדת למטה טפח בזקיפה בלא שיפוע לאחר שכלה השיפוע אבל אם יש בגגה טפח או בפחות מג׳ סמוך לגגה טפח או שיש בשיפוע טפח או שיורד טפח בזקיפה אסור לנטותה ואם כרך עליהם מאתמול חוט או משיחה לנטותה בו מותר אפילו אית ביה כל הני ומ״מ במקום שאין בני תורה לא שרינן ע״י כריכת חוט שלא יבאו לזלזל בה. טלית כפולה שקושרו בין שני כתלים והיא משלשלת ונוגעת בארץ ונכנס לישן תחתיה לא יעשה לכתחלה ואם כרך עליה חוט או משיחה מותר לכתחלה ופירש רב אלפס אפילו אין בגגו טפח לא יעשנו לכתחלה וא״א ז״ל כתב ודאי אם אין בגגו טפח ולא אחד משאר דברים שאוסרין בכילה מותר לכתחלה כמו כילה אלא מיירי שיש בגגו טפח או א׳ משאר דברים האוסרים בכילה הלכך אסור ואפילו הכי אם כרך עליו חוט מאתמול או משיחה מותר לכתחלה. וילון הפרוש לפני הפתח מותר לנטותו ולפורקו שאין אהל עראי בלא עשיית גג היכא שאינו בא להתיר: בגד ששוטחין ע״פ החבית לכסותו לא ישטחנו ע״פ כולו משום אהל אלא יניח קצת ממנו מגולה:

סימן שט"ז

הצד צפור למגדל שהוא ניצוד בו וצבי לבית או לביבר שהוא ניצוד בו חייב ואם אינו ניצוד בו פטור אבל אסור צד צבי ישן סומא חייב חגר חולה או זקן פטור: כל דבר שבמינו ניצוד חייב עליו אין במינו ניצוד פטור אבל אסור הלכך זבובים אע״פ שאין במינן ניצוד אסור לצודן לכן כתב בעל התרומות שאסור לנעול בשבת התיבה שיש בו זבובים אלא יתן סכין או שום דבר בין הכיסוי לתיבה בענין שיוכלו לצאת משם ונ״ל שא״צ לדקדק בזה שאין הזבובים נצודין בתיבה שאם בא לפתוח התיבה וליטלם יברחו ולא דמי לדבורים בכוורת דקתני פורסין המחצלת ע״ג כוורת ובלבד שלא יכוין לצוד כי הכוורת קטנה היא והדבורים ניצודין בה ועוד דבכוורת גופה קתני ובלבד שלא יכוין לצוד אלמא כי לא מכוין שרי: צבי שנכנס לתוך הבית ונעל א׳ בפניו חייב נעלו ב׳ פטורין לא יכול א׳ לנעלו ונעלו ב׳ חייבין ישב הראשון על הפתח ומלאו וישב הב׳ בצדו אע״פ שעמד הראשון והלך לו הב׳ פטור ומותר והראשון חייב הצד נחש לרפואה חייב ואם בשביל שלא ישכנו מותר לכתחלה: ח׳ שרצים האמורין בתורה הצדן סתם שלא פירש אם צריך להם אם לאו חייב והחובל בהן אע״פ שלא יצא מהם דם אלא נצרר תחת העור חייב ושאר שרצים אינו חייב החובל בהן אא״כ יצא מהם דם והצדן לצורך חייב ושלא לצורך או סתם פטור: אסור לצוד פרעוש ודווקא מעל הארץ או מעל בגדיו אבל אם הוא על בשרו ועוקצו מותר לצוד ואסור להורגו אבל כינה מותר להורגה וה״מ בלוקחה מעל בגדיו או מעל בשרו אבל המפלה בגדיו אסור להרוג גם כינה שמא יבא להרוג פרעוש אלא מוללו בידים ודוקא במפלה בגדיו גזירה הריגת כינה אטו הריגת פרעוש אבל במפלה ראשו מותר להרוג כינה ולא גזרינן אטו הריגת פרעוש שאינן מצויות בראש וה״ר יוסף פירש שהשחור הוא כינה ולבן הוא פרעוש ור״ת פירש איפכא ונהגו כר״ת: ה׳ נהרגין בכל ענין לפי שמועדין להזיק זבוב שבארץ מצרים וצרעה

שבננוה עקרב שבחדיב ונחש שבא״י וכלב שוטה בכ״מ ושאר מזיקין אם רצין אחריו מותר להורגן ואם לאו אסור להורגן נחש ועקרב דורסן לפי תומו הואיל והן מזיקין מותר וכן ברוק שלפניו יכול לדרוס עליו אע״ג דממילא ממרח ומשוה גומות כיון שאינו מכוין לכך ואיכא מאיסותא וכתב הר״ם מרוטנבורק שאין לשפשפו ברגליו דלא קאמר אלא דורסו אבל לא לשפשף וכ״כ הרמב״ם ז״ל לא ירוק ע״ג קרקע וישוף ברגליו דלא קאמר אלא דורסו אבל מותר לדרוס רוק שעל גבי קרקע לפי תומו:

סימן שי"ז

כל קשר העומד להתקיים לעולם חייבין חטאת על קשירתו והתרתו בין אם הוא של אומן או של הדיוט והעומד להתקיים ז׳ ימים פטור אבל אסור ולצורך מצוה כגון שקושר למדוד שיעור אחד משיעורי התורה מותר לכתחלה ושעומד להתיר בכל יום מותר לכתחלה וכתוב בספר התרומה רצועות שקושרין באבנט ואין מתירין אותו אלא כשמחליפין המכנסים אסור לקושרן בשבת רצועות שבבגד שעל הכתף שמהדקין בהן הבגד שיצאו אסור להחזירם חיישינן שמא יקשור. מתירין בית הצואר מקשר שקשרו כובס שאינו קשר של קיימא אבל אין פותחים אותו מחדש דמתקן מנא הוא: קושרין דלי לבור אף בחבל ולא חיישינן שמא יבטלנו שם ויהיה של קיימא והוא שיהיה חבל של גרדי אבל חבל דעלמא לא ועניבה מותר אף בחבל דעלמא דלאו קשירה הוא קושרין חבל בפני הפרה בשביל שלא תצא אפי׳ בב׳ ראשי הפתח ולא חיישינן שמא יתיר ראש האחד ויוציאנה דרך שם ויניח ראש הב׳ קשור: מטלטלין חבל גרדי לקושרו באבוס ובפרה ולא חיישינן שמא יתיר ראש האחד ויניח השני קיים אבל חבל דעלמא לא:

סימן שי"ח

המבשל בשבת חייב ולענין המתבשל פליגי ר״מ סבר אם נעשה בשוגג מותר אפילו בו ביום בין לו בין לאחרים ואם נעשה במזיד אסור בו ביום אפילו לאחרים ולמ״ש מותר אפי׳ לו ור״י סבר בשוגג מותר למ״ש אפילו לו ובו ביום אסור אפילו לאחרים ובמזיד אסור לו עולמית ולאחרים מותר למ״ש ור׳ יוחנן הסנדלר סבר בשוגג אסור לו עולמית ולאחרים מותר למ״ש ובמזיד אסור לעולם בין לו ובין לאחרים ופסקו הגאונים כר״י דבמזיד אסור לו לעולם ולאחרים מותר למ״ש מיד וא״צ להמתין בכדי שיעשו ובשוגג אסור בו ביום גם לאחרים ולערב מותר גם לו ור״י פסק כר״מ דבשוגג מותר אפילו לו בו ביום ובמזיד אסור בו ביום אף לאחרים ולערב מותר גם לו ויראה שאין חילוק בכל מעשה שבת אבל בעל התרומה כתב דוקא במבשל בשבת בשוגג מותר אפילו לו דמעיקרא חזי לכוס אבל השוחט או שאר מלאכות דמעיקרא לא חזי כלל כגון שהדליק נר אפילו בשוגג אסור לו באותו שבת השוחט לחולה בשבת ל״ש חלה מאתמול ל״ש חלה היום מותר לבריא לאוכלו חי ובלא מליחה אבל המבשל לחולה אסור לבריא שמא ירבה בשבילו כשם שאסור לבשל באור כך אסרו לבשל בתולדות האור כגון ליתן ביצה בצד הקדרה בשביל שתצלה ואפילו בתולדות חמה נמי אסור כגון סודר שנתחמם בחמה אסור ליתן בו ביצה כדי שתצלה גזירה אטו אור אבל בחמה עצמה כגון ליתנה בחמה או ליתן מים בחמה כדי שיחמו מותר ואסור להטמינה בחול ובאבק דרכים כדי שתצלה אפילו תבשיל שנתבשל כבר יש בו משום בישול אם נצטנן כבר אבל בעודו רותח לא ואם לא נתבשל כל צרכו ואפילו נתבשל כמאכל בן דרוסאי שייך בו בישול אפי׳ בעודו רותח וה״מ שיש בישול אחר בישול בתבשיל שיש בו מרק אבל דבר יבש שנתבשל כבר מותר לשרותו בחמין בשבת דתנן כל שבא בחמין מלפני השבת פי׳ שנתבשל כבר שורין אותו בחמין ומוקי לה בתרנגולת דר׳ אבא שנתבשלה כל צורכה והיתה

יבשה וכל שלא בא בחמין לפני השבת אין שורין אותו בחמין בשבת דחשיב כמבשל אבל מדיחין אותו בחמין חוץ ממליח הישן וקולייס האספנין פירוש דג קטן מליח שאין צריכין אלא בישול מעט הדחתן הוא גמר בישולן וכתב ה״ר אליעזר ממיץ אע״ג שאין בישול אחר בישול בדבר יבש בדבר שנאפה או נצלה יש בו משום בישול אם בישלו אחר כך במשקים ואסור ליתן פת אפילו לתוך כלי שני שהיד סולדת בו ותימה למה אסרו בכלי שני ואפשר דמדמי ליה למלח דקאמר בגמרא לחד לישנא שמבשל אפילו בכלי שני ואינו נראה לאוסרו בכלי שני וכתב הר״פ שבאפייה אחר אפייה וצלייה אחר צלייה י״א שגם זה אסור לדברי ה״ר אליעזר ממיץ והוא כתב שאפי׳ לדבריו אין אפייה אחר אפייה ולא צלייה אחר צלייה כלי שיש בו תבשיל קר אסור ליתנו ע״ג קדרה הטמונה כדי להתחמם אם הקדרה חמה בענין שהעליון יכול להתבשל ואם אינו יכול להתבשל מותר אם אין בו דבר קרוש אבל אם יש בו דבר חם יכול ליתנו כדי שישמר חומו. כלי ראשון מבשל אפילו לאחר שהעבירו מעל האש הלכך אסור ליתן בו אפי׳ בשר שור אף על פי שצריך בישול רב ואינו מתבשל מ״מ לחלוחית שבו מתבשל ומותר ליתן בו מלח שאינו ממהר להתבשל: מיחם של נחשת שהעבירו מעל האש ואין בו מים או שיש בו מים חמין לא יתן בו מים צוננין מועטין מפני שהן מתחממין: אבל נותן בו מים רבים להפשירה אפי׳ אם מפעפעין אותו ומחזיקין אותו שרי כיון שאינו מכוין לכך. כוס שהריק בו מים חמין מכלי ראשון לשתייה מותר לערב עמהם צוננים בין שיתן חמים שבו לתוך הצוננין או שיתן הצוננין לתוכו אבל ספל שיש בו מים חמין לרחיצה אפילו הוא כלי שני אסור ליתן בו צוננין דכיון שהם לרחיצה סתמא חמין הן הרבה ומתבשלין הצוננין שמערבים בהן אבל לערות מהם לתוך צונן מותר דתתאה גבר וכן הדין בכלי ראשון והוא לשתייה שמותר לערות ממנו לתוך צוננין ואסור לערות צוננין לתוכו וה״מ מעט צוננין אבל אם הן מרובים ואין יכולין

להתבשל בהם אלא להפיג צינתן מותר. מותר ליתן קיתון של מים או של שמן כנגד האש להפיג צינתן ובלבד שיתנם רחוק מן האש בענין שאינו יכול להתחמם באותו מקום עד שתהא היד סולדת בו דהיינו כל שכריסו של תינוק נכוית בו אבל אסור לקרבו אל האש למקום שיכול להתחמם שתהא היד סולדת בו ואפי׳ להניח בו שעה קטנה שתפיג צינתו אסור כיון שיכול להתבשל שם וכן מותר ליתן הקיתון בכלי שני שיש בו מים חמין אבל בכלי ראשון אסור ליתנו ואסור ליתן אינפנאד״ה אפי׳ ברחוק מקום מפני שהשומן שבה שנקרש חוזר ונימוח והוי ליה נולד ואסור ובספר המצות התירו כיון שאינו עושה בידים וא״א הרא״ש ז״ל אסר וכ״כ בספר התרומה מותר ליתן מים היפים במים צוננין הרעים כדי לצננן:

סימן שי"ט

הבורר חייב והני מילי בבורר בנפה וכברה או בורר לאוצר אפי׳ ביד אבל בידו כדי לאכול מיד מותר הלכך היו לפניו אוכלין עם פסולת שלהם בורר בידו לצורך אותה אכילה ואם בירר יותר אפילו לבו ביום נעשה כבורר לאוצר וחייב בקנון ובתמחוי לא יברור ואם בירר פטור ואם בירר בנפה ובכברה חייב חטאת וכיצד הוא בורר אם יש טורח בברירת האוכל יותר מברירת הפסולת בורר כדרכו לזרוק הפסולת ואם יש יותר טורח בברירת הפסולת כגון שהוא דק נוטל אוכל ומניח הפסולת וכל זה כשהאוכל מרובה על הפסולת בכמותה ומשכחת באוכל מרובה שאפי׳ הכי יש טורח יותר בברירת הפסולת כגון שהוא דק כדפרי׳ אבל אם כמות הפסולת מרובה אסור אפי׳ לטלטלו שהאוכל בטל ברוב הפסולת ומ״מ לוזים ובטנים שנשתברו ועדיין מעורבין בקליפתן אע״פ שהקליפות מרובות על האוכל לא מיקרי פסולת מרובה על האוכל כיון דאורחייהו בהכי והוו כמו שומר לפרי ותורמוס קאמר בגמרא דאפי׳ אוכל מתוך פסולת אסור ויהיב טעמא משום דשלקי ליה ז׳

זימנין ואי לא שלקי ליה לאוכל הוה מסרח לכן חשיב אפי׳ ברירת אוכל כברירת פסולת ולפי זה תורמוס שלנו שאין דרכן בכך מותר לבררו מתוך הפסולת היו לפניו ב׳ מיני אוכלים אותו שרוצה לאכול עתה חשוב כאוכל והשני חשוב פסולת ואסור לבררו אין מוללין מלילות בשבת אלא מולל בשינוי מעט בראשי אצבעותיו היו לו מלילות מערב שבת מנפח מיד ליד ואוכל אבל לא בקנון ותמחוי: אין שורין כרשינין פירוש שמציף מים עליהן בכלי כדי להסיר הפסולת ולא שפין אותו ביד כדי להסיר הפסולת דהו״ל כבורר אבל נותנן בכברה אע״פ שפעמים נופל הפסולת דרך נקבי הכברה: משמרת שמסננים בה שמרים אפילו תלויה מע״ש אסור ליתן בה שמרים לסננו משום בורר אבל אם נתן בה שמרים מע״ש יכול ליתן עליהם מים כדי שיחזרו צלולין ויין או מים שהן צלולין יכול לסננן במשמרת ואין כאן משום בורר כיון שהן צלולין אבל עכורין לא ובשעת הגיתות שדרך לשתות היין עכור קצת יכול ליתנו עם שמרים במסננת לסננו ואין בו משום בורר ומשום ליבון נמי ליכא דמשמרת עשויה לכך ואינו חושש לליבונו אבל בסודר שחושש לליבונו אסור משום ליבון ובשאר משקין חוץ ממים דלא שייך בהו ליבון שרי וכשמסננין היין בסודר צריך ליזהר שלא יעשה בו גומא לקבל היין אלא ישפוך עליו והוא ישקע מעצמו וכן מותר לסננו בכפיפה ובלבד שלא יגביה הכפיפה משולי הכלי טפח משום אהל אבל אסור ליתן קסמין על פי הכלי ולסננו עליהם דדמי למשמרת והרמב״ם ז״ל לא התיר אפי׳ בכפיפה וסודר אלא יין שאין בו שמרים ומים צלולים אבל לסננן במשמרת אפי׳ צלולים או בכפיפה וסודר מים עכורין ויין שיש בו שמרים אסור וא״נ כן מדברי א״א הרא״ש ז״ל אלא כדפרי׳ מותר לערות בנחת מכלי לחבירו ולא חשיב כבורר ובלבד שיכוין שמיד שיפסוק הקילוח ומתחילין הניצוצות לטפטף שיפסוק שאם לא יפסוק חשוב כבורר מה שבורר הניצוצות מתוך השמרים מסננת שנתן בה חרדל לסננו מותר ליתן בה ביצה אע״פ שהחלמון יורד למטה עם החרדל

והחלבון נשאר למעלה עם הפסולת לא חשיב כבורר שהחלבון והחלמון שניהם אוכלין הם ואין נותנין אותה לתוכו אלא לתקן מראה החרדל הלכך לא חשיב כבורר אוכל מתוך הפסולת:

סימן ש״כ

זיתים וענבים אסור לסוחטן ואם יצאו מעצמן אסורין ואפילו עומדין לאכילה דלא הוה לן למיחש שמא יסחוט אפ״ה כיון שרובן לשתייה חיישינן שמא ימלך עליהם לשתייה ואם נתרסקו יפה מע״ש מותרין המשקין היוצאין מהן: כתב בעל התרומות גיגית מליאה ענבים שבועטין אותם במקלות אין זה נתרסקו ואסור היין היוצא מהם ואם יש בגיגית יין צלול שיוצא מערב שבת מותר שכל יין ויין שיוצא בשבת מן הענבים מתבטל ביין שיצא מערב שבת ומטעם זה נמי מותר לשתות יין מן החבית שממלאין אותה ענבים שלימים ונותנין יין עליהם ולאחר זמן מתבקעין ויוצא מהם יין אף כשנתבקעו בשבת שכל מה שיוצא מהם מתבטל ביין שיש בו: תותים ורמונים אסור לסוחטן ואם יצאו מעצמן אם עומדין לאכילה מותר ולא חיישינן שמא ימלך עליהן לשתייה כיון דרובן לאכילה עומדין ואם עומדין לשתייה אסורים חיישינן שמא יסחוט ושאר כל הפירות מותר לסוחטן לכתחלה הא דאמר רב סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך קדירה פי׳ שיש בה אוכל והוה ליה משקה הבא לאוכל ולא לתוך הקערה פי׳ שאין בה אוכל והוה ליה משקה הבא למשקה ואסור וכן הא דאמר רב חסדא חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה פי׳ ר״ח שאינו הלכה וכן הסוחט כבשין ושלקות מפני שצריך למימיהן כתב שחייב חטאת ואפילו לתוך הקדירה אבל רי״ף פסק שסוחטין אשכול וכבשין ושלקות לתוך הקדרה ולכתחלה אפי׳ בצריך למימיהן אבל לתוך הקערה פטור אבל אסור ולגופן שאינו צריך למים ואינו מכווין אלא לתקנן לאכילה אפי׳ לתוך הקערה מותר וחולב אדם עז לתוך הקדרה בי״ט קאמר ולכך מותר וכן התיר

הרב רבי יוסף לסחוט בוסר לתוך האוכל וא״א הרא״ש ז״ל כתב בתשובת שאלה על סחיטת בוסר לתוך הקערה שיש בה אוכל מי יכניס ראשו בין ההרים הגדולים והמחמיר תע״ב והתיר לסחוט לימוני״ס ואסר לסחוט רמונים אפי׳ לצורך חולה אם לא שיהא בו סכנה. ור״ת כתב דבוסר ודאי אסור דלא שרינן אלא באשכול של ענבים שראוי לאכילה אבל בוסר שאינו ראוי לאכילה ואפי׳ האוכלו בטלה דעתו הוי כבורר אוכל מתוך פסולת אין מרסקין השלג והברד אבל נותן הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש אף על פי שמתמחה כיון שאינו עושה בידים שרי על כן צריך ליזהר בחורף כשנוטלין הידים שלא יהא במים לא שלג ולא ברד והר״ם מרוטנבורק התיר להטיל מי רגלים בשלג שדומה לדריסת הרגלים שדורס אותו ברגליו ואינו חושש וא״א הרא״ש ז״ל נזהר בדבר שאינו דומה לדריסת הרגלים כי על ידי השתן ודאי נימוח ואבי העזרי כתב שמותר לשבר הקרח כדי ליטול המים מתחתיו כתב בעל התרומות שאסור לשפשף הידים במלח בשבת לפי שהוא נימוח והוי נולד הסוחט בגד להוציא מים שבו חייב הלכך אסור לפרוש סודר ע״פ החבית וליתן על גביו הכלי שדולין בו שמא יבא לידי סחיטה אבל בגד העשוי לפרוש עליו מותר שאינו חושש עליו לסוחטו ואסור להדק מוכין בפי חבית שיש בו משקין שמא יבא לידי סחיטה: ספוג אין מקנחין בו אא״כ יש בו בית אחיזה משום גזירה שמא יסחוט: חבית שפקקו בפקק של פשתן לסתום הנקב שמוציאין ממנו היין התיר בערוך להסירו בשבת אע״פ שא״א שלא יסחוט וה״ל פסיק רישיה וקי״ל כל פסיק רישיה אסור אפ״ה הכא שרי כיון שאינו נהנה בסחיטה זו שהרי היין נופל לארץ הוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה ושרי אבל אם היה כלי תחתיו לקבל היין אסור ור״י היה אוסר אפי׳ היכא דלא ניחא ליה:

סימן שכ"א

חבילי פיאה חבילי איזוב וקורנית הכניסן לעצים אין מסתפקין מהן הכניסן למאכל בהמה מסתפק מהן וקוטם ואוכל ביד אבל לא בכלי ומולל בראשי אצבעותיו: אין עושין מי מלח הרבה ביחד לתת לתוך הכבשים שכיון שעושהו כדי להתקיים דמו לעיבוד שהמלח מקיימם אבל יכול לעשות ממנו מעט לתת לתוך התבשיל ואם נותן לתוכו שני שלישי מלח אסור לעשות ממנו אפילו מעט: אסור למלוח חתיכות צנון ד׳ או ה׳ ביחד אלא מטביל כל אחת ואחת לבדה ואוכלה אבל ביצים מותר למולחן כתב הרב ר׳ שמשון שאין למלוח ביחד הרבה פולין ועדשים שנתבשלו בקליפתן מותר לדוך פלפלין בשבת בקתא של סכין אפי׳ הרבה ביחד כיון שהוא דרך שינוי: אסור לחתוך הירק דק דק שדומה לטוחן ואסור לרדות דבש מהכוורת שדומה לתולש קמח של קליות שנתייבש בתנור ועושין ממנו שתיתא אם היא עבה אסור לגובלה הרבה ביחד אלא מעט מעט ואם היא רכה מותר לגובלה הרבה ביחד ע״י שינוי ומהו השינוי שיתן קמח תחלה ואח״כ חומץ שבחול דרך ליתן החומץ תחלה חרדל שלשו בע״ש למחר יכול לערבו בין ביד בין בכלי ונותן לתוכו דבש ולא יטרוף לערבו בכח אלא מערבו מעט מעט: שחליים שדכן מע״ש למחר נותן יין וחומץ ולא יטרוף אלא מערב וכן שום שדכו מע״ש למחר נותן לתוכו פול וגריסין ולא יטרוף אלא מערב ובעה״ת כתב כל מה דשרי לערב משקה בחרדל דוקא שנתנו מבע״י אבל בשבת אסור לתת משקה בחרדל או בשום שכתשו מבע״י וא״א הרא״ש ז״ל כתב כסברא ראשונה: מותר לעשות אנומלין שהוא יין ישן ודבש ופלפלין מפני שהוא לשתייה ואין עושין אלונתית שהוא יין ישן ומים צלולים ושמן אפרסמון שהוא לרפואה אין שורין החלתית לא בפושרין ולא בצוננין שדרך לשרותו ולשתותו לרפואה אבל נותנו לתוך החומץ ומטבל בו פתו היה שרוי מאתמול מותר לשרותו בשבת ואם שתה ממנו יום ה׳ ויום ו׳ וצריך לשתות גם בשבת מותר שכן הוא דרך

רפואתו לשתותו ג׳ ימים זה אחר זה הלכך מותר לשרותו בצונן וליתנו לחמין מפני שיש בו סכנה אם לא ישתה ממנו: שום ובוסר ומלילות שרסקן מע״ש אם מחוסרין דיכה אסור לגמור דיכתן בשבת ואם אין מחוסרין אלא שחיקה מותר לגמור בשבת וכתב הרמב״ם ז״ל לפיכך מותר לגמור שחיקת הריפות בעץ פרור בקערה בשבת אחר שמורידין אותה מעל האש:

סימן שכ"ב

ביצה שנולדה בשבת אסור לאוכלה ואפי׳ לטלטלה אסור ואפי׳ נתערבה באלף כולן אסורות ויכול לכוף עליה כלי שלא תשבר ובלבד שלא יגע בה ושבת שלאחר י״ט או לפניו נולדה בזה אסורה בזה וכן שירי פתילה שכבה בשבת אסור להדליק בה בי״ט שלאחריו משום הכנה אם לא שכיבה אותם בחול קודם שהדליק בהם דהשתא הוכנו בחול וכן לפידים שנותרו בשבת וכבו אסור להדליקם בי״ט שאחריו כי הכיבוי הוא הכנה שבשביל הכיבוי הם נוחין לידלק בפעם אחרת: פירות שנשרו מן האילן בשבת אסורין בו ביום ולערב מותרין מיד אוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי לפיכך מותר לקטום אפי׳ בסכין קש או תבן ולחצות בו שיניו אבל קיסם שאינו אוכלי בהמה אפי׳ ליטול כדי לחצות בו שיניו אסור: מותר לטלטל עצי בשמים להריח בהן ולהניף בהן לחולה ומוללו להריח בו וקוטמו להריח בו א׳ קשין וא׳ רכין המחלק לבני ביתו מנות בשבת יכול להטיל גורל לומר למי שיצא גורל פלוני יהיה חלק פלוני שלו והוא שיהיו החלקים שוין ואינו עושה אלא כדי להשוותם שלא להטיל קנאה ביניהם אבל עם אחרים אסור כיון שמקפידין זה על זה יבואו לידי הלואה שאסור בשבת ולידי מדה ומשקל אבל ליתן מנה גדולה כנגד מנה קטנה ולהטיל גורל עליהן אפי׳ בבני ביתו ובחול אסור משום קוביא:

סימן שכ"ג

מותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה אפילו הוא מיוחד למדה אבל אסור להזכיר לו שם מדה כגון תן לי מדה פלונית או פלונית כתב הרמב״ם ז״ל אסור לשקול כלל או למנות ולמדוד בין בכלי מדה בין ביד בין בחבל ומותר לומר לחבירו תן לי ביצים ואגוזים במנין ואומר לחנוני תן לי ד׳ ביצים וה׳ רמונים ובלבד שלא יזכיר לו שם דמים ולא סכום מדה ולא סכום מנין לומר כך וכך יש לך בידי תן לי כך וכך ויהיה לך בידי כך וכך: המביא כדי יין וכדי שמן לא יביאם בסל וקופה כדרך חול אלא יביאם לפניו או על כתיפו וכיוצא בזה שישנה מדרך חול אפי׳ אין בשינוי קלות במשא ואם א״א לו לשנות מותר: מדיחין כלים בשבת לצורך היום כגון שנשאר לו עדיין סעודה לאכול אבל לאחר סעודה שלישית אין מדיחין וכלי שתייה מדיחין כל היום שכל היום ראוי לשתייה אבל אסור להטביל כלי חדש או להטביל מטומאתו ומותר לשפשף הכלים בכל דבר כדי לצחצחן דכיון שאינו מכוין אלא לצחצחן מותר חוץ מכלי כסף בגרתקון שאסור לשפשפו בהם והוא מין עפר המתקשה בחבית של עץ משמרי היין מפני שהוא עיקר תקונו והוא גורר אותה וחייב משום ממחק:

סימן שכ"ד

אין כוברין את התבן בכברה כדי שיפול המוץ לארץ ולא יניחנו במקום גבוה כדי שירד המוץ אבל נוטל בכברה ונותן לתוך האבוס אע״פ שהמוץ נופל מאליו שרי כיון שאינו מכוין לא ימדוד שעורים ויתן לפני בהמתו אבל נוקב הוא בכרי בקב עצמו וממלא הכלי שלא כדרך המדידה לרש״י ולפי׳ ר״י דוקא משער לפי אומד דעתו אבל לא ימודד כלל: אין גובלים המורסן לפני הבהמה אבל נותנין בו מים ומעביר בו במקל פעם אחת שתי ופעם א׳ ערב ומערב מכלי אל כלי כדי שיתערב ואפי׳ כור או כוריים יכול ליתן לפני בהמה אחת ובעל התרומה אוסר ליתן בו מים דנתינתו הוא גיבולו

ולא שרי אלא להוליך בו המקל שתי וערב אחר שנתן המים מע״ש וא״א הרא״ש ז״ל כתב כסברא ראשונה: קשין של שבולים שקושרין בב׳ או ג׳ מקומות מותר להתירם כדי שתאכל מהן הבהמה אבל אסור לשפשף בהן הידים כדרך שעושין באוכלי בהמה כדי שיהו נוחין לאוכלן דשוויה אוכל בדבר שאינו אוכל שרי לעשותו אוכל אבל מטרח באוכלא בדבר שהוא ראוי להאכילה לא טרחי ביה להכשירו ולתקנו יותר: עצים שקצצן מן הדקל ויש מאכילין אותן לבהמה בעודן לחין מתירין ומשפשפין בהן להאכילן לבהמה שאינן ראוין לה בלא שפשוף ונמצא שהשפשוף הוא להן שווי אוכלא מחתכין הדלועין שנתלשו מאתמול לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים ואפי׳ נתנבלה היום כר״ש דלית ליה מוקצה ואין מחתכין השחת והחרובין לפניה בין אם היא דקה או גסה: אין אובסין הגמל פי׳ שמאכילו בידו ותוחב המאכל הרבה עד שנראה כאבוס במעיו ולא דורסין שדורס לו המאכל בגרונו למקום שאינו יכול להחזירו אבל מלעיטו שאינו תוחב לו כ״כ בעומק בגרון אלא עד מקום שיכול להחזירו משם ולא מאמרין העגל פי׳ לתחוב לו עד מקום שאינו יכול להחזירו אבל מלעיטין כדפרישית עד מקום שיכול להחזירו משם ומהלקטים לתרנגולים פירוש ליתן המאכל בפיהם ולא ליוני שובך ועלייה ואפי׳ ליתן לפניהם מים אסור ולא לפני הדבורים אבל נותנין לפני אווזין ותרנגולין ויוני הרדסיאות נותנין מזונות לכלב ולא לחזיר: מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים מחוברים ולא חיישינן שמא יתלוש מהם ולא ע״ג מוקצה מפני שאיסורו קל וחיישי׳ שמא יתן לה ממנו בידים ודוקא להעמידה שם בידים אסור אבל לעמוד בפניה בענין שלא תוכל להטות אלא דרך שם מותר: נוטלין המאכל מלפני חמור ונותנין לפני שור שאינו נמאס לפני חמור וראוי עדיין לשור ואין נוטלין לפני השור ליתנו לחמור שנמאס לפני השור ואינו ראוי עוד לחמור: אסור לגרוף האבוס לפני שור של פטם אפילו באבוס של

כלי גזירה אטו של קרקע דאתי לאשוויי ביה גומות ואסור ג״כ לסלק התבן מלפניו:

סימן שכ"ה

מותר לזמן עכו״ם בשבת אע״פ שבי״ט אסור ומותר ליתן לו מזונות בחצר ואם נטלן ויצא אין נזקקין לו ודוקא שהעכו״ם בחצר אבל אם עומד בחוץ ופשט ידו לפנים שידוע הוא שיוציאו או ליתן לו שאר חפצים שדרכן להוציאן אסור אפילו אם עומד בפנים או אפי׳ אם החפצים של העכו״ם שהרואה שנותן לו אינו יודע שהחפצים של העכ״ם: פת של עכו״ם שנאפה בשבת ר״ת אוסר אותו דשמא נטחן היום ונמצא שהוא מוקצה דבין השמשות לא היה ראוי ובספר התרומות כתב פנים לאיסור ולהיתר וא״א ז״ל כתב ול״נ להתיר דאפי׳ היה קמח או עיסה בין השמשות לא הוי מוקצה כיון דגמרו בידי אדם והטחינה והאפייה אינה אוסרת כיון דבשביל עכו״ם היא: עכו״ם שצד דגים או ליקט פירות או אפה פת או בשל לעצמו כתב ס׳ המצות יש מתירין כמו שאר מלאכות שעושה לצורכו ויש אוסרין כמו פירות הנושרין שנאסרו אפי׳ נשרו מאיליהן דבדבר מאכל החמירו טפי והכי מסתבר לאסור דלא גרע מנשרו מאיליהן ואפי׳ אם ספק אם לקטן או צדן היום אסורים בו ביום אבל לערב מותרין מיד אפי׳ אם ודאי לקטן וצדן היום ואם לקטן וצדן בשביל ישראל אסורים לכל בו ביום ולערב בכדי שיעשו וכן נמי אם צד ולקט בשביל ישראל ועכו״ם צריך להמתין לערב בכדי שיעשו ואם ספק אם לקט בשביל ישראל אם לאו או שידוע שלקט לצורך ישראל ואין ידוע אם נלקטו היום אם לאו אסורין בו ביום ולערב כ׳ בס׳ המצות שמותרין מיד כיון שהוא ספק ודבר שאין בו חשש צידה ומחובר אלא חושש שהובא חוץ לתחום אם הביאו העכו״ם לעצמו מותר אפילו בו ביום ואם הביאו בשביל ישראל אסור בו ביום למי שהובא בשבילו ולערב בכדי שיעשו ולאחרים מותר בו ביום ואם הוא ספק אם הובא מחוץ

לתחום אם לאו מותר לערב לאלתר אפילו למי שהובא בשבילו לר״י ולרי״ף גם בזה צריך להמתין בכדי שיעשו: עכו״ם שמילא מים לבהמתו מבור שהוא רשות היחיד לר״ה יכול הישראל להשקות מהם לבהמתו והוא שאין העכו״ם מכירו דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו ואם מילא לצורך בהמת ישראל אסור לכל בכל מיני תשמיש והאידנא שאין לנו ר״ה דאורייתא מותר לאחר שלא מילא בשבילו ור״ת היה אומר הא דאסרינן בממילא לצורך ישראל דוקא לבהמתו אבל הוא עצמו מותר בהם אף על פי שנתמלאו בשבילו כיון שאם היה רוצה היה יורד לבור ושותה ור״י אוסר: ליקט עשבים לצורך בהמתו מאכיל אחריו ישראל אם אינו מכירו אבל אם מכירו אסור וכן בכל דבר דאיכא למיחש שמא ירבה בשבילו אבל בדבר דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו כגון שהדליק הנר לעצמו שבנר אחד יספיק לכל או עשה כבש לירד בו אפילו מכירו מותר דכבש לאחד כבש למאה ואם ליקט בשביל ישראל אסור ואם ליקט והאכיל לבהמת ישראל א״צ למחות בידו לפי שעה אבל אם רגיל בכך צריך למחות ואם עשה ארון או קבר לעצמו מותר לישראל ליקבר בו ואם עשאו בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית וא״א ז״ל לא חילק בפסקיו בין אם הוא בצנעה או בפרהסיא אבל הרמב״ם כתב דוקא שהקבר בפרהסיא והארון על גביו שהכל יודעין שנעשה לפלוני ישראל אבל אם הוא בצנעה מותר לערב ליקבר בו בכדי שיעשה ואפי׳ הוא בפרהסיא מותר לאחר ליקבר בו בכדי שיעשה וכן משמע בגמרא דמוקי לה בקבר העומד בסרטיא והארון מונח על גביו אלא שרש״י פי׳ אותו על עשה קבר וארון לעצמו שאם עומד הקבר בסרטיא במקום שאין דרך הישראל ליקבר שם אז ודאי לא נעשה בשביל ישראל ומותר ליקבר בו מיד הא לאו הכי צריך להמתין בכדי שיעשו ואם הביא חלילין לצורך ישראל לסופדו בהם לרש״י לא יספוד בהן עולמית ולר״י מותרין לו לערב בכדי שיעשה ולאחר מותרין מיד ודוקא בידוע שהביאן מחוץ לתחום אבל סתמא שאינו ידוע אם הביאם

בשבת אם לאו שרי לרש״י ולרי״ף סתמא נמי אסור אא״כ ידוע שהיו בתוך התחום וכן כתב הרמב״ם ז״ל דאפילו סתמא נמי אסור ואפילו בידוע שהביאן בתוך התחום צריך להמתין בכדי שיבואו מפני שהביאן באיסור שהעבירן ד׳ אמות בר״ה אפי׳ הביאן סתם ואם אמר לו ישראל להביאן לו אסורין לו לעולם ולאחרים בכדי שיביאום ממקום שהביאן וא״א ז״ל הסכים לפירש״י:

סימן שכ"ו

אסור לרחוץ כל גופו בחמין בשבת וי״ט אפי׳ כל אבר ואבר לבד אפילו במים שהוחמו מע״ש וי״ט בין אם הם בכלי או בקרקע ואפילו לשפוך המים על גופו ולהשתטף אסור אבל מותר לרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו וה״מ בחמי האור אבל בחמי טבריא או בצוננין מותר לרחוץ כל גופו ובספר המצות לא התיר בחמי טבריא אלא א״כ הם בקרקע אבל לא בכלי וא״א הרא״ש ז״ל התירם בכל ענין. אמת המים שהיא חמה אסור להמשיך לתוכה סילון של צונן אפי׳ מע״ש ואם המשיכו בה המים אסורין ברחיצה ובשתיה כאילו הוחמו בשבת אפי׳ המים שנכנסו לה מע״ש: לא ישתטף אדם בצונן ויתחמם מיד אח״כ כנגד האש מפני שהמים שעליו מתחממין לכן צריך ליזהר שלא לחמם ידיו אצל האש אחר הנטילה אם לא שינגבם תחלה יפה אבל מותר להשתטף בצונן אחר שנתחמם אצל האש שאין המים שעליו מתחממין כל כך מותר לחמם בגד וליתנו ע״ג בטנו אבל כלי שיש בו מים חמין אין להניח עליו: הרוחץ בנהר צריך שינגב גופו יפה כשעולה מן הנהר מפני המים שלא ישארו עליו ויטלטלם ד׳ אמות בכרמלית אבל ההולך במטר ומטר יורד עליו ועל לבושו שרי: אדם מותר לטבול בשבת מטומאתו מפני דנראה כמיקר מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בעפר לבינה כתושה ובעפר פלפלין ובמי זיתים ובאהלא מעורב עם הדס ועם עשב שקורין ויאול״ש ולא חיישינן שישיר השיער ובלבד שלא יהא רובא אהלא: מרחץ שסתמו נקביו מע״ש למ״ש

רוחץ בו מיד אבל בשבת וי״ט אסור אפילו להזיע וה״מ באמבטי קטנה אבל באמבטי גדולה של כרכין שאין בה זיעה הרבה מותר לעבור בה אע״פ שבדרך הילוכו הוא מזיע: עיר שישראל ונכרים דרים בה ויש בהן מרחץ שרוחצת בשבת אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה במ״ש ואם רוב ישראל או אפילו מחצה על מחצה אסור למ״ש עד כדי שיחמו ובאמבטי קטנה ושלטון בעיר ויש לו עבדים שאפשר לתלות שחממו אותו לצרכו בבת אחת תולין בו ומותר מיד במ״ש:

סימן שכ"ז

החושש במתניו לא יסוך שמן וחומץ אבל סך הוא שמן לבדו ואפילו בשמן ורד במקום שהוא מצוי שדרך בני אדם לסוך בו אפילו בלא רפואה אבל במקום שאינו מצוי אסור סכין וממשמשין בכל הגוף להנאתו ועל ידי שינוי כגון שסך וממשמש ביחד אבל לא יסוך ואחר כך ימשמש וכן לא ימשמש ואח״כ יסוך ולא ימשמש אלא ברפיון ידים אבל לא בכח ולא מגרדין בכלי העשוי לכך שהוא כעובדא דחול אבל אם היו ידיו או רגליו מטונפות בטיט וצואה יכול לגרר כדרכו שהוא ניכר שאינו עושה לרפואה: לא יסוך רגלו בשמן והוא בתוך המנעל או סנדל מפני שהעור מתרכך ודמי לעיבוד אבל סך רגלו ומניחו במנעל וסנדל וסך כל גופו ומתעגל ע״ג עור והוא שלא יהא בשמן הנישוף מגופו לעור שיעור כדי לעבדו אז הוא מותר אפי׳ יש בו כדי לצחצחו כיון שאינו מכוין לצחצחו אבל אם יש בו כדי לעבדו אע״פ שאינו מכוין לעבדו ולא לצחצחו אסור:

סימן שכ"ח

כל רפואה אסורה לעשות בשבת גזירה משום שחיקת סמנין אבל כל דבר שיש בו סכנה מותר הלכך כל מכה של חלל דהיינו באברים הפנימיים מן השיניים ולפנים מחללין עליה השבת בסתם

אפי׳ אין שם בקי וחולה אינו אומר כלום אבל כשיודעין באותו חולה שאין צריך לחלל עליו אין מחללין וכ״ש אם רופא אומר שאינו צריך וכן מכה שעל גב היד וגב הרגל מחללין אבל בשאר מכות בסתם אין מחללין עד שיאמר חולה או רופא שצריך : מי שבלע עלוקה מחממין לו חמין: מי שנשכו כלב שוטה או א׳ מזוחלי עפר הממיתין אפי׳ אם ספק אם ממית אם לאו עושין לו כל צרכי רפואה להצילו: החושש בשיניו מטילין לו סם שהוא ספק נפשות ומחממין לו חמין בין להשקותו בין להברותו ולא ספק שבת זו בלבד אלא אפילו ספק שבת אחרת דוחה כגון שאמדוהו שצריך לעשות לו רפואה זו ח׳ ימים והיום שבת לא יאמרו נמתין עד הלילה אלא יעשו מיד אע״פ שצריך לחלל עליו שתי שבתות ואין עושין הדבר ע״י קטנים וכותיים ונשים אלא ע״י גדולי ישראל וכל הזריז הרי זה משובח ומפקחין פיקוח נפש בשבת וא״צ ליטול רשות מב״ד וכל המקדים להציל הנפש ה״ז משובח אפי׳ אם מתקן עמו דבר אחר כגון שצריך להעלות תינוק מן המים וצד עמו דגים וכיוצא בזה היה החולה צריך לבשר שוחטין לו ולא יתנו לו בשר נבילה כדי שלא יצטרכו לחלל שבת בשחיטה כי השבת הוא אצלו כחול לכל מה שצריך ע״כ אין להאכילו בשר נבילה: מעלין אונקלי בשבת פי׳ רב אלפס פסאר אל מעדי״ה פדעתא פי׳ מכת חרב ענבתא פי׳ מורשא וסימטא ואישתא צמירתא על כולן מחללין עליהם את השבת מחללין על חולי העין כגון מאי אמר רב יהודה דמא ודיצא וירא ודמעת עינא וקדחא ותחלת אוכלא לאפוקי סוף אוכלא דלא וזה לשון הרמב״ם ז״ל החושש בשתי עיניו או שהיה באחד מהן ציר או שהיו שותתות מהן דמעות מחמת הכאב או שהיה דם שותת או שהיה בהם קידחא ודיצא וכיוצא בהן הרי זה בכלל חולי שיש בו סכנה: והחום שמסמר הבשר מחללין עליו השבת וכן כל חולי שהרופאים אומרים שהוא סכנה אע״פ שהוא על הבשר מבחוץ מחללין עליה את השבת על פיהם וכן אם רופא אחד אומר צריך

וא׳ אומר אינו צריך מחללין וכתב ר״י שא״צ מומחה דכל בני אדם חשובין מומחין קצת וספק נפשות להקל ואסור לאחר הדבר כדי לשאול אם הוא מותר דגרסינן בירושלמי הנשאל הרי זה מגונה והשואל הרי זה שופך דמים והרי הכתוב אומר וחי בהם ולא שימות בהם אמדוהו הרופאים שצריך לגרוגרת אחת ורצו עשרה והביאו לו כל אחד וא׳ גרוגרת כולן פטורין אפי׳ הבריא בראשונה אמדוהו לשתי גרוגרות ולא מצאו אלא שתי גרוגרות בשתי עוקצין ושלשה בעוקץ א׳ כורתין העוקץ שיש בו ג׳ אע״פ שאין צריכין אלא לב׳ כדי שלא להרבות בבצירה לכרות שתי עוקצים: כל צורכי חולה בדבר שאין בו סכנה הוא לא יעשה אבל אומר לא״י ועושה כיון שאין בו סכנת הגוף אפי׳ יש בו סכנת אבר אין מחללין עליו באיסור דאורייתא אבל מחללין באיסור דרבנן אע״ג דעביד מעשה אבל בחולי שאין בו סכנת אבר נסתפק א״א הרא״ש ז״ל אם מותר לחלל עליו בשבות דאית ביה מעשה דשמא לא התירו אלא אמירה לא״י אבל לא שבות דאית ביה מעשה אלא בסכנת אבר אבל הרמב״ם ז״ל כתב חולה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו ע״י א״י ואם היו צריכין לדברים שאין בהן מלאכה עושין אותן אפילו ע״י ישראל לפיכך מעלין אזנים ומעלין אונקלין בשבת ומחזירין השבר וכל כיוצא בזה והרמב״ן חילק בדבר דבחולה שאין בו סכנה אפי׳ סכנת אבר אע״פ שהתירו אפי׳ שבות דאית ביה מעשה צריך שיעשנו בשינוי אבל בלא שינוי אסור אבל אם יש בו סכנת אבר מותר אפילו שבות דאית ביה מעשה בלא שינוי: אין נותנין יין לתוך העין או אפילו על גביו אם פותח וסוגר העין כדי שירד לתוכו דמוכחא מלתא דלרפואה עביד אבל אם נתן על גביו ואינו פותח וסוגר מותר ורוק תפל אפילו על גביו אסור דמוכחא דלרפואה עביד: שורה אדם קילורין מע״ש ונותן ע״ג העין בשבת שאינו נראה אלא כרוחץ ולא חיישינן משום שחיקת סמנין דכיון שלא התירו לו לשרותן אלא מע״ש איכא היכירא: מעבירין גלדי המכה וסכין אותה בשמן אבל לא

בחלב מפני שהוא נימוח ואפי׳ בגמר מכה דליכא אלא צערא שרי אבל אין נותנין עליה שמן וחמין ולא ע״ג המוך שעליה אבל נותן הוא חוץ למכה ושותת ויורד לתוכה ונותנין חתיכות של בגדים וספוג יבשים וחדשים שאינן לרפואה אלא כדי שלא יסרטו הבגדים את המכה אבל לא ישנים שהן מרפאין והני מילי ישנים שלא נתנו מעולם על המכה אבל היו כבר על גבי מכה אפי׳ ישנים שרי ואין נותנין עליו גמי שהוא מרפא: רטייה שנפלה מעל גבי המכה על גבי הקרקע לא יחזירנה נפלה ע״ג כר או כסת יחזירנה ומגלה קצת הרטייה ומקנח פי המכה וחוזר ומגלה קצת השני ומקנחה ורטייה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח פי׳ משוה אותה והממרח חייב חטאת אספלנית שפירשה מן האגד מחזירין אותה תחת האגד ע״פ המכה: המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב חטאת ואם אינו חושש לעשות לה פה אלא להוציא הליחה מותר לכתחלה: מי שנגפה ידו או רגלו צומתה ביין כדי להעמיד הדם אבל לא בחומץ מפני שהוא חזק ויש בו משום רפואה ואם הוא מעונג אף היין לו כמו החומץ ואסור: מי שנשמטה פרק ידו או רגלו ממקומו לא ישפשפנה הרבה בצונן שזהו רפואתו אלא רוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא: ציפורן שפירשה רובה וכן ציצין שפירשו רובן כלפי מעלה שמצערות אותו ביד מותר להסירן בכלי פטור אבל אסור לא פירשו רובן ביד אסור בכלי חייב חטאת כך פירש רש״י דכל כלפי מעלה מצערות אותו על הא דאמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן והוא שפירשו כלפי מעלה ומצערות אותו אבל מדברי הרמב״ם ז״ל משמע שהם ב׳ ענינים כלפי מעלה וגם מצערות שכ׳ אם פירש כלפי מעלה ומצערות אותו מותר ביד ואם אין מצערות אותו אסור ופי׳ כלפי מעלה שפירש כלפי הגוף וי״מ כלפי ראש אצבעות וצריך לחוש לכל הפירושים: החושש בשיניו לא יגמע בהן החומץ ויפלוט אבל מגמע ובולע או מטבל בו כדרכו: החושש בגרונו לא יערענו בשמן אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובולע: גונח

מכאב לב שרפואתו לינק חלב מן הבהמה מותר לינק בשבת ממנה ואם הוא מצטער מחמת רעבון אסור בשבת ומותר בי״ט: אין לועסין מסטכי ולא שפין בו השינים לרפוא׳ ואם מכוין לריח הפה מותר: כל אוכלין ומשקין שהן מאכל בריאין מותר לאוכלן ולשתותן לרפואה אעפ״י שהן קשין לקצת בריאים ומוכחא מלתא דלרפואה עביד אפ״ה שרי כיון שדרך בריאין לאוכלן ולשתותן וכל שאינו מאכל ומשקה בריאין אסור לאוכלו ולשתותו לרפואה אבל אם אוכל ושות׳ אותו לרעבו ולצמאו ואין לו חולי שרי: אין עושין אפיקטוזין פירוש גרמת הקיאה אפי׳ בחול משום הפסד אוכלין ואם מצטער מרוב המאכל בחול מותר אפילו בסם ובשבת אסור בסם ומותר ביד: החושש במעיו מותר ליתן עליהם כוס שעירה ממנה חמין אף ע״פ שעדיין יש בו הבל: מי שנשתכר שרפואתו לסוך כפות ידיו ורגליו בשמן מותר לסוכו בשבת כתב הרמב״ם ז״ל אין מתעמלין בשבת ואיזהו עימול שדורסין על גופו בכח כדי שיגע ויזיע שאסור לחולה ליגע עצמו בשבת כדי שיזיע מפני שהוא רפואה ואסור לדחוק כריסו של תינוק כדי להוציא הרעי שלו שמא יבא להשקותו סמנין המשלשלים. מותר לכפות כוס על הטיבור כדי להעלותו: ולהעלות אזנים בין ביד בין בכלי ולהעלות אונקלי שכל אחד מאלו אין עושין בסמנין כדי לחוש לשחיקה ויש לו צער מהם: רוחצין במי גרר ובמי חמתן ובמי טבריה ובמים היפים שבים הגדול אע״פ שמלוחים קצת שכן דרך לרחוץ בהם וליכא הוכחה דלרפואה עביד אבל לא במים הרעים שבים הגדול ובמי משרה שהם מאוסים ואין דרך לרחוץ בהם אלא לרפואה ודוקא ששוהה בהם אבל אם אינו שוהה בהם מותר שאינו נראה אלא כמיקר: לוחשים לחישות נחשים ועקרבים ונותנין כלי ע״ג העין להקר והוא שיהא כלי הניטל בשבת: ועצם שיצא ממקומו מחזירין אותו:

סימן שכ"ט

כל פיקוח נפש דוחה שבת והזריז הרי זה משובח אפי׳ נפלה דליקה לחצר אחרת וירא שתעבור לחצר זו ויבא לידי סכנה יכול לכבותה כדי שלא תעבור ואין הולכין בו אחר הרוב כגון תשע עו״ג וישראל אחד לא מיבעיא באותה חצר דפשיטא שאם נפל שם עליהן שמפקחין דהוה ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי אלא אפילו פירש אחד מהם לחצר אחרת ונפל עליו שם מפקחין כיון שנשאר קביעות הראשון במקומו חשבינן ליה כמחצה על מחצה אבל אם נעקרו כולן ובשעת עקירתן פירש אחד מהם לחצר אחרת ונפל עליו אין מפקחין כיון שנעקר קביעות הראשון ממקומו אמרינן כל דפריש מרובא קא פריש: מי שנפלה עליו מפולת ספק חי ספק מת ספק שם וספק אינו שם ואפילו אם תמצא לומר שהוא שם ספק עו״ג וספק ישראל מפקחין אף ע״פ שיש בו כמה ספקות ואפי׳ מצאוהו מרוצץ שאינו יכול לחיות אלא לפי שעה מפקחין ובודקין עד חוטמו ואם לא הרגישו בחוטמו חיות אז ודאי מת ל״ש פגעו בראשו תחלה או ברגליו תחלה ואפילו מצא עליונים מתים לא יאמר כבר מתו התחתונים אלא בודק עליהם שמא עדיין הם חיים: עו״ג שצרו על עיירות של ישראל אם באו על עסקי ממון אין מחללין עליהם השבת באו על עסקי נפשות או אפי׳ סתם יוצאין עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת ובעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו אלא על עסקי ממון מחללין עליהם את השבת וכן על הספינה המטורפת בים ונהר השוטף מצוה על כל אדם להצילן ולחלל עליהם וכן יחיד הנרדף מפני ליסטים מצוה להצילו והמצילין חוזרין בכלי זיינם למקומם:

סימן ש״ל

יולדת היא כחולה שיש בו סכנה ומחללין עליה השבת לכל מה שצריכה קורין לה חכמה ממקום למקום ומיילדין אותה ומדליקין

לה הנר אפי׳ היא סומא ומ״מ כל מה שיכולין לשנות משנין אבל נכרית אין מילדין אותה בשבת אפילו בשכר אפילו בדבר שאין בו חילול שבת ובחול מיילדין אותה בשכר אבל לא בחנם ונקראת יולדת משתשב על המשבר והדם שותת ויורד אבל הרמב״ן כתב דאיזה שקודם מחללין אם יושבת על המשבר קודם או הדם שותת קודם מיד מחללין וכל ג׳ ימים הראשונים אפילו אמרה אין צריכה אני מחללין עליה השבת אם חברותיה אומרות שצריכה והרמב״ן כתב אפילו ליכא חכמה ולא רופא שאומר צריכה עושין לה שהדברים שעושין לחיה בחול ידועים הם: כל ז׳ ימים הראשונים פירוש מג׳ עד ז׳ אמרה אינה צריכה אין מחללין עליה סתמא מחללין מכאן ואילך עד ל׳ יום אפי׳ אמרה צריכה אני אין מחללין עליה אלא הרי היא כשאר חולה שאין בו סכנה שאומרים לעכו״ם ועושה: היושבת על המשבר ומתה מביאין סכין בשבת אפילו דרך רשות הרבים וקורעין בטנה ומוציאין הולד שמא ימצא חי שאפילו ספק כזה שלא היה בחזקת חי דוחה שבת ועושין מדורה ליולדת או לשאר חולה ואפילו למי שהקיז דם ונצטנן ואפילו בתקופת תמוז: הולד לאחר הלידה עושין לו כל צרכו מרחיצין אותו ומולחין אותו וטומנין השליא כדי שיחם הולד וקושרין הטיבור וא״א ז״ל פסק שאין חותכין אותו אא״כ הם תאומים וטבורם דבוקים זה בזה והרמב״ם ז״ל התיר לחתוך אף באחד וה״מ בנולד לתשעה או לשבעה אבל נולד לח׳ או אפי׳ ספק נולד לז׳ או לח׳ אין מחללין עליו אא״כ גמרו שערו וצפרניו ואסור לטלטלו אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני צער החלב וכן היא בעצמה יכולה להוציא בידה החלב המצער אותה אסובי ינוקא שרי פי׳ שמיישרין איבריו שנתפרקו מחמת צער הלידה ודוקא ביום הלידה אבל אח״כ אסור אבל לכרכו בבגדיו שלא יתעקמו איבריו שרי לעולם ור״ח פי׳ כשנופלת ערלת הגרון של תינוק משימה החיה אצבעה לתוך פיו ומסלקת הערלה למקומה ומותר אע״פ שפעמים שמקיא התינוק:

סימן של"א

עושין כל צרכי מילה בשבת מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליו כמון ומרחיצין הקטן אחר המילה אפילו ביום הג׳ שחל להיות בשבת ואפילו ישראל מבעיר האש ומחמם המים וכל זמן שלא סילק ידו מן המילה חוזר אפילו על ציצין שאינן מעכבין סילק ידיו אינו חוזר אלא על ציצין המעכבין ואלו הן המעכבין בשר החופה רוב גובה של עטרה ואפילו ספק אם נולד לשבעה או לשמונה ולא גמרו שעריו וצפרניו מלין אותו בשבת דאי חי הוא שפיר מהיל ואי מת הוא מחתך בבשר בעלמא הוא אבל אם הוא ודאי נולד לשמונה אין מלין אותו בשבת אא״כ גמרו שעריו וצפרניו ודוקא מילה בזמנה אבל שלא בזמנה כגון שהיה חולה והמתינו לו עד שהבריא אינו דוחה שבת אנדרוגינוס ונולד בין השמשות ונולד כשהוא מהול ומי שאין אמו טמאה לידה כגון יוצא דופן אין מחללין עליהן השבת ודוקא מילה עצמה דוחה שבת משום שאי אפשר לעשותה מערב שבת אבל מכשיריה שאפשר לעשות מע״ש אין דוחין שבת הלכך אם לא הביא סכין מע״ש לא יביא בשבת אפי׳ דרך גגות וחצרות וקרפיפות אם לא ששבת בהן: לא היה לו כמון שחוק מע״ש לא ישחקנו אלא לועס בשיניו אם לא עירב מאתמול יין ושמן ליתן עליה לא יערבם היום אלא יתן כל אחד ואחד לבדו וביי״ט מערב כדרכו ואין עושין לה חלוק אלא כורך עליה סמרטוט ואם אין לו כורך על אצבעותיו דרך מלבוש ומביא דרך חצר אחרת אפילו לא עירבו יחד אסור לומר לעכו״ם לפני המילה לחמם חמין לצורך המילה דכיון שיש בו איסור דאורייתא לא התירו אמירה לעכו״ם אבל באיסור דרבנן כגון להביא דרך מבוי שלא נשתתפו או בחצר שלא עירבו מותר לומר לעכו״ם להביאם וכן אם היה לעכו״ם מים שחימם בשבת לצורך עצמו או שעבר ישראל וחימם אותם מותר לרוחצו בהם אע״פ שאסרו רחיצה בכל הגוף אפילו במים שנתחממו בערב שבת במילה התירו:

סימן של"ב

אין מיילדין הבהמה בשבת אבל מסעדין אותה לאחוז בולד שלא יפול לארץ ונופח לו בחוטמו ונותן דד לפיו ומביא מלא אגרוף מלח ונותן לתוך רחמה של טהורה שריחקה ולדה כדי שתקרבנו ומזלפין מי שליא על הולד כדי שתרחם עליו אבל לא בטמאה שלאחר שריחקתו לא תקרבנו עוד: אין מפרכסין לבהמה גלדי המכה ולא סכין אותה בשמן והני מילי בגמר מכה ומשום תענוג אבל בתחלת מכה ואיכא צערא שרי ואם אכלה כרשינין הרבה ומצטערת יכול להריצה בחצר כדי שתיגע ותתרפא ואם אחזה דם יכול להעמידה במים כדי שתצטנן ובעל התרומה אסר להעמידה וא״א ז״ל התירו:

סימן של"ג

מי שיש לו אורחין בשבת ואין לו מקום להכניסם או שאין לו מקום לבה״מ ויש לו אוצר תבואה יכול לפנותו בשבת כדי להכניס האורחין או לפנות מקום לבה״מ אבל שלא לצורך מצוה אסור לפנותו וכיצד מפנהו היה האוצר גדול מפנה ממנו ה׳ קופות היה שם ה׳ קופות מפנה מהם ד׳ אבל כולו לא יפנה שמא יבא להשוות גומות וכשמפנה אלו ד׳ או ה׳ קופות לא יחלקם בקופות קטנות להוליכם בהרבה פעמים כדי להקל המשוי מפני שמרבה בהילוך ואוושא מלתא טפי ואלו ד׳ וה׳ קופות שמפנה היינו לאורח א׳ ואם באו לו הרבה מפנה כשיעור הזה לכל אורח ואורח ובלבד שלא יפנה אחד לכולם דאיכא טירחא יתירתא אלא כל אחד יפנה לעצמו:

סימן של"ד

נפלה דליקה בשבת אם הוא בלילה קודם סעודה יכול להציל כדי מזון שלש סעודות הראוי לאדם לאדם והראוי לבהמה לבהמה ובשחרית מזון ב׳ סעודות ובמנחה מזון סעודה אחת ודוקא בבית

שהדליקה בו אותם לא יצילו יותר מכדי צורך שבת שאם יצילו יותר איכא למיחש מתוך שהוא טרוד בהצלה ישכח השבת ויכבה אבל בתים הקרובים לדליקה ויראים שתגיע אליהם הדליקה לא דחיל כולי האי ויכולין להציל וכתב בעל התרומות דאפילו מעות ודברים המוקצים יכולין להציל דבמקום פסידא אין לחוש לאיסור מוקצה כי היכי דשרי למי שהחשיך לו בדרך לטלטל כיסו פחות פחות מד׳ אמות וכן אם רואה אנסים באין לביתו יכול ליקח כל מה שבביתו ולהצניע שאין לחוש לאיסור מוקצה במקום פסידא ונ״ל שהוא אסור שלא התירו למי שהחשיך לטלטלו פחות פחות מד׳ אמות אלא כדי שלא יבא לידי איסור דאורייתא לטלטלו בהדיא אבל הכא דליכא למיחש שיבוא לידי איסור גדול מזה שודאי ירא להוציאו מפניהם אסור ועוד אפילו אם מוציאו אין איסור דאורייתא לדידן שאין לנו רשות הרבים וגם בדליקה נמי ליכא למיחש שמא יכבה כל זמן שלא הגיע אצלו הילכך ודאי אסור להציל דברים המוקצים מפני הפסד ממונו: הציל פת נקייה לא יציל פת הדראה אבל איפכא שרי: מצילין מיוה״כ לשבת אבל לא משבת ליה״כ וי״ט ולא לשבת הבאה והא דאין מצילין מזון אלא של ג׳ סעודות היינו דוקא בב׳ כלים אבל בכלי אחד מצילין אפי׳ כל הכלי מלא אפי׳ אם הוא מחזיק הרבה ואפי׳ פירש טליתו וקיפל והביא לתוכו וחזר וקיפל והביא לתוכו שרי כיון שמוציא הכל בפעם אחת ולובש כל מה שיכול ללבוש ומוציא ופושט וחוזר ולובש ופושט ואומר לאחרים בואו והצילו לכם כל אחד מזון שלש סעודות ויכולין ללבוש כל מה שיוכלו ללבוש ואם רוצין זוכין בו מן ההפקר כיון שאמר הצילו לכם ואם אינן רוצין לזכות אלא רוצין להחזירו ולקבל שכר על הצלתם הרשות בידם ולא הוי שכר שבת ואין מצילין אלא לחצר המעורבת אבל לשאינה מעורבת אין מצילין כלל כתב בעל התרומות דכל הצלה דהכא מיירי לחצר ולמבוי הסמוכין לר״ה וגם אינן מקורין ודמו לר״ה הילכך אין מתירין להציל אלא מזון ג׳ סעודות וכלים הצריכים

אבל בבית אחר שעירב עמו יכול להוציא כל מה שירצה ואינו נ״ל דכיון דטעמא הוא משום שמא יהא טרוד ויכבה א״כ מה לי בחצר ומה לי בבית: כל כתבי הקדש מצילין האידנא מפני הדליקה וקורין בהן אפילו כתובים בכל לשון בסם ובסיקרא ובכל דבר וכן הברכות וקמיעין מצילין אותן וטעונין גניזה שלא יניחום במקום הפקר ותרגום שכתבו עברי ועברי שכתבו תרגום וספר תורה שיש בו ללקט פ״ה אותיות מתוך תיבות שלימות או שיש בו אזכרה מצילין אותה: מצילין תיק הספר עם הספר אפילו יש בו מעות וכתב בעה״ת אם הניח תפילין בארנקי מלא מעות יכול להצילו כדין תפילין אפילו לחצר שאינה מעורבת אבל אם הניח בו טבעת או כלי אחר שמותר לטלטלו אין הארנקי מיטלטל אגביו שהכלי אינו חשוב ובטל גבי הארנקי כתב בספר המצות דבירושלמי שרי על ידי ככר או תינוק להציל דסקיא מלאה מעות מפני הדליקה וכתב דה״ה דשרי מפני יראת אנס ודוקא לרה״י אבל לא לחצר שאינה מעורבת אע״ג דבגמרא דידן לא התירו ככר או תינוק אלא למת בלבד שמא בדליקה מודי דשרי ואין להקל: מצילין הספרים אפילו לחצר שאינה מעורבת ולמבוי ובלבד שיהא לו ג׳ מחיצות ולחי אבל אם אין לו לחי לא: אפיקורסים שכתבו להם ספרי הקדש אין מצילין אותן. תיבה שאחז בה האור יכול לפרוש עור של גדי מצדה האחת שלא תשרף: ועושין מחיצה בכל הכלים להפסיק בין הדליקה אפילו חדשים מלאים מים שודאי יתבקעו כשתגיע אליהם הדליקה דגרם כיבוי מותר וטלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה ואינו חושש אם תכבה כיון שאינו מכוין לכך וכן יכול ליתן עליה מצדה האחרת משקין כגון יין שאינו דרך כיבוס אך לא מים משום כיבוס: עכו״ם שבא לכבות אין צריך למחות בידו אבל קטן שבא לכבות צריך למחות בידו ויכול לומר בפני העכו״ם כל המכבה אינו מפסיד או אם אינו מזומן כאן יכול לקרותו שיבא אף על פי שודאי יכבה כשיבא וכן כל כיוצא בזה בהיזק הבא פתאום כגון אם נתרועע חבית של יין יכול לקרות

לעכו״ם אע״פ שודאי יתקננה כשיבא: גחלת המונחת במקום שרבים נזוקים בה יכול לכבותה בין אם היא של עץ או של מתכת מותר לכפות קערה על הנר כדי שלא יאחוז בקורה:

סימן של״ה

חבית שנשברה מצילין ממנה מזון ג׳ סעודות אפילו בכלים הרבה ובלבד שלא יספוג פי׳ שלא ישאב היין בספוג להחזירו לכלי אפילו יש לו בית אחיזה דליכא למיחש לסחיטה ולא יטפח בשמן להכניס בו את ידו ולקנחה בשפת הכלי ואם נשברה בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט לקבל מן הקילוח באויר לאחר שירד מן הגג ולא יביא כלי אחר ויצרף אותו לראש הגג נזדמנו לו אורחים מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ויצרף ולא יקלוט ויצרף ויזמין אח״כ האורחים אלא יזמין תחילה ואח״כ יקלוט ויצרף ולא יערים לזמן אורחים שאין צריכין לאכול: נתפזרו לו פירות מלקט מעט מעט ובלבד שלא ילקט לתוך הסל או לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול:

סימן של״ו

אין עולין באילן בין לח בין יבש וה״מ בימות הגשמים שאין ניכר בין לח בין יבש אבל בימות החמה שניכר שהוא יבש מותר והוא שאין בו לא פירות ולא ענפים שיוכל להסירם: עלה מבע״י כדי לירד וחשכה או שעלה בשוגג משחשיכה ירד במזיד לא ירד אבל בור שיח ומערה מטפס ויורד מטפס ועולה אפי׳ עמוק מאה אמה ולא חיישינן שמא יעקור מן הקרקע במתכוין: שרשי אילן הגבוהים מן הארץ ג׳ טפחים אסור להשתמש בהן פחות מכן מותר להשתמש בהן דכקרקע חשיבי ואם באין מלמעלה ויורדין למטה במקום שגבוהין ג׳ אסורין ובמקום שאין גבוהים ג׳ מותרין היו גבוהין שלש וחלל תחתיהן אע״פ שצד אחד שוה לארץ כגון שהקרקע גבוה אצלם מצד אחד אסורין כיון שג׳ צדיהן נראין: מותר לילך

על גבי עשבים בין לחים בין יבשים כיון שאינו מכוין לתלוש אבל האוכלים בגנות אסור להם ליטול ידיהם על העשבים שמשקין אותן אע״פ שאינן מכוונין פסיק רישיה הוא אבל מותרים להטיל בהם מי רגלים או שאר משקין שאינם מצמיחין: עשבים שעלו על אוזן הכלי מלחות הכלי חשובין כמחוברין והתולשן חייב עשבים ששתלן בטיט לחה אם מקצתן מגולין יכול להוציאן בשבת אע״פ שלא הוציאן תחילה בחול ואסור לתלוש אפילו מעציץ שאינו נקוב צינור שעלו בו קשקשין ממעכן ברגליו בשבת בצינעה הדס מחובר יכול להריח בו שאין הנאתו אלא להריח וזה יכול לעשות במחובר אתרוג ותפוח וכל דבר הראוי לאכילה אסור להריח בו במחובר שמא יקוץ אותו לאכלו:

סימן של״ז

כל דבר שאינו מתכוין מותר הילכך גורר אדם מטה כסא וספסל בין גדולים בין קטנים ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ אבל כל פסיק רישיה ולא ימות פי׳ שאע״פ שאינו מכוין לעשותה אי אפשר שלא יעשה אסור הילכך מותר לרבץ הבית כיון שאינו מכוין להשוות גומות אלא שלא יעלה האבק ובה״ג התיר ג״כ לכבד הבית בכל מקום והרמב״ם ז״ל התיר במקום המרוצף ואסר בשאינו מרוצף וחילק בסיכה שכתב אין סכין הקרקע ואין מדיחין אותו אפי׳ אם הוא מרוצף גזירה אטו שאינו מרוצף דאתו לאשוויי גומות ור״י אסר גם הכיבוד בכל מקום וא״א הרא״ש ז״ל כתב בתשובת שאלה על כיבוד נוהגין איסור באשכנז ובארץ הזאת סומכים על דברי רב אלפס ולא מלאני לבי לאוסרו להם כי לא היו שומעין לי ומאחר שנתלין באילן גדול למה אעשה אותם מזידין: אסור לצדד חבית על הארץ דכיון שהיא כבידה יבא להשוות גומות:

סימן של"ח

כל השמעת קול אסור לר״ח אפילו אינו מכוין לשיר ולפי זה אסור להקיש על הדלת ואפילו באגרופו ואפי׳ לפ״ז כתב הר״מ מרוטנבורק אי לא בעי לקלא שרי כגון טבעת חלולה שיש בה אבן המשמיע קול מותר להניחה כיון דלא בעי להאי קלא ורב אלפס התיר כיון שאינו מכוין לשיר הלכך מותר להטיף מי ארג לחולה והוא שמטיפין מים טיפין טיפין לתוך הספל וכגון שאינו מכוין לשיר וכן התיר ר״ת להקיש על הדלת כשאינו דרך שיר וכ״כ אבי העזרי וכתב עוד שמותר לומר לעכו״ם לנגן בכלי שיר בחופות דאמירה לעכו״ם במקום מצוה שרי ואין שמחת חתן וכלה בלא כלי שיר וכל שכן הכא דאפילו ישראל אין בו איסור אלא משום גזירה ואין לאסור לאומרו לעכו״ם עד כאן על מה שנתן טעם להתיר משום דאמירה לעכו״ם שרי במקום מצוה אני כתבתי למעלה שאין להתיר אמירה לעכו״ם אלא בדבר שהוא בעצמו דוחה שבת כגון מילה: מותר לשמור אילניו וזרעיו ופירותיו התלושים בשבת מפני העופות ובלבד שלא יספוק כף אל כף ולא יטפח כפו על יריכו ולא ירקד להבריח כדרך שעושה בחול אין שוחקים באגוזים בשבת וכיוצא בזה לר״ח משום משמיע קול ולרב אלפס משום אשוויי גומות: אין דולין מים בשבת בגלגל גדול כעין אותן שדולין בהם להשקות השדות אפי׳ הוא בחצירו והרמב״ם ז״ל התיר בחצירו שאין שם גנה אבל גלגל קטן כאותם שבבתים מותר: מי שיש לו פירות בראש גגו וראה מטר שבא מותר בי״ט לשלשלם למטה דרך ארובה שבגג אבל בשבת אסור אבל מותר לכסותן מפני המטר וכן הלבינים שיש לו סדורים על הגג לבנין אע״פ שהן מוקצין יכול לכסותן אפי׳ בשבת לר״י אבל לרש״י אף לכסותן אסור בשבת אבל לכולי עלמא יכול ליתן כלי תחת הדלף ואפי׳ בשבת ואם נתמלא שופכו ומחזירו למקומו וכתב הרמב״ם ז״ל והוא שיהא הדלף ראוי לרחיצה ולא נהירא דהא

דמוקים לה בגמרא הכי היינו דוקא לר׳ יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל ואין הלכה כמותו:

סימן של"ט

אין רוכבין ע״ג בהמה ולא שטין על פני המים ואפילו בבריכה קטנה שבחצר ואם יש לו שפה סביב שרי דדמיא לכלי בעלמא ולא מטפחין להכות כף אל כף ולא מספקין להכות כף על ירך ולא מרקדין ולא דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מייבמין ולא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מפרישין תרומות ומעשרות בשבת וי״ט וכולן אם נעשו שוגגין או מזידין או מוטעין מה שעשה עשוי: אסור ליכנס בספינה אם יודע שהעכו״ם מוליך הספינה שנראה כשט ואם הוא מערים שנראה כנכנס בה לישן או לטייל ויודע שהעכו״ם מוליך הספינה אסור לאינש דעלמא ולצורבא מרבנן שרי:

סימן ש״מ

הנוטל שערו או צפרניו ביד בין לעצמו בין לאחרים פטור אבל אסור ובכלי חייב חטאת וחייב על ב׳ שערות ומלקט לבנות מתוך שחורות חייב אפילו באחת ואפילו בחול נמי אסור המטשטש בדיו שעל הקלף ויש במקומו לכתוב ב׳ אותיות חייב: מותר לרשום בצפורן על הספר כמו שרושמים לסימן לפי שאין זה דבר המתקיים חוט של תפירה שנפתח אסור למותחו משום תופר וכ׳ הר״פ אותן שמהדקין הבגדים סביב זרועותיהם ע״י החוט שמותחין אותו ומתהדק אסור למותחו בשבת אא״כ יהו הנקבים שהחוט בהן רחבים קצת ומתוקנין בתפירה בעיגול: מוכין שנפלו מן הכסת בשבת מותר להחזירן אבל אסור ליתנן בתחלה אפילו בי״ט: אסור לקבץ מלח ממשרפות המלח שדומה למעמר וכן אסור לקבץ כל דבר במקום גדולו: הנותן זרע של פשתן או זרע של שומשמין וכיוצא בזה במים חייב משום לש מפני שמערבין וניתלין זה בזה:

סימן שמ"א

נשאלין להתיר נדרים בשבת בנדרים שהן לצורך שבת כגון שנדר שלא לאכול שלא לשתות אע״פ שהיה לו פנאי להתירם קודם השבת אבל שאין לצורך השבת אין מתירין אותם אבל הבעל יכול להפר נדרי אשתו אפילו שאינן לצורך שבת מפני שאינו יכול להפר נדרה אלא עד שתחשך ואם לא יפר לה היום לא יוכל עוד להפירם:

סימן שמ"ב

כל שבות דרבנן מותר בין השמשות לצורך מצוה כגון ליטול עירובו המונח בכרמלית או לעלות אחריו באילן או ליטול ממנו לולב המונח עליו או שהיה טרוד והוצרך לעשר פירות בין השמשות וכ״כ הר״י שמותר לומר לעכו״ם ביהש״מ להדליק הנר:

סימן שמ"ג

כתב הרמב״ם ז״ל קטן העובר על שבות דרבנן כגון שתולש מעציץ שאינו נקוב או מטלטל בכרמלית אין ב״ד מצווין להפרישו ואיני יודע למה כתב העובר על שבות דרבנן דאפילו באיסור דאורייתא נמי אין ב״ד מצווין להפרישו כההיא דפרק חרש דאירכסו מפתחות דבי מדרשא בר״ה וא״ר יוחנן לידבר טליא התם פירוש שנאבדו מפתחות של בית המדרש בר״ה וצוה שיוליכו נערים שימצאום שם ויכניסום וקאמר טעמא משום דקטן אוכל נבילות אין ב״ד מצווין להפרישו אלמא אפילו באיסור דאורייתא נמי אע״ג דקא בעי למייתי ליה סיוע מהרבה משניות ומוקי להו באיסור דרבנן מ״מ דברי ר׳ יוחנן לא נדחו וכ״פ בספר המצות ובעל התרומות:

סימן שמ"ד

ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת מונה ז׳ ימים מיום שנתן אל לבו שכחתו ומקדש השביעי שעושה קידוש והבדלה ועושה

בכל יום מלאכה כדי פרנסתו ולא יותר ואף ביום שמקדש בו ומותר לילך בו בכל יום היה יודע מנין יום שיצא בו כגון שיודע שהיום יום ד׳ או יום חמישי ליציאתו אבל אינו יודע באיזה יום יצא מותר לעשות כל מה שירצה ביום שמיני ליציאתו שביום כזה יצא מביתו ובודאי לא יצא בשבת וכן ביום ט״ו וכן ביום כ״ב וכן לעולם:

סימן שמ"ה

ארבע רשויות לשבת רה״י ור״ה כרמלית ומקום פטור רשות היחיד הוא המקום המוקף מחיצות גבוהות עשרה ויש בו ד׳ טפחים על ד׳ ואפילו אם יש בו כמה מילין אם מוקף לדירה ודלתותיו נעולות בלילה הוי רה״י ודיר וסהר וחצר וכן חריץ עמוק י׳ ורחב ד׳ על ד׳ או יותר וכן תל גבוה י׳ ורחב ד׳ על ד׳ וכותלים המקיפין רה״י על גביהן וחוריהן רשות היחיד ואויר רשות היחיד הוא רה״י עד לרקיע ואפילו כלי אם גבוה י׳ ורחב ד׳ על ד׳ כגון תיבה או כוורת או מגדל הוי רשות היחיד ור״ה הוא רחובות ושווקים הרחבים ט״ז אמה על ט״ז אמה ומפולשים משער לשער וששים רבוא עוברים בו וכל דבר שהוא בר״ה ואינו גבוה שלשה טפחים חשוב כקרקע והוא רשות הרבים אפי׳ קוצים או צואה שאין רבים דורכין עליהן ואם הוא גבוה ג׳ ומג׳ עד ט׳ ולא ט׳ בכלל אם הוא רחב ד׳ על ד׳ הוי כרמלית פחות מכאן הוי מקום פטור ומט׳ עד י׳ ורבים מכתפין עליו הוי ר״ה אפי׳ אינו רחב ד׳ ומעשרה ולמעלה אם הוא רחב ד׳ הוי רה״י פחות מכאן מקום פטור אפילו יש בו מקום כדי לחוק להשלימו לד׳ לא אמרינן חוקקין להשלים בכה״ג וגומא בר״ה שאינה עמוקה ג׳ הוי ר״ה מג׳ עד י׳ אם רחבה ד׳ הויא כרמלית פחות מכאן מקום פטור ר״ה אינה תופסת אלא עד י׳ אבל למעלה מי׳ הוי מקום פטור: חורי ר״ה אינן כר״ה אלא נידונין כפי מדותיהם אם יש בהם ד׳ על ד׳ וגבוהין י׳ רשות היחיד ואם יש בהן ארבע על ארבע ואין בגובהן עשרה

הוי כרמלית ואם אין בהן ארבע על ד׳ הוי מקום פטור ובלבד שיהו גבוהין מן הארץ שלשה: כרמלית הוא מקום שאין הילוך לרבים כגון ים ובקעה ואסטוונית ובין עמודים העומדים בר״ה ואצטבא שלפניהם וקרן זוית הסמוכה לר״ה כגון מבואות שיש להם שלש מחיצות ואין להן לחי ולא קורה ברוח רביעית ור״ה שיש עליו תקרה או דבר המוקף מחיצות שאינן גבוהות י׳ או תל שיש בו ד׳ על ד׳ ואינו גבוה י׳ וכן חריץ שאינו עמוק י׳: בית שאין תוכו י׳ וקירויו משלימו לי׳ יש בו ד׳ על ד׳ תוכו כרמלית ועל גבו רשות היחיד ואם חקק בו ד׳ על ד׳ אפילו באמצע רחוק מן הכותלים נעשה כולו רשות היחיד: גג הבולט על מחיצות הבית בענין שאין מחיצות הבית ניכרות לעומד על הגג הוי כרמלית אפילו הוא גבוה ורחב הרבה ואם חלון פתוח לו מן הבית הוי רשות היחיד וכן זיזין הבולטין מן החומה ויש בהן ד׳ על ד׳ הוי כרמלית אא״כ הוי חלון הבית פתוח להן חורי כרמלית לאו ככרמלית דמו ואויר כרמלית אינה תופסת אלא עד עשרה ולמעלה מעשרה הוי מקום פטור הילכך הנוטל מעל פני המים בימים ובנחלים עד י׳ באויר הוי דינו ככרמלית למעלה מי׳ הוי מקום פטור: בור העומד בכרמלית אפילו עמוק ק׳ אמה הוי כרמלית אא״כ הוא רחב ד׳ על ד׳: מקום פטור הוא דבר שאין בו ד׳ על ד׳ וגבוה מג׳ ולמעלה עד לרקיע או חריץ שאין בו ד׳ על ד׳ ועמוק יותר מג׳ וכן מחיצות הגבוהות מג׳ ולמעלה ואין ביניהם ד׳ על ד׳ אפילו הוא ארוך הרבה הוי מקום פטור:

סימן שמ"ו

מן התורה אין חיוב אלא במוציא ומכניס וזורק ומושיט מרשות היחיד לרשות הרבים אי נמי איפכא וחכמים אסרו מרשות היחיד ורשות הרבים לכרמלית או מכרמלית להם גזירה משום מרשות היחיד לרשות הרבים אבל דבר שהוא מקום פטור מותר להוציא ולהכניס ממנו לרשות היחיד ולר״ה ומהם לתוכו ובלבד שלא יוציא

מרשות היחיד למקום פטור ויעבירנו דרך מקום פטור לר״ה או איפכא וכן העומד ברה״י ומוציא או מכניס או מושיט וזורק לר״ה דרך מקום פטור או איפכא חייב וכן לא יעמוד אדם עליו ויקח חפץ מיד מי שעומד בר״ה ויתננו לעומד ברה״י או איפכא ואפילו אם מקום הפטור בין רשויות דרבנן כגון ב׳ חצרות שלא עירבו אסור לעמוד עליו להחליף מזה לזה להכניס לבית מן התורה אין חיוב אלא במעביר ד׳ אמות בר״ה וחכמים אסרו להעביר ד״א בכרמלית גזירה אטו ר״ה וקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה מן התורה הוי רה״י וחכמים אסרו לטלטל בו אלא ד׳ אמות אטו ר״ה ומ״מ מותר להוציא ממנו לכרמלית אחרת כגון בקעה העוברת לפניו אע״פ שהיא רה״י גמור מן התורה אע״פ שאסרו להוציא מרה״י לכרמלית הכא שרי שאם נאסר להוציא ממנו לכרמלית יאמרו עליו שהוא רה״י ויטלטלו בכולו ומוטב להתיר להוציא ממנו לכרמלית דמידי דלא שכיח הוא כדי שלא יבואו לטלטל בתוכו ממה שנאסר להוציא ממנו ואז יבואו לטלטל בכולו והוא מידי דשכיח ואם יטלטלו בו יבואו לטלטל בר״ה ומטעם זה אם יש גינה יתירה מסאתים ולא הוקפה לדירה ובקעה לפניה מותר לעמוד לפניה וליקח המפתח מן הבקעה ולסגור אותה ולהחזיר המפתח אליו:

סימן שמ"ז

מן התורה אינו חייב אלא כשעוקר החפץ מרה״י ומניחו בר״ה או איפכא אבל אם עקר חפץ מר״ה והכניסו לרה״י ונטלו חבירו מידו והניחו שניהם פטורין אבל אסורין לעשות כן אבל אם עקר חפץ מר״ה והכניסו לרה״י והניח לתוך ידו של חבירו או שנטלו מתוך יד חבירו בפנים והוציאו העומד בחוץ חייב והעומד בפנים פטור ומותר לעשותו לכתחלה ואין בו משום איסור שבת אלא שאסור לעשותו מפני שמכשיל את חבירו וגורם לו להוציא החפץ ולבא לידי חילול שבת:

סימן שמ"ח

היה עומד ברה״י והוציא ידו מלאה פירות לחוץ בשוגג מותר להחזירה לאותה חצר ואסור להושיטה לחצר אחרת הוציאה במזיד אסור להחזירה אפילו לאותה חצר וה״מ שהוציאה מבעודיום והניחה שם עד הלילה שאינו יכול לבא לידי חיוב חטאת אף אם ישליכם מידו אבל הוציאה משחשיכה מותר להחזירה שמא ישליכם מידו ויבא לידי חיוב חטאת. הא דבעינן עקירה מע״ג מקום שיש בו ד׳ על ד׳ והנחה עליו ויעקור מתחילה כדי להוציא ושיוציא כדרך המוציאין וכשיעורו וילך ד״א בלא עמידה באמצע וכן זרק מרה״י לרה״י ור״ה באמצע ונתכוין לזרוק שתים וזרק ד׳ לזרוק לתוך ד׳ ונתגלגל חוץ לד׳ או איפכא ומושיט מרה״י לרה״י דרך ר״ה וכמה צדדים שנאמרו בענין הוצאה והעברת ד״א לא נאמרו אלא לענין חיוב חטאת אבל איסורא איכא בכולהו ולכך אין רצוני להאריך בהם:

סימן שמ"ט

כל אדם יש לו ד׳ אמות בר״ה שיכול לטלטל בהן ומודדים אותן לו באמה שלו מרווחת ואם איבריו גדולים ואמתו קטנה שלא יספיקו לו ארבע אמותיו נותנין לו ד׳ אמות בינוניות שכל א׳ מהם ו׳ טפחים ואלו ד״א מוסיפין עליהן אלכסונן שיהו ה׳ אמות וג׳ חומשין ומיהו פירש״י שאין לו אלכסון אלא לאלכסון העולם אבל לריבוע העולם אין לו אלא ד״א ור״ת פירש שלכל צד יש לו ה׳ אמות וג׳ חומשין והר״ם במז״ל חילק שבתוך ד״א מותר לטלטל מד׳ עד ה׳ אמות וג׳ חומשין פטור אבל אסור מכאן ואילך חייב חטאת ואיני יודע למה אמר כשיעור האלכסון פטור אבל אסור כיון שנותנים אלכסון מותר בו לכתחלה לפיכך מותר לאדם לעקור החפץ מר״ה וליתנו לחבירו שאצלו בתוך ד׳ אמותיו וחבירו לחבירו שאצלו אפילו ק׳ מילין אע״פ שהחפץ הולך כמה מילין בר״ה שכל אחד לא יטלטלנו אלא בתוך ד׳ אמותיו ובלבד שלא יוציאנו

מתחום שלו או בחפץ שלא קנה שביתה כגון שהוא הפקר שאינו קונה שביתה היו שנים מקצת אמותיו של זה בתוך אמותיו של זה כגון שיש ביניהם שש אמות מביאין ואוכלים באמצע ובלבד שלא יוציא כל אחד מתוך שלו לתוך של חבירו היו ג׳ ואמצעי מובלע ביניהם כגון שבין שני החיצונים ח׳ אמות האמצעי מותר עם כל א׳ מהחיצונים במה שד׳ אמותיו מובלעים בתוך שלו ושני החיצונים אסורין זה עם זה:

סימן ש״נ

עומד אדם ברה״י ומוציא ידו לר״ה ומטלטל שם חפצים שאין צריכים לו שנוטלן מכאן ומניחן לכאן ובלבד שלא יעבירם ד״א ולא חיישינן שמא יביאם אליו הילכך יכול לעמוד בר״ה וליטול מפתח ברה״י ולפתוח שם וכן מרה״י לר״ה אבל לא יעמוד אדם ברה״י ויוציא ראשו לר״ה וישתה שם או איפכא אא״כ יכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה דכיון שהוא צריך לאלו המים אנו חוששים שמא יביאם אליו אבל מותר לעמוד ברה״י או בר״ה ולשתות בכרמלית לא יעמוד אדם ברה״י וישתין או ירוק בר״ה או איפכא אפילו אם הוציא פיו ואמתו לחוץ ורוקו שנתלש מפיו ומוכן לזורקו לא יהלך בו ארבע אמות בר״ה עד שירוק:

סימן שנ"א

לא יעמוד אדם בר״ה ויחבר ידו למזחילה שהוא צינור ארוך מונח לאורך הגג בתוך ג׳ טפחים סמוך לגג לקבל המים ממנה שכיון שהוא בתוך ג׳ סמוך לגג חשיב כגג ואסור בין אם הוא למעלה מי׳ או למטה מי׳ אבל מותר לקלוט מן האויר אפי׳ אם ידו תוך ג׳ למזחילה היתה המזחילה בולטת ג׳ מן הגג וכן סתם צינור שבולט ג׳ יכול לחבר ידו אליהם ולקבל המים וכגון שאין בהם ד׳ על ד׳ והן למטה מי׳ אבל אם יש בהם ד׳ על ד׳ או אפילו אין בהם ד׳ על ד׳ והן למעלה מעשרה אסור:

סימן שנ"ב

הקורא בספר על האסקופה ונתגלגל ראש הא׳ מהספר מידו ונשאר ראש הב׳ בידו גוללו אצלו אפילו נתגלגל חוץ לד׳ אמות ואפילו בר״ה והאסקופה ברה״י והר״ם במז״ל כתב דוקא תוך ד׳ אמות אבל נתגלגל חוץ לד׳ אמות לא וא״א הרא״ש ז״ל לא כתב כן היה קורא בו על הגג ונתגלגל ראשו הא׳ מידו עד שלא הגיע לי׳ טפחים התחתונים הקרובים לארץ גוללו אצלו הגיע לי׳ טפחים התחתונים אם הכותל משופע בענין שנח עליו אסור לגוללו אצלו וכדי שלא יעמוד בבזיון הופכה על הכתב ואם אינו משופע כל זמן שלא הגיע לארץ גוללו אצלו:

סימן שנ"ג

שני בתים בשני צידי ר״ה והם של אדם אחד או של ב׳ ועירבו אם שניהם שוין מותר לזרוק מזה לזה ואם אחד גבוה מחבירו אסור לזרוק מזה לזה: זיז הבולט מן הכותל לר״ה למעלה מי׳ ויש בו ד׳ על ד׳ וחלון הבית פתוח לו משתמשין עליו בכל מיני כלים ובכל מקום אפילו שלא כנגד החלון אם אין בו ד׳ על ד׳ אין משתמשין עליו אלא בכלים שודאי ישברו אם יפלו אבל לא באחרים שאנו חוששין שמא יפלו ויביאם אליו ואם החלון משלימו לד׳ מה שממנו לפני החלון משתמשין עליו בכל מיני כלים שלא כנגד החלון אין משתמשין עליו אלא בכלים הנשברים:

סימן שנ"ד

בור בר״ה וחוליא סביבו אם עומד בתוך ד״ט לרה״י מותר למלאות ממנו לרה״י אפילו אין החוליא גבוה י׳ ואם הוא רחוק ד׳ מרה״י אין ממלאים ממנו אא״כ תהא החוליא גבוה י׳: אשפה ברה״ר שגבוה י׳ ורחבה ד׳ אם היא של רבים מותר לזרוק לה מרה״י הקרוב לה ואם היא של יחיד אסור:

סימן שנ"ה

גזוזטרא שהיא למעלה מן המים וחלון פתוח לה מן הבית אין ממלאין ממנה אא״כ עשה לה מחיצה גבוה י׳ כל סביבה דהשתא הוי כל שכנגדה עד למטה רה״י דחשבינן לה כאילו יורדת למטה או יעשו מחיצות סביב הנקב שדולין דרך שם והוא שיהא בו ד׳ על ד׳ ואין חילוק בין אם יעשנה למטה מחוברת לה בין אם יעשנה על גבה וכיון שעשו מחיצה מותרין גם לשפוך ממנה וכן ההולך בספינה אינו יכול למלאות אא״כ יעשה דף ד׳ על ד׳ ומקיפו מחיצות ועושה בו נקב וממלא דרך שם וה״מ שהוא בתוך י׳ טפחים אבל אם דופני הספינה גבוהים י׳ מעל המים מוציא זיז כל שהוא וממלא שהרי דרך אויר מקום פטור הוא ממלא וא״צ זיז אלא להיכירא ומימיו יכול לשפוך על דופני הספינה והן יורדין לים וכן בית הכסא שעל פני המים מותר כה״ג ע״י מחיצה תלויה ובלבד שתהא עשויה להיתר כגון שיחברנה למטה סביב אבל אם עשאה לצניעות כגון שעשאה למעלה לא ואם עשה דף שתפול הצואה עליו קודם שיפול למים א״צ מחיצות דה״ל כחו בכרמלית ושרי אבל בית הכסא בולט חוץ לחומת העיר ונופלת בחפירה שסביב העיר שיש בה יותר מבית סאתים שהוא כרמלית אינו מותר ע״י מחיצה תלויה שלא התירו אותה אלא במים אבל על ידי דף שרי דכחו שרי בכל כרמלית היו שני גזוזטראות זו למעלה מזו משוכה זו כנגד זו מעט ואינה רחוקה מכנגדה ד׳ טפחים בין אם עומדת תוך עשרה זו לזו בין יש ביניהן יותר מגבוה עשרה אם עשו לעליונה מחיצה בשותפות משל שניהם ולא לתחתונה כלל שתיהן אסורות בה עד שיערבו וכ״ש עשו שתיהן לתחתונה ששתיהן אסורות עד שיערבו אבל כל אחת מהן שעשתה לבדה בשלה אין האחרת אוסרת עליה אפי׳ לא עשתה האחרת בשלה וכן אם עשו בשתיהן בשותפות משל שניהם אין אחת אוסרת על חבירתה:

סימן שנ"ו

אמת המים העוברת בחצר עמוקה י׳ ורחבה ארבעה אין ממלאין ממנה בשבת אא״כ עשו לה מחיצה גבוהה י׳ בכניסה ויציאה ויהיה טפח ממנה משוקע במים ואם התחיל לעשות המחיצה אצל השפה מכל צד ולא חיבר אותן באמצע כדי שיהו המים נכנסין ויוצאין דרך שם אם אין ביניהם ג׳ טפחים שרי דאמרינן לבוד יש ביניהן ג׳ אסור: חצר שנפרצה ולשון ים עובר על הפרצה אם אינו במילואו ואין בפרצה יותר מי׳ מותר למלאות ממנו ולהכניס לבית נפרצה במילואה או שיש בפרצה יותר מי׳ אם נשאר במקום שנפרץ גדודין גבוהין י׳ והמים מכסין אותו מותר למלאות ממנו בחצר אבל אסור להכניסן לבית אא״כ עשו מחיצה גבוה עשרה על המים לגדור הפרצה ולהעמידה על י׳ לא נשאר גדודין אסור אפילו למלאות בחצר:

סימן שנ"ז

חצר שפחותה מד׳ אמות על ד׳ אמות אין שופכים לתוכו מים בשבת בימות החמה שכיון שאין בה ארבע אמות אין סאתים מים שאדם עשוי להשתמש בכל יום ראוי לבלוע בה והוי כאילו שופך לר״ה לכך צריך לעשות גומא שתהא חללה מחזקת סאתים בין אם יעשנה בפנים בחצר או בחוץ אלא אם יעשנה בחוץ צריך לכסותה בנסרים כדי שתהא מקום פטור ויפלו המים מידו למקום פטור וכיון שיעשה גומא יכול לשפוך בה כל מה שירצה ואם אין מחזקת סאתים לא ישפוך כלל ואם יש בחצר שיעור ד׳ על ד׳ אפילו הוא אריך וקטין או בימות הגשמים בחצר כל שהוא מותר לשפוך בה כל מה שירצה חצר ואכסדרה שאין בא׳ מהם לבד ד׳ אמות מצטרפין לד׳ אמות להתיר לשפוך בהם: ביב שמכוסה ד׳ אמות במשך (נ״א ביב שנמשך ד״א ומכוסה) בר״ה ויש בו ד׳ על ד׳ (ס״א או שיעור ד׳ על ד׳) מותר לשפוך אפילו על פי הביב אפילו בימות החמה אע״פ שהמים יוצאים מיד מידו לחוץ ובלבד

שיהא בנין של אבנים שהמים ראוין ליבלע אבל אם הוא של עץ אסור והרמב״ם ז״ל פסק כחכמים דאפילו ביב ארוך ק׳ אמה וצינור ארוך מאה אמה לא ישפוך על פי הצינור וע״פ הביב אלא שופך על הגג והן יורדין לביב וא״א הרא״ש ז״ל לא כ״כ:

סימן שנ"ח

כל מלאכות שבת והלכותיו אנו למדין ממלאכת המשכן הלכך כל היקף שלא הוקף לדירה כגון גנות ופרדסין ובורגנין שאינן עשוין אלא לשמור בתוכן אף על פי שמן התורה הוא רה״י גמור והזורק מר״ה לתוכן חייב חכמים אסרו לטלטל בתוכו יותר מד׳ אמות אם הוא מסאתים ולמעלה אבל עד סאתים וסאתים בכלל מותר לטלטל בתוכו ואפילו אין בו שומרים ולא היה לו בית דירה כמו חצר המשכן שהיה בו סאתים ולא היה בו בית דירה אלא היקף של קלעים ושיעור בית סאתים הוא שיעור ע׳ אמה וד׳ טפחים על ע׳ אמה וד׳ טפחים ל״ש אם הוא מרובע או עגול או ארוך וקטין ובלבד שלא יהא ארכו יותר משנים ברחבו כחצר המשכן שהיה אורך מאה אמה ורוחב חמשים אבל אם ארכו יותר משנים ברחבו אין מטלטלין בו אלא ד׳ אמות ואם הוקף לדירה אפילו יש בו מאה מילין שרי ומה נקרא מוקף לדירה זה שבנה בו בית דירה או שפתח לו פתח מביתו ואח״כ הקיפו אבל אם הקיפו ואחר כך פתח לו פתח לא ואם היה מוקף שלא לשם דירה ורוצה להקיפו לדירה א״צ לפרוץ כולו אלא יפרוץ בה פרצה ביותר מי׳ ובזה יתבטל ההיקף ונמצא בית פתוח בו בלא היקף ויחזור ויגדור הפרצה והרי הוא פתוח ולבסוף הוקף ואם פרץ אמה וגדרה וחזר ופרץ אמה אצל מה שגדר וחזר ועשה כן עד שהשלימו לי׳ שרי: תל גבוה י׳ דינו כקרפף עד סאתים מותר לטלטל בכולו יתר מכאן אין מטלטלין בו אלא בד׳ אמות: היה הקרפף יותר מסאתים ובא למעטו באילנות שנוטע לתוכו למעט אויר אינו מתמעט בכך שכן דרך הקרפף להיות בו אילנות: בנה בו עמוד למעטו ונתמעט בכך

אם הוא רחב ג״ט הוי מיעוט פחות מג׳ בטל ואינו מיעוט בנה מחיצה באורך י׳ לפני המחיצה הראשונה לבטל מחיצה הראשונה שתהיה כמו שאינה ויהיה מוקף לדירה ע״י השנייה אם הרחיקה מן הראשונה ג׳ שרי פחות מג׳ אסור דכיון שאין ביניהם ג׳ הוי כאילו דבוקות בזו: טח טיט על מחיצות הראשונות למעט אוירו ונתמעט בכך אם הטיט עבה שאם תבטל המחיצה הראשונה ראוי לעמוד בפני עצמה הוי מיעוט ואם לאו לא הוי מיעוט: בנה מחיצות על הראשונות להקיפו על ידם לדירה אינו מועיל ואם נבלעו התחתונות ונשארו העליונות מאליהם ניתר על ידם אבל תל יותר מסאתים ועשה מחיצות על שפתו לדירה מועיל שהרי דר באויר מחיצות שעושה עתה: קרפף יותר מסאתים שהוקף לדירה נטע רובו באילנות אפילו אינן נטועין שורות שורות אין מבטלין הדירה שכן דרך קרפף לנטוע בו אילנות להסתופף בצילן נזרע רובו הזרעים מבטלין דירתן אפי׳ אין בהם אלא סאתים נזרע מיעוטו אם אין בו אלא סאתים מותר יותר מסאתים אסור שמבטלין הדירה אבל בחצר ורחבה שאחורי הבתים מספקא ליה לר״מ אם זרעים מבטלין דירתן לענין זה שאם רובן זרועין שיבטלו כל הדירה ואפי׳ אם תמצא לומר כיון שחשובין דירה יותר אין הזרעים מבטלין דירתן הזרוע מיהא אין שם דירה עליו ואם הוא יותר מסאתים אוסר כל החצר ואין מטלטלין בו אלא בד׳ אמות וכן אפילו אין בו אלא סאתים או פחות (והוא רוב) אפילו הכי הזרוע שם קרפף עליו וכ״ת מאי נ״מ אפילו אם שם קרפף עליו והלא קרפף וחצר רשות אחד הן איכא למימר דנפקא מינה שאסור להוציא ממנו לבית וגם אם הוא יתר מסאתים שאין מטלטלין בו אלא בד׳ אמות או שמא אין זרעים מבטלין אלא דירת קרפף ולא דירת חצר ורחבה וטוב להחמיר הלכך מי שיש לו גינה בחצרו אם היא רוב החצר אפי׳ אין בה אלא בית סאתים לא יטלטל ממנה ומן החצר לבית ואם היא יותר מסאתים לא יטלטל בה ובחצר אלא בד׳ אמות ואם היא מיעוט החצר מה שיש בה יותר

מסאתים אוסר כל החצר ואם יש בה סאתים או פחות אסור להוציא ממנו לבית קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונכנסו בו מים אם ראוין לשתייה אין מבטלין הדירה אפילו אם המקום שנתפשטו שם יותר מבית סאתים ואפילו נתמלא כולו מים ואפילו הם עמוקים הרבה ואם אינן ראוין לשתייה אז דינו כזרעים אם נתפשטו ברובו כולו אסור אפילו אין בהם סאתים במיעוטו אם יש בהם יותר מסאתים כולו אסור אפילו אין בעומקן עשר ואם אין בהן אלא סאתים מותר: קרפף בית ג׳ סאין וקירה ממנו בית סאה מותר אפילו אם הקירוי משופע דחשבינן כאילו מחיצה בסוף הקירוי ולא נשאר אלא קרפף בית סאתים: קרפף בית סאתים מצומצם וחצר שנפרצו במילואם זה לזה הקרפף הוא אסור שהרי הוא עתה יותר מבית סאתים אע״פ שאויר החצר אינו גורם לו ליחשב יותר מבית סאתים שהרי הוקף לדירה וכל מקום שהוקף לדירה אין שיעור לאוירו מ״מ מקום מחיצה שנפרצה מיותר אותו והחצר מותר כדפרישית שאין שיעור לאוירו: קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ופתח בו פתח ועשה מחיצה לפניו יותר מי׳ והותר ע״י שנתבטלה מחיצה הראשונה ונפלה האחרונה אינו ניתר ע״י הראשונה:

סימן שנ"ט

רחבה שאחורי הבתים ולא הוקפה לדירה אין מטלטלין בה אלא בד׳ אמות ואם פתח לה פתח מביתו ואחר כך הקיפה הוי היקף לדירה אפילו אם יש גורן בינה לבין הבית ולא אמרינן דהך פתח הוי פתוח לשם הגורן ולא בשביל הרחבה ואין כאן פתח לרחבה אלא חשיבי ליה שפיר פתח לרחבה:

סימן ש״ס

יחיד ששבת בבקעה והקיף מחיצות גרועות כגון שתי בלא ערב או ערב בלא שתי עד סאתים מותר לטלטל בכולה מסאתים ואילך

אין מטלטלין בה אלא בד׳ וכן הדין אם הם שנים ואם הם ג׳ חשובין כשיירא ומותרין לטלטל בכולה אפילו הוא גדול הרבה ובלבד שלא יקיפו יותר מכדי צרכה שלא ישאר בית סאתים פנוי שאין צריכין לו לתשמישה אבל אם נשאר בית סאתים פנוי אין מטלטלין בכל המוקף אלא בד׳ אמות כתב הרמב״ם ז״ל שאין הקטן מצטרף להשלים לשיירא היו שם ג׳ והקיפו כל צרכן ומת אחד מהם בשבת מותרין בכל כיון שהותרו כבר. היו שנים והקיפו יותר מסאתים ונתוספו עליהם בשבת אסורים כיון שנכנס השבת באיסור היו ג׳ והקיפו כל אחד לעצמו זה בצד זה ועירבו יחד אם החיצונים רחבים והאמצעי קצר כזה שנמצא האמצעי פרוץ במילואו לחיצונים והחיצונים שיש להם גיפופין עודפין עליו מכל צד מותרין באמצעי אפילו הוא הגדול הרבה שאנו רואין כאילו כולן דרין בתוכו והרי יש ג׳ ביחד והחיצונים אינן מותרין אלא עד סאתים ואם א׳ מהם יותר מסאתים גם האמצעי אסור שהרי הוא פרוץ במילואו ואם החיצונים פרוצים במילואו לאמצעי והאמצעי מגופף ויחיד בכל אחד אין נותנין לכל אחד אלא בית סאתים ואם אחד מהחיצונים יותר מבית סאתים הוא לבדו אסור ואם האמצעי יותר מסאתים גם החיצונים אסורים שהרי הם פרוצים למקום האסור להם אבל אם א׳ בכל אחד מהחיצונים וב׳ באמצעי או ב׳ בכל אחד מהחיצונים וא׳ באמצעי נותנין לשנים החיצונים כל צרכם דחשיבי כל מה שבאמצעי כאילו הוא בחיצונים:

סימן שס"א

גג הסמוך לר״ה ואינו גבוה י׳ אסור לטלטל עליו מן הבית אא״כ עשה לו סולם קבוע לעלות לו מן הבית חצר שנפרצה במילואה או שנפרצה יותר מי׳ לר״ה מקום המחיצה נדון כצידי ר״ה שהוא כרמלית כמו החצר עצמה ואם נפרץ בקרן זוית אפילו בפחות מי׳ אסור דלא חשיב כפתח דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי וכן בית שנפרץ בקרן זוית אפילו בפחות מי׳ ונפרץ גם הקרוי עד

שנשאר באלכסון כזה אסור דכי היכי דלא חשיבי פתח בקרן זוית ה״נ לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם בקרן זוית אבל פרצה שאינה בקרן זוית אמרינן בה פי תקרה יורד וסותם וחשבי׳ ליה כסתום אפילו ביותר מי׳ וכגון שפי התקרה חלק ורחבה ד׳ טפחים אבל אם הוא משופע ואין בו ד׳ טפחים לא אמרינן יורד וסותם אפי׳ נפרצו ב׳ מחיצות שלמות אמרינן פי תקרה יורד וסותם אבל נפרצו ג׳ לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם ואפילו בשנים דאמרינן פי תקרה יורד וסותם דוקא כשנפרצו שנים זו כנגד זו אבל שנים זו בצד זו לא:

סימן שס"ב

כל מחיצה שלא נעשית לדור בתוכה אלא לצניעות או לשמור מה שיתנו בתוכה או לישב בה כדי לשמור השדות הויא מחיצה להתיר לטלטל בתוכו אבל לא הויא מחיצה לעשות מה שבתוכה מוקף לדירה אם הוא יותר מסאתים הלכך אילן שענפיו יורדין למטה אם אינן גבוהין ג׳ מן הארץ ועיקרן במקום שמחוברים לאילן הוא גבוה י׳ חשוב מחיצה ומותר לטלטל בכולו והוא שימלא האויר שבין הענפים בעצים או בקש ויקשור הענפים שלא ינידם הרוח שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה ודוקא עד בית סאתים אבל יותר מסאתים לא אפילו אם נטעו לכך כיון שאינו עשוי לדור בתוכו אלא להסתופף בצלו לשמור השדות: תל שגבוה ה׳ והשלימו לי׳ שעשה עליו מחיצה גבוה ה׳ חשיב מחיצה לטלטל ולכל דבר מחיצה העומדת מאליה פי׳ שלא נעשית לשם מחיצה כשרה אפילו נעשית בשבת שלא סמכו עליה מאתמול והני מילי שנעשית בשבת בשוגג אבל במזיד הויא מחיצה להחמיר לחייב הזורק מר״ה לתוכה אבל לא להתיר לטלטל בתוכה. וה״מ שלא היה שם מחיצה תחלה אבל היתה שם והוסרה וחזרה ונעשית אפילו במזיד חזרה להיתירה הראשון כגון ב׳ או ג׳ שהקיפו במחצלאות סביבותיהן ברה״י והבדילו גם ביניהם במחצלאות

ועירבו יחד ומתירין לטלטל מזה לזה ונגללו המחצלאות בשבת נאסרו חזרו ונפרשו אפילו במזיד חזרו להיתירן הראשון ספינה מותר לטלטל בכולה אפילו יותר מסאתים דחשיבא מוקפת לדירה. כפאה לדור תחתיה הוי רה״י עליה כפאה לזפתה לא הוי רה״י עליה בכל עושין מחיצה בכלים ובאוכלין בין של ערב לבד כגון של חבלים או של שתי לבד כגון קנים נעוצין בארץ ומותר עד סאתים אפילו ליחיד בישוב ובלבד שלא יהא בין חבל לחבירו ובין קנה לחבירו ג״ט ואפילו בבעלי חיים ובלבד שיהו כפותים ואפילו באנשים שעומדים זה אצל זה בפחות משלשה ואפילו כשהם מהלכים חשובין מחיצה וביניהן רשות היחיד והוא שלא ידעו שהועמדו שם לשם מחיצה ואפילו אם לא הודיעם שעושה מהם מחיצה עתה אם קרוב הדבר שידעו כגון שעשה מהם מחיצה פעם אחרת לא יעשה בהם מחיצה עוד פרוץ כעומד מותר בין בשתי בין בערב ובלבד שלא יהא במקום אחד פרוץ יותר מעשרה אבל עד עשרה מותר מפני שהוא כפתח ואם עשה צורת הפתח אפילו לפרצה יתירה מעשרה מותר וכתב הרמב״ם ז״ל ובלבד שיהא עומד מרובה על הפרוץ ור״י פי׳ אפילו לא נעץ אלא ד׳ קונדיסין בארבע רוחות ועשה צורת הפתח על גביהן שרי וה״מ בחצר ומבוי שיש בהם דיורין אבל בבקעה שבא לעשות היקף לטלטל בתוכו לא מהני ודוקא כשכל ד׳ הרוחות ע״י צורת הפתח בהא אמרינן דלא מהני בבקעה אבל היה ההיקף כתיקונו אלא שיש בו פרצות יותר מעשר מהני ביה צורת הפתח אפילו אם הפרוץ מרובה: ומהו צורת הפתח קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהם אפילו אינו נוגע בהן כגון שהגביהו למעלה מהן הרבה רק שיהא גובה הקנים י׳ ויהיו מכוונים כנגד קנה העליון ואם חיבר הקנה העליון לשני הקנים מצדיהן לא מהניא וצריך שיהיו הקנים חזקים לקבל דלת ומיהו אפי׳ אינן יכולין לקבל אלא דלת כל שהוא כגון של קש או של קנים סגי וצריך שיעשה לה היכר ציר:

סימן שס"ג

מן התורה כ״מ שיש לו ג׳ מחיצות הוא רה״י גמור אלא שחכמים אסרו אותו עד שיעשה לו שום תיקון ברביעית וכיון שא״צ אלא תיקון דרבנן התירוהו בתיקון כל דהו ואם הוא חצר שנפרץ במילואו עד י׳ אמות ניתר בפס רחב ד׳ טפחים שיעמידנו מצד אחד במקום הפרוץ ואם ירצה לתקנו בשני צידי הפרצה די בשני פסין של שני משהויין ואפילו אין בפירצה ד״ט כיון שהוא במילואו צריך תיקון עד שיהא בה פחות מג׳ ואם יש בפירצה יותר מי׳ אמות אפילו אינה במילואו צריך לתקנה בצורת הפתח ואם הוא מבוי שיש לו ג׳ מחיצות ופרוץ בצד הרביעית היתרו בלחי שעוביו ורחבו כל שהוא שיעמידנו בפתח המבוי ויהיה גבוה י׳ טפחים ומכל דבר שיעשנו כשר אפילו מבעלי חיים ובלבד שיהא קשור שמה ואפי׳ מעצי אשרה שטעון שריפה ל״ש אם נראית בליטת הלחי לעומדים בתוך המבוי ואינה נראית לעומדים בחוץ כזה או שנראית לעומדים בחוץ ואינה נראית לעומדים בפנים כזה כשר הרחיקו מן הכותל ג׳ או שהגביהו מן הארץ ג׳ פסול ואפילו לא עשאו לשם לחי אלא שנזדמן לו שם מאליו כשר ובלבד שיסמכו עליו מע״ש אבל לא סמכו עליו מע״ש כגון שהיה שם לחי אחר ונפל בשבת ובאין לסמוך על זה מכאן ואילך פסול ומיהו אפילו סמכו עליו מע״ש לא מהני אא״כ יהא בולט בתוך המבוי בפחות מד׳ אמות אבל אם הוא בולט לתוכו ד׳ אמות אין שם לחי עליו וצריך לחי אחר להתירו ומעמידו ברוח שכנגדו או אצלו ויעשנו מעט עב או דק יותר מהבליטה כדי שיהא ניכר שהוא לשם לחי ודוקא במבוי שרחבו מח׳ אמות ולמעלה אבל אין בו אלא ח׳ אמות מצומצמות אפי׳ אם הלחי בולט ד׳ אמות לתוכו שרי וכן הכשירו בקורה שמניחה על ראש המבוי בכותלי המבוי אבל נעץ שתי יתדות אצל המבוי בחוץ אפילו בסמוך לו והניחה עליהם פסול וצריך שתהא עשויה לשם קורה כדי להתיר המבוי אבל לא נעשית לשם כך אפילו סמכו עליה מע״ש פסולה ושיעור הקורה

רחבה טפח ועוביה כל שהוא רק שתהא חזקה כדי לקבל חצי לבינה הלכך עשאה מעצי אשרה פסולה דלשרפה קיים וכתותי מכתת שיעורה ואם היא רחבה ארבעה טפחים אינה צריכה להיות חזקה לקבל חצי לבנה ומעמידיה א״צ שיהיו חזקים אלא כדי לקבלה ולא כדי לקבל אותה וחצי לבינה והרמב״ם כתב שמעמידיה צריך שיהיו חזקים לקבלה ולקבל חצי לבינה וא״א הרא״ש ז״ל לא כתב כן: היתה עגולה צריך שיהא בהיקפה ג׳ טפחים שאז יש ברחבה טפח: היתה של קש או של קנים פסולה: היתה עקומה ועקמומיתה נוטה חוץ למבוי או למעלה מכ׳ או למטה מי׳ כזה רואין כל שאילו תנטל העקמומית ואין בין זה לזה ג׳ כשרה ואם לאו פסולה: היתה יוצאה מכותל זה ואינה נוגעת בכותל זה כגון שסמכה על קורות או שתי קורות אחת יוצאה מכותל זה ואחת יוצאה מכותל זה ופוגעת זו בזו באמצע המבוי אם אין ביניהם ג׳ כשרה יש ביניהן ג׳ פסולה: הניח שתי קורות זו בצד זו ואין נוגעות זו בזו ואין שום אחת מהן יכולה לקבל חצי לבינה אם הן קרובות זו לזו שבין שתיהן יכולות לקבל חצי לבינה שהוא טפח ומחצה א״צ לעשות אחרת ואם לאו צריך לעשות אחרת היתה אחת גבוה ואחת נמוכה רואין את העליונה כאילו היא למטה ואת התחתונה כאילו היא למעלה עד שיהו זו אצל זו ובלבד שלא תהא העליונה למעלה מכ׳ והתחתונה למטה מי׳ ולא יהו ביניהן ג׳ טפחים שכשרואין אותה כאילו הן בשוה שתהא זו בצד זו כ״כ הרמב״ם ז״ל וה״ר מאיר מרוטנבורק כתב בזה שהוא פסול וכ״כ א״א הרא״ש ז״ל : פירש עליה מחצלת ואינה נוגעת עד הקרקע אם גבוהה ג׳ טפחים פסולה שהרי כיסה הקורה ואינה נראית ובטלה מהיות קורה ומחיצה ג״כ אינה כיון שגבוהה מן הארץ ג׳ אבל עשה קורה רחבה ונמשכת עד למטה מי׳ (צ״ל י׳ טפחים) כשרה: נעץ שתי יתדות עקומות על ב׳ כותלי המבוי ועקמומיתה נוטה לתוך המבוי ונתן הקורה עליהן ואין ביתדות טפח שיעור קורה להיות נחשבין כקורה כזה אם אינן גבוהין מכותלי המבוי

ג׳ ואין בנטייתן ג׳ כשרה שאנו רואין כאילו הן על כותלי המבוי וכאילו הקורה נוגעת במבוי יש בגובהן או בנטייתן ג׳ פסולה והא דמבוי ניתר בלחי וקורה דוקא כשאין בגובהו יותר מכ׳ אמות מצומצמות ולא יהא נמוך פחות מי׳ טפחים מרווחין ולא יהא רחבו יותר מעשר מצומצמות ושיהא ארכו ד׳ אמות מרווחות או יותר אבל אם הוא גבוה יותר מכ׳ אמות או נמוך מי׳ טפחים או רוחב יותר מי׳ אמות או שאינו ארוך ד״א אין לו תקנה בלחי וקורה אלא בצורת פתח ומיהו עד כ׳ סגי בלחי וקורה אפילו חלל המבוי כ׳ וכל הקורה למעלה מעשרים: היתה למעלה מעשרים ועשה למעלה בפתחו כמין קנים בולטין סגי בקורה שכיון שיש בו שינוי הכל מסתכלין בו ומתוך כך מסתכלין ג״כ בקורה אע״פ שהוא למעלה מכ׳ אבל הקנים אינן מועילין לרוחב יותר מעשרה להתירו בלא צורת הפתח: היתה גבוהה מכ׳ ובנה בנין תחת הקורה למעטו מכ׳ די בבנין רחב טפח ברוחב הקורה אבל אם אינו גבוה עשרה וחוקק בו להשלימו לי׳ צריך לחוק ד׳ אמות לתוך המבוי על פני כל רחבו: כתב הרמב״ם ז״ל מבוי שאין ברחבו ג׳ טפחים אין צריך לחי ולא קורה שהוא כסתום: והר״מ מרוטנבורג כתב כיון שאין ברחבו ד׳ טפחים אין צריך שום תיקון וכ״כ הראב״ד ולזה הסכים א״א הרא״ש ז״ל ואינו ניתר בלחי וקורה עד שיהו שתי חצירות פתוחים לתוכו ולכל חצר שני בתים ואפילו כל החצירות פתוחות זו לזו שפיר דמי ואפי׳ אין דרין בו אלא האב ובניו או הרב ותלמידיו חשיב כרבים וניתר בלחי וקורה וכן אם צידו א׳ עכו״ם וצידו אחד ישראל ניתר בלחי וקורה וצריך שיהא ארכו יותר על רחבו ואם רחבו יותר על ארכו דינו כחצר שנפרץ במילואו וצריך פס ד׳ טפחים בצד אחד או בשני צדדין שני משהויין וחצר שארכו יותר על רחבו דינו כמבוי וניתר בלחי וקורה. מבוי סתום שאחד מצדדיו ים לא חשיב כסתום דחיישינן שמא יתייבש הים ותתבטל המחיצה. היה אחד מצדדיו אשפה של רבים חשוב כסתום אבל אם האשפה של יחיד לא חשוב כסתום

דחיישינן שמא יטלנה משם: מבוי שצדו אחד ארוך ואחד קצר אפילו אין צד הארוך עודף על הקצר ד׳ אמות אינו מניח הקורה אלא כנגד הקצר אבל אם ירצה יעשה שם צורת הפתח באלכסון ותוך המבוי יכול להניח הקורה באלכסון ומשתמש עד הקורה ואם העמיד לחי באמצע המבוי אם יש חצר מהלחי ולחוץ ועשו גם החיצונים לחי לראש המבוי אוסרין אלו על אלו עד שיערבו יחד ואם אין שם חצר או שיש חצר ולא עשו החיצונים לחי לראש המבוי שמן הלחי ולפנים מותרין ממנו ולחוץ אסורין אבל אם עשו באמצע צורת הפתח אפילו הוא רחב יותר מעשרה או אם עשו שני פסין והוא רחב עשרה אפי׳ אם יש חצר מהתיקון ולחוץ ועשו גם החיצונים תיקון לראש המבוי כל אחד יכול לערב לבדו ויהיה מותר בחלקו: מבוי שרחב כ׳ אמות עושה פס ארוך ד׳ אמות (גבוה י׳ טפחים) ומעמידו באמצע כזה וחשוב כל צד מצידי הפס כמבוי בפני עצמו כיון שאורך הפס ד״א ויתן קורה בראשו: וכתב א״א הרא״ש ז״ל וצריך ליזהר שתהא הקורה מונחת על הפס או תוך ג״ט ואם יש מן הפס עד הכותל האמצעי של המבוי יותר מי׳ אמות יש לו דין מבוי עקום כמין זה שהרי אלו שני המבואות מתעקמין ובאמצע פתוחים בשני ראשיהן לרה״ר ע״כ או אם ירצה ירחיק שתי אמות מהכותל ויעשה פס רוחב ג׳ אמות ויעשה ג״כ מצד השני וישאר באמצע פתח רחב י׳ אמות או אם ירצה ירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה וכן מצד השני: מבוי ששוה מתוכו ומדרון לר״ה ותל המתלקט עשרה מתוך ד׳ או ששוה לר״ה והמדרון בתוכו א״צ שום תיקון שהתל עולה במקום לחי:

סימן שס"ד

מבוי המפולש בשני ראשין לרה״ר צריך צורת הפתח מכאן ולחי או קורה מכאן ובהכי מיהא סגי ל״ש אם הוא מפולש בשני ראשיו לר״ה או צד אחד לר״ה וצדו השנית לכרמלית אבל אם צד אחד

פתוח לר״ה וצדו השנייה לחצר שאינה מעורבת א״צ צורת הפתח אלא לחי או קורה בשני ראשין ורשות הרבים עצמה דהיינו רחב י״ו אמה מפולש משער לשער וששים ריבוא עוברין בו אינו ניתר אלא בדלתות וכתב א״א הרא״ש ז״ל והוא דננעלות בלילה והרמב״ם ז״ל כתב ואינן צריכין לנעול בלילה אבל צריך שיהו ראוין לנעול היו משוקעות בעפר מפנה אותן ומתקנן לנעול וכן נראה מסוגיית ההלכה ולאחר שעשה לה דלתות חשובה כולה כחצר אחד ואין מבואותיו צריכין תיקון ור״י כתב מבוי שרחב י״ג אמות ושליש ושני ראשיו מפולשין לר״ה הרחב י״ו אמות דינו כר״ה וצריך דלתות מבוי עקום כמין דל״ת כזה דינו כאילו היה מפולש בעקמימות וצריך צורת הפתח בעקמומיתו ובשני ראשיו לכל אחד לחי או קורה או צורת הפתח בכל אחד משני ראשיו ולחי או קורה בעקמומיתו ואם עשוי כמין ח׳ צריך צורת הפתח בשני עקמימותיו ובשני ראשיו לחי או קורה והעשוי כנדל פירוש מבוי גדול שהרבה מבואות קטנות פתוחין לו וראשם השנייה פתוחות לר״ה כזה אפילו אין פתחי הקטנים שמכאן ומכאן מכוונין זה כנגד זה עושה לכל אחד במקום פתיחתו לגדול צורת הפתח מצד אחד ובראשו השני הפתוח לר״ה לחי או קורה ובמבוי הגדול אם הוא מפולש עושה צורת הפתח מצד אחד ומצדו השני לחי או קורה ואם הוא סתום עושה לחי או קורה בראשו:

סימן שס"ה

מבוי שנפרץ מצדו כזה אי בקעי רבים במקום הפירצה אפילו לא נפרץ אלא פירצה של ד׳ טפחים לא חשיב כפתח וצריך תיקון ואי לא בקעי ביה רבים עד פירצת י׳ א״צ תיקון אפי׳ אי ליכא גדודי וה״מ שנשאר ממנו ד׳ טפחים כלפי ראשו אבל לא נשאר ארבעה טפחים אפילו לא נפרץ אלא בג׳ צריך תיקון פחות מג׳ א״צ תיקון ואם נפרץ מראשו פירצתו בארבעה: מבוי שנפרץ במילואו לחצר ונפרץ החצר מצד השני לר״ה כזה לא עירבו בני

החצר עם בני המבוי חצר מותרת אפילו אם נפרץ נגד פירצת המבוי ואפילו בקעי בה רבים ובלבד שלא יהא בפירצה יותר מעשר ומבוי אסור אפי׳ אינו כנגד פירצת החצר דכיון שלא עירבו עם המבוי אוסרת עליו וכגון שנכנסו כותלי המבוי בחצר בענין שאין הגיפופין שנשארו לחצר נראין למי שעומד במבוי הלכך אין עולין להתירו אבל אם נראין עולין לו לשם לחי ומותר ואם עירבו בני החצר עם בני המבוי והפירצה שבמבוי לחצר אינו מצד החצר ופירצת החצר מצד השני אינן מכוונות כנגד פירצת המבוי כזה והחצר של רבים גם המבוי מותר אבל אם לא עירבו או אפי׳ עירבו ופרצת המבוי לחצר מצדו כזה או אפי׳ באמצע ופרצת החצר מצד השני כנגדה כזה או אפילו אינו כנגדה והחצר הוא של יחיד אסור ואם נפרץ לרחבה פחות מסאתים או יותר על סאתים והוקפה לדירה דינו כאילו נפרץ לחצר אבל אם יתירה על סאתים ולא הוקפה לדירה הוי כאילו נפרץ לכרמלית וצריך תיקון: מותר להשתמש תחת הקורה וכנגד הלחי וה״מ בפתוח לר״ה אבל בפתוח לכרמלית אסור בין תחת הקורה ובין כנגד הלחי מפני שמצטרף לכרמלית שאצלו והראב״ד התיר כנגד הלחי אף בפתוח לכרמלית וא״א הרא״ש ז״ל לא כתב כן: ואע״ג דמותר להשתמש תחת הקורה מ״מ לא ישב אדם בראש המבוי שמא יפול לו החפץ מידו לר״ה ויביאנו אליו כיון שאין היכר בינו לר״ה אבל על פתח החצר מותר שיש בו הכירא: מבוי שניטל קורתו או לחיו בשבת אע״פ שהותר למקצת השבת אסור משם ואילך:

סימן שס"ו

חצר שהרבה בתים פתוחין לתוכו מן התורה מותרין לטלטל בכל החצר ומבתיהם לחצר שהרי רה״י גמורה היא אבל חכמים אסרו לטלטל מבתיהם לחצר עד שיערבו מפני שהבתים הם רשויות מיוחדות לכל אחד שלו והחצר רשות משותפת לכולם ודומה קצת לר״ה ואם היו מוציאין מהבתים לחצר יאמרו שמותר להוציא

מרה״י לר״ה על כן הולכי מדברות פטורין מעירובי חצירות שלא רצו להחמיר עליהם אבל התירו אותו על ידי עירוב שגובין פת מכל בית ובית ונותנין אותו באחד מבתי החצירות שעתה אנו רואין כאילו כולם דרין באותו הבית וכאילו כל חצר מיוחד לאותו בית ואינו דומה לר״ה ומפני זה הבית שמניחין בו העירוב א״צ ליתן פת שהרי אין העירוב אלא שנחשוב כאילו כולן דרין שם והרי הוא דר שם ואינו משום קנין שנחשוב כאילו זה הבית קנוי לכולם הלכך א״צ שיהא בעירוב שוה פרוטה ואין מערבין בכלי ואין מניחין אותו בחצר אלא בבית שיש בו ד״א על ד״א שראוי לדירה ואפי׳ הוא של קטן ואם רגיל ליתנו תמיד בבית ידוע אין להם לשנותו וליתנו בבית אחר משום דרכי שלום ואפילו קטן יכול לגבות העירוב ולקבצו וצריך ליתנו בכלי אחד ואם חלקוהו ונתנוהו בשני כלים אינו עירוב אלא א״כ נתמלא האחד וצריך שלא יקפיד שום אחד מהם על עירובו אם יאכלנו חבירו ואם מקפיד אינו עירוב ולכך צריך ליזהר שלא לערב בדבר שתיקן לצורך השבת ואין מערבין אלא בפת שלימה אבל לא בפרוסה אפילו היא גדולה הרבה אבל שלימה אפי׳ קטנה מאד מערבין בה ובלבד שיהא מהן כ״כ שיהא בהן כשיעור ומיהו אם נוטל ממנו חלת נחתום כדי לתקנה או שיעור כדי חלת נחתום שהוא אחד ממ״ח מערבין בה נפרסה וחיברה בקיסם אם ניכר שנפרסה אין מערבין בה ואם אינו ניכר מערבין בה ואם א׳ מזכה לכולם יכול לערב בפרוסה מערבין בפת אורז ועדשים אבל לא בפת דוחן ואם אחד מבני החצר רוצה ליתן פת בשביל כולם שפיר דמי ובלבד שיזכנו להם וצריך לזכותו להם על יד אחר שיאמר לו זכה בזה בשביל כל בני החצר ולא יזכה להם ע״י בנו ובתו הסמוכין על שולחנו אפי׳ הם גדולים מפני שידם כידו ולא יצאו עדיין מרשותו אבל אם יש לאדם מלמד או סופר שאוכל בשכרו או יתום אוכל על שולחנו בתורת צדקה יכול לזכות על ידן אע״פ שסמוכים על שולחנו ואינו מזכה ע״י עבדו ושפחתו הכנענים ולא ע״י אשתו

שנותן לה מזונות אפילו אם יש לה בית בחצר לבדה אבל מזכה להם ע״י בנו ובתו שאינן סמוכים על שלחנו אפילו אם הם קטנים וע״י עבדו ושפחתו העברים וע״י אשתו שאינו מעלה לה מזונות אפילו אין לה בית בחצר הרמב״ם ז״ל פסק כשמואל דאמר גדול גדול ממש וקטן קטן ממש שאינו יכול לזכות ע״י קטן אפילו אינו סמוך על שלחנו וא״א הרא״ש ז״ל לא כתב כן וטוב להחמיר כדברי שניהם שלא לזכות ע״י בנו קטן אפילו אינו סומך על שלחנו ולא ע״י בנו הסומך על שלחנו אפילו הוא גדול וכשזוכין בו צריכין להגביהו מן הארץ טפח: בעל הבית שהיה שותף עם שכניו בסחורה אפילו זה ביין וזה בשמן א״צ לערב אפילו לא נשתתפו לשם עירוב ובלבד שיהא הכל בכלי אחד ואפילו היו מסובין לאכול וקידש עליהם היום סומכין משום עירוב על הפת שלפניהם בשלחן והוא שמסובין בבית שהוא מקום הראוי להניח שם העירוב אבל בחצר לא ובשתופי מבואות סומכין עליו משום שיתוף אף אם מסובין בחצר:

סימן שס"ז

אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו אפי׳ אם מיחה בה שלא לערב ואפילו אם אין רגיל לערב עמהם וה״מ שאוסר עליהם כגון שאין הבית פתוח אלא לאותו החצר אבל אם הבית פתוח לשתי חצרות באחת רגיל לצאת ולבא תדיר שאוסר עליהם ובאחת אינו רגיל לצאת ולבא ברגיל שאוסר מערבת שלא לדעתו אפילו אינו רגיל לערב ובשאינו רגיל לצאת ולבא נמי אע״פ שאינו אוסר אם רגיל לערב עמהם מערבת שלא לדעתו אבל אם אינו אוסר וגם אינו רגיל לערב עמהם אינה מערבת שלא לדעתו וכל זמן שלא מיחה בה בפירוש אפילו אינו רגיל לערב עמהם ואינו אוסר מערבת שלא לדעתו דמסתמא ניחא ליה אבל אינה יכולה לזכות משלו לאחרים שלא מדעתו ואפילו בני הבית יכולין לערב שלא מדעתו אם אין הבית פתוח אלא לחצר אחת אבל בני החצר אין יכולין

ליקח פתו מביתו לערב שלא מדעת שום אחד מבני הבית ואפי׳ רגיל עמהם ואוסר עליהם:

סימן שס"ח

עירבו כבר ונתקלקל העירוב ובא אחד מבני החצר לחזור ולתקנו ולזכות לאחרים אם חוזר ומתקנו ממין שהיה העירוב הראשון אפי׳ כלה כל העירוב מזכה להם וא״צ להודיע׳ אפילו מתקנו משלהם ואם מתקנו ממין אחר אם נתמעט משיעור ובא להוסיף עליו מוסיף ומזכה להם ואין צריך להודיעם אפילו מתקנו משלהם כלה כולו צריך להודיעם אם מתקנו משלהם וכן אם נתוספו עליהם דיורים צריך להודיעם דשמא אינן חפצים בעירוב וה״מ בבית שפתוח לב׳ חצרות דאיכא למימר שמא לא ניחא להו לערב עם אלו אבל אם אינו פתוח אלא לזה החצר א״צ להודיעם שמערבין עירובי חצרות שלא לדעת היכא שהוא פתוח לחצר אחד וכמה שיעור העירוב בתחלתו בזמן שהן עד שמנה עשר ושמנה עשר בכלל שיעורו כגרוגרת לכל אחד אם הם תשעה עשר ומי״ט ולמעלה אפילו עד כמה שיעורו כב׳ סעודות שהם י״ח גרוגרות היו בה כשיעור ונתמעט ונשתייר בו אפילו כל שהוא כשר:

סימן שס"ט

הנותן מעה לנחתום ואמר לו אם יבואו בני החצר לקנות ממך ככר לעירוב זכה לי בעירוב שיהיה לי חלק עמהם בשביל מעה זו אינו עירוב אפילו אם זיכה החנוני לכולם וזיכה גם לזה עמהם אינו עירוב לזה שלא כיון לזכות לו במתנת חנם אלא בשביל מעה שנתן לו ומעות אינן קונות נמצא שאין לו חלק בעירו׳ אבל אם אמר לו ערב לי קנה עירוב שהרי עשאו שליח לערב לו בענין שיועיל וכיון שא״א להיות לו עירוב אלא א״כ יזכה לו כמו לאחרים הוי כאילו אמר שיזכה לו כמו לאחרים ואפילו אם אמר זכה לי אם נתן לו כלי בתורת קנין שיקנה לו בו קנה עירוב שאז

נקנית לו הפת וכן אם זיכה לו הנחתום על יד אחר או שקנה במעה שנתן לו לחם מן השוק קנה עירוב ואם נתן מעה לבע״ה ואמר לו זכה לי בעירוב קנה עירוב לפי שאין דרך בע״ה למכור משלו ולדעת שיקנה לו במעותיו אמר לו וכאילו אמר לו ערב לי שעשאו שליח לערב וחזקה שליח עושה שליחותו׃

סימן ש״ע

הדר בבית שער אכסדרה ומרפסת שבחצר אינו אוסר על בני החצר שאינן חשובין דירה אבל הדר בבית התבן בבית העצים בבית הבקר ובבית האוצרות אוסר׃ בע״ה שיש לו הרבה בתים בחצר והשאילן או השכירן לאחרים ויש לו בכל א׳ מהן כלים אם אינן ניטלין בשבת מחמת איסור או מחמת כובדן אין הדרין בהם אוסרין עליו שחשובין כולם כאילו דרין עמו ואם ניטלין בשבת אוסרין כיון שיכול להוציא משם׃ ה׳ חבורות ששבתו בטרקלין וחלקוהו במחיצות אם עוברין כולם זה על זה שאין פתח פתוח לחצר אלא החיצון וכולן עוברין דרך עליו אין צריכים ליתן בעירוב אלא שנים הפנימיים וכל האחרים חשובים כבית שער להם היה לכל אחד פתח פתוח לחצר אם המחיצות מגיעות לתקרה דהוי כל אחד חדר בפני עצמו אפי׳ הן של יריעות יש בהן חילוק רשויות בפני עצמם לענין זה שאם בני החצר נותנין עירוב באחד מבתי החצר שלא בזה הטרקלין צריך כל אחד וא׳ ליתן בעירוב אבל אם נתנו בזה הטרקלין אין צריכין ליתן כולם בעירוב שכולן דרים בבית זה ובבית שמניחין העירוב א״צ ליתן עירוב וכן אם אין דיורין אחרים עמהם בחצר אין צריכין עירוב חלקוהו במחיצות שאין נוגעות לתקרה אפי׳ אם נותנין העירוב במקום אחר די בעירוב א׳ לחמשתן ואם היו דיורין בעליות ממש אפילו נותנין העירוב בטרקלין צריך עירוב לכל אחד ואחד אבל מי שיש לו מלמד או סופר בביתו וכן תלמידים הלומדים בבית הרב ודרים בביתו כל אחד ואחד בחדרו אפי׳ יש לכל אחד פתח פתוח לחצר

ואוכל וישן בחדרו אינן אוסרין. מי שאוכל במקום אחד וישן במקום אחר מקום אכילתו הוא העיקר ושם הוא אוסר הלכך האחין שאוכלין בבית אביהם וישנים בבתיהם אינן אוסרין ואם נותן להם פרס ואוכלין בבתיה׳ אוסרים ודוקא שנותנין העירוב במקום אחר אבל אם נותנין אותו בבתיהן או שאין עמהם דיורין בחצר אין צריכין לערב מי שיש לו ה׳ נשים וה׳ עבדים מקבלין ממנו פרס וכל אחד אוכל בביתו וכן תלמיד המקבל פרס מרבו ואוכל בביתו אינן אוסרין זה על זה אם אין עמהם דיורין בחצר או אם העירוב בא אצלם י׳ בתים זה לפנים מזה וכולם עוברין מזה לזה ויוצאין דרך החיצון לחצר שנים הפנימיים לבד צריכין ליתן בעירוב והשאר פטורין שחשובין כולן כבית השער:

סימן שע"א

דירה בלא בעלים אינה אוסרת הלכך מי שיש לו בית בחצר והולך מבע״י לשבות אצל בתו אפילו באות׳ העיר אינו אוסר אפילו חזר בשבת ודווקא אצל בתו שהסיח דעתו מדירת ביתו שאפשר לו לדור אצל חתנו אבל אצל בנו לא שלא הסיח דעתו מדירת ביתו שמא לא יכול לדור אצל כלתו ואפילו עכו״ם שאפשר לו לחזור בשבת אם הלך מבע״י אינו אוסר ומיהו אם בא בשבת אוסר והרמב״ם ז״ל כתב שעכו״ם אוסר כיון שיכול לבא: א׳ מן השוק שהיה לו בית בחצר ומת והניח רשותו לאחד מבני החצר אם מת מבע״י וזכה בו מבע״י אין הזוכה אוסר שאותו העירוב שמערב על ביתו מתיר גם מה שירש מת משחשיכה אוסר ואע״פ שעירב הזוכה עמהם אינו מועיל למה שירש בשבת אחד מן החצר שמת בשבת אם עירב אפילו ירשו אחד מבני השוק אינו אוסר לא עירב ירשו אחד מבני השוק כל זמן שאינו בא לדור עמהם אינו אוסר בא לדור בשבת בבית מורישו אוסר ירשו אחד מבני החצר אם עירב היורש והיה דר עם המוריש בבית אינו אוסר אע״פ שלא עירב המוריש לא היה דר עם המוריש אלא בבית אחר שבחצר

אוסר אע״פ שעירב היורש כיון שלא עירב המוריש: ישראל וגר שהיו דרין בחצר ומת הגר מבע״י והחזיק ישראל בנכסיו אפילו לא החזיק עד שחשיכה אוסר עד שיבטל רשותו וכשאר יורש מת משחשיכה אין המחזיק אוסר שבהיתרו הראשון עומד כתב הרמב״ם ז״ל אחד מבני החצר שהיה גוסס אף על פי שאינו יכול לחיות בו ביום אוסר עד שיזכו לו ויערב עליו וכן קטן אוסר אע״פ שאינו יכול לאכול כזית אבל האורח אינו אוסר:

סימן שע"ב

חצר שפתוחה לחצר אחרת יכולין לטלטל מזה לזה כלים ששבתו בתוכן דגגין וחצרות וקרפיפות כולן רשות אחת הן ומותר לטלטל מזה לזה אפילו הן של בעלים הרבה ולא עירבו יחד מותר לטלטל מחצר לחצר אחרת או מחצר לגג או לראש הכותל שביניהם ומגג לגג אחר הסמוך לו אפילו הוא גבוה ממנו הרבה ומהגג לקרפף או למבוי שמתוקן בלחי או קורה אע״פ שלא עירבו בו ואפילו עירבו בני החצר לעצמן דשכיחי מאני דבתים בחצר אפ״ה מותר לטלטל כלי חצר לחצר אחרת ולא חיישינן שמא יטלטל גם כלי הבית וכלים ששבתו בבית אסור לטלטלן מחצר לחצר או לאחד מאלו הא דחצר וקרפף רשות אחת הן דוקא כשאין בקרפף יותר מסאתים או יותר על סאתים והוקף לדירה אבל לא הוקף לדירה אסור לטלטל ממנו לחצר שהרי כרמלית הוא ומקרפף לקרפף עד סאתים יכול לטלטל בכולהו מזה לזה יותר מכאן יכול לטלטל שתי אמות בזה ושתי אמות בזה שתי חצירות שרוצין לערב יחד להתיר אף כלי הבתים אין צריכין עירוב אחר אלא העירוב שעשו כבר להתיר אחד מבני החצר מוליכו בשביל כולם ונותנו באחד מבתי החצר השנייה וכולם מותרין ואם ירצה יוליך שם אפי׳ פת משלו וכולן מותרין והוא שעירבו בני החצר השנייה לעצמן ואין בני החצר השנייה ג״כ צריכין פת אחר אלא העירוב שעשו כבר מתירן ואין ב׳ חצירות יכולין לערב יחד אא״כ יהא פתח ביניהן

או חלון שיהא בו ד׳ על ד׳ טפחים ואפילו אין ממנו אלא משהו בתוך י׳ טפחים הקרובים לארץ וכשיש ביניהן פתח או חלון רצו מערבין כל אחד לבדו רצו מערבין יחד וארובה שבין עלייה לבית רצו מערבין ביחד אפילו היא למעלה מי׳ ואפילו אין שם סולם לעלות בו היה בין החצירות כותל גבוה עשרה טפחים או שהיה קרקעיתו של אחד גבוה מחבירו ה׳ ועושה עליו מחיצה ה׳ להשלימו לי׳ אין יכולין לערב יחד היה כותל לשניהם גבוה י׳ ובראשו פירות בני ב׳ החצירות יכולין לעלות עליו ולהעלות עליו מפירות החצר להורידם ממנו לחצר אחרת ולהוריד מה שעליו לחצר בין אם הוא רחב ד׳ או אינו רחב ד׳ אבל אינן יכולין להעלות מפירות הבית עליו ולא להוריד ממנו להכניסן לבית אפי׳ אין בו רוחב ד׳ וכ״ש שלא יחליפו פירות בית זה לבית אחר דרך הכתלים היה לאחד מהחצירות כותל גבוה י׳ ולשני אינו גבוה י׳ כגון שקרקעיתו של אחד גבוה משל חבירו אין יכולין לערב יחד כדפרישית ועיקר תשמיש הכותל נותנין אותו למי שאינו גבוה לו י׳ שאותו מותר להשתמש עליו אף בכלי הבית והשני אסור נפרץ הכותל עד י׳ אמות חשיב כפתח נפרץ ביתר מעשר חשיב כחד חצר וצריכין לערב יחד העמיד אצל הכותל סולם רחב ד׳ וכן כנגדו בחצר השני אפילו אין הסולמות זה כנגד זה אם אין ביניהן ג׳ חשיבי כפתח היו מופלגין זה מכנגד זה ג׳ אם הכותל רחב ד׳ עדיין חשובין כפתח שיכול לעלות בסולם זה ולילך על הכותל עד הסולם ולירד אין בו רחב ד׳ לא חשיבי כפתח עקר חוליא מראש הכותל למעטו מגובה י׳ אם יש בה משך ד׳ מהני בין לענין לעשותו כפתח לערב יחד בין לענין שיכול להשתמש בכל הכותל אין בו ד׳ אינו חשוב כפתח לא לערב יחד ולא להשתמש בכל הכותל אלא כנגד המקום שנתמעט יכול להשתמש בנה אצטבא למטה אצל הכותל למעטו מגובה י׳ אם יש בה ד׳ אורך במשך הכותל ובולטת ד׳ מועיל להשתמש בכל הכותל אבל אינו חשוב כפתח לערב יחד עד שיגיע לראש הכותל אין בה ארבעה על

ארבעה אינו מועיל אפילו להתיר להשתמש כנגדו אפילו כפה אצלו ספל שיש בו ד׳ על ד׳ וגבוה כל שהוא ומיעט בו גובהו מי׳ מותר להשתמש (אפי׳ שלא) כנגד המיעוט ובלבד שיחברנו בטיט בנה אצטבא ע״ג אצטבא אם יש בתחתונה ארבעה על ארבעה או אין בה ד׳ על ד׳ ויש בעליונה ד׳ על ד׳ ואין בין זו לזו ג׳ טפחים ממעט להתיר להשתמש עליו אבל לא מהני למיהוי פתח לערב יחד ואם אין הכותל גבוה אלא י׳ וזוקף סולם גבוה ז׳ ומשהו במשך ד׳ אצל הכותל מתירו בין להשתמש עליו בין לערב יחד כיון שלא נשאר ג׳ עד ראש הכותל ודוקא שיש בסולם ד׳ שליבות אז מותר לשמש עליו אבל אם אין בו ד׳ שליבות אינו מתיר: זיז היוצא מן הכותל ויש בו ד׳ על ד׳ והניח עליו סולם כל שהוא מועיל להתיר לו תשמיש הכותל והוא שלא תהא שליבה התחתונה גבוה מן הארץ ג׳ ולא יהא בין שליבה לשליבה ג׳ והוא שיניח הסולם על גבי הזיז אבל סמכו אצלו לא וכל זמן שאין גובה הכותל כ׳ טפחים די בזיז אחד שמניחו באמצע שהרי אין גבוה י׳ עד הזיז ולא גבוה י׳ ממנו עד הראש הכותל ואם הוא גבוה כ׳ צריך ב׳ זיזין אחד למטה מי׳ התחתונים ואחד למעלה ממנו למטה מי׳ העליונים שאם היה הזיז גבוה י׳ לא סגי ליה בסולם כל שהוא והוא שלא יהו הזיזין זה כנגד זה שראוי להטות סולם מזה לזה: העמיד ב׳ סולמות זה בצד זה ולא היה בשניהם משך ארבע והרחיקם זה מזה כדי שיהא בשניהם ד׳ ומילא האויר שביניהם בקש אינו מועיל לא להתירו לשמש עליו ולא לערב יחד שמקום מעמד הרגלים הוא באמצע הסולם ואין ראוי לעלות בקש העמיד הסולם באמצע והקש מן הצד מהני בין להתירו לשמש עליו בין לערב יחד אין הסולם רחב ד׳ וחקק אצלו בכותל להשלימו לארבע א״צ לחוק בכל גובה הכותל ודי לו שיחוק בגובהו עשרה להשלימו לד׳ לא העמיד סולם כלל אלא חקק בכותל כמין שליבה של סולם לעלות בו צריך שיחוק בכל גובה הכותל ומועיל בין להתיר תשמיש בין לערב יחד: עשה מאילן

מחובר סולם אינו מועיל מפני שאסור לעלות בו בשבת ואם הוא אשירה יבשה שאין בו משום איסור שבות מועיל אע״פ שיש בו איסור ע״ז והרמב״ם ז״ל כ׳ שאילן מועיל ואשרה אינו מועיל וא״א הרא״ש ז״ל לא כתב כן היה בין חצירות חריץ עמוק י׳ ורחב ד׳ אין יכולין לערב יחד אפילו מלא אותו תבן וקש כל זמן שלא בטלו ואם הוא מלא עפר וצרורות אפילו סתמא שלא בטלו חשוב כמלא וצריכין לערב יחד נתן עליו נסר כמין גשר משפת החריץ אצל שפתו אם הוא רחב ד׳ חשיב כפתח פחות מכאן לא חשיב פתח נתן הנסר לאורך החריץ במשך ד׳ אפי׳ אין בו אלא כל שהוא חשוב כפתח שהרי אין בחריץ במשך ד׳ שהוא שיעור פתח רוחב ד״ט ואם החריץ לאחד עמוק י׳ ולשני אינו עמוק עשרה דינו ככותל שנותנין אותו למי שאינו עמוק י׳ ואם הוא לשניהם שוין דין שניהם שוין בו ואם יש ביניהן גדיש של תבן גבוה י׳ כל אחד מער׳ לעצמו נתמעט בחול מגובה י׳ צריכין לערב ביחד ובעוד שלא נתמעט אסור לשום אחד מהן ליתן מן התבן לתוך קופתו בשבת להאכיל לבהמתו ואפילו להעמידנה שם כדי שתאכל אסור אבל יכול לעמוד בפניה כדי שלא יהא לה דרך לנטות אלא לשם וא״א הרא״ש ז״ל כתב דאפילו בחול אסור ליתן ממנו לקופתה ולהעמידה שם בידים ודוקא גדיש שבין שתי חצירות אבל גדיש שבין שני בתים מותר להאכיל בהמתו ממנו בידים:

סימן שע"ג

שני גזוזטראות הבולטות משתי עליות זו כנגד זו ונתן ביניהן נסר רחב ד׳ חשוב כפתח ואם רוצין מערבין יחד אבל היו זו שלא כנגד זו שאחת משוכה למזרח והשנייה למערב כזה אין יכולין לערב שכשיתנו הנסר מזו לזו יבא מקרן זוית של זו לשל זו ולא חשיב פתח דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי וכן אם היתה אחת גבוה מחבירתה לא חשיב פתח אבל אם הם תוך שלשה זו לזו בין בריחוק בין בגובה חשיב שפיר כפתח:

סימן שע"ד

עירבו דרך חלון או פתח שביניהן ונסתם בשבת מותרין להשתמש דרך גובה הכותל וחוריו דשבת כיון שהותרה הותרה ואפילו אם עירבו לשנה ונסתם הפתח בחול דהשתא לא נכנסה השבת בהיתר ונפתח בשבת חזר העירוב להתירו וכן אם היה כותל ביניהן ועירבו כל אחד לעצמו ונפרץ בשבת מותרין כל השבת לטלטל כל אחד בחצירו אפי׳ כלי הבית אבל חצר שנפרץ בשבת לר״ה או לכרמלית אסור חצר קטנה שנפרצה במלואה לגדולה ואין בפירצה יותר מעשר אמות גדולה מותרת להוציא כלי הבית לחצרה אם עירבה לעצמה וקטנה אסורה להוציא כלי הבית לחצרה אא״כ יערבו יחד וכן גג קטן שנפרץ במילואו לגג גדול קטן אסור להעלות עליו כלי הבית וגדול מותר והוא שיהו מחיצות הבית ניכרות למי שעומד על הגג אבל אם אינן ניכרות כגון שהגג בולט עליהן הוי כרמלית אא״כ חלון מהבית פתוח לו:

סימן שע"ה

מרפסת שהיא דרך לעליות הפתוחים לה ועומדת בחצר ועולין לה בסולם ובני העליות יורדין ממנה לחצר ועוברין לרשות הרבים אינן אוסרין על בני החצר דסולם תורת פתח עליו והוי כשתי חצירות ופתח ביניהן שאם רצו מערבין יחד ואם רצו כל אחד מערב לעצמו ובלבד שיערבו כל בני מרפסת לעצמן כדי שתהא רגל המותרת במקומה לא עירבו יחד ויש תל או עמוד בחצר שהוא משותף בין שניהם אם הוא גבוה מקרקעית החצר י׳ טפחים ואין מראשו למרפסת י׳ טפחים והוא בתוך ד״ט למרפסת בני מרפסת מותרין בו לפי שתשמישו להם בנחת מלבני החצר ואם אינו גבוה י׳ לבני החצר וממנו למרפסת ארבעה או אם הוא תוך י׳ לשניהן ורחוק מן המרפסת ד׳ טפחים בני החצר מותרין בו שהוא נוח להם יותר ואם הוא לשניהן שוה תוך י׳ או יותר מי׳ והוא בתוך ד׳ למרפסת או שהוא גבוה י׳ לבני החצר ורחוק ד׳

מן המרפסת או שהוא עמוק בענין שלשניהם עמוק י׳ שניהם אסורין אבל כל שתשמישו בנחת יותר מלחבירו נותנין אותו למי שהוא בנחת בין אם הוא עליון או תחתון:

סימן שע"ו

בור שבין שתי חצירות ואין ביניהן פתח או חלון שיוכלו לערב או שיש ביניהן ולא עירבו אין ממלאין ממנו בשבת אא״כ עשו מחיצה י׳ למעלה מן המים ויהא טפח ממנו משוקע במים ואינה צריכה ליגע בקרקעית הבור או יעשו קורה רחבה ד׳ טפחים בפי הבור ולרש״י שרי אפילו המחיצה למעלה בפי הבור בתוכו ובלבד שתהא עשויה לכך להתיר למלאות ואם אין הבור קרוב להם אלא רחוק מכל אחד ד׳ טפחים כגון שיש שביל קטן בין שתי החצירות והבור בתוכו ואין דיורין פתוחין לו אלא ממלאין דרך חלונות הפתוחין לו מב׳ החצירות מותרין שאין אדם אוסר דרך אויר הילכך ב׳ חצירות וביניהם ג׳ חורבות כזה כל אחד מותר באותה שאצלו והאמצעית מותרת לשניהם היו עומדות כחצובה כזה כל א׳ מותר בחורבה שאצלו והשלישית שקרובה לב׳ חצירות אסורה לשניהם ואפי׳ יש לחורבות בעלים אינן אוסרים כיון שאין דרים בהם:

סימן שע"ז

שתי עליות הפתוחות לחצר זו כנגד זו ואחת עשתה גומא בחצר כדי לשפוך בחצר שאין בה ד״א מימיה כדפרישית לעיל והשנייה לא עשתה אם עירבו יחד שתיהן מותרות לשפוך מימיהן לא עירבו יחד והאחת עירבה לעצמה והשנייה לא עירבה כלל זו שלא עירבה אסורה ושעירבה מותרת ובלבד שלא תשפוך להדיא לגומא אלא תשפוך בעלייה והם יורדין לגומא דכחו בחצר שאינה מעורבת שרי:

סימן שע"ח

שלש חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי כזה ועירבה כל אחד מחיצונות עם האמצעי׳ והחיצונות לא עירבו יחד החיצונות אסורות זו עם זו והאמצעית מותרת עם כל אחת מהם והם מותרות עמה: ב׳ חצירות זו לפנים מזו ופנימית פתוחה לחיצונה והחיצונה למבוי כזה ויש לפנימי׳ דריסת הרגל על החיצונה עירבה פנימית לעצמה ולא החיצונה או ששכח א׳ מן החיצונה ולא עירב פנימית מותרת והחיצונה אסורה עירבה חיצונה ולא פנימית או ששכח אחד מן הפנימית ולא עירב שתיהן אסורות דכיון דפנימית אסורה בחצירה אוסרת גם על החיצונה עירבה כל אחת לעצמה כל אחת מותרת בחצירה עירבו ביחד ונתנו עירובן בחיצונה ושכח אחד בין מן הפנימית בין מן החיצונה ולא עירב שתיהן אסורות עד שיבטל רשותו נתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מן הפנימית ולא עירב שתיהן אסורות אבל שכח אחד מן החיצונה ולא עירב פנימית מותרת דכיון שעירובה אצלה ואין לחיצונה דריסת רגל עליה אלא בשביל עירובה שמרגילה לתוכה יסלקנה מעליה ותשאר עירובה אצלה לבדה ותהיה מותרת ואם יחיד דר בפנימית ויחיד בחיצונה או שנים בחיצונה ועירבו אין היחיד שבפנימית אוסר על החיצונה וכן ג׳ חצירות זו לפנים מזו ויחיד בכל אחד ואחד אף ע״פ ששניהם עוברים על החיצונה אין אוסרין עליה:

סימן שע"ט

שתי חצירות וג׳ בתים ביניהם פתוחים זה לזה כזה ורוצין לערב יחד חצר זה בא דרך בית שאצלו ונותן עירובו בבית שבאמצע וכן עושה השנייה ומותרין בשלשתן שכל בית שאצל החצר חשוב לו כבית השער וא״צ ליתן פת והאמצעי הוא בית שמניחין בו העירוב א״צ ליתן פת: ב׳ חצירות וב׳ בתים ביניהן כזה ולא עירבו יחד אלא כל אחת לעצמה ובא חצר זה דרך בית שאצלו והניח עירובו בבית שאצל החצר השני וכן עשה השני לא קנו עירוב

שאם נחשוב ב׳ הבתים כבית שער הרי נתנו עירובן בבית שער ואינו עירוב ואם נחשוב אותם כבית גמור הרי כל החצר מפסיק בית בינו ובין הבית שנתן בו עירובו:

סימן ש״פ

אחד מבני החצר ששכח ולא עירב עם האחרים אוסר עליהם מה תקנתם יבטל להם רשותו שיאמר רשותי מבוטלת לכם או קנויה לכם וא״צ לזכות בקנין סודר ויכול לבטל אף משתחשך ואם דר עם ד׳ או ה׳ צריך לבטל לכל א׳ ואחד שיאמר רשותי מבוטלת לך ולך או יאמר לכולכם בכלל ואם ביטל רשותו סתם ולא פירש שמבטל רשות ביתו לא ביטל אלא רשות שיש לו בחצר הילכך הם מותרין להוציא מבתיהם לחצר וגם הוא שהוא אורח בעלמא אבל אסורים להוציא מביתם לחצר וגם הוא הילכך צריך לנעול ביתו שלא יבא להוציא באיסור ולא יפתחנו אלא כשרוצה לצאת ולבא וינעלנו מיד אחרי צאתו ובואו ואם ביטל להם בפירוש גם רשות ביתו מותרין גם מביתו לחצר ואם אינו רוצה לבטל להם רשותו אלא להשכירו מועיל כמו ביטול ואם בני החצר שעירבו מבטלין רשותן לאחד שלא עירב הוא מותר להוציא מביתו לחצר ולא מבתיהם והם אסורין אף מביתן לחצר ולא אמרינן שהם יהיו כאורחים שאין רבים נעשין אורחין אצל יחיד שכחו שנים ולא עירבו יכולין לבטל רשותן שיבטל כל א׳ מהן רשותו לכל בני החצר בין אם מבטלים לרבים שעירבו ובלבד שכל אחד מהם יבטל לכל אחד בין אם מבטלין לא׳ שלא עירב אבל אין מבטלין לשנים שלא עירבו בין אם מבטלין רבים ועירבו בין אם הוא יחיד שלא עירב שהרי אף לאחר שיבטלו להם הם שנים וא׳ אוסר על חבירו ואפילו אמר לאחד אני מבטל לך ע״מ שתחזור ותבטל לחבירך אינו מועיל כיון שלא זכה בחלק שביטלו לו בענין שיוכל לטלטל בחצר אינו יכול לחזור ולהקנותה לחבירו:

סימן שפ"א

המבטל רשותו והוציא אח״כ מביתו לחצר בשוגג אינו אוסר במזיד אוסר שהרי חוזר בביטולו שביטל החזיקו בו כבר שהוציאו מבתיהם לחצר לא שנא מבע״י ל״ש משחשיכה אינו יכול לחזור מביטולו ורש״י פי׳ שאין חזקה מועלת אא״כ החזיקו משתחשך: יש ביטול רשות מחצר לחצר ל״ש ב׳ חצירות ופתח ביניהן ולא עירבו יחד יכול אחת לבטל רשותה לחבירתה להיות מותרת להשתמש בה ולא היא לא שנא ב׳ חצירות זו לפנים מזו ולא עירבו שפנימית אוסרת על החיצונה יכולה לבטל לה רשותה שלא תשמש ולא תעבור עליה אלא בשעה שצריכה לצאת ותהיה החיצונה מותרת או עירבו יחד ונתנו עירובן בחיצונה ושכח א׳ מן הפנימית (ס״א החיצונה) ולא עירב יכול לבטל רשותו אבל נתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מן החיצונה אף ביטול אין צריכין כדפרישית לעיל יש ביטול רשות בחורבה כגון ב׳ בתים וחורבה ביניהן שהיא של שניהן ושכחו ולא עירבו יכול אחד לבטל רשותו לחבירו ולהיותו מותר בה ויש ביטול רשות מבית לבית שאם ב׳ בתים ופתח ביניהן ולא עירבו אחד מבטל רשות לחבירו ואפי׳ המבטל יכול להוציא מביתו לבית חבירו ואין כאן משום חוזר ומחזיק ברשותו שאין נקרא מחזיק אלא כשמכניס לרשות שביטל אבל מה שמוציא ממנו אינו חזרה אבל אינו יכול להוציא מבית חבירו לביתו שאז היה חוזר ומחזיק ברשות שביטל וכן אם יש לו חדר פתוח לביתו וביטל רשות ביתו אסור להוציא מהחדר לביתו אבל ב׳ בתים בר״ה ובאו כותים בשבת וסגרו ר״ה שביניהן בענין שיש ביניהן כמו חצר והרי אוסרין זה על זה שהוא כמו חצר שב׳ בתים פתוחין לו אינן יכולין לבטל אחד לחבירו: יורש מבטל רשותו שאם לא עירב מורישו ומת בשבת והיורש דר בחצר ואוסר יכול לבטל רשותו: ומבטלין וחוזרין ומבטלין פי׳ שמבטלין רשותן בני חצר לחצר אחרת עד שיוציאו מה שירצו או לאחד מבני חצר

וחוזרין ומבטלין לאותן שביטלו להם עד שיוציאו גם הם מה שירצו:

סימן שפ"ב

הדר עם כותי בחצר אינו אוסר עליו עד שיהו ב׳ ישראלי׳ דרים בשני בתים ואוסרין זה על זה אז הכותי אוסר עליהם ודבר זה מדרבנן ולכן לא הוצרכו לאסור אלא כשב׳ ישראלים דרים עמו ואם ב׳ או ג׳ דרים עמו אין יכולין לבטל רשותם לאחד מהם כדי שיחשיבם כיחיד ויהיה היחיד מותר להוציא מביתו לחצר ואין להם תקנה עד שישכיר להם רשותו ושכירות בסתם שמשכיר להם מועיל וא״צ לפרש כדי להתיר הטלטול וא״צ כתיבה וחתימה ולא שטר משוטרי העיר ושוכרין ממנו אפילו בפחות מש״פ וכל זמן שאינו חוזר בו מועיל השכירות אפילו לזמן מרובה וא״צ לשכור ממנו בכל ע״ש וחמשה הדרים עמו אחד שוכר בשביל כולם ואם אינו רוצה להשכיר אין יכולים לשכור ממנו בע״כ וזה תקנתם שאחד מבני החצר יתקרב אליו עד שישאיל לו שום מקום ברשותו ליתן בו שום דבר ונמצא זה כאילו הוא שכירו או לקיטו ודר עמו בביתו ונותן עירוב בשבילו ודיו ודוקא כה״ג דמיחזי כשלוחו אבל אם ייחד הכותי מקום בבית לשכירו להשתמש בו אינו יכול ליתן עירוב בשבילו שאינו כשלוחו בכל הבית שאין לו אלא מקום המיוחד לו וכן אם ישראל וכותי דרין בבית אין הישראל יכול לערב בשביל הכותי שלכל אחד דירתו בפני עצמו וצריכין לערב עם הישראל ולשכור מן הכותי ואם יש לכותי ה׳ שכירים או לקיטים דרים בביתו אין דירתן חשובה דירה שיאסרו זה על זה:

ב׳ חצרות זו לפנים מזו לא שנא דר ישראל וכותי בפנימית וישראל בחיצונה לא שנא ישראל וכותי בחיצונה וישראל בפנימית אוסר עד שישכיר ואפילו כותי בפנימית וב׳ ישראלים בחיצונה אוסר אף ע״פ שישראל כה״ג אינו אוסר בכותי אוסר וצריך לשכור ממנו כותי שהשכיר ביתו לחבירו כותי אם נשאר לו שום תפיסה בבית

יכולין לשכור ממנו לא נשאר לו שום תפיסה אם יכול המשכיר לסלק השוכר תוך זמנו חשיב כאילו הוא ברשותו ויכולין לשכור ממנו ואם לאו אין יכולין לשכור ממנו: חצר שישראל וכותי דרין בו ובית אחד של ישראל אצל ביתו של זה ואינו פתוח לחצר וחלונות ביניהן אינו יכול לערב עמו דרך החלון שביניהן כדי להוציא כליו דרך בית שכינו הפתוח לחצר אבל אם פתח פתוח ביניהן מותר לר״י ולרש״י אף אם פתח פתוח ביניהן אסור:

סימן שפ"ג

כותי הדר עם ב׳ ישראלים ואין הכותי בביתו אינו אוסר ויערבו ויהיו מותרין בא הכותי בשבת אוסר והעירוב בטל ומיהו יכולין לשכור ממנו ואחר ששכרו יבטל האחד לחבירו ויהיה היחיד מותר ולא אמרינן שיחזור העירוב לקדמותו אחר ששכרו להיות שניהן מותרין וכ״ש אם מת הכותי בשבת שיבטל א׳ לחבירו ויהיה היחיד מותר:

סימן שפ"ד

כותי הנכנס בחצר לשם אכסנאות אם נכנס שלא ברשות אינו אוסר לעולם ואם נכנס ברשות אם הוא רגיל לבא אוסר מיד ואם אינו רגיל אינו אוסר עד לאחר ל׳ יום:

סימן שפ"ה

צדוקי הרי הוא כישראל ומבטל רשות אבל לערב כתב הרמב״ם ז״ל שאינו יכול כיון שאינו מוד׳ בעירוב וכותי הרי הוא כעו״ג וצריך להשכיר וישראל מומר לחלל שבתות בפרהסיא אפילו אינו מחללו אלא באיסור דרבנן הרי הוא כעו״ג ואם אינו מחללו אלא בצנעה אפילו מחללו באיסור דאורייתא הרי הוא כישראל ומבטל רשות:

סימן שפ"ו

מן התורה מותר לטלטל מן החצירות למבוי אלא שחכמים אסרו מפני שהמבוי חשוב רשות משותפת כנגד החצירות וגזרו אטו מר״ה לרה״י והתירוהו ע״י שיתוף שכשם שעירובי חצירות מערב כל בתי החצר כך שיתופי מבואות משתף כל חצרי המבוי שגובין פת או ד״א ממיני מאכל מכל חצר וחצר ונותנין אותו באחד מן החצירות ואז אנו רואין כאילו פתוח כל המבוי לאותו חצר (ואפילו לא גבו אותו לשם שיתוף כגון בע״ה שהיה שותף עם שכיניו בסחורה ואפילו עם זה ביין ועם זה בשמן א״צ לשתף אע״פ שלא נשתתפו לשם שיתוף והוא שיהיה הכל בכלי א׳) ומפני שאינו אלא לשתף החצירות שאין בהן דירה יכולין ליתנו באויר החצר או בבית שאין בו ד״א על ד׳ וא״צ ליתנו בבית רק שיהא במקום המשתמר הלכך אין נותנין אותו באויר המבוי וככל משפטי עירובי חצירות ושיעורו ושאשתו מערבת בשבילו ושמערבין שלא לדעתו היכא שאין הבית פתוח אלא לחצר אחת כך דיני שיתוף שמשתתפין שלא לדעת אם אין החצר פתוח אלא למבוי אחד וקטן גובה אותו אפילו אם אחד מזכה לכולם רביעית יין שיש לו באוצר סגי ומשתתפין בכל מיני מאכל אפילו ד׳ או ה׳ מיני מאכל מצטרפין לב׳ סעודות חוץ מבגודגדניות שהוקשו לזרע ולא בתבלין ופולין יבשים ולא בעלי בצלים שלא גדלו אורך זרת ולא בכמהין ופטריות ולא במים לבדו ובמלח לבדו אבל אם ערבן יחד משתתפין בהם וכ״ד שרגילין ללפת בו הפת שיעורו כדי ללפת בו הפת הנאכל לב׳ סעודות וכל שאין מלפתין בו הפת שיעורו כדי לאכול ממנו מזון ב׳ סעודות ובשר חי לא הוי ליפתן וצריך כדי שיאכל ממנו מזון ב׳ סעודות אבל צלי הוי ליפתן ושיעורו ללפת בו ב׳ סעודות וחומץ הוי ליפתן וכן יין מבושל אבל יין חי לא הוי ליפתן ושיעורו ב׳ רביעית וכן שיעור שאר משקין ומשתתפין בב׳ ביצים ובה׳ רמונים ובה׳ אפרסקין ובליטרא ירק ומשתתפין אפילו באוכל שאינו ראוי לו אם ראוי לשום אדם כגון לנזיר ביין ולישראל

בתרומה: אמר שבועה שלא אוכל ככר זו משתתפין לו בה שלא אסר אלא באכילתו ולא שאר הנאותיו אבל אמר שבועה שלא אהנה ממנה נראה שאין משתתפין לו בה אע״פ שמערבין לו בה עירובי תחומין היינו טעמא משום שאין מערבין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות נתנו מה שא״כ שיתופי מבואות ואם אמר קונם הנאתו או אכילתו עלי אין משתתפין בו שהרי אפילו עירובי תחומין אין מערבין בו ואם אומר על ככר היום חול ולמחר קודש או קונם מערבין לו בו אבל אם אמר היום קונם ולמחר חול אין מערבין לו בו: חצר הפתוח לשני מבואות ושיתף עם כל א׳ מהם מותר עם כל אחד לטלטל ממנו לחצירו ומן החצר לתוכו ואסור לטלטל כלים ששבתו במבוי זה למבוי האחר דרך החצר לא שיתף עם שום אחד מהם אם הוא רגיל עם שניהם לצאת ולבא בחול דרך עליהם אוסר על שניהם ואם הוא רגיל עם האחד ועם השני אינו רגיל אותו שרגיל בו אוסר ושאינו רגיל אינו אוסר ואם שיתף עם אותו שאינו רגיל הותר הרגיל לעצמו אם שיתפו ביניהם ואין זה אוסר דכיון דשיתף עם השני סילק עצמו מזה שהיה רגיל בו וכן נמי אם רגיל עם שניהם ושיתף עם אחד מהם מותר השני שהרי סילק עצמו ממנו ואם המבוי שרגיל בו שיתפו ביניהם ואותו שאינו רגיל לא שיתפו והוא לא שיתף לא עם זה ולא עם זה דוחין אותו אצל זה שאינו רגיל ויסתלק מאותו שרגיל כדי שיהא מותר כיון שהוא אינו מפסיד בדבר שהרי לא שיתף עמהן ויש ריוח לאחרים שע״י זה יהיו מותרין כופין אותן על מדת סדום:

סימן שפ"ז

סומכין על עירוב במקום שיתוף ועל שיתוף במקום עירוב שאם היו חמשה חצירות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי ועירבו החצירות דרך פתחים שביניהם אין צריכין שיתוף במבוי וכן אם שתפו במבוי אפי׳ ביין שאין ראוי לערב בו בחצירות אין צריכין לערב

בחצירות והרמב״ם ז״ל כתב שאין סומכין על שיתוף בשביל עירוב אלא א״כ שתפו בפת וא״א הרא״ש ז״ל לא כתב כן:

סימן שפ"ח

אם לא עירבו החצירות יחד וגם לא שיתפו במבוי כתב הרמב״ם ז״ל שאם עירבו בחצירות כל אחת לעצמה אז אין מטלטלין במבוי אלא בד״א ואם לא עירבו כל אחת לעצמה אז מותר לטלטל בכולו ובה״ג כתב בסתם אסור לטלטל במבוי בלא עירוב ולא חילק בין עירבו חצירות לעצמן או לא וזה ודאי א״א דאפילו רב דאסר לטלטל במבוי בלא עירוב מודה שאם לא עירבו חצירות עם בתים שרי. והתוספות פוסקים שאין הלכה כרב ושרי לטלטל בכל המבוי אפילו כי עירבו חצירות עם הבתים וכן נראה דעת רב אלפס שלא הביא דברי רב:

סימן שפ"ט

כותי הדר במבוי ויש לו חלון אחורי ביתו פתוח לבקעה או לקרפף אפילו אין בו אלא ד׳ טפחים על ד׳ אינו אוסר על בני מבוי אפי׳ מכניס ומוציא גמלים וקרונות דרך המבוי כל היום שחפץ יותר באותו שפתוח לו מאחוריו לבדו שיש לו אויר והוי פתחו למבוי כמו שאינו רגיל שאינו אוסר והוא שיש בבקעה או בקרפף יותר מסאתים אבל אם אין בו אלא סאתים קטן הוא ולא ניחא ליה ביה וישראל שיש לו פתח למבוי ופתח מאחריו לקרפף ושכח ולא עירב אם הקרפף יותר מסאתים אוסר לפי שאינו ראוי לו ואינו מסתלק מן המבוי ואם אינו אלא סאתים אינו אוסר דכיון שראוי לו מסתלק מן המבוי ופירש״י ואם הוקף לדירה אפילו יותר מסאתים אינו אוסר כיון שראוי לו ור״י פירש אדרבה אם הוקף לדירה אפי׳ בית סאתים אוסר שכיון שהוקף לדירה אין בו אויר ואינו חפץ בו להסתלק בשבילו מן המבוי:

סימן ש״צ

מבוי שצדו אחד כותי וישראל בצדו השני ובית אחר של ישראל אצלו פתוח לר״ה ולא למבוי וחלון בינו לבין ישראל הדר במבוי אינו יכול לערב דרך החלון שביניהם להוציא כליו למבוי דרך בית ישראל שכינו הפתוח למבוי אבל אם פתח ביניהם מותר לר״י ולרש״י אף אם פתח ביניהם אסור:

סימן שצ"א

ככל משפטי ביטול למי ששכח ולא עירב בחצירו כן הוא במבוי שאם שכחה חצר אחת ולא נשתתפה מבטלים רשותה לשאר בני המבוי או הם לה אע״פ שהם הרבים שבני החצר גבי מבוי חשובים כיחיד בחצר ומה שצריכין ביטול דוקא כשלא עירבו כולם יחד אבל אם כולם פתוחים זה לזה ועירבו יחד אין צריכין ביטול דסומכין על העירוב כדפרי׳ לעיל וככל משפטי ישראל בחצר עם הכותי כן הוא במבוי או בעיר שאין אסור לטלטל במבוי או בעיר המוקפת חומה עד שיהיו ב׳ חצירות של בתי ישראל בעיר אבל חצר אחד לא אפילו אם הרבה בתים של ישראל פתוחים לתוכו וכשיש ב׳ חצירות של בתי ישראל בעיר צריכין לשכור מכל חצר וחצר של כותי ואין מספיק במה שישכור משר העיר:

סימן שצ"ב

עיר של יחיד פירוש שאין בה ששים ריבוא והר״ם במז״ל כתב שהוא קנין של יחיד אין יכולין לערב כל מבוי ומבוי בפני עצמו שחשובה כולם כחצר אחד ויאסרו זה על זה אם לא יערבו יחד אלא כולם יעשו עירוב אחד ואם ירצו לחלק למבואות שרצו קצת מן המבואות לערב לבדם צריכין לעשות כל אחד מחיצה גבוה י״ט לפתח מבואו או שני פסין של שני משהויין אם הוא רוחב י׳ אמות ואם רוחב יותר מי׳ צריך צורת הפתח אבל אין יכולין ליחלק בלחי וקורה ועיר של רבים אין יכולה לערב כולה ביחד

אלא צריך לשייר מעט ממנה שלא יערבו עמה והשאר יערבו ביחד אם ירצו וזה השיור שמניח אפילו אינו אלא בית אחד סגי ואפילו אינו פתוח לעיר בענין שיוכל לערב עמה אפ״ה הוי שיור ואפילו הוא בית הבקר או בית התבן שא״צ לערב ואם הוא משייר ממנה הרבה השיור יערב בפני עצמה ושאר העיר בפני עצמה וכל אחד מותר בשלו ובלבד שלא יוציא זה מזה וצריך שיעשה צורת פתח ביניהן אם הוא יתר מי׳ וב׳ פסים אם הוא י׳ ואם אין לעיר אלא פתח אחד חשיב כשל יחיד ומערבין ביחד אפילו העמיד לה סולם בצד השני ואפילו העמיד הרבה סולמות זה בצד זה עד רוחב י׳ לא חשיב כפתח ואם יש לה ב׳ פתחין אם יש אשפה בפני אחד מהן חשיבא כאילו אין בה אלא פתח אחד ואם היתה של רבים ונעשית של יחיד עדיין יש לה דין של רבים וצריכה שיור עד שתתמעט שלא ישאר בה אלא חמשים דיורים ואם היא של יחיד ונעשית של רבים יש לה עדיין דין של יחיד וצריכין לערב יחד ואם רשות הרבים עובר בה משער לשער וחולק אותה לארכה מתקן ר״ה כדינו בדלתות ואז יערבו כולם ביחד ואינן רשאין ליחלק וה״מ שאין רשאין ליחלק לארכה שאין בני עבר הלז רשאין לערב לבדן ובני עבר הלז לבדן מפני ששניהם עוברין דרך ר״ה ויוצאין דרך פתחו לכאן ולכאן ור״ה שבאמצע מחברן אבל אם רוצים ליחלק לרחבה ששני בני העברים בוררין להם פתח שאצלם ומסתלקין מן הצד השני וכן חצי רחבה של צד השני בוררין להם פתח שאצלם יכולים ליחלק כיון שיכולין להסתלק אלו מאלו שלא יהא להם דרך אלו על אלו וצריך שיעשו ביניהם במקום שמתחלקין בר״ה צורת הפתח:

סימן שצ"ג

אין מערבין עירובי חצירות ושיתופי מבואות בי״ט שחל להיות בע״ש אלא יערב מעי״ט ואם שכח יערב בי״ט ע״י תנאי (ע״ל סימן תקכ״ח) שיאמר אם היום חול יהא זה עירוב ואם היום קדש

אין בדברי כלום ולמחר יאמר על אותו הפת אם היום קדש הרי ערבתי מאתמול ואם היום חול יהא זה עירוב וה״מ בב׳ ימים טובים של גליות אבל בשני ימים טובים של ר״ה לא אחד עירובי חצירות ושיתופי מבואות מערבין אותן בין השמשות ואפילו אם כבר קיבל עליו תוס׳ שבת כתב ה״ר שמריה שיכולין לערב ויש אוסרין אם קיבל עליו תוספת שבת ואפילו עירב לשנים לאחד מבע״י ונאכל העירוב בין השמשות ולאחד עירב בין השמשות שניהם קנו עירוב שלאותו שנאכל עירובו בין השמשות אנו חושבין אותו לילה ולאותו שהניח עירובו בין השמשות חושבין אותו יום:

סימן שצ"ד

ספק עירוב כגון ספק אם היה קיים בין השמשות אם לאו כשר והוא שיהיה לו חזקת כשרות כגון שהניחו שם ואירע בו ספק אבל אם לא היה לו חזקת כשרות כגון ספק אם הונח שם אם לאו לא וצריך שיהא בין השמשות במקום שראוי ליטלו הלכך נפל עליו גל אם יכול ליטלו בלא מרא וחצינא כשר ואם לאו פסול ואם נתנו במגדל ונעל לפניו ואבד המפתח אם הוא של לבנים מסודרין אלו על אלו בלא טיט וטיח בי״ט הוי עירוב מפני שיכול לסותרו וליטלו אבל בשבת או בי״ט והוא של בנין אינו עירוב ואם המגדל כלי של עץ והמנעול קשור בחבל ויכול לחתכו בסכין הוי עירוב אבל מנעול של עץ או של מתכת אסור לחתכו אף בכלים דאף בכלים יש משום בנין וסתירה אם לא יהא עשוי משברי כלים מחוברים ע״י זפת בההיא דוקא אין בו משום בנין ואם מצא מפתח בי״ט בין בעיר בין בשדה הוי עירוב שיכול לטלטלו ולפתוח אע״פ שלא היה בידו בין השמשות כיון שמצוי הוא שימצאנו חשבינן ליה כאילו הוא בידו בשבת בעיר הוי עירוב שיכול להביאו ע״י גגין וחצירות בשדה אינו עירוב:

סימן שצ"ה

מצוה לחזר בין אחר עירובי חצירות בין אחר שיתופי מבואות ועל שניהם מברך על מצות עירוב ומתי מברך בשעה שמקבץ אותו מבני החצר ומבני המבוי או בשעה שמזכה להם ואחד מזכה לכולם ואומר בדין עירובא יהא שרא לנא לטלטולי מבתים לחצר ומחצר לבתים ובשיתופי מבואות יאמר מחצירות למבוי וממבוי לחצירות לנו ולכל הדרים בעיר הזאת:

סימן שצ"ו

תניא שבו איש תחתיו מכאן שכל אדם יש לו ד״א בכ״מ אפילו יצא חוץ לתחום שהרי משה אמר כן לאותן שיצאו חוץ לתחום ללקוט ומודדין לכל אדם כפי אמותיו ומרווחות ולעיל פי׳ אם נותנין לו אלכסונן ואם היה ננס באיבריו שנותנין לו ד״א בינונית ופסק רב אלפס שאין לו אלא ד״א והוא באמצען וה״ר זרחיה הלוי פסק שיש לו ד״א בכל רוח שהן ח׳ על ח׳ וה״מ להלך אבל לטלטל אין לו אלא ד׳ בכ״מ שקידש היום עליו אם הוא מוקף לדירה אפילו אין בו עתה דיורין חשוב כולו כד״א ואם אינו מוקף לדירה עד סאתים חשוב כולו כד׳ אמות ואפילו שבת בתל גבוה י׳ ובקמה קצורה ושבולות מקיפות אותה חשיבי כד״א עד סאתים:

סימן שצ"ז

כל אדם יש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ מד׳ אמותיו או מהמקום ששבת בו כדדרשי׳ אל יצא איש ממקומו אלו אלפים אמה ואינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא וכל אדם אסור לילך חוץ לאלפים בלא עירוב אפילו הולכי מדברות שאין צריכין לערב בחצרות חייבין בעירובי תחומין ואם קידש עליו היום בבקעה ואינו יודע תחום שבת מהלך אלפים פסיעות בינונית שהן תחום שבת וכשם שאין לו אלא אלפים כך כל כליו ובהמותיו יש להם

אלפים שלו ואם עירב הוא לרוח אחד אין אחר יכול להוליכם לרוח אחרת אפילו פסיעה אחת וכל בהמות העיר הם כרגלי הרועה אם אין בעיר אלא רועה אחד אפי׳ היתה ברשות הבעלים בין השמשות ומסרה לו למחר שודאי ימסרנו לו אבל אם יש בעיר ב׳ רועים ומסרה לאחד מהם בשבת היא כרגלי הבעלים שור של פטם כרגלי מי שיקנהו ממנו בי״ט שהרי עומד לימכר לכל ושל רועה כרגלי אנשי העיר ואפילו עירב הרועה שאין דרך לקנות ממנו אלא אנשי עירו כלים המיוחדים לאחד מן האחין שבבית הם כרגליו ושאינן מיוחדין הם כרגלי כולם ואין יכולין להוליכם אלא למקום שכולם יכולין לילך: שנים ששאלו חלוק זה לילך בו שחרית וזה לילך בו ערבית לא יוליכוהו אלא למקום ששניהם יכולין לילך ואם עירב זה לסוף אלפים למזרח וזה לסוף אלפים למערב לא יזיזוהו ממקומו ואם הניח כל אחד עירובו לסוף אלף יכולין להוליכו כל אחד אלף מביתו עד מקום שגם חבירו יכול לילך בו שנים שלקחו חבית או בהמה בשותפות וחלקו בי״ט כל אחד יכול להוליך חלקו למקום שיכול לילך ולא אסרינן בבהמה מפני חלקו של זה שיונקת משל זה השואל כלי מחבירו מע״ש אפילו לא לקחו עד הלילה הוא כרגלי השואל כיון שמערב שבת אמר להשאילו לו השאילו לו בשבת הוי כרגלי המשאיל אפילו הוא רגיל להשאילו לו בכל פעם: האשה ששאלה מים ומלח לעיסתה ותבלין לקדרתה בי״ט הרי הם כרגלי שתיהם הגחלת כרגלי בעלים שאם השאילו לאחר לא יוליכנה אלא כרגלי בעלים והשלהבת שאדם מדליק בה כרגלי המדליק לפי שאין בה ממש שתקנה שביתה עם בעליה בור של יחיד כרגלי היחיד ושל אותה העיר כרגלי אותה העיר אלפים לכל רוח ואפילו עירב אחד מהם לרוח אחת אינו יכול להוליכם עמו ושל הפקר העומד באם הדרך כרגלי הממלא הראשון ונהרות המושכין ומעיינות הנובעין אפי׳ הן של יחיד אינן כרגליו אלא כרגלי הממלא ראשון מילא מים מבור של הפקר לצורך חבירו הן כרגלי הממלא מי שהוא בעיר ופירותיו

בעיר אחרת רחוקה ממנו ארבעת אלפים ועירבו בני אותה העיר לבא לכאן לא יביאו לו מפירותיו עמהם לפי שהן כרגלי בעליהן שלא עירבו ואם עירב הוא פירותיו כמוהו ויכול לילך שם להביאן עמו: מי שזימן אורחים מעיר אחרת ובאו ע״י עירוב לא יוליכו עמהם ממה שיתן לפניהם לפי שהוא של בעל הבית וקנה שביתה כמוהו אלא א״כ זיכה להם מאתמול ע״י אחר שנמצא הם בעליו מאתמול: המפקיד פירות אצל חבירו אם קיבל עליו שמירתם הם כרגלי הנפקד ואם ייחד להם קרן זוית הם כרגלי המפקיד:

סימן שצ"ח

הבא למדוד אלפים של תחום העיר אם אין כל החומה ישרה אלא יש בה מקומות בולטין ממנה רואין כאילו חוט מתוח על פני כולה כנגד מקום החיצון הבולט ממנה ומודד מן החוט ולחוץ אפילו יש לה בליטה לצד מזרח ולצד מערב כזה רואין כאילו חוט מתוח עליהם בכל צד היתה רחבה מצד אחד וצרה מצד אחר כזה או עגולה רואין אותה כאילו היא מרובעת והריבוע שמוסיפין עליה לריבוע של עולם אבל אם היא מרובעת ולא בריבוע של עולם או אם היא אריכא וקטינא אין מוסיפין עליו כלום היתה עשויה כמין גם כזה או כמין קשת כזה רואין אותה כאילו היא מרובעת ומלאה בתים ומודדין לה מן היתר וה״מ שאין בין יתר לקשת אלא אלפים שיכול להגיע שם אז מודדין לה מן היתר אפילו יש בין שני ראשיה ד׳ אלפים אמה או שאין בין ראשיה ד׳ אלפים אמה ששני התחומין מובלעין זה בתוך זה אפילו יש בין יתר לקשת יותר מאלפים אמה אבל אם יש בין יתר לקשת יותר מאלפים אמה ובין שני ראשיה ד׳ אלפים אין מודדין לה מן היתר אלא ממקום שלא נשאר הקשת עד שם יותר מאלפים או שנתקצרה עד שלא נשאר ביניהם ד׳ אלפים וכן הדין אם אחד מאלו שמתעברין עמה קרוב לה בתוך ע׳ אמה ושירים ואחד כנגדה בראשה השני אפילו אם יש ביניהם יותר מד׳ אלפים אמה רואין

כאילו חוט מתוח עליה ומודד משם ולהלן ולאחר שהוסיפו עליה לרבעה מוסיף עוד עליה שאין מתחילין למדוד מהריבוע מיד אלא מוסיפין עליה ע׳ אמה ושירים ומשם ואילך מתחילין למדוד אלפים היה בתוך ע׳ אמה וד׳ טפחים בית אפילו נהרס שלא נשאר בו אלא ג׳ מחיצות בלא תקרה או שיש שם בנין שעושין על הקבר ויש בו ד״א על ד״א או גשר או בית הקברות שיש בהם בית דירה והבורגנין שבתוכה או בה״כ שיש בה בית דירה לחזן או בית ע״ג שיש בה בית דירה לכומרים או ארוות סוסים או אוצרות שבשדות שיש בהם בית דירה והבורגנין או בית שבים כל אחד מאלו שהוא קרוב לה בתוך ע׳ אמה ושירים רואין כאילו העיר מגעת עד שם ומודדין משם ואילך ע׳ אמה ושירים ואלפים: היה עוד בית אחר בתוך ע׳ אמה ושירים לראשון מודדין ע׳ אמה ושירים מן השני וכן עד לעולם אבל בית שנפרץ משתי רוחותיו או גשר וקבר ובה״כ או בתי ע״ג וארוו׳ ואוצרות (ובורגנין ס״א אינו) שאין בהם בית דירה ובור ושיח ומערה ונהר ושובך ובית הבנוי בספינה אינן חשובין להיות נוספים עליהם: שתי עיירות זו אצל זו כל זמן שאין ביניהן אלא קמ״א אמה ושליש חשובות כעיר אחת וכשיבא למדוד תחומי האחת מודד מע׳ אמה ושירים חוץ לחבירתה אבל עיר ובית אפילו גדול הרבה אינן חשובין כאחת אא״כ הוא בתוך ע׳ אמה ושירים וכן חומת העיר שנפרצה משתי רוחותיה זו כנגד זו וחרבו הבתים שביניה׳ עד קמ״א אמה ושליש חשוב כסתום: שתי עיירות זו כנגד זו ושלישית כנגד אויר שבין שתיהן רואין כאילו היתה האמצעית בין השתים שזו כנגד זו ואם אין ממנה לכל אחת מהחיצונות יותר מקמ״א אמה ושליש חשובות החיצונות כאחת ואפילו יש ביניהם הרבה ובלבד שלא יהא בין האמצעית ובין כל אחת מהחיצונות יותר מאלפים וגם לא תהא האמצעית גדולה מהאויר שביניהם בענין שכשנאמר רואין אותו כאילו היא ביניהן שיכיל אותה האויר שביניהן והאמצעית אין מודדין לה אלא מחומותיה: עיר היושבת בעמק ונהר לפניה

אם היא מוקפת חומה גבוהה ארבע אמות חשובה כעיר ומודדין תחומה מחומת׳ שהיא על שפת הנהר ואי לאו לא חשיב כעיר ומודדין לכל אחד מפתח ביתו ודוקא זאת שאינה נוחה ליושביה לפי שהיא בעמק אבל שאר עיירות חשיבי כחדא אפילו בלא היקף חומה למדוד לה מהחיצון והרמב״ם ז״ל פירש ע״י החומה חשוב הנהר כאילו הוא מן העיר ומודדין לה מן הנהר והלאה ואם לאו אין מודדין לה אלא מבתים. יושבי צריפין פי׳ אלו שעושין סוכות מהוצין וערבה אינן חשובין להיות הכל כד׳ ואם יש ביניהם שלשה חצרות שכל אחד יש בו שני בתים הוקבעו כולם ליחשב כעיר:

סימן שצ"ט

אין מודדין תחום העיר אלא בחבל של פשתן של חמשים אמה לא פחות שהוא נמתח ביותר ולא יהא ארוך יותר מפני שמחמת ארכו מכביד באמצע ואינו נמתח כראוי ואם יש נהר לפניו לסוף ע״ה אמה פליגי בה בירושלמי איכא מאן דאמר לאחר שמדד חמשים חוזר לאחוריו כ״ה אמה כדי שיהא החבל של חמשים אמה שלם עד הנהר ואיכא מ״ד שמודד כ״ה אמה הנותרים בחבל של ד״א ומסתברא כמ״ד שחוזר לאחוריו וישים החבל כנגד לבו וימתחנו בכל כחו ולא ימדוד אלא כנגד העיר אפילו אם יש הרים וגאיות כנגדה לא ילך מכנגדו בצדה שהוא ישר וימדוד שם ויחזור כנגד העיר לפי מדה שמדד שם אלא ימדוד כנגד העיר וכשיגיע להר אם הוא כל כך זקוף שאם יורידו חוט המשקולת מראשו לא יתרחק מכנגדו למטה בשיפולו ד״א אז אין צריך למדוד כל כך הירידה והעלייה אלא אם יש מישור בראשו מודד ואם אין מישור בראשו אינו מודד כלל ואם חוט מתרחק מכנגדו ד״א ומתלקט עשרה מתוך ה׳ פירוש שבהילוך ה׳ אמות של שיפוע עולה י׳ טפחים אז רואים אם אין משפתו אל שפתו אלא חמשים אמה מבליעו בחבל של חמישים אמה שזוקף עץ גבוה בשפתו מזה ועץ אחד כנגדו בשפתו מזה ומותח חבל מזה לזה ואם אינו יכול

להבליע בחבל של חמשים אמה מודדו בחבל של ד״א וכן יעשה אחד עומד ברגלי ההר למטה ואחד למעלה ממנו ד״א ונותן התחתון החבל כנגד לבו והעליון כנגד רגליו ועולה התחתון למקום שעומד העליון והעליון עולה ד״א ומודדין כבתחלה וכן יעשה עד שימדוד כולו ואם הוא משופע יותר שבהילוך ד״א עולה י׳ טפחים אז הקילו בו ולא הטריחו להבליעו בחבל של נ׳ אמות ע״י קורות אלא אם אין בו אלא נ׳ אמה ישער אותו כמה יש בו לפי אומד הדעת ואם יש בו יותר מנ׳ אמה מודדו בחבל של ד״א כדפרישית הגיע לגיא אם חוט המשקולת מתרחק מכנגדו למטה ד״א אז רואים אם יכול להבליעו בחבל של נ׳ אמה מבליעו ואם לאו מודדו בחבל של ד״א כדפרישית והוא שלא יהא עמוק יותר מאלפים אבל אם הוא עמוק יותר מאלפים מודד הירידה והעלייה של כל השיפוע ואם אין החוט מתרחק מכנגדו ד״א אז אם יכול להבליעו בחבל של נ׳ אמה מבליעו ואם לאו אינו מודד כלל השיפוע של ירידה ועלייה אלא המישור של מטה ואפילו אם עמוק יותר מאלפים: הגיע להר וכל מה שהוא ממנו מכנגד העיר הוא רחב מנ׳ אמה שאינו יכול להבליעו וכגון שהוא במזרח העיר וכל אורך מזרח העיר אינו יכול להבליע אם יכול להבליעו בתוך אלפים של צד צפון או דרום ילך שם ויבליעו כיון שהוא עדיין בתוך התחום של צד צפון העיר אבל אם אינו יכול להבליעו בתוך אלפים של צד העיר לא יתרחק יותר לצד העיר כדי להבליעו: לא ימדוד אלא אדם מומחה ובקי במדידה מדד ומצא מדתו במזרחית צפונית יתירה על שכנגדה קרן מזרחית דרומית מותח החוט של סימן התחום מזה לזה באלכסון מדדו שנים במקום אחד והוסיף אחד על חבירו הולכין אחר המרבה ובלבד שלא יוסיף יותר ממדת העיר ואלכסונה ועושין אותה כטבלא מרובעת פי׳ שמודד על פני כל אורך העיר למזרח אלפים אמה לחוץ וכן לצפון ואח״כ רואין כאילו היתה טבלא מרובעת בקרן למלאותו ונמצא התחום בקרן אלפים ואלכסון שהם אלפים ות״ת אבל לא

ימדוד מאמצע הקרן אלפים באלכסון וכן בקרן שכנגדו ויתן החוט מזה לזה שא״כ מפסיד הת״ת שבקרן וגם לא יהיה התחום כנגד העיר אלא אלף ותכ״ח ור״ת פירש דמדת התחום כנגד העיר אלפים ואלכסונן שהוא אלפים ות״ת ולא נהירא: ואפילו עבד ושפחה נאמנים לומר ע״כ תחום שבת אבל קטן לא ונאמן לומר אחר שיגדיל שידע בקטנו שעד כאן תחום שבת:

סימן ת'

מי שישב בדרך לנוח וחשכה לו ולא ידע שהוא בתחום העיר ואח״כ מצא עצמו בתחומה הרי הוא כאנשי העיר שיהא כולה לו כד׳ אמותיו ויש לו אלפים לכל רוח:

סימן ת״א

מי שישן בדרך וחשכה לו קנה שביתה במקומו ויש לו אלפים אמה לכל רוח ודוקא באדם וטעמא משום הואיל ואילו היה ניעור היה קונה ישן נמי קונה אבל חפצי הפקר שדומין לאדם הישן אינן קונין שביתה והן כרגלי הזוכה בהן תחלה שיכול להוליכן למקום שילך הוא אבל חפצי עכו״ם קונין שביתה במקומן אע״פ שבעליהם לאו בני שביתה נינהו גזירה חפצי עכו״ם אטו חפצי ישראל ואם הוציאן עכו״ם חוץ לתחומן והביאן לעיר יכולין לטלטל בכולה שכולה כד׳ אמות ובלבד שתהא מוקפת לדירה וסתם עיירות מוקפות לדירה שבונין בתים תחלה ואח״כ מקיפין אותם אבל סתם מבצרים אינן מוקפין לדירה:

סימן ת״ב

חריץ מלא מים מכונסים שהוא בין שני תחומי שבת פירוש מקצתו בתחום עיר זה ומקצתו בתחום עיר אחרת שתי העיירות אסורין למלאות ממנו אפילו בתוך תחומה שהמים שבתוך התחום קונין שביתת העיר ומתערבין אלו עם אלו וצריכין לעשות מחיצה בסוף

התחומין להפסיקן ואפילו היא תלויה שאינה נוגעת לקרקעית החריץ ושל קנים בעלמא סגי אם המים מושכין אין צריך שאז אין קונין שביתה:

סימן ת״ג

שבת בבקעה והקיפוה עכו״ם מחיצות בשבת לדירה אינו הולך בה אלא אלפים שאינה כולה כד׳ אמות כיון שלא שבת באויר המחיצות ומטלטל בכולה ע״י זריקה שיכול לזרוק אפילו חוץ לאלפים שהרי רה״י גמור הוא כיון שהוקף לדירה אלא שאינו יכול להלך בכולה:

סימן ת״ד

יש תחומין למעלה מי׳ כגון מי שהולך בכח שם בקפיצת הדרך או עמוד שהוא בסוף התחום ומקצתו חוץ לתחום וגבוה י׳ אפי׳ אינו רוחב ד׳ דחשוב כאויר אסור לעלות עליו בתוך התחום ולירד מצד השני שחוץ לתחום:

סימן ת״ה

מי שיצא חוץ לתחום אפי׳ אמה אחת לא יכנס להיות כבני העיר ואין לו אלא ד׳ אמותיו רגל אחת בפנים ורגל אחת בחוץ יכנס: מי שקידש עליו היום בע״ש והוא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס להיות כבני העיר אלא עד סוף אלפים שלו: מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת מותר לעשות לו מחיצה של בני אדם שעירבו לאותו רוח ויכולין לילך שם ויעשו סביביו כמו מחיצה ויכנס ביניהם והוא שלא ידעו אותם שנעשית בהם המחיצה שלשם כך נקראו אבל אם יצא לדעת אסור ואפילו הוציאוהו עכו״ם או רוח רעה או שאר כל אונס אין לו אלא ד״א החזירוהו כאילו לא יצא וכל העיר לו כד״א ואלפים לכל רוח נתנוהו עכו״ם או שיצא באונס ונכנס בדיר או סהר שהוא מוקף מחיצות מהלך את כולו דכיון שהוא מוקף מחיצות חשוב כולו כד״א וכן מי שהפליגה

ספינתו בים מהלך את כולה כיון שהיא מוקפת יצא לדעת והחזירוהו עכו״ם אין לו אלא ד״א וכ״ש חזר לדעת אפי׳ הוציאוהו עכו״ם ומיהו כל העיר כולה כד״א אפילו יצא לדעת וחזר לדעת: פירות שהוציאם חוץ למקומם והוחזרו אפילו במזיד הרי הן כבתחלה וכל העיר כד״א להם ויש להם אלפים לכל רוח וכ״ז שלא הוחזרו והם חוץ למקומן אם הוציאם בשוגג מותרין במזיד אסור לטלטלם חוץ לד׳ אמותיו ואסור לאוכלם אפילו לאחר שלא הוציאם:

סימן ת״ו

מי שאין לו אלא ד״א והוצרך לנקביו יכול לצאת מהם עד שימצא מקום צנוע לפנות ועצה טובה לו שיתקרב בצד תחומו שאם לא ימצא מקום צנוע עד תחומו יכול ליכנס ולאחר שנכנס הוי כאילו לא יצא כיון שנכנס ברשות אבל אם מצא מקום צנוע קודם לא יכנס אלא יפנה שם ויתרחק ממקום שנפנה עד שיכלה הריח ושם יש לו ד״א ואם בהתרחקו מן הריח נכנס בתחומו כאילו לא יצא ודוקא ביצא שלא לדעת אבל יצא לדעת לא והך צרכיו פי׳ ר״ח אפי׳ לקטנים קאמר וא״א הרא״ש ז״ל כתב דוקא לגדולים וכ״כ ה״ר יהודה ברצילוני:

סימן ת״ז

מי שיצא ברשות כגון חכמה לילד וכיוצא בזה ואמרו לו כבר נעשה המעשה ואינך צריך שם יש לו אלפים אמה במקום שנאמר לו היו אלפים שיש לו מובלעין בתוך תחום העיר כאילו לא יצא ויש לו אלפים סביב העיר: היוצא להציל חבירו מיד אויביו אם יד ישראל תקיפה שאינו ירא מהם אין נותנין לו אלא אלפים לכל רוח ממקומו ואם יד אויביו תקיפה חוזר למקומו וכשחוזר חוזר עם כלי זייניו:

סימן ת״ח

מפני שתחומין דרבנן הקילו בהם והתירו למי שצריך לילך ד׳ אלפים לרוח אחת שיתן עירובו לסוף אלפים וילך מהלאה לעירובו אלפים ומ״מ מפסיד כנגדו האלפים שמעבר לעירוב שאין לו לאדם אלא ד׳ אלפים וזה שנתן עירובו לסוף אלפים מן העיר אנו רואין כאילו דר שם ומשם יש לו אלפים לכל רוח הילכך אם הניחו בתוך עיבורה של עיר לא עשה ולא כלום שבלאו הכי יש לו העיר כולה ועיבורה וחוצה לה אלפים לכל רוח וכשחוזר ממקום שהניח עירובו לצד עירו ומודד האלפים אם הן כלין בסוף העיר כגון שנתן העירוב בסוף אלף והעיר אלף אז העיר כולה כד״א ומשלימין לו חוץ לעיר אלף אמות פחות ד׳ ואם כלו באמצע העיר אז אינה כולה כארבע אמות לענין שישלימו לו עליה השאר אבל מ״מ חשובה כולה כד״א לענין שהולך כולה הואיל ולן בה אבל הרמב״ם ז״ל כתב שאפילו בעיר עצמה אין לו אלא ד״א ולא נהירא דא״כ מי שדר בעיר גדולה ונתן עירובו חוצה לה לא יוכל לחזור לביתו וכן הדין נמי אם פגע בעיר אחרת בתוך אלפים אם כלתה מדתו בסופה אין עולה מן המנין ומשלימין לו עליה אבל אם כלתה מדתו בתוכה עולה לו ואפילו בתוכה אינו יכול לילך אלא עד סוף תחומו כיון שלא לן בה: הנותן עירובו במקום שמוקף לדירה דינו כאילו שבת בו שכולה כד״א אפי׳ חרבו דיורין שהיו בו כיון שהמחיצות קיימות ומקום שהוקף מחיצות ולא לדירה עד סאתים חשוב כולו כד״א:

סימן ת״ט

צריך שיהא העירוב במקום שיכול להגיע אליו בין השמשות אבל אם אינו יכול להגיע אליו כגון שהוא כהן והעירוב בבית הקברות אינו עירוב ודוקא שאיסור דאורייתא מונעו מליטלו אבל אם אין בו אלא איסור דרבנן כגון שנתנו באילן אע״פ שאסור להשתמש באילן בשבת הוי עירוב שזמן קניית עירוב הוא בין השמשות

וכיון שאין בו אלא איסור דרבנן לא גזרו עליו בין השמשות במקום קניית עירוב וכיון שיוכל ליטלו בין השמשות שרי ואם נתכוין לשבות בד״א שאצל האילן ונתן עירובו עליו הוי עירוב בין אם נתנו למטה או למעלה אפילו אם האילן עומד בר״ה חוץ לעיבורה של עיר ואם (נוף האילן נוטה חוץ לד״א וכל הנטייה למטה מי׳ וראשו חוזר וזוקף למעלה מעשרה והאילן עומד בר״ה חוץ לעיבורה של עיר) אם נתכוון לשבות למטה (אצל עיקרו) ונתן העירוב למעלה מי׳ על זקיפת הנוף והוא רחב ארבעה ורבים מכתפים על נטיית הנוף והוא גבוה ט׳ שהוא ר״ה אינו עירוב כיון שאינו יכול להביאו אליו אלא דרך הנוף שהוא ר״ה אבל נתכוון לשבות למעלה או שאין ר״ה על הנוף או שהאילן עומד בתוך עיבורה של עיר אחרת (או שנתן העירוב למטה מעשרה על זקיפת הנוף) הוי עירוב זה הכלל כשהוא בר״ה ועירובו ברה״י או איפכא לא הוי עירוב כיון שאינו יכול להביאו אליו אלא באיסור דאורייתא אבל כשהוא ברה״י או בר״ה ועירובו בכרמלית או איפכא הוי עירוב ודוקא נתנו באילן הוי עירוב אבל נתנו בקנה מחובר כיון שהוא רך ונוח לקטום אינו עירוב דחיישינן שמא יקטום כשיבא ליטלו אבל אם הוא תלוש ונתנו עליו אפילו הוא גבוה ק׳ אמה הוי עירוב אף ע״פ שאינו רחב ד׳ נתנו בבור העומד ברה״י או ברה״ר אם נתכוין לשבות למטה או על שפתו בתוך ד״א הוי עירוב נתכוון לשבות חוץ לד׳ אמות אם הבור עומד ברשות הרבים והוא עמוק י׳ ורחב ד׳ אינו עירוב ואם הוא ברה״י או בכרמלית הוי עירוב נתנו במגדל דינו כמו שכתבתי למעלה בעירובי חצירות וכן בנפל עליו גל כמו שכתבתי למעלה: נתגלגל חוץ לתחום מבע״י אינו עירוב שהרי אינו יכול להגיע אליו בין השמשות והוא שנתגלגל חוץ לד׳ אמות אבל לתוך ד״א הוי עירוב שהרי הנותן עירובו יש לו שם ד״א והם נחשבים לו מכלל התחום נתגלגל משחשיכה הוי עירוב דכיון שהיה בין השמשות במקומו אין אנו חוששין מה שנעשה בו אחר כך: ספק אם היה שם בין השמשות

אם לאו כשר דספק עירוב כשר והוא שהיה לו חזקת כשרות כדפרישית לעיל: כיצד עשיית עירוב אם רוצה לילך בסוף התחום ולהחשיך שם זהו עיקר מצותו ואפילו לא אמר שביתתי במקומי אלא החשיך שם ושתק לא שנא מי שיוצא מביתו להחשיך על התחום לא שנא מי שבא בדרך וחשכה לו קונה אלפים בלא אמירה ואם אינו רוצה לטרוח ולהחשיך שם ילך מבע״י ויניח שם פת מזון שתי סעודות כפי סעודות חול כל אחד ואחד כפי מזונו לחולה ורעבתן הוי שיעור שתי סעודות בינוניות שהם שמונה ביצים או מכל דבר שכתבתי למעלה שמשתתפין בו שיתופי מבואות ויאמר בזה העירוב אהיה מותר לילך למחר אלפים אמה לכל רוח וחוזר ולן בביתו ואפילו הכי מודדים לו תחומו ממקום עירובו שאנו רואין כאילו דר שם שאף ללון היה רוצה אילו היה שם מקום ללון אבל התלמידים האוכלים אצל בעלי בתים ובתיהם בשדה וחוזרים ולנים בבית רבם מודדין להם תחומם מבית רבם מקום לינתן שהוא להם עיקר שגם בבית רבם היו חפצים יותר לאכול אילו היה שם מזונות ואם ירצה ישלח שם העירוב ע״י שליח ויאמר בזה העירוב יהיה פלוני מותר לילך ובלבד שלא יהא קטן ויהא מודה בעירוב שלחו על יד קטן או כותי או שאינו מודה בעירוב אינו עירוב ואם אומר לא׳ לקבלו ממנו וראה שזה מוליכו ונתנו לאחר שם הוי עירוב אע״פ שלא ראה שהניחם האחר דחזקה שליח עושה שליחותו והוא שלא ישנה השליח אבל שינה כגון שאומר ערב לי בגרוגרות ועירב לו בתמרים או איפכא או שאמר לו להניחו בעליה והניחו בבית או שאמר לו ערב לי לצפון וערב לו לדרום או איפכא לא הוי עירוב אבל אם אמר לו ערב לי סתם ולא ייחד לו לאיזה רוח בכל מה שיערב ובכ״מ שיניחנו ולאיזה רוח שיערב הוי עירוב מי שבא בדרך ומכיר אילן או גדר בסוף אלפים וירא שמא תחשיך קודם שיגיע שם ואומר שביתתי תחתיו בעיקרו קנה שביתה בעיקרו ויש לו משם אלפים אע״פ שאינו יכול להגיע שם מבע״י במהלך בינוני אא״כ ירוץ יכול לילך

שם בנחת אף על פי שאינו מגיע שם מבע״י אבל לא היה יכול להגיע שם כלל מבע״י לא יזוז ממקומו שהרי עקר דעתו מכאן וגם שם לא קנה ודוקא שייחד ד״א והם בתוך אלפים כיון שאומר שביתתי בעיקרו ומכאן עד עיקרו אין יותר מאלפים אבל אם אין כל האילן בתוך אלפים ולא ייחד מקום תחתיו לא קנה שביתה דשמא היה בדעתו על ד״א שהן חוץ לאלפים וגם כאן לא קנה שהרי עקר דעתו מכאן ולא יזוז ממקומו ואם כולו עומד תוך אלפים ולא ייחד מקום שביתתו כגון שאומר שביתתי תחתיו יש לו ד׳ אלפים ממקומו לצד האילן חוץ משיעור משך תחתיו של אילן כגון אם שיעור האילן כ׳ אמה יש לו אלפים פחות כ׳ אמה היו שנים אחד מכיר ואחד אינו מכיר שאינו מכיר מוסר שביתתו למכיר ואומר שביתתנו במקום פלוני ודוקא לבא בדרך התירו כה״ג אבל מי שיושב בביתו ואומר שביתתי במקום פלוני לא התירו לו ויש לו שביתת ביתו:

סימן ת״י

מי שיש לו בית מכאן ובית אחר לסוף ארבע אלפים אמה והחזיק בערב שבת בדרך לילך לביתו שבסוף ד׳ אלפים אפילו לא יצא אלא מפתח ביתו או שיורד רק מהעלייה לבית כדי לילך וחזר בו יכול לילך שם למחר שכיון שהחזיק בדרך לילך שם ויש לו בית שם ודאי גמר בלבו לקנות שביתה בסוף אלפים אפילו לא אמר שביתתי במקום פלוני הוי כאילו אמר ולרש״י צריך שיאמר שביתתי במקום פלוני:

סימן תי"א

מי שהיה במזרח ביתו בשדה ואומר לשלוחו לערב לו במערב אם נותן העירוב מהלאה לביתו בענין שהוא רחוק ממנו יותר מאלפים וביתו קרוב לו בתוך אלפים העירוב אינו כלום ונשאר לו שביתת

ביתו נתן העירוב בענין שהוא לו בתוך אלפים אע״ג שגם ביתו לו לתוך אלפים קנה שביתה במקום עירובו ולא בביתו:

סימן תי"ב

עירב חצי היום הראשון לרוח צפון והשני לרוח דרום שטעה והיה סבר שאפשר לעשות כן או שאמר לשנים עירבו עלי ואחד עירב עליו לצפון ואחד לדרום אם הניח כל אחד עירובו בסוף אלפים לא יזוז ממקומו שאין ידוע איזה עירוב קנה לו ואם לא נתנו העירובין בסוף אלפים הולך מה שאיפשר לו לילך מכח שניהם כיצד נתן כל אחד עירובו לסוף אלף מביתו יש לו אלף אמה מביתו לכל אחד מהעירובים נתן האחד למזרח לסוף אלף והשני למערב לסוף ת״ק הולך למערב אלף מכח העירוב שבמזרח ולמזרח אלף ות״ק מכח העירוב שבמערב:

סימן תי"ג

המערב לרבים אומר הרי עירוב זה בשביל כל בני העיר ובלבד שיהא בו מזון שתי סעודות לכל אחד וכל מי שירצה יסמוך עליו וצריך לזכות להם ע״י אחר הראוי לכך כמו שפירשנו בעירובי חצרות וצריך להודיעם וכל מי שהודיעו מבעוד יום אפילו לא גמר בלבו לסמוך עליו מבעוד יום אלא לאחר שחשכה הוי עירוב אבל אם לא הודיעו מבעוד יום אינו יכול לסמוך עליו לאחר שתחשך וכן נמי מי שהניח עירוב לכל שבתות השנה ואמר איזה מהם שארצה אלך ואסמוך עליו אע״פ שלא גמר בלבו עד למחר יכול לסמוך עליו וכן מי ששמע שיש לחכם לבא ואינו יודע לאיזו רוח והניח ב׳ עירובין ואמר לאותו צד שיבא החכם יקנה לי עירוב לרוח שבא לו החכם קונה לו או אם אמר אם לא יבא כלל אהיה כבני עירי או אם יבאו שנים למקום שארצה אלך הכל לפי תנאו וכן אם אומר לשנים או לג׳ הריני מערב על איזה מהם שארצה אע״פ שלא בירר את מי רצה עד שהחשיך הוי עירוב:

סימן תי"ד

אין מערבין עירובי תחומין לאחר אלא מדעתו דשמא אינו רוצה להרויח אלפים שמצד זה כדי שלא להפסיד אלפים שכנגדו חוץ מבנו קטן שיכול לערב עליו שלא לדעתו אפילו אין סומך על שלחנו ועל עבדו ושפחתו הכנעניים ואפילו מיחו בו שלא לערב עליו אינו מיחוי ואפילו עירבו הם בעצמם אינו כלום ויוצאין בשל רבם אבל בנו גדול אפילו סומך על שלחנו ועבדו ושפחתו העבריים ואשתו אינו יכול לערב עליהם שלא מדעתם וה״מ שמיחו בו או שעירבו הן בעצמן לרוח אחרת אבל עירב עליהם וידעו ולא מיחו הוי עירוב קטן שאין אביו בעיר יוצא בעירוב אמו אפילו לא עירבה עליו עד שיהא לו ו׳ שנים שלימות מפני שנגרר אחריה אבל אם אביו בעיר אינו נגרר אחריה כ״כ ואינו יוצא בעירובה אלא עד ה׳ שנים שלמות:

סימן תט"ו

אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה כגון לילך לבית האבל או להקביל פני רבו או מפני פחד לסטים ומיהו לאחר שעירב לדבר מצוה יכול לילך אף לדברי הרשות כתב הר״ם במז״ל ואם עירב לדבר הרשות הוי עירוב ובעל הלכות כתב שאינו עירוב ואין מערבין אותו בין השמשות גם בזה כתב הר״ם במז״ל ואם עירב הוי עירוב ומברך בא״י אמ״ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב ואומר בזה העירוב יהא מותר לי לילך אלפים אמה לכל רוח ואם מערב לרבים אומר יהא מותר לפלוני ולפלוני או לבני מקום פלוני:

סימן תט"ז

שבת וי״ט ב׳ קדושות הן הילכך י״ט הסמוך לשבת בין לפניו בין לאחריו יכול לערב ליום ראשון למזרח והשני למערב ובלבד שיניח העירובין לסוף אלף לכאן ולסוף אלף לכאן או פחות כדי שיוכל

לילך ביום ראשון אל מקום העירוב של יום השני שאם לא כן אין העירוב של יום השני כלום דבעינן סעודה הראויה לו מבע״י ואם עירב בראשון ברגליו שהחשיך במקום שרצה לקנות שביתה יעשה ג״כ בשני יחשיך שם ולא יאמר כלום שאסור לעשות שום הכנה מי״ט לשבת או משבת לי״ט אפילו בדבור כ״ש שלא יוכל לערב בפת שלא עירב בו כבר ביום הראשון מפני שהיה צריך לקרות עליו שם עירוב ונמצא מכין מי״ט לחבירו אבל אם עירב בראשון בפתו יכול לערב בשני באותו פת עצמו שאצ״ל כלום שכבר קרא עליו שם עירוב וא״כ אינו מכין כלום דסוף בין השמשות שהוא תחילת היום קונה עירוב והיום שמערב לו קונה עירוב לעצמו בתחלתו ואם עירב לב׳ הימים לרוח אחת צריך שיהא העירוב קיים בין השמשות של יום השני שאם אינו קיים אין כאן עירוב ליום השני וכן הדין בכל ב׳ ימים טובים חוץ משני ימים טובים של ר״ה שהם קדושה אחת ואין מערבין עליהם ב׳ עירובין: יום הכיפורים הרי הוא כשבת בין לענין עירובי חצרות בין לענין עירובי תחומין וי״ט נוהג בו עירובי תחומין אבל לא עירובי חצרות: